MODERN KÍNAI ELBESZÉLŐK

TANULMÁNYOK ÉS FORDÍTÁSOK
GALLA ENDRE 80. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SINOLÓGIAI MŰHELY

6.

Sorozatszerkesztő
HAMAR IMRE

MODERN KÍNAI ELBESZÉLŐK

TANULMÁNYOK ÉS FORDÍTÁSOK
GALLA ENDRE 80. SZÜLETÉSNAPJÁRA

Szerkesztette
HAMAR IMRE – SALÁT GERGELY

BALASSI KIADÓ • BUDAPEST

A kötet megjelenését támogatta:
Sun Microsystems KFT
Komacu Csikó Alapítvány

© Hamar Imre, Salát Gergely (szerk.), 2007
© A szerzők, 2007

ISSN 1586-6106
ISBN 963 506 691 0

Balassi Kiadó
Felelős kiadó Kőszeghy Péter igazgató
Felelős szerkesztő Ruttkay Helga
Műszaki szerkesztő Harcsár Magda
Tördelte Tóth Erzsébet
A nyomdai munkálatokat a László és Tsa Bt. végezte
Felelős vezető László András

Tartalom

Köszöntő 7
Galla Endre válogatott bibliográfiája 10

Kádár Zoltán Dániel: Néhány szó a Qing-kor végi bűnügyi elbeszélés stílusáról 15
Hu elöljáró hamis letartóztatással deríti ki az igazságot 19
Zhang elöljáró újbóli vizsgálatot tart 20
Nánai Erika: Zhu Ziqing 22
Zhu Ziqing: Rohanás 23
Zhu Ziqing: Távolodó alak 24
Nyirádi Blanka: Ling Shuhua és a *Hímzett párnák* 27
Ling Shuhua: Hímzett párnák 33
Kalmár Éva: Zhou Zuoren és Lu Xun a shaoxingi Mulian-játékról 38
Zhou Zuoren: A Mulian-játékról 43
Lu Xun: Nüdiao 45
Major Kornélia: Shen Congwen *Csend* című elbeszélése 53
Shen Congwen: Csend 56
Csápori-Papp Nóra: Egy keresztény kínai tudós és író: Xu Dishan 65
Xu Dishan: Tavaszi Barack 69
Révész Ágota: … és utódai 91
Lao She: Bricsesz úr 93
Bányász Edit: Shanghai leánya, Zhang Ailing 99
Zhang Ailing: Hervadás 111
Buslig Szonja Andrea: Wang Zengqi 135
Wang Zengqi: Aprókezű Chen 138
Takács Réka: A realizmustól a fantasztikumig: Tashi Dawa elbeszélései 141
Tashi Dawa: Tibet, bőrszíjra csomózott lélek 152
Zombory Klára: Yu Hua 173
Yu Hua: Tizennyolc évesen útnak indultam 174
Pikó Anna: Chen Shaocong és az „érzelmes irodalom" divatja 181
Chen Shaocong: Tavaszi tea 182
Polonyi Péter: Utazás a mai kínai irodalomban 191
Zheng Wanlong: Távoli mennydörgés 194

Köszöntő

Galla Endre 1926. november 9-én született a Komárom megyei Tokod-Altáron. Édesapja az ottani szénbánya lakatosaként dolgozott, csaknem negyven éven át. Egy öccse van.

Az elemi iskola elvégzése után szülei – szűkös anyagi helyzetük ellenére – mindkét gyermeküket továbbtaníttatták. Középiskolai tanulmányait az esztergomi Szent István (Bencés) Gimnáziumban végezte 1938–45 között. 1944 telén mint leventét nyugatra irányították, de 1945 márciusában Győrnél többedmagával átjött a fronton, és hazatért. 1945 nyarán érettségizett.

1945 őszén beiratkozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarára, magyar–német szakra. 1950-ben tanári oklevelet szerzett, majd rövid ideig az egyetem Német Intézetében dolgozott demonstrátorként.

1950 decemberében állami ösztöndíjasként – a magyar diákok első csoportjával – a nemrég megalakult Kínai Népköztársaságba, Pekingbe került, ahol 1950–52 között a Qinghua Egyetemen kínai nyelvet tanult, majd 1952–55 között aspiránsként a Peking Egyetemen irodalmi tanulmányokat folytatott. Különösen a modern kínai irodalom egyes kérdései, illetve a magyar–kínai irodalmi és kulturális kapcsolatok érdekelték. Már ekkoriban elkezdett műfordításokat készíteni, többek között – kínai költőkkel együttműködve – Petőfi Sándor, Arany János, József Attila, Ady Endre és más magyar költők verseit fordította kínai nyelvre.

Tanulmányai befejeztével 1955 őszétől a Külügyminisztérium állományába került, s kulturális beosztottként Magyarország pekingi nagykövetségén dolgozott.

1959-ben véglegesen hazatért. Ez év őszén – saját kérésére – a Külügyminisztériumból áthelyezték az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol a Kínai és Kelet-ázsiai Tanszéken dolgozott adjunktusként. Megválasztották az 1959 májusában alakult Magyar–Kínai Baráti Társaság főtitkárává (1959–64),

s félállásban a Művelődésügyi Minisztérium Felsőoktatási Főosztályán is alkalmazásban volt.

1961-ben készült el kandidátusi disszertációja *Világjáró magyar irodalom – A magyar irodalom Kínában* címmel, melyet 1962-ben sikeresen megvédett.

1966-tól egyetemi docens, 1970–79 között az ELTE BTK Kari Tanácsának titkára volt. 1983-tól 1995-ig a Kínai és Kelet-ázsiai Tanszék vezetőjeként dolgozott. 1980–87 között tagja volt az ELTE BTK Gazdasági Bizottságának, 1981–90 között a Tudományos Bizottságnak, 1982–90 között a Kari Tanácsnak, 1990–95 között a Doktori Bizottságnak. Nyugdíjba vonulása után is aktív maradt: a Kínai és Kelet-ázsiai Tanszéken egészen a legutóbbi időkig ő tartotta a 20. századi kínai irodalomról szóló előadásokat.

Galla Endrének óriási szerepe volt a modern kínai irodalom magyarországi megismertetésében, csakúgy, mint a magyar irodalom kínai népszerűsítésében. Ő volt az első tudós Magyarországon, aki 20. századi kínai irodalommal foglalkozott, s aki kínai eredetiből fordított szépirodalmi műveket. A 20. század első felének nagy írónemzedéke – Lu Xun, Lao She stb. – az ő tolmácsolásában szólalhatott meg magyarul. Különösen Lu Xun-kutatásai és fordításai jelentősek. Fordított emellett klasszikus és kortárs műveket, írt számos népszerűsítő és tudományos cikket, s a magyar kultúra kínai recepciójáról szóló munkái máig alapvető jelentőségűek. Rengeteg könyvet lektorált és véleményezett, s ő írta a *Világirodalmi lexikon* modern kínai irodalmi tárgyú szócikkeit. Az általa kínaira fordított *Petőfi válogatott versei* című kötet rendkívül népszerű volt Kínában: 1954–1962 között hét kiadást élt meg, s összesen több százezer példányban jelent meg.

Galla Endre külföldön is elismert, kiemelkedő sinológus, számos külföldi tanulmányúton és nemzetközi konferencián vett részt, s tevékenyen bekapcsolódott a hazai tudományos életbe is. Hosszú évekig tagja volt a European Association of Chinese Studies nevű nemzetközi szervezetnek és a Kőrösi Csoma Társaságnak. Elsősorban azt kutatta, hogy a magyar irodalom – például Petőfi Sándor, József Attila, Ady Endre, Arany János költészete, Jókai Mór, Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Mikszáth Kálmán prózája – miként terjedt el Kínában, hogyan fogadták, milyen hatással volt a kínai szerzőkre. Feltárta a Lu Xun műveiben található – sokszor nem jelölt – Petőfi-idézetek eredetét, értelmét és hátterét, így megoldva számos olyan „rejtélyt", amelyet Lu Xun kutatói és olvasói korábban nem tudtak megfejteni. Emellett segített megértetni, hogy Lu Xun miért tartotta oly fontosnak a kelet-európai irodalmat.

A kínai–magyar kulturális kapcsolatokról szóló hazai és külföldi tudományos művekben megkerülhetetlenek Galla Endre eredményei.

Különösen a japán és kínai kutatók tartják fontosnak munkáit. Például a japán Kansai Egyetem Lu Xun-kutatója, Kitaoka Masako professzor asszony Lu Xunről szóló egyik fő művében, amelyben a Lu Xun által idézett kelet-európai költőket – többek között Petőfit – kutatta, elsősorban Galla Endre munkáira alapozott. A professzor asszony külön cikket is írt arról, hogy miként használta fel Galla Endre kutatási eredményeit, hogyan segített neki a Tanár úr megoldani a munkája során felmerült problémákat, s mekkora tiszteletet ébresztett benne magyar kollégájának széles körű tudása és bölcsessége. Szintén cikket szentelt Galla Endrének Xing Wansheng, a Kínai Akadémia Irodalomkutató Intézetének Petőfi-kutatója, aki köszönetet mondott a Tanár úrnak a magyar–kínai kulturális és tudományos kapcsolatok területén végzett áldozatos munkájáért.

Galla Endre 1959-től egészen a legutóbbi időkig – csaknem fél évszázadon át – az ELTE BTK kínai szakán tanított. Tanítványai, munkatársai szerény, jó humorú, de rendkívül felkészült tanárnak ismerték meg, akinek órái mindig nagy élményt jelentettek. Előadásainak tárgyát igyekezett nemcsak megismertetni velünk – hanem megszerettetni is.

A jelen kötet Galla Endre legfontosabb kutatási területéhez kapcsolódóan a 20. századi kínai prózairodalomból ad válogatást. Az itt szereplő művek korábban nem jelentek meg magyarul, s többnek egyben ez az első nyugati nyelvű fordítása. A kötet szerzői, fordítói és szerkesztői – mindannyian Galla Endre volt tanítványai és munkatársai – ezúton kívánnak a Tanár úrnak egészséget, vidámságot és további sok boldog évet.

Salát Gergely

Budapest, 2006. november

Galla Endre válogatott bibliográfiája

Tanulmányok

1. „Petőfi kínai útja.” *Irodalmi Újság,* III, 16. sz., 1952. júl. 31.
2. „Petőfi Sándor.” (A *Petőfi válogatott versei* című műhöz.) Peking, Zuojia Chubanshe, 1954. 1–8.
3. „Magyar szépirodalom Kínában.” *Népszabadság,* 1957. jún. 17.
4. „A »Május 4. mozgalom« és az új kínai irodalom kezdetei.” *Nagyvilág,* 1959. 5. sz., 627–629.
5. „A modern kínai költészetről.” *Élet és Irodalom,* 1959. okt. 3. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1961, 133–134.
6. „A modern kínai vers néhány problémája.” *Filológiai Közlöny,* VI, Budapest, 1960. 2. sz., 208–212.
7. „Tallózás új kínai könyvek között.” *Nagyvilág,* V, 1960. 4. sz., 584–588.
8. „A »Fehérhajú Lány« helye a modern kínai drámairodalomban.” (*A fehérhajú lány* című műhöz.) Budapest, Magyar Helikon, 1961, 217–228.
9. „Shijie Wenxue (世界文学) – A kínai nagyvilág.” *Nagyvilág,* V, 1961. 10. sz., 1962–1964.
10. „Lu Hszün.” *Népszabadság,* 1961. okt. 15.
11. „Pai Mang und Petőfi (Aus der Geschichte der Aufnahme der Ungarischen Literatur in China).” *Acta Orient. Hung.,* XV. Fasc. 1–3. 1962, 119–124. (Magyarul: „Pai Mang és Petőfi.” *Filológiai Közlöny,* VIII, Budapest, 1962. 3–4. sz., 354–356.)
12. „Petőfi in China.” (Előadás a fiatal sinológusok utrechti konferenciáján.) Megjelent a konferencia értesítőjében, Utrecht, 1962. *Annales Univ. Sci. Sectio phil.,* VII. 1967. 25–38.
13. „Petőfitől József Attiláig.” *Nagyvilág,* VII, 1962. 10. sz., 1547–1549.
14. „A magyar proletárirodalom Kínában.” *Filológiai Közlöny,* XI, Budapest, 1965. 3–4. sz., 443–448.
15. „Petőfi kínai fogadtatása.” *Filológiai Közlöny,* XII, Budapest, 1966. 1–2. sz., 189–198.
16. „Klasszikusaink Keleten.” (A *Csongor és Tünde,* valamint *Az apostol* kínai fordításához.) *Nagyvilág,* XII, 1967. 3. sz., 435–437.
17. *A világjáró magyar irodalom – A magyar irodalom Kínában.* Budapest, Kőrösi Csoma Kiskönyvtár, Akadémiai Könyvkiadó, 1968, 166 pp.

18. „A proletárirodalom és a proletár tömegirodalom kérdései Kínában a húszas, harmincas években." *Helikon,* XV, 1969. 2. sz., 262–268.
19. „On the reception of the literatures of the so-called »Oppressed Nations« in modern Chinese literature (1918–1937)." *Asian and African Studies,* Bratislava–London, Department of Oriental Studies of the Slovak Academy of Sciences VI., 1970, 177–186., 1972.
20. „A magyar proletárirodalom kínai fogadtatása." In: *Meghallói a törvényeknek. Tanulmányok a szocialista irodalmak köréből.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1973, 185–191.
21. „Ch'ao-hua hsi-she (朝花夕拾) – Morgenblumen abends gepflückt. Einiges über Lu Hsün's Erinnerungen." *Acta Orient. Hung.,* XXIX. Fasc. 1. 1975, 7–13. (Magyarul: „Hajnali virágok alkonyi csokorban, Lu Hszün visszaemlékezései." *Keletkutatás,* 1976–1977, 53–55.)
22. „Társadalom és nemzet egy 20. századi kínai szatírában." *Keletkutatás,* 1975, 5–10. (Angolul: „Society and nation in a 20th century Chinese satire (some remarks on Lao She's novel: Notes from Catstown)". *Annales Univ. Sci. Sectio phil. Modern,* VIII. 1977, 113–119.)
23. Kínai irodalom. Szócikkek és összefoglaló tanulmány a kínai irodalomról. In: *Világirodalmi Kisenciklopédia* 1–2. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1976.
24. „The European renaissance as a model in the genesis of modern Chinese literature." *Annales Univ. Sci. Sectio phil. Modern,* VI. 1976, 63–71. (Magyarul: „Az európai renenszánsz példája a modern kínai irodalom geneziszében." *Filológiai Közlöny,* XXIII, Budapest, 1977. 1. sz., 24–31.)
25. „Utánzás vagy újrateremtés." (Bevezető Mao Tun *Éjfél* című regényhez.) Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1977, 5–22.
26. „A modern kínai irodalomról." *Helikon Világirodalmi Figyelő,* 1979. 1–2. sz., 73–75.
27. „A legújabb vietnámi irodalomról." *Helikon Világirodalmi Figyelő,* 1979. 1–2. sz., 119–122.
28. „Az irodalom sorsa (Áttekintés a kínai irodalom legújabb fejleményeiről)." *Helikon Világirodalmi Figyelő,* 1979. 3–4. sz.
29. „Az esszéíró Lu Hszün." (Az *Irodalom, Forradalom, Társadalom* című kötethez.) Budapest, Európa Könyvkiadó, 1981, 227–239.
30. „Társadalom és nemzet Lao Sö szatírájában." (A *Macskaváros krónikája* című műhöz.) Budapest, Európa Könyvkiadó, 1981, 233–244.
31. „Kíméletlen hivatalnokok." *Könyvvilág,* 1985. szeptember.
32. „Lu Hszün." *Mozgóképek,* XVI, 2. sz., 1986. február.
33. „Lu Xun yu Dong Ou xin wenxue 鲁迅与东欧新文学." (Lu Hszün és a kelet-európai új irodalom.) *Lu Xun Xiantai liuxue jiushi zhounian jinian guoji xueshu–wenhua baogao lunji* 鲁迅 仙台 留学 90 周年 纪念 国际 学术 ● 文化シンポジウム报告论集(続) [Lu Xun, a Szendai ösztöndíjas. A megemlékezés 90. évfordulóján rendezett nemzetközi tudományos-kulturális szimpózium előadásainak gyűjteménye.] Japán, Tohoku Egyetem, 1994, 15–19.
34. „János vitéz a sárkányok országában." *Korunk,* 1998, 103–106.

Fordítás kínairól és más nyelvről magyarra

35. Mao Ce-tung: „Lu Hszün szelleméről." *Irodalmi Újság,* 1952. okt.
36. Szun Jung: „Petőfi Kínában." *Kortárs,* 1958. 10. sz., 479–481.
37. *A nagy kohó – kínai elbeszélések.* (Elbeszélések fordítása többekkel, versek fordítása és utószó.) Budapest, Európa Könyvkiadó, 1958, 146 pp.
38. *Modern kínai költők. Antológia.* (Válogatás Miklós Pállal, fordítás többekkel, jegyzetek.) Budapest, Európa Könyvkiadó, 1961, 147 pp.
39. Ho Csing-cse, Ting Ji: *A fehérhajú lány.* (Prózafordítás és utószó.) Magyar Helikon Könyvkiadó, 1961, 228 pp.
40. Lu Hszün: „Kao tanár úr." *Nagyvilág,* 1961. 10. sz., 1427–1432.
41. *Klasszikus kínai költők I–II.* (Részfordítás.) Budapest, Európa Könyvkiadó, 1967, 713 pp. + 661 pp.
42. „Hajnali virágok alkonyi csokorban – Lu Hszün visszaemlékezései." (1. Kutya-macska-egér; 2. A százfűkerttől a Háromillatú Tanulószobáig; 3. Töredékes emlékek; 4. Fan Aj-nung. Fordítások, bevezető, jegyzetek.) *Keletkutatás,* 1976–1977, 56–81.
43. Csingiz Ajtmatov: „Haladó irányzatok Ázsia és Afrika nemzeti irodalmaiban." *Helikon Világirodalmi Figyelő,* 1979. 1–2. sz., 7–11.
44. Csü Csiu-paj: „A proletár tömegirodalom aktuális kérdései (részletek)." (Fordítás és jegyzetek.) *Helikon Világirodalmi Figyelő,* 1979. 1–2. sz., 102–108.
45. *Az ázsiai népek irodalmai.* (Szerkesztés Kara Györggyel, bevezető, fordítás, jegyzetek.) Lu Hszün: „Irodalom a forradalom időszakában." „Legyen vége már a régi nótáknak." „Hogyan kezdtem el elbeszéléseket írni." *Helikon Világirodalmi Figyelő,* 1979. 1–2. sz., 89–108.
46. Lu Hszün: *Irodalom, Forradalom, Társadalom.* (Válogatás, fordítás, utószó, jegyzetek.) Budapest, Európa Könyvkiadó, 1981, 309 pp.
47. Lao Sö: *Macskaváros krónikája.* (Fordítás, előszó, jegyzetek.) Budapest, Európa Könyvkiadó, 1981, 246 pp.

Fordítás magyarról kínaira

48. Shi jiu shou. (Kilenc vers.) *Renmin Wenxue,* 40. sz., 1953. 41–45. (Fordítás: Galla Endre, Mészáros Vilma, Jin Dehou.)
49. Shixuan. (Versek.) *Yiwen,* 7. sz., 1954. 70–76. (Fordítás: Galla Endre, Mészáros Vilma, Sun Yong.)
50. *Peiduofei shixuan* 裴多菲诗选. (Petőfi válogatott versei.) Peking, Zuojia Chubanshe, 1954, 316 pp. További kiadások: Renmin Wenxue Chubanshe 1955, 1956, 1957, 1958, 1960, 1962. (Nyersfordítás: Galla Endre és Mészáros Vilma. Válogatás, összeállítás, előszó, jegyzetek: Galla Endre. Műfordító: Sun Yong.)
51. „Youruofu shi si shou 尤若夫诗四首." (József Attila négy verse.) Peking, *Yiwen* 译文, 22. sz., 1955. ápr., 107–112. (Fordítás: Galla Endre, Fu Weizi, Sun Yong.)

52. *Youruofu shixuan* 尤若夫诗选. (József Attila válogatott versei.) Peking, Renmin Wenxue Chubanshe, 1957, 109 pp. (Fordítás: Galla Endre, Mao Shoufu, Sun Yong, Fu Weizi. Válogatás, utószó: Galla Endre.)
53. „Alanni shi san shou 阿阑尼诗三首." (Arany János három verse.) Peking, *Yiwen* 译文, 46. sz., 1957. ápr., 98–107. (Fordítás: Galla Endre, Mao Shoufu, Sun Yong.)
54. „Xiongyali xiandai shi xuan 匈牙利现代诗选." (Modern magyar költők válogatott versei.) Peking, *Yiwen* 译文, 58. sz., 1958. ápr., 103–112. (Fordítás: Galla Endre, Mao Shoufu, Sun Yong, Fu Weizi. Utószó, válogatás, jegyzetek: Galla Endre.)
55. *Yeying* 夜莺. (Arany János: *A fülemile*.) Shanghai, Shaonian Ertong Chubanshe, 1958, 32 pp. (Fordítás, bevezető, jegyzetek: Mao Shoufu és Galla Endre.)

Recenziók

56. Tőkei Ferenc: A kínai elégia születése. (Csongor Barnabással.) *Népszabadság*, 1959. okt. 6.
57. Kuo Mo-zso: Ifjúkor. *Népszabadság*, 1961. jún. 10.
58. Klasszikus kínai elbeszélések. *Nagyvilág*, VIII, 1963. 11. sz., 1735–1737.
59. Jaroslav Průšek: Studies in Modern Chinese Literature. Akademie Verlag, Berlin, 1964, 179 pp. *Acta Orient. Hung.*, XVIII. 1965, 396–398. *Helikon*, XII, 1966. 1–2. sz., 218–219.
60. Н. Ф. Матков: Инь Фу – певец китайской революции. Москва, 1963. *Helikon*, XII, 1966. 1–2. sz., 219–220.
61. Ho Ch'i-fan: Wenxue yishu de chuntian. Peking, 1964, Bratislava, 1965. *Helikon*, XII, 1966. 3. sz., 360–361.
62. Kay Yu-hsu: Twentieth Century Chinese Poetry. Doubleday and Company. New York, 1963. XLIV + 434 pp. *Filológiai Közlöny*, XII, 1966. 3–4. sz., 474–476. *Acta Orient. Hung.*, XX, 1967, 385–387.
63. I. J. Citroen (ed.): Dix années de traduction. Ten years of translation. *Helikon*, XIII, 1967, 548–550.
64. D. W. Fokkema: Literary Doctrine in China and Soviet Influence. 1956–1960. The Hague, 1965, 296 pp. *Filológiai Közlöny*, XIII, 1967. 3–4. sz., 452–454.
65. Wolfgang Bauer: Western Literature and Translation work in Communist China. Frankfurt/Main–Berlin, 1964, 88 pp. *Filológiai Közlöny*, XIV, 1968. 1–2. sz., 263–264.
66. Исследование бурятских говоров. Выпуск 2. (Под редакцией Ц. Ю. Цыдендамбаева и И. Д. Бураева), Труды Бурятского института общественных наук Бурятского филиала СО АН СССР. Улан-Удэ, 1968. *Acta Orient. Hung.*, XXII. Fasc. 2. 1969, 285–288.
67. В. И. Семанов: Лу Синь и его предшественники. (V. I. Semanov. Lu Hsün and his predecessors). Москва, 1967, 148 pp. *Acta Orient. Hung.*, XXII. Fasc. 3. 1969, 390–392.

68. Amitendranath Tagore: Literary Debates in Modern China 1918–1937. Tokyo, 1967. *Acta Orient. Hung.*, XXII, 1969, 287–288.
69. Roger Garaudy: A kínai kérdés. Budapest, Kossuth Kiadó, 1968. *Magyar Filozófiai Szemle,* XIII, 1969, 139–142.
70. Marián Galik: Mao Tun and the Modern Chinese Literary Criticism. Wiesbaden 1969. XV + 185 pp. (Münchener Ostasiatische Studien. Band 2.). *Acta Orient. Hung.*, XXIII. Fasc. 3. 1970, 380–381.
71. O. L. Fisman: Kitajszkij szatiricseszkij roman. Moszkva, 1966, 195 pp. *Filológiai Közlöny*, XVI, 1970, 3–4.
72. Problemy periodizacii istorii literatur narodov Vostoka. Moskva, 1968. *Acta Orient. Hung.*, XXVI, 1972, 159–161.
73. Miklós Pál: A sárkány szeme. 1973. *Művészet,* 1974. 5. sz., 46–47.
74. Jozsef Turoczi-Trostler: Petőfi's Eintritt in die Weltliteratur (Turóczi-Trostler József: Petőfi belép a világirodalomba). Akadémiai Kiadó, 1974. *Acta Litteraria,* XIX, 1977. 1–2. sz., 217–220.
75. Csetri Elek: Kőrösi Csoma Sándor indulása. *Századok,* 1980. 4. sz., 701–703.

A lista nem tartalmazza a *Világirodalmi lexikon*ban, a *Világirodalmi kislexikon*-ban és más lexikonokban szereplő tanulmányokat és szócikkeket, illetve a szerkesztéseket, kontrollszerkesztéseket, lektorálásokat stb.

Galla Endrének három kész fordításkötete vár kiadásra (Li Csi: *Wang Kuj és Li Hsziang-Hsziang;* Lu Hszün: *Hajnali virágok alkonyi csokorban;* Lu Hszün: *Válogatott elbeszélések*).

Összeállította: Mao Sou-fu

Néhány szó a Qing-kor végi bűnügyi elbeszélés stílusáról

KÁDÁR ZOLTÁN DÁNIEL

A jelen írás két Qing-kor (1644–1911) végi klasszikus kínai nyelvű bűnügyi novella fordításának bevezetője. A művek a *Buyong xing shenpan shu* 不用刑審判書 *(Olyan esetek elbírálása, melyekben nem kell büntetést kiszabni)* című, 1907-ben Shanghaiban kiadott bűnügyi elbeszélésgyűjteményből származnak. A művek fordítása előtt néhány szóban ismertetem stílusbeli érdekességüket. A rövid bemutatásból kiderül, hogy a késő Qing-kori klasszikus nyelvű szórakoztató irodalmi művek stílusában modern hatások mutathatók ki, így a fordítások egyfajta „előfutárként" szolgálnak a kötetben szereplő többi, modern kínai irodalmi alkotáshoz. A rövid áttekintés azt is szemlélteti, hogy az irodalmi „korszakok" közötti stiláris váltás sohasem egyszerű folyamat: a történelmi, társadalmi és ideológiai változások, amelyek fokozatosan egy irodalmi korszakváltáshoz vezetnek, a művek nyelvezetében stiláris keveredésként jelennek meg.[1]

Kínában a bűnügyi elbeszélésirodalom (*gong'an* 公案) létrejöttét több kutató, például Cao Yibing[2] az időszámításunk előtti időszakra vezeti vissza. Noha ez az álláspont megkérdőjelezhető, és más kutatók, mint Qi Yukun[3] a műfaj létrejöttét jóval későbbre teszik, az bizonyosan kijelenthető, hogy a kínai bűnügyi irodalom régi hagyományokkal rendelkezik. A Ming-kortól (1368–1644) kezdve bűnügyi elbeszéléskötetek jelentek meg, míg a Qing-korban egyre elterjedtebbé váltak a bűnügyi regények, amelyek egy híres bíró (a nyomozó, detektív kínai megfelelője) bűneseteit mesélik el. Noha a történetek bizonyos sémák szerint íródtak, a mai olvasó számára is érdekesek, mivel a rejtélyek bonyolultsága és azok megfejtése szinte „modernné" teszi a műfajt. A *gong'an*t azonban mégis a hagyományos kínai

[1] MILLS 1995.
[2] CAO 1998.
[3] QI 1999.

irodalom részének tartjuk, noha több mai kínai és tajvani író is foglalkozik hagyományos jellegű bűnügyi kalandregények írásával.[4]

Az alant lefordított novellák stiláris szempontból több tényező miatt is érdekesek. A régi Kína utolsó éveiben íródtak, s hagyományos jellegű, klasszicizáló stílusú művek, mégis, nyelvüket és tartalmukat tekintve is modern hatások figyelhetők meg rajtuk, hasonlóan a korban megjelent más bűnügyi művekhez.[5] Emiatt jól példázzák a hagyományos kínai irodalom megszűnése és az új irodalom létrejötte közötti átmeneti időszak stiláris „kevertségét". A művek szerzője – valószínűleg Wei Xiyuan 魏息園 – ragaszkodik a hagyományos bűnügyi elbeszélés stílusjegyeihez, ugyanakkor olyan elemeket sző írásaiba, amelyek hagyományosan nem jellemzőek a rövid bűnügyi elbeszélésekre. Az alábbiakban a két legtipikusabbat emelem ki ezek közül.

(1) A hagyományos *gong'an* műfaj szórakoztató jellegét többek között a precizitás adja: a szerző és olvasó közötti „írott diskurzusban"[6] egyfajta intellektuális játék alakul ki azáltal, hogy a szerző – a hivatalos iratokhoz hasonlóan – szinte minden részletről tájékoztatja az olvasót. Ezáltal az olvasó mintegy maga is része lesz a nyomozás hivatalos procedúrájának. Az itt közölt Qing-kor végi művekben ez a jelenség jóval kevésbé figyelhető meg. A *Hu elöljáró hamis letartóztatással deríti ki az igazságot* című darabban a bíró nevén és az esemény helyszínén kívül az olvasó semmit nem tud meg. Nem derül ki, hogy a cselekmény mikor játszódik, és az esemény többi szereplőjének neve és társadalmi hovatartozása is rejtve marad. Hasonló a helyzet a *Zhang elöljáró vizsgálatot tart* című elbeszélésben, ahol az esemény hősnője „X asszonyként" (*mou shi* 某氏) szerepel, míg a másik vádlottra „XY feleségeként" (*moujia zhi qi* 某甲之妻) utal az író. Több oka lehet annak, hogy a korabeli szerzők miért soroltak fel egyre kevesebb adatot, de feltételezhető, hogy a hagyományos „hivatalos" hangnem helyett inkább az elbeszélések történetszerűségét kívánták hangsúlyozni.

(2) A történetekben erős a klasszikus és a vernakuláris nyelvi keveredés. Kínában hagyományosan két alapvető írott nyelvezet állt az alkotó rendelkezésére: az úgynevezett klasszikus (*wenyan* 文言,

---

[4] Az egyik legismertebb jelenkori tajvani szerző Gu Long 古龍 (1937–1985), akinek hatvankilenc különböző regénye jelent meg, noha ezek közül nem mindegyik szigorú értelemben vett bűnügyi elbeszélés.

[5] A késő Qing-kori bűnügyi irodalomról bővebben lásd a *Ming Qing an'yu gushi xuan* 明清案獄故事選 *(Ming- és Qing-kori bűnügyi történetgyűjtemény)* előszavát.

[6] VERDONK 2002.

vagyis „ékes nyelv") és a köznyelvi vagy vernakuláris kínai (*baihua* 白話, avagy „tiszta beszéd"). A klasszikus kínai nyelv volt a politika, az adminisztráció, valamint a hagyományos kínai értelemben vett „komoly irodalom" nyelve. A *baihua* művek célja ezekkel ellentétben a szórakoztatás volt: a vernakuláris az élőbeszédet imitálja, így elsősorban szórakoztató műfajokban használták. A *wenyan* és a *baihua* írások között alapvető nyelv- és stílusbeli különbség van. Leegyszerűsítve: a klasszikus nyelvben a szerzők tömörségre (lehetőleg egyszótagúságra), ritmikusságra és a közönséges kifejezések elkerülésére törekedtek, míg a köznyelvi írás célja éppen a mindennapi beszéd visszaadása volt.[7] Hagyományos kínai bűnügyi elbeszélések egyaránt íródtak mindkét nyelvi rétegben, és bizonyos esetekben egy adott műben is erős nyelvezetbeli keveredés figyelhető meg. A keveredés azonban elsősorban a *baihua* elbeszélésekre jellemző, például a köznyelvi művekben szereplő vádiratok nyelve általában klasszikus. A klasszikus nyelven írt bűnügyi elbeszélésekben hagyományosan kevés a köznyelvi elem, mivel ezek esetében a cél a „magas szintű" szórakoztatás. A Qing-kor végi klasszikus elbeszélésekre viszont éppen a köznyelvi elemek meglepően gyakori használata jellemző. Tipikus eset például, hogy a *Zhang elöljáró vizsgálatot tart* című elbeszélésben az ártatlanul megbüntetett „XY felesége" magára a *laoniang* 老娘 („én, e tiszteletre méltó asszonyság") önfelemelő főnévi szerkezettel utal, ami tipikusan vernakuláris jelenség.[8] Gyanítható, hogy a késői klasszikus nyelvű novellák szerzői a nagyobb művészi hatás és az életszerűség kedvéért folyamodtak addig nem jellemző módon a köznyelvi elemekhez.

A fent bemutatott pontok példázzák, hogy a modern kínai elbeszélésirodalom megszületését stilárisan „kevert" időszak előzte meg a szórakoztató irodalomban, amikor is a hagyományos irodalmi alkotásokban egyre több újszerű elem jelent meg. Ennek ellentéte szintén igaz a huszadik század korai időszakában megjelenő modern irodalmi művek stílusára, ezekben ugyanis számos hagyományos hatás figyelhető meg. E kérdések részletesebb bemutatásához természetesen sokkal mélyebb elemzés lenne szükséges.

---

[7] A kérdésről bővebben lásd NORMAN 1988.

[8] JI 2000: 512.

Felhasznált irodalom

Elsődleges forrás

Buyong xing shenpan shu 不用刑審判書 *(Olyan esetek elbírálása, melyekben nem kell büntetést kiszabni).* In: *Ming Qing an'yu gushi xuan* 明清案獄故事選 *(Ming- és Qing-kori bűnügyi történetgyűjtemény).* Beijing, Qungzhong Chubanshe, é. n.

Másodlagos források

CAO YIBING 曹亦冰. 1998. *Xiayi gong'an xiaoshuo shi* 俠義公案小說史 *(A harcművészeti és bűnügyi regények története).* Hangzhou, Zhejiang Guji Chubanshe.

JI CHANGHONG 吉常宏 (szerk.) 2001. *Hanyu chengwei dacidian* 漢語稱謂大辭典 *(A kínai megszólító terminusok szótára).* Shijiazhuang, Hebei Jiaoyu Chubanshe.

MILLS, SARA. 1995. *Feminist Stylistics.* London, Routledge.

NORMAN, JERRY. 1988. *Chinese.* Cambridge, Cambridge University Press.

QI YUKUN 齊裕焜. 1999. *Zhongguo gudai xiaoshuo yanbian shi* 中國古代小說演變史 *(A régi kínai irodalom fejlődésének története).* Lanzhou, Dunhuang Wenyi Chubanshe.

VERDONK, PETER. 2002. *Stylistics.* Oxford, Oxford University Press.

Hu elöljáró hamis letartóztatással deríti ki az igazságot[9]

Mikoron a Tianmenbe való Hu bíró egy Zhili-béli járás elöljárói tisztét töltötte be,[10] egy alkalommal egy vak ember vádat emelt önmaga ellen azzal, hogy saját apját halálra verte, s kérte, hogy a törvény szerint mérjék ki rá a neki járó büntetést. Hu bíró vizsgálatot indított az ügyben, és a halottszemle során látta, hogy a holttest koponyája hátsó részén három, téglával ejtett seb van. Ám a különböző mélységű sebek pontosan egymás alatt voltak, egy kicsit sem csúsztak el egymáshoz képest, így a bíró kételkedett benne, hogy a vak ejtette ezeket. Alaposan kikérdezte a vak embert, ám az kitartott állítása mellett, hogy apját ő verte halálra. Akkor a bíró úgy tett, mintha rabként a tartományi fővárosba akarná kísértetni a vakot további kivizsgálásra, s közölte vele:

---

[9] *Buyong xing shenpan shu,* első könyv. Az elbeszélés szerzője valószínűleg Wei Xiyuan 魏息園.

[10] Zhili 直隸: a mai Hebei tartomány régi neve. Tianmen 天門 járás Hebei tartományban.

– Ha innen elvitettelek, nem jössz többé vissza élve, ezért megengedem, hogy idehívd a fiadat, s örökre elbúcsúzz tőle.

Amikor a fiú megérkezett, apja előtt zavarodottnak és rémültnek látszott. A bíró így szólt:

– Ha mondanivalótok van, gyorsan beszéljetek, mert utána többé nem találkoztok.

A vak ember sokáig hullajtotta könnyeit, majd így beszélt a fia lelkére:

– Légy később jó ember, sohase gondolj apádra! Apád már vak, nem érdemes vele törődni.

A fiú nem tudott válaszolni, ám az ábrázata még kétségbeesettebbé vált. A bíró ekkor utasította a fiút, hogy azon nyomban térjen haza. Rövid idő múltán azonban újra hívatta, s fenyegető arccal így förmedt rá:

– Te halálra verted az apai nagyapádat, és most vak édesapádat küldenéd el, hogy meghaljon helyetted! Ez bizony egy förtelmes tett még förtelmesebb tettel való tetézése. Apád magára vállalta ugyan a bűnt, de valld be, hogy valójában mi történt! Ha nem teszed, akkor is halálra ítéllek!

A vak ember fia gyorsan vallott:

– Apám a maga akaratából vallotta magát bűnösnek, nem én akartam így. Beismerem, hogy én vertem agyon nagyapámat.

Így a bűneset végül megoldódott. Mint kiderült, a fiú nem bírta elviselni, hogy a nagyapja nem apját, hanem annak öccsét, az ő nagybátyját szereti, ezért verte őt halálra.

Később egy vendége megkérdezte Hu bírót, hogy miként jött rá az igazságra. Hu bíró így felelt:

– Ha egy vak ember dühbe gurulna, és egy másik emberre emelné a kezét, a téglával összevissza sújtana. Hogy tudna háromszor úgy lecsapni, hogy a különböző mélységű sebek egymás után legyenek, és nem összevissza? A vizsgálat során már kételkedni kezdtem a vak ember szavában, ezért is hívattam oda a hozzátartozóját, hogy tőle búcsút vegyen. Azt reméltem, hogy így rájövök, mi történt valójában. És a fiú beváltotta a reményemet: nem tudott uralkodni az arckifejezésén, és mivel zavarodott lett és félt, ki tudtam belőle szedni az igazságot.

Hu bíró fiát később Taiyuan[11] kormányzójának nevezték ki. Ez az ő igazságos bíráskodásának jutalma volt.

---

[11] Taiyuan 太原: a mai Shanxi tartomány fővárosa.

Zhang elöljáró újbóli vizsgálatot tart[12]

Donghu járásban élt az egyszerű származású X asszony,[13] aki nagy tisztelettel szolgálta anyósát. Mindennap hajnalban kelt, kitakarított és rendet rakott, majd a hálószobájába ment anyósát köszönteni, és megvárta, míg anyósa megmosdik, megfésülködik és megreggelizik. Így ment ez nap nap után.

Egy nap kora hajnalban, amikor bement anyósa szobájába, az ágya alatt meglátott egy férficipőt. Erre nagyon megijedt, és halkan becsukta az ajtót. Amikor anyósa rájött, hogy a menye felfedezte titkát, szégyellt volna többé a szemébe nézni, ezért felakasztotta magát. A falu vezetője úgy vélte, hogy a meny kergette halálba anyósát, és jelentette az esetet a járás elöljárójának. Az asszony félt attól, hogy anyósa bűne kitudódik, így ellenkezés nélkül magára vállalta a bűnt, s a törvény szerint el is ítélték.

A járási elöljárót később áthelyezték máshová, és az új elöljáró Zhang bíró lett. A bíró észrevette, hogy az asszony kifinomult és művelt, a viselkedése természetes és kedves, és kételkedni kezdett abban, hogy egy ilyen nő a halálba kergette volna anyósát. Arra gondolt, talán valami más van az eset mögött. Négyszer vonta kérdőre az asszonyt, ám az tartotta magát korábbi vallomásához. A bíró ekkor így szólt hozzá:

– Ha igaztalanság ért, orvosolnom kell; ám ha továbbra sem beszélsz róla, halálra kell ítéljelek!

Az asszony így válaszolt:

– Ha engedelmeskednék, az idősebbekkel szembeni tiszteletlenség vétkébe esnék, s nem maradna arcom,[14] hogy tovább élhessek. Így csupán a gyors halálért esedezem!

A bíró most már tényleg arra gyanakodott, hogy az asszonyt súlyos igazságtalanság érte, és néhány napon át mélyen gondolkodott. Majd, mivel a fülébe jutott, hogy a járási szolgálattevő, XY felesége erőszakosságáról és vadságáról híres, behozatta őt a bíróságra, s ötszázat veretett rá úgy, hogy a végén már vérzett az egész háta.

---

[12] *Buyong xing shenpan shu,* negyedik könyv. Az elbeszélés szerzője valószínűleg Wei Xiyuan 魏息園.

[13] Donghu 東湖 járás: a mai Hubei tartománybeli Yichang. X asszony: az eredeti kínai szövegben a szerző a *mou shi* 某氏 (szó szerint „egy bizonyos asszony") kifejezést használja.

[14] Az „arc" a kínai kultúrában a becsületet, méltóságot, míg az „arcvesztés" a becsület elvesztését fejezi ki. Itt a beszélő arra utal, hogy ha a bíró parancsa alapján vallana, és elárulná anyósát, akkor elvesztené a becsületét.

Ezután bezáratta a börtönbe a másik asszony mellé. XY felesége egész éjjel szitkozódott és átkozódott, mondván:

– Én, e tiszteletre méltó asszonyság, ugyan mit is vétkeztem, hogy így megvertek?! Hogy lehet egy ilyen ostoba alakból hivatalnok?

Majd szakadatlanul zokogott. A másik asszony így vigasztalta:

– Az Ég alatt semmi sem történik igazságtalanul, légy egy kicsit csendesebb. Lásd, én súlyos bűnt vettem magamra, igazságtalanságot szenvedtem, és mégis bűnösnek ismernek, ám ezt némán tűröm. Miért háborogsz hát egy ilyen kis ügyön, hogy megbotozták a hátad?

Az emberek, akiket a bíró odaküldött, hogy titkon figyeljék őket, meghallották az asszony beszédét, és jelentették a bírónak. A bíró nagyon megörült, azonnal magához hívatta kettejüket, és kérdőre vonta az asszonyt, hogy mit is jelentenek szavai. Az asszony nem tudta tovább titkolni a történteket. A bíró alapos faggatás után a teljes igazságot kiderítette. Így a bíró végre fényt derített az asszonnyal történt igazságtalanságra, és XY feleségét is szerényen megajándékozta, majd miután az megnyugodott, hazaküldte.

Zhu Ziqing

NÁNAI ERIKA

Zhu Ziqing 朱自清 (1898–1948), eredeti nevén Zhu Zihua 朱自华 a 20. század első felének kiemelkedő tudósa, költője, esszéírója volt. Jiangsu tartományban született, de magát Yangzhouból valónak vallotta, mivel tizenhárom évet élt a Jangce-parti nagyvárosban. Gyermekkorában hagyományos kínai neveltetésben részesült. 1916-ban végezte el a középiskolát, ezután a Peking Egyetemen folytatta tanulmányait. 1920-ban végzett filozófia szakon, ezt követően Jiangsuban és Zhejiangban volt középiskolai tanár. 1925-ben meghívták a pekingi Qinghua Egyetemre tanítani, 1932-től az itteni Kínai Irodalom Tanszék vezetője lett, emellett különböző tudományos állásokkal együtt az egyetem főkönyvtárosának tisztségét is betöltötte. Elsősorban a klasszikus kínai irodalom területén végzett kutatásokat. 1931–1932 között Londonban angol irodalmat és nyelvészetet tanult, s Európa több országába ellátogatott. Az 1937-es japán támadás után az egyetemmel együtt Dél-Kínába, Kunmingba költözött, s 1946-ban tért vissza Pekingbe. 1948-ban betegségben halt meg még azelőtt, hogy a kommunista csapatok bevonultak volna a városba.

Első modern stílusú írása az 1919 februárjában megjelent *Aludj, kisember* (*Shui ba, xiaoxiao de ren* 睡罢，小小的人) című vers volt. Ez évben részt vett a május 4. mozgalomban, ami nagy hatással volt nézeteire és írásaira. 1922-ben többekkel együtt megalapította a *Vers* (*Shi* 诗) című folyóiratot, amely a korszakban kibontakozó új költészet egyik legfontosabb fóruma lett. 1923-ban jelent meg legismertebb verse, a *Megsemmisülés* (*Huimie* 毁灭). Tagja lett az Irodalomkutatók Társaságának (Wenxue Yanjiuhui 文学研究会) is.

Bár művészi pályáját költőként kezdte, később a rövid prózai írások (*sanwen* 散文) felé fordult, s e Kínában rendkívül fontos és népszerű műfaj egyik legnagyobb mestere lett. 1923-ban írta egyik első, *Csobogás és lámpafény a Qinhuai-folyón* (*Jiangsheng dengyingli de Qinhuaihe* 浆声灯 影里的秦淮河) című esszéjét, amivel bizonyságát adta tehetségének a próza területén is. Ezután sorra jelentek meg rövid prózai írásai, s az 1928-as *Távolodó alak* (*Beiying* 背影) című esszé-

gyűjteménye révén széles körben ismertté vált. E gyűjteményben szerepel jó néhány a leghíresebb munkái közül, például a *Távolodó alak*, a *Holdfény a lótusztavon* (*Hetang yuese* 荷塘月色) és a *Zöld* (*Lü* 绿). Külföldi tapasztalatait az *Európai úti jegyzetek* (*Ouyou zaji* 欧游杂记, 1934) és a *Londoni feljegyzések* (*Lundun zaji* 伦敦杂记, 1943) című köteteiben örökítette meg.

Zhu Ziqing rendkívül termékeny szerző volt, összesen 27 különböző műfajban jelentek meg írásai, melyek terjedelme eléri az 1,9 millió írásjegyet. Összegyűjtött műveit először 1953-ban adták ki, négy kötetben. Legteljesebb életműkiadása hat kötetben jelent meg 1988-ban. 1978-ban, halálának 30. évfordulóján a Qinghua Egyetemen pavilon épült az emlékére, majd 1987-ben márványszobrot is állítottak neki az egyetem lótusztavának partján.

Az alábbiakban közölt két írása közül a *Rohanás* (*Congcong* 匆匆) először 1922-ben, a *Távolodó alak* pedig 1925-ben jelent meg.

ZHU ZIQING

Rohanás

A fecskék tovaszállnak, de egy napon újra visszatérnek. A fűzfák kiszáradnak, de egykoron újra kizöldülnek. A barackvirágok szirmai lehullnak, de egy napon újra virágba borulnak! Ó mondd, te bölcs, életünk napjai mégis miért tűnnek tova, és miért nem térnek vissza soha? Ha pedig valaki ellopja napjaink, vajon ki az? És hová rejti őket? Ha pedig napjaink elszöknek előlünk, akkor most hol lehetnek?

Nem tudom, mennyi időt adtak nekem, csak azt tudom, hogy az életem egyre jobban kicsúszik a kezeim közül. Ha jobban szemügyre veszem a dolgokat, akkor több mint nyolcezer napom csak úgy semmivé lett. Napjaim cseppenként hullnak az Idő tengerébe, és nyomtalanul feloldónak végtelenjében – homlokom verejtékben úszik, szemeimből könnyek zuhognak.

Ami elmúlt, az elmúlt; és eljön, ami eljön. De a múlt és a jövendő miért váltakozik olyan gyorsan, mire való ez a nagy sietség? Amikor reggel felkelek, már két-három napsugár beragyog az ablakomon. A Nap könnyedén, lopakodva lépdel, és én követve őt, a Végtelenben lebegek. Amikor kezemet mosom, napjaim belefolynak a lefolyóba. Ahogyan az étel elfogy a csészémből, úgy tűnnek el a napjaim is. Csendben, a szemem láttára illannak el a napjaim. Érzem ezt a megfoghatatlan gyorsaságot, amelyet két kézzel próbálok megfékezni – hasztalan. Este, amikor lefekszem, az Idő végigfut rajtam, olyan gyorsan, hogy szinte alig érzem, amikor tovagördül a lábamon. És egy

szempillantás múlva a Nap már búcsút int nekem. Újra eltelt egy nap. Egy mély sóhajtást nyomok el magamban. Minden hiába, a tegnapok egy lélegzetvételnyi idő alatt tűnnek el újra és újra.

Mit tehetnék ebben az észveszejtő rohanásban ezen a hatalmas világon? Csak jön-megy, csak rohan – hiszen nyolcezer nyomtalanul eltűnt napomból, azonkívül, hogy végigéltem őket, mim maradt? A tegnapok vagy könnyű füstként gomolyogtak el; vagy egy gyenge fuvallat repítette őket messzire; vagy köddé váltak a hajnali nap első sugaraira. És én, hagyok-e hátra valami nyomot az emberlétben? Anyaszült meztelenül jöttem a világra. Vajon egy szemvillanás múlva ugyanolyan mezítelenül térek majd vissza az öröklétbe? Noha a két pillanat nem egy és ugyanaz, mégis mire való ez a hiábavaló létezés?

Ó mondd, te bölcs, életünk napjai miért nem térnek vissza soha?

ZHU ZIQING

Távolodó alak

Apámat több mint két éve nem láttam – legutolsó emlékem róla távolodó alakja a nankingi vasútállomáson. Ugyanazon a télen halt meg nagyanyám is, amikor apám elvesztette az állását – való igaz, hogy a szerencsétlenség nem jár egyedül. Úgy döntöttem, hogy Pekingből azonnal Xuzhouba utazok az apámhoz, hogy vele gyászoljak. Amikor megpillantottam őt, s láttam, hogy a házban minden szanaszét hever, és eszembe jutott a nagyanyám is, hullani kezdtek a könnyeim. Apám egyszer csak megszólalt:

– Ami történt, megtörtént, ne szomorkodj, valahogy csak rendbe jönnek a dolgok!

Mielőtt visszatértem, apám elzálogosította a család értékeit, kifizette az adósságokat, és kölcsönt vett fel a nagyanyám temetésére. Ezekben a napokban a családom nagyon szomorú volt, egyfelől a haláleset miatt, másfelől amiatt, hogy apám elvesztette a munkáját. Miután eltemettük nagyanyámat, apám Nankingba akart menni munkát keresni. Nekem is vissza kellett térnem Pekingbe, hogy folytassam a tanulmányaimat. Így hát együtt utaztunk.

Amikor megérkeztünk Nankingba, egy régi barátja sétára invitált minket, és egy egész napot városnézéssel töltöttünk. Úgy volt, hogy másnap reggel áthajózok Pukouba, és még aznap délután felülök egy észak felé tartó vonatra. Mivel apámnak más dolga volt, eredetileg azt tervezte, hogy nem kísér ki, ezért megkérte a fogadó egyik ismerős portását, hogy vigyen ki engem. Többször is átbeszélte a por-

tással a részleteket, de egyfolytában aggódott miattam. Félt, hogy az nem tudja elvégezni a rábízott teendőket, és jó darabig vívódott magában. Akkoriban húszéves voltam, a pekingi utat már vagy háromszor megjártam egyedül, ezért úgy éreztem, apám aggodalma teljesen felesleges. Végül hosszas gondolkodás után úgy döntött, hogy az a legjobb megoldás, ha mégis ő kísér ki engem. Többször is elmagyaráztam neki, hogy nem szükséges velem jönnie, de ő csak ennyit mondott:

– Jobb ez így, biztosabb, ha nem bízlak rájuk.

Átkeltünk a Jangcén, majd elértünk a vasútállomásra, ahol én jegyet váltottam, közben ő a csomagjaimmal bajlódott. Rengeteg csomagom volt, így hordárt kellett fogadnunk, hogy felpakolhassuk őket a vonatra. Apám nem túl ügyesen alkudozott a hordárral, így – tapasztaltabb lévén az ilyen ügyekben – közbe akartam szólni. Végül azonban sikerült kialkudnia az árat, és felkísért a vonatra. Egy kényelmes ülőhelyet választott nekem közel az ajtóhoz. A tőle kapott bordó gyapjúfelsőt az ülésemre terítettem. Apám ezután hasznos tanácsokkal látott el az útra: vigyázzak magamra, éjszaka is legyek résen, s nehogy megfázzam! Az utaskísérő lelkére kötötte, hogy nagyon vigyázzon rám. Magamban csak nevettem túlbuzgóságán, mivel tudtam, hogy ezeket az embereket csak a pénz érdekli: ha nem kapnak pénzt, nem törődnek semmivel. Azon morfondíroztam, hogy már réges-régen felnőttem, csak tudok vigyázni magamra! Ahogy most így visszagondolok, milyen okosnak is gondoltam magam!

Apámnak annyit mondtam:

– Apám, ülj le egy kicsit.

Ekkor ő kinézett a vonat ablakán, és azt mondta:

– Te csak maradj itt, én elmegyek, veszek neked mandarint. De el ne mozdulj innen!

Láttam, hogy az állomás kerítésén túl kofák kínálgatják portékájukat. Ahhoz, hogy eljusson hozzájuk, át kellett vágni a vágányokon, leugrani, majd felmászni. Apám kövér ember volt, ezért csak nagy nehézségek árán tudott átvergődni oda. Először én akartam menni helyette, de ő nem engedte, így kénytelen voltam megvárni. Néztem őt fekete vászonfövegében, sötét vászonkabátjában és sötétkék köntösében, ahogyan bicegve, hajlott háttal megy a sínekhez. Leereszkednie még nem volt nehéz; amikor azonban a túloldalon fel kellett másznia, az már alig sikerült neki. Mindkét kezével megkapaszkodott, próbálta a lábát felhúzni, kövér teste balfelé megfeszült, s szemmel láthatólag nagyon erőlködött. Amikor így hátulról láttam, könnyek csordultak ki a szememből, de gyorsan letöröltem őket, nehogy apám vagy mások meglássák. Amikor újra kinéztem az ablakon, már visszafele jött, magához ölelve az élénk színű mandarino-

kat. A sínekhez érve a gyümölcsöket gondosan letette a földre, majd lassan leereszkedett, a mandarinokat újra összefogta, s átkelt az én oldalamra. Lementem, hogy felsegítsem, aztán együtt szálltunk vissza a vonatra. A szerzeményt a szőrmekabátomra tette, leporolta a ruháját, s láthatólag megkönnyebbült. Kisvártatva megszólalt:

– Visszamegyek. Ha megérkeztél, majd írj.

Elindult, de néhány lépés után visszafordult:

– Menj vissza a fülkébe, nincs ott senki.

Távolodó alakját mindaddig követtem, ameddig el nem tűnt az embertömegben. Aztán leültem a helyemre, és újból előtörtek a könnyeim.

Az elmúlt években az apám és én is nagyon elfoglaltak voltunk, s a családunk egyre rosszabbul élt. Apám fiatal éveiben idegen földre utazott, keményen dolgozott a megélhetéséért, s nagy dolgokat hajtott végre. Vajon elhitte volna, hogy egyszer ilyen gyenge lesz? A dolgok bántották a szemét, megsebezték a szívét, s természetes, hogy érzéseit nem tartotta magában – ami a lelkünkben van, annak ki kell törnie. Így az apró-cseprő otthoni ügyek miatt nagyon gyakran gerjedt haragra, velem is egyre rosszabbul bánva. De most, hogy két évig nem látott, elfeledkezett a hibáimról, és folyton én, illetve a fiam jártak az eszében. Miután északra utaztam, levelet kaptam tőle, amelyben ezt írta: „Megvagyok, csak a vállam fáj nagyon. Alig tudom kézbe venni az evőpálcikát vagy az íróecsetet. Úgy érzem, már nincs messze eltávozásom napja."

Amikor idáig értem a levél olvasásában, könnyeimen át felrémlett bennem távolba vesző kövér alakja sötét vászonkabátjában, kék köntösében.

Vajon mikor látom őt legközelebb?

Ling Shuhua és a *Hímzett párnák*

NYIRÁDI BLANKA

Az 1917-es nagyszabású intellektuális mozgalom, az „irodalmi forradalom" (*wenxue geming* 文学革命) új fejezetet nyitott az évezredes hagyományokkal bíró kínai irodalom történetében: a modern kínai irodalom fejezetét. A politikai változások nyomán kibontakozó szabadabb gondolkodás a kultúra és az irodalom megújulását követelte. Hu Shi 胡适 és Chen Duxiu 陈独秀, a mozgalom két korai vezéregyénisége az *Új Ifjúság* (*Xin Qingnian* 新青年) című folyóirat hasábjain érveltek egy új, modern kínai irodalom megteremtése mellett. Javaslataik az irodalom szellemét, nyelvét és mondanivalóját egyaránt érintették: nem felszínes, hanem gyökeres változtatást sürgettek, hogy az irodalom méltó hangja lehessen egy új, erős, tettre kész kínai nemzedéknek.

A legforradalmibb változási javaslat egyértelműen az irodalom nyelvének megreformálása volt. Annak érdekében, hogy az irodalom végre eljusson a tömegekhez, a reformerek az archaikus, megkövült, a beszélt nyelvtől eltávolodott, csak egy szűk irodalmi elit számára érthető irodalmi nyelv, a *wenyan* 文言 elvetését propagálták, helyébe pedig a kortárs köznyelvhez közelebb álló, kötetlenebb *baihuá*t 白话 javasolták. Hitték és vallották, hogy holt nyelv nem teremthet élő irodalmat. Márpedig a kor nemzedékének minden eddiginél nagyobb szüksége volt az élő, önkifejező irodalomra. A *baihua* azonnal széles körű támogatottságra tett szert.

A klasszikusról a modern nyelvre való áttérés mellett nem kevésbé radikális szemléletváltás volt, hogy az új irodalom eszmeisége szembefordult a hagyományos konfuciánus moralitással és társadalmi renddel.[1] Az „új irodalom" megalkotására irányuló minden törekvés közös jellemzője a tudatosság és a gyökeresség volt.[2]

---

[1] IDEMA–HAFT 1997: 260.

[2] QIAN–WEN–WU 2002: 146.

A modern kínai irodalom megszületésének Lu Xun (鲁迅 1881–1936) *Az őrült naplója* (*Kuangren riji* 狂人日記) című novellájának 1918-as megjelenését tekintik. Az író, aki eredeti hangjával és szuverenitásával már akkor kivált a többi kortárs szerző közül,[3] bátran vállalta a *baihua* nyelvű irodalom képviseletét és népszerűsítését. Emellett hasonló bátorságról tett tanúbizonyságot abban is, ahogy szembefordult a feudális szellemiség minden megnyilvánulásával.[4] Az ifjú irodalmárok sorra fordultak el a hazai irodalmi hagyományoktól, és a modern nyugat-európai nemzeti irodalmakat kezdték lázasan tanulmányozni. Az irodalmi élet soha nem látott módon megélénkült: irodalmi társaságok alakultak, nyugat-európai művek fordításai jelentek meg sorban az új irodalmi folyóiratokban. Mivel az új nemzedék egy új, erős, modern Kína megteremtéséért szállt síkra, a nyugati országokról szerzett új ismeretek tudatában nem csoda, hogy a nyugat-európai irodalmak témáit, szellemiségét és művészi eszközeit tekintették követendő példának saját irodalmuk számára.[5]

A *baihua* minden irodalmi műfajban azonnal tért hódított, természeténél fogva azonban elsősorban a kötetlenebb nyelvű és stílusú műfajoknak kedvezett. Nem véletlen, hogy 1918 után a legnépszerűbb irodalmi műfaj a kisregény és a novella lett. Az 1920-as évekre kialakult a műfajok hierarchiája: történelmi jelentőségű, hogy a kínai irodalomban itt megszakad a líra hagyományos dominanciája, helyét a szépprózа és a kisepika veszi át. 1920-ban a *baihua* lesz az oktatás nyelve, 1922-ben pedig hivatalos nemzeti nyelvvé emelkedik.

Mindezekből következik, hogy a 20. századi kínai irodalom nem szerves folytatása a réginek. A modern kínai irodalom „idegen oltvány", amelyet a világirodalom termékenyített meg, és amelyben éppen ezért lépten-nyomon tetten érhető annak eszmeisége, eszközkészlete és formanyelve.[6]

A novella rögtön ünnepelt irodalmi műfaj lett. Az elbeszélés mint műfaj hagyományosan közel áll az egyszerű emberekhez, és miután a nyelvi akadályok is elhárultak, a nép tömegesen kapcsolódott be az irodalom vérkeringésébe. A műfaj fellendülésével járó lelkesedés sok gyenge és éretlen szerzőt termett, de voltak néhányan, akik valóban sokat tettek a modern kínai elbeszélőirodalom felvirágoztatásáért, és akiknek munkássága éppen ezért a mai napig kiállta az idő

---

[3] *Világirodalmi lexikon,* VI. kötet: 271.
[4] TANG 1999: 184.
[5] IDEMA–HAFT 1997: 260.
[6] *Világirodalmi lexikon,* VI. kötet: 271.

próbáját. Lu Xun mellett ilyen Ye Shaojun 叶绍钧, Xu Dishan 許地山, Yu Dafu 郁达夫, Bing Xin 冰心 és Ling Shuhua 凌叔华 is.[7]

Ling Shuhuát néha érdemtelenül hanyagolják el az irodalomtörténeti művek, pedig kreatív tehetsége és ragyogó ábrázolóképessége Bing Xinnel együtt a legnagyobb kínai női írók közé emeli.[8]

Ling Shuhua Pekingben született, egy guangdongi család gyermekeként. Jó taníttatásban részesül: egy tianjini lánykollégiumban tanul, 1920-ban pedig felveszik a Yanjing Egyetem előkészítő iskolájába idegen nyelv szakra. Az egyetemen kezd írni, de a hírnevet csak az 1924-ben megjelent *Ivás után* (*Jiu hou* 酒后) című novella hozza el számára. 1926-ban lediplomázik, majd férjhez megy Chen Yuanhez 陈源, aki a *Kortárs szemle* (*Xiandai pinglun* 现代评论) című folyóirat szerkesztőjeként már korábban felfigyelt rá, és kiadta munkáit. Az 1920-as évek második felében ők ketten méltán váltak híres „irodalmi párrá".[9] Chen hamarosan a Pekingi Egyetem professzora lesz, majd szakmai konfliktusba keveredik Lu Xunnel. 1929-ben Ling Shuhua követi férjét a Wuhani Egyetemre, emellett folyamatosan ír, és folyóiratokban publikálja novelláit. Első novellagyűjteménye, a *Virágok kolostora* (*Hua zhi si* 花之寺) 1928-ban jelenik meg, melyet 1930-ban az *Asszonyok* (*Nüren* 女人) követ. Az 1935-ben megjelent *Két kis báty* (*Xiager lia* 小哥儿俩) című kötet történetei gyermekeknek szólnak. Ezután egyre kevesebbet ír, viszont klasszikus festőként is nevet szerez magának. 1946-ban férje az UNESCO nagykövete lesz; Londonba, majd egy évvel később Párizsba költöznek. Az elkövetkező több mint negyven évben az írónő bejárja Európát, Ázsiát és Amerikát, majd az 1980-as években Kínába is hazalátogat.[10]

A *Hímzett párnák* (*Xiu zhen* 绣枕) című novella 1925-ben íródott. Folyóiratban még abban az évben kiadták, majd három évvel később a *Virágok kolostora* című kötetben is megjelent. Nem véletlenül, hanem témája alapján kapott helyet ebben a kötetben. Figyelemre méltó a kötet tematikus egysége: szinte minden novellában központi fontosságú a női lélek ábrázolása. Ling Shuhua színhelye többnyire a pekingi családi szféra,[11] hősnői általában „régimódi" lányok, akik aggodalommal és félelemmel telve tekintenek az új kor felé, amely más értékeket tart követendőnek, és más modort vár el a fiatal lányoktól. A tisztes konfuciánus szemérem jegyében felnevelt lányok

---

[7] C. T. HSIA 1961: 27.
[8] SLUPSKI 1988: 83.
[9] HSIA 1961: 78.
[10] MCDOUGALL–LONIE 1997: 121–122.
[11] MAIR 2001: 747.

nem elég bátrak és ravaszak, hogy megfeleljenek az új kor kihívásainak, és ezért többnyire csendben szenvednek.[12]

A novella igen rövid, de ez mit sem csorbít jelentőségén, mondanivalójának mélységén. Kiadásának évében jelentős visszhangja volt irodalmi körökben. A történet egy elszegényedett előkelő család leányáról szól, akinek édesapja okos tervet sző a lány férjhez adására: a kiszemelt ifjú édesapja, Bai elöljáró születésnapjára leányával egy pár díszpárnát hímeztet. Reméli, hogy a mesteri hímzéstechnika – amely a korban egyike volt a hajadon lányok legnagyobb vonzerejének – felkelti az apa érdeklődését, és kisebbik fiát eljegyzi az ügyes leánnyal. Az elbeszélés két részre oszlik: az elsőben látjuk, ahogy a lány éjt nappallá téve a párnákat hímzi. A második rész két évvel később játszódik. Megint csak a leányt látjuk, aki még mindig szobája rejtekében hímezget, de nem ment férjhez. A közben történt eseményekről közvetetten, egy kis kerettörténetből értesülünk.

A történet elején a kisasszony egy forró nyári délutánon hajol a hímzés fölé. Nem hallgat Zhang nénire, aki kéri, hogy pihenjen; érezhető, hogy a párnák elkészítése valamiért mindennél fontosabb számára. Zhang nénin keresztül ismerjük meg édesapja szándékát, és a leány szerénysége miatt csak finom rezdüléseiből, pirulásából érezzük, hogy mindezek a szép kilátások milyen boldog reménykedést ébresztenek benne. Megérkezik Zhang néni lánya is, akinek egyetlen vágya, hogy a csodás hímzést, melyről már hallott, megnézhesse. A kisasszonyt azonban visszataszítja a lány piszkossága, és nem mutatja meg neki a munkáját. A kislány keserves csalódását látva sajnáljuk őt, és nem tudjuk mire vélni kisasszonya kegyetlenségét – csak később, a második részből, a kisasszony gondolataiból értjük meg, hogy nem(csak) úri gőgje miatt utasította el az őt csodáló kis parasztlányt, hanem a hímzést féltette, azt akarta megkímélni a portól, piszoktól, izzadságtól. Az első résznek sok mozzanata csak a második rész fényében nyer értelmet.

A második részben a már felnőtt szolgálólány meséli el a kisasszonynak két díszpárna történetét, amelyeket éppen akkor kapott gyámanyjától. Bár piszkosak, használtak, ő mégsem tud betelni a szépségükkel. Kiderül, hogy egy gazdag család adott túl rajtuk, így kerültek hozzá ezek az egyébként szolgakézbe nem való mesterművek. Elmeséli, hogy annak idején a családfő kapta őket ajándékba, ám nem becsülték meg őket, és hamar tönkrementek, ezért aztán a szolgaszálláson kötöttek ki. A kisasszony először gúnyolódik a lányon, de aztán a szarkazmus helyét átveszi a gyanú és a félelem:

---

[12] HSIA 1961: 78.

azonnal látni akarja a párnákat. A két szennyes, szolgáknak dobott párnában kétségbeesetten ismer rá saját munkájára, mellyel két évvel azelőtt annyi sok dolgos órát töltött.

Az, ahogy a párnák bepiszkolódtak, szintén jelentőséggel bír. Nem egyszerűen por érte őket, vagy a használattól koptak el – az egyiket egy részeg vendég hányta össze, a másikat lábtörlőnek használták. A piszoknak ez a két alantas fajtája teszi teljessé a leány megaláztatását, munkájának semmibevételét.

Ling Shuhua jelképei a korban páratlanul gazdagnak számítottak. Az első részben a csodás, finoman kidolgozott, készülő párnák mellett ott van a rekkenő hőség, az izzadság, amely a hősnő erőfeszítését szimbolizálja. A másodikban a meggyalázott párnák magának a lánynak lesznek szimbólumaivá: ahogy lemondóan nézi őket, felismeri, hogy nem is annyira a párnák, mint inkább ő volt az, aki annyira nagy gonddal, szép reményekkel készült, és akit ilyen megvetően fogadtak, így megaláztak és megtiportak. A *Hímzett párnák* volt az első ilyen intenzív szimbolizmusú modern kínai novella. A maga nemében a párnák hasonlóan súlyosak és jelentőségteljesek, mint Desdemona kendője Shakespeare *Othellójában*.[13]

A másik jellegzetesség, amelyben a novella egyedülálló, az irónia használata. A történet végén a kis szolgálólány szóáradatából a kisasszony már mit sem hall, tekintetét a párnákra szegezve gondolataiba merül. Az emlékek egymás után jönnek vissza: átéli a szép reményeket, biztató szavak, hízelgő jövendölések minden pillanatát. Most látjuk csak, csendben mennyire hitt ő saját boldogságában: szerénysége ellenére is remény ébredt benne az ilyen határozott, az ő hímzésének szépségére építő házassági tervek hatására. Rokonok, barátok hízelegtek édesapjának, barátnői irigykedtek szép kilátásaira. Álmaiban olyan boldog és szép volt, amilyen a valóságban soha nem lehetett. Ezek a remények mozdították meg ujjait, adták kezébe a tűt és a cérnát sokadszor is, amikor már úgy érezte, jottányi ereje sincs folytatni a munkát. Számára valószínűleg akkor csak annyi derült ki, hogy munkája nem nyerte meg az elöljáró tetszését, és az áhított eljegyzés elmaradt. Ez a boldog tudatlanság, a csalódottság és a tompa bánat, amelyet efölött érezhetett, nem hasonlítható ahhoz az éles fájdalomhoz, ahhoz a keserű megaláztatáshoz, amelyet a párnákat viszontlátván kellett átélnie. A sors iróniája, hogy ha annak idején megmutatja hímzését a kislánynak, aki a maga piszkos ártatlanságában annyira csodálta őt, és annyira vágyott azt látni, valószínűleg sosem kell megismernie a megsemmisítő valóságot. Akár fensőbb-

---

[13] HSIA 1961: 80.

ségérzése, akár a párnák iránti túlzott aggodalma miatt utasította vissza a kislány érdeklődését, csakis ő az oka, hogy a szerencsétlen lány két év múlva tudatlanságával így felszaggatta az általa már begyógyultnak hitt sebeket.

Ling Shuhua mestere a női lélek ábrázolásának; kivételes érzékenységet árul el, ahogy az engedelmesség és a szemérem mögé tekintve feltárja a kínai nők lelkivilágát.[14] Életművében hősnők egész galériája tárul elénk. Őket általában férjükhöz vagy a társadalomhoz való viszonyulásukban láthatjuk: abban a szerepben, amelyet az élet és a társadalom jelölt ki számukra, és amellyel meg kell elégedniük.[15] Az írónő hősnőinek azzal a rémisztő tudattal kell szembenézniük, hogy a világ, amelyben felnőttek, eltűnőben van. Ezzel a kiábrándultsággal és bizonytalansággal Ling Shuhua nem éppen hízelgő képet fest saját koráról.[16] A változó kor kegyetlenséget szül, a régi remények, elvárások tarthatatlanná válnak. Az írónő tárgyilagosan, mégis együttérzéssel rajzol meg számtalan kiüresedett női életet; nem véletlen, hogy a *Hímzett párnák*at a modern kínai irodalomban a fiatal nőknek a gyorsan változó világ és társadalmi rend feletti csalódottságát és tehetetlenségét legdrámaibban ábrázoló műként tartják számon.[17]

Ling Shuhua kortárs olvasóközönsége nem feltétlenül értette meg üzenetét; az írónő sosem nyert igazán széles körű elismerést. Az 1930-as évektől kezdve már egyre kevesebbet írt, és az újonnan megjelent, termékeny írók mellett elhalt a hangja. Mindazonáltal különleges érzékenysége és szuggesztív ábrázolókészsége, amellyel a kínai nők reményvesztettségét és tragédiáit eleveníti meg egy átmeneti korban, örök helyet biztosít neki a modern kínai irodalom nagyjai között.[18]

Felhasznált irodalom

HSIA, C. T. 1961. *A History of Modern Chinese Fiction. 1917-1957*. New Haven, London, Yale University Press.

IDEMA, WILT–HAFT, LLOYD. 1997. *A Guide to Chinese Literature*. Center for Chinese Studies, The University of Michigan, Ann Arbor.

---

[14] HSIA 1961: 83.
[15] SLUPSKI 1988: 101.
[16] SLUPSKI 1988: 103.
[17] MCDOUGALL–LONIE 1997: 122–123.
[18] HSIA 1961: 84.

MAIR, VICTOR H. (ed.) 2001. *The Columbia History of Chinese Literature*. New York, Columbia University Press.
MCDOUGALL, BONNIE S.–LONIE, KAM. 1997. *The Literature of China in the 20th Century*. London, Hurst & Co.
QIAN LIJUN–WEN RUMIN–WU FUHUI (ed.) 2002. *Zhongguo xiandai wenxue sanshi nian*. Beijing, Beijing Daxue Chubanshe.
SLUPSKI, ZBIGNIEW (ed.) 1988. *A Selective Guide to Chinese Literature. 1900–1949. Vol. 2.: The Short Story*. Leiden, E. J. Brill.
TANG TAO. (ed.) 1999. *Zhongguo xiandai wenxue shi*. Beijing, Renmin Wenxue Chuanbanshe.
Világirodalmi lexikon. VI. kötet. „Kínai irodalom: II. Új irodalom" (Galla Endre) és „Kínai irodalmi formák: II. Modern irodalom" (Uő) című szócikkek. Budapest, Akadémiai, 1979.

LING SHUHUA

Hímzett párnák

A kisasszony lehajtott fejjel éppen egy díszpárnát hímzett. Fülledt meleg volt; a kiskutya lógó nyelvvel, bágyadtan feküdt az asztal alatt, a legyek a hőségtől kábultan köröztek az ablaküvegen. Zhang néni a kisasszony háta mögött állt, és legyezte. Arcát, melyet megállás nélkül törölgetett kendőjével, reménytelen volt szárazra törölni: újra meg újra kiültek rá az izzadságcseppek. Ahogy orra hegyéről letörölt egyet, szája szélén megjelent egy másik. Mikor odapillantott, és látta, hogy kisasszonya ugyan nem izzad annyira, mint ő, de a hőségtől az ő arca is kipirosodott, és fehér, sűrű szövésű vászonköpenyének hátát bizony átáztatta az izzadság, nem állta meg, hogy ne szóljon:

– Kisasszony, pihenjen már egy keveset, hűsöljön. Apjaura ugyan meghagyta, hogy holnapra legyenek kész a párnák, de azt nem kötötte ki, hogy reggelre vagy estére.

– Azt mondta, holnap déli tizenkettő előtt meglegyen, nem késhetek. Gyere közelebb legyezni! – felelte a kisasszony, majd újra a munkája fölé hajolt.

Zhang néni előresétált a bal oldalára. Ahogy legyezte, szeme a kisasszony hímzésére tévedt, amelyről többet nem is tudta levenni a tekintetét. Nemsokára nagyot sóhajtva, mintegy unaloműzőként, beszélni kezdett:

– Hallottam ám én azelőtt, hogy azt mondják, a csinos kisasszonyok rendszerint eszesek és ügyes kezűek is; de bizony mindig azt gondoltam, hogy ez csak a mesemondók kitalációja. Ki gondolta volna, hogy csakugyan van ilyen? A kisasszonyka ilyen szép fűzfa-kar-

csú, és a kézimunkája is milyen szépséges… Ej, ez a madár, meg kell halni, olyan szép! – A kisasszony szája szögletében megjelent egy halvány mosoly, de nyomban elfojtotta. Zhang néniből csak úgy folyt a szó, ahogy tovább beszélt:

– Ó, mikor majd ezt a két párnát Bai elöljáró otthonába viszik, mindenki meg fogja csodálni, és hány házasságszerző jön majd apjaurához a kisasszonyt megszerezni…! Biz' isten, még az ajtót is betörik majd nagy igyekezetükben…! Azt mondják, az ifjabbik Bai úrfi már elmúlt húszéves is, de még nem találtak neki megfelelő párt. Ó, értettem ám én rögtön, mi apjaura szándéka, és a minap azt jósoltam az asszonyomnak is, hogy kisasszonyomnak fel fog ragyogni a házasság-csillaga…

– Zhang néni, ne fecsegj már ilyen butaságokat – mondta a kisasszony, akinek kezében most megpihent a tű, arcán pedig a hőség mellett valami más is felpiroslott.

Ekkor megint csönd lett a szobában, csak a tű hangja hallatszott, ahogy újra át- meg átszúrja a szatént, meg a legyezés szellőjének enyhe susogása. Hirtelen a bambuszfüggönyön kívülről egy tizenhárom-tizennégy éves formájú leány kiáltása harsant fel:

– Anya, én vagyok!

– Lányom…? Mi történt, hogy ekkora hőségben kirohansz ide? – kérdezte sietve Zhang néni. Lánya kék vászonnadrágot és -köpenyt viselt, egész testében izzadt, kerek dinnyeképe megduzzadt és kivörösödött a forróságtól. Ekkorra már beviharzott a szobába, megállt a bejárat mellett, megbabonázva a kisasszonyra meredt, majd lihegve beszélni kezdett anyjához:

– Anya, tegnap negyedik sógornő azt mondta, a kisasszonyotok már jó régóta valami gyönyörű díszpárnákat hímez, amelyeken csak a madárhoz harminc-negyven különböző színű cérnát használ, mondtam, hogy hát én ezt nem hiszem. Erre azt mondta, ha nem hiszed, eredj, és nézd meg magad, de siess, mert két napon belül elajándékozzák a párnákat. Ma evés után rögtön iderohantam… Megnézhetem…?

Zhang néni ezt hallván elmosolyodott, és kérdőleg így szólt kisasszonyához:

– Kisasszony, nézze, a lyány mennyire nem bír magával, hogy lássa a maga hímzését!

A kisasszony felnézett a kislányra. Látta, hogy ruhája piszkos, egy szürke kendővel folyvást törölgeti homlokáról az izzadságot, tátott szájából előkandikálnak ferde sárga fogai, és meredten bámulja őt… Önkéntelenül is rosszallóan összeráncolta a szemöldökét, és így felelt:

– Előbb küldd ki, majd később.

Zhang néni elértette, hogy kisasszonyát visszataszítja lánya piszkossága, ezért nem engedi neki megnézni a hímzését, és rögtön odaszólt a lányának:

– Nézd meg magad, egy merő izzadság vagy, még arcot sem mosol! A szobámban van mosdóvíz. Eredj, nehogy ez a szag még jobban átjárja a kisasszony szobáját!

A kislány arcán keservesen csalódott arckifejezés jelent meg, és bár hallotta anyja szavait, nem akaródzott kimennie. Mikor Zhang néni látta, hogy nem mozdul, türelmetlenül intett a szemével, és megismételte:

– Eredj a szobámba arcot mosni. Én is mindjárt megyek.

A kislány reményvesztetten, lebiggyedő szájjal elhúzta a függönyt, és kilépett az udvarra. A kisasszony, mikor néha cérnát cserélt, ki-kinézett az ablakon, és látta, amint a kislány ruhája elejét felemelve itatja le homlokáról az izzadságot, sötét verejtékfoltot hagyva rata. Az udvaron a cserepekbe ültetett gránátalmafák virágai lángnyelvekként vöröslöttek a napfényben, tovább növelve a levegő forróságát. A kisasszony saját magára pillantva észrevette, hogy hónaljánál az ő ruhája is jó darabon átázott.

* * *

Elrepült két év. A kisasszony még mindig lányszobája rejtekében hímezgetett. Időközben Zhang néni lánya felnőtt, és egyre jobban hasonlított termetes, jó kedélyű anyjához; ruhájának tisztaságára is némiképp jobban ügyelt. Zhang néni előzőleg éppen szabadságot kért, és hazament a családjához, a kisasszony pedig, aki időközben megenyhült a lány iránt, megengedte, hogy erre az időre helyettesítse anyját.

Nyári éjszaka volt. A lány a cselédszálláson éppen kislámpa fényénél varrogatott egy pár párnahuzatot, amikor hirtelen meghallotta, hogy a kisasszony kiált érte; letette hát a tűt-cérnát, és felszaladt a kisasszony lakosztályába.

A kisasszony azért hívatta, hogy megmasszíroztassa a lábát. A lány, miközben masszírozta, mesélni kezdett:

– Kisasszony, képzelje, tegnapelőtt a gyámanyám adott nekem két párnahuzatot, nagyon szépet ám! Az egyiken egy jégmadár, a másikon egy főnix van.

– Sokat érnek ám azok a madarak pár nélkül… Van még, aki madarat pár nélkül hímez? – kérdezte gúnyosan a kisasszony.

– Hát, ez egy hosszú történet. De olyan szépek a huzatok, hogy még a gyámnővérkémmel is összevesztem miattuk. Eredetileg második Wang sógornő adta őket a gyámanyámnak, azt mondta, két

nagy díszpárnáról lettek levágva, mert azokat már összekoszolták. Újkorukban, azt mondják, meseszépek voltak! Az egyikre egy lótuszvirág és egy jégmadár van hímezve, a másikon egy főnix áll egy sziklán. Annak idején ajándékba kapta a családfő, rögtön el is helyezték őket a fogadószoba székeire. Az egyiket aztán még aznap este összehányta egy részeg vendég, a másikat a madzsongozók a földre dobták, és lábtörlőnek használták. Képzelje csak el, kisasszony, az a finom vászon csupa sáros lábnyom volt… Az úrfi, mikor ezt meglátta, persze rögtön kivitette őket második Wang sógornővel. Gyámanyám később tőle kérte el, és ő adta őket nekem. Aznap este, mikor hazahoztam a huzatokat, csak néztem, néztem; nem tudtam betelni velük! Olyan szépek, hogy meg kell halni bele! A főnix farkához több mint negyvenfajta fonalat használtak… A jégmadár szeme a tóban lévő kis halra néz; tisztára, mintha élne! Jaj, kisasszony, az a szem úgy fénylik…! Nem is tudom, miféle fonallal lehet ilyet hímezni!

A kisasszonynak ennél a pontnál nagyot dobbant a szíve. De a lány csak folytatta:

– Hogy milyen kár ezért a szép holmiért…! Gyámanyám tegnapelőtt meglátogatott, és megmutatta, hogyan kell kivágni a huzatból a piszkos részt, a maradékot meg hogy lehet rávarrni egy másik huzatra. Nem hittem volna, hogy a gyámnővérke ilyen irigy; azt mondta, amint látom, hogy az anyjának valami szép portékája van, rögtön elkunyerálom!

A kisasszony a veszekedés történetét már nem is hallotta. Gondolatai visszatértek arra az időre, amikor a két évvel ezelőtti nyáron ő is egy pár gyönyörű díszpárnát hímzett: az egyiken egy jégmadár, a másikon egy főnix volt. Azon a nyáron a nappali forróság olyan perzselő volt, hogy a tűt alig volt ereje felvenni, ezért gyakran megvárta a munkával az estét. Miután befejezte a párnák hímzését, több mint tíz napon át ápolta beteg szemét. Kíváncsi volt, vajon ez a bizonyos hímzés van-e olyan kidolgozott, mint az övé, ezért utasította a lányt, hogy rögtön hozza le és mutassa meg neki a huzatokat.

A lány visszatérve a kezébe adta a huzatokat, és tovább beszélt:

– Kisasszony, nézze meg, milyen szép ez a sötét vászon, és milyen koszos lett! Ez a madár azelőtt állítólag olyan vastagon volt hímezve, hogy egész kiemelkedett a huzat vásznából. Mostanra meg teljesen letaposták. Nézze ennek a madárnak a koronáját, a piros csőrét, milyen élénk még most is a színük…! Második Wang sógornő azt is mondta, hogy ennek a madárnak a szemgolyója helyére azelőtt két igazgyöngy volt berakva! Ezek a lótuszok már nem jók, teljesen elszürkültek. Különben is túl nagyok a leveleik, a huzatomhoz nem tudom felhasználni őket. De ezek a kis virágok itt a szikla mellett…

A kisasszony meredten nézte a két hímzett párnát, a lány szavai nem értek el a füléig. Eszébe jutott, a madár tarajáthányszor rontotta el, és kezdte elölről; hímezte háromszor egymás után… Először csak azután vette észre, hogy a halványsárga fonalat izzadság szennyezte be, miután végzett. Másodszor az esti homályban összekeverte a színeket, és sokáig rossz fonallal hímzett… Harmadszorra – arra már nem emlékezett. A lótuszvirág szirmának hamvas színű fonalához még frissen mosott kézzel is alig mert nyúlni; kezét bepúderozta, csak úgy kezdett hozzá. Hogy a lótuszlevelek túl nagyok? Hiszen azokat még nehezebb kihímezni… Egyszínű zöld fonalból túl élettelenek, így hát tizenkét különböző zöld színt használt… Mikor a párnák készen lettek, a Bai családnak ajándékozták őket. A rokonok, barátok, ismerősök sorban jöttek hízelegni, gratulálni. Lányszobájában bizalmas barátnői nevetgélve pusmogtak, ő maga egy-egy elkapott mondatfoszlánytól is elpirulva mosolyodott el. Álmában szemérmes szépségnek látta magát, boldog volt és büszke. Csodás ruhát, díszes fejéket viselt, amilyeneket a valóságban sohasem volt alkalma. Kislányok serege kísérte, csodálta, irigyelte, barátnői féltékenyen lesték… De hamar megértette, hogy mindez hiú álomvilág. Akkor elhatározta, soha többet nem gondol erre, nem hagyja, hogy az ilyen gondolatok felkavarják a lelkét. Ma mégis minden eszébe jutott.

A lány látta, hogy kisasszonya némán ül, szeme a párnákra mered, mintha semmi mást nem látna a világon kívülük. Így szólt hozzá:

– A kisasszonynak is tetszenek, ugye? Jaj, meg kell halni bele, olyan szép ez a hímzés! Mi lenne, ha holnap lemásolná, és a kisasszony is csinálna egy pár ilyen szép párnát?

A kisasszony nem hallotta, mit kérdezett a lány, csak erőtlenül bólintott.

Zhou Zuoren és Lu Xun a shaoxingi Mulian-játékról

KALMÁR ÉVA

Amit írok, a Mulian-színjáték (Mulian xi 目连戏) kutatói számára nem újdonság. Talán éppen Lu Xun 魯迅 és Zhou Zuoren 周作人 beszámolói indították az 1980-as évek elején a kínai népi vallások és rítusok kínai és külföldi kutatóit arra, hogy felkutassák a Mulian-játékok még élő nyomait. A kutatásokat az UNESCO, valamint kínai, taiwani és amerikai alapítványok is támogatták, ennek eredményeképpen több kötetnyi kutatási beszámoló, adattár, szövegközlés, fordítás jelent meg,[1] s készültek video- és hangfelvételek[2] is. Magyarul azonban – legalábbis a Mulian-történet kínai feldolgozásairól – semmit nem olvashatunk.

Pedig a Mulian-játékot nem véletlenül méltatta figyelemre Zhou Zuoren és Lu Xun is. (Utóbbi több esszét [*zawen* 杂文] is szentelt a népi színjáték e válfajának.) Ez a fajta színjáték nem egy a sokféle helyi színmű (*difangxi* 地方戏) közül, hanem az *egyetlen* kínai buddhista rituális dráma. Egyetlen, mégis számtalan sok. Ha a történeti feljegyzéseket (melyek közül a Mulian-történettel kapcsolatos szertartásra vonatkozóan a legkorábbi a 6. századból való) és a korai szövegváltozatokat[3] nem tekintjük is, a 20. század derekán még Kína szinte valamennyi tartományában szokás volt a hetedik holdhónap tizenötödik napján, másutt a téli napforduló táján vagy a holdújévet

---

[1] JOHNSON 1989; ezen belül 312–324.; YAO 1985; TEISER 1988; MAO 1994; YUNG 1996.

[2] *Chinoperl Papers;* DEAN 1989: 79/8. jegyzet.

[3] A legkorábbi szövegváltozatok a Dunhuangban fennmaradt átváltozásszöveg *(bianwen)* és változatai: WANG–WANG–XIAN (1957), valamint IDP Database, BL: OR.08210/S2614 (Galambos Imre szívességéből megkaptam e szövegváltozat fotómásolatát). További korai változat a Japánban felfedezett képes, 13. századra datált szöveg, BK, no. 255 (1968); Zheng Zhizhen 鄭之珍 (1518–1595) háromrészes, 100 jelenetből álló déli stílusú színműve: *Mulian jiu mu quanshan xiwen* 目連救母勸善戲文 (*Guben xiqu congkan* I./8.).

követően, valamint – egyes vidékeken – temetések alkalmával is előadni Mulian pokolra szállásának történetét. Ám a szertartást, melyben a helybéliek nézőként vettek részt, nem az ő számukra tartották, hanem az istenségek tiszteletére, hogy kiengeszteljék őket, vagy hogy megszabaduljanak az erőszakos halállal holtak szellemének „tisztátalan leheletétől". Az alaptörténetbe tehát beleszőttek számtalan egyéb szájhagyományon alapuló és szájhagyományban is terjedő irodalmi műveken nyugvó történetet. Bár a szertartás eleje és vége, mint Lu Xun írja, mindig azonos volt, vidékenként más-más fordulatokkal egészült ki. Van olyan változat, amelyben találkozunk a szent könyvekért nyugati útra induló Xuanzang 玄奘 buddhista szerzetessel és kísérőtársaival (vagyis a *Nyugati utazás avagy a Majomkirály története* című regény[4] szereplőivel), másutt a Tang-dinasztia uralkodása idején kitört lázadás kegyetlen vezére, Huang Chao 黃巢 jelenik meg a színen, sőt egyes változatokban ő Mulian inkarnációja, ismét másutt – mint a taoista térítés-históriákban – Mulian apja és ő maga is valamely rendhagyó viselkedés miatt az égből a földi világba száműzött csillag megtestesülése.

A történetnek az a változata is, amelynek előadását a két fivér (Lu Xun és Zhou Zuoren) Shaoxingben 绍兴 láthatta, sőt előbbi még szerepelt is benne, hasonlóképpen indul. Igaz, a ma olvasható szövegváltozatot sokkal később, 1956-ban gyűjtötték és jegyezték fel (anonim) népi művészek hagyatékából.[5] A teljes mű 108 jelenetből áll; az első 22 jelenet azt írja le, hogy az égi istenek között háborúság támad, és a viszálykodás okozóját a Földre küldik, hogy emberként szülessen meg. Ő Fu Xiang 傅相: a későbbiekben majd Mulian apja. Amikor a Földön az isteneknek tetsző életet él, jutalmul leküldik a Földre Igaz Öröm csillagot is, ő lesz Fu Xiang fia, Fu Luobu 傅罗卜 (a későbbi Mulian). Az eredetileg buddhista történet tehát a taoista legendák formáját ölti ebben a változatban. A továbbiakban a történet nagyjából követi azt a közös szüzsé-vonalat, amely a különböző vidékek eltérő változatainak a közös váza, de amely már lényegesen eltér a buddhista szellemű, formájában indiai hatást tükröző *Mulian-átváltozás*étól. A Mulian-történet (konfuciánus morált prédikáló) kínai átváltozásának kétségtelen művészi erényekkel jeleskedő példája Zheng Zhizhen 郑之珍 16. században keletkezett műve, amely az első teljesen fennmaradt színjátéki feldolgozása a témának.[6] A shaoxingi változatban tehát Fu Xiang szegényeket és árvákat segít, majd

---

[4] Magyarul VU CSENG-EN: *Nyugati utazás, avagy a Majomkirály története*. Fordította Csongor Barnabás, Budapest, Európa, 1969.

[5] WANG 1988–1997, *Shaoxing jiu mu ji* 紹興救母記, 83, 1994.

[6] Lásd 3. jegyzet.

ennek jutalmaképp daruháton – mint a taoista szentek – az Égbe száll. Felesége viszont bátyja rábeszélésére feladja a böjtöt, állatokat öl, felégeti a szerzetesek lakát, üti a szerzeteseket, mindenféle gonoszságot művel. A Jáde Császár, a Menny uralkodója démonokat küld Liu 刘 asszonyért, és mint az Ég Palotáját felforgató Majomkirályt, elfogatja. Ezután jut a pokolba, ahol mérhetetlen szenvedések várják. Fia pedig, hogy megmentse, nem házasodik meg, nem fogadja el a neki felajánlott hivatalt, buddhista szerzetesnek áll, és a Nyugati Égben Buddha elé járul, segítségét kérve. Végigjárja a pokol tíz csarnokát, végül Buddha segítségével megmenti anyját a szenvedéstől.

Az a rész, amelyet Lu Xun leír (*Nü diao* 女吊), a shaoxingi változat 51. és 52. jelenete. A poklok megjelenítése igen érzékletes, kegyetlen jelenetek követik egymást: kések hegye és kardok erdeje, malomkerekek közötti őrletés, szemvájó, lángoló pokol, olajos üstben fővetés, forró üst és tüzes vasvilla. A pokol harmadik csarnoka után jutnak a bűnösök az Alvilág vér-folyója felett vezető keskeny hídra, Liu asszonyt bűneiért beledobják a folyóba. Itt hangzik el a kínai Mulian-színjátékokban mindenütt szereplő *Asszonypanasz.* (A kínai dramaturgia sajátossága szerint, bár a történetben Liu asszony egyértelműen bűnös, mégis, kilépve szerepéből, együttérzésre késztető, hosszú áriát énekel az asszonyi szenvedésekről, amelyben meglepő pontossággal írja le a magzat átváltozásait a terhesség alatt;[7] az asszonysors érzékletes és költői leírása híressé vált jelenete e pokoljárás-históriáknak.) A népi rituális színjátékban (itt is) gyakorta úgy ábrázolják Mulian pokoljárását, hogy anyjának is végig kell járnia minden poklot, a fia mindig követi, szinte kergeti az anyát, de egyik pokolban sem sikerül utolérnie. Ez a „kergetőzés" a darab rítus jellegével függ össze, mert maga a pokoljárás démonmaskarába öltözött szereplők kíséretében processzióként jelenítődik meg.[8]

Egy helytörténeti följegyzés szerint:

> Shaoxingben az ötödik és hatodik holdhónapot közönségesen „gonosz hónapnak" nevezik, éppen ezért minden esztendőben, e két hónapban ezen a vidéken [istenek haragját] békítő rituális játékokat adnak elő. Előbb az ötödik hó elején minden faluban körbejár egy kezdeményező, hogy adományokat gyűjtsön minden egyes családtól. Amikor a pénz összegyűlt, kijelölik az alkalmas napot, amikor a helybéli földistenke templomában megtartják az előadást. Ez a színjáték éjjel-nappal folyik: amit nappal adnak elő, az nem különbözik más színjátékoktól, de amikor már alkonyodik, akkor rengeteg

[7] Hasonló leírás található a szülők iránti szeretetet megéneklő mongol dalban is, lásd SÁRKÖZI 2002.

[8] A darab ismertetését WANG 1988–1997/83 (1994) alapján közlöm.

sok komédiás démonkirálynak vagy apró démonnak öltözve, mindenféle félelmetes maskarában sorba áll, s zászlók és dobok kíséretében körbejárja a falut. Ezt közönségesen „gyászra szólítónak" nevezik. Azt jelenti, hogy felszólítják a közönséges kis ördögöket: menjenek előadást nézni. Ilyenkor az asszonyok és gyerekek neki is indulnak, a fejükre őszibarackfa-ágakat vagy -leveleket tűznek, úgy tartják, ez megvéd a démonoktól.

Ha a „gyászra szólítónak" vége, a komédiások felvonulnak a színpadra, és elkezdődik a játék. Rendszerint a *Mulian megmenti anyját* történetét adják elő, csak a darab szereplőin kívül még rengetegen beöltöznek gonosz démonnak, ezek a színpad körül fel-alá táncolnak. Másnapra a démonokat mind lekergetik a színpadról, azt mondják, ezzel kiűzték a falu összes rossz démonát. A közeli falvakból is összegyűlnek az asszonyok, ki-ki meghívja a barátnőit, átkiabálnak egymásnak, igen pezsdítő az egész. De másnap hajnalig végig ott kell lenni és nézni az előadást, csak akkor lehet hazamenni. Mert ha valaki a vége előtt elmegy, egészen bizonyosan egy valódi gonosz démon szegődik a nyomába.

Akkor este, amíg folyik az előadás, nagyon sokan nekiindulnak, hogy papír halotti pénzt és más papír áldozati tárgyat égessenek a síroknál. Közönségesen ezt így nevezik: „égetés a magányos sírnál".[9]

E leírásból és a 20. századi kínai irodalom két nagy írójának esszéjéből egyaránt látható, hogy a vidéki Mulian-játék a kínai kultúra olyan rétegéhez tartozik, amelyről korábban hivatalosan nem vettek tudomást. A szertartásos kínai társadalom nem e vad, a sámánhittel is érintkező, a halotti kultusszal összeolvadó rítusokat tisztelte. Igaz ugyan, hogy a Mulian-történet „jóra serkentő" színjátékos változatait elismerték, sőt a mandzsu dinasztia idején az udvar számára is írtak belőle nagyszabású, sok napon át előadható, ám didaktikus ízű változatot, de a népi vallásos szertartást nemcsak a modern időkben, hanem korábban is többször betiltották. (Másrészt viszont éppen annak köszönhette országos elterjedését a Ming-kor elején, a 15. században, hogy a színjátszók tevékenységét felügyelő hivatalok még szinte egyáltalán nem fordítottak rá figyelmet, és a magas rangúakat vagy a császárt maszkos maskarában megjelenítő komédiákat betiltották, a Mulian-játékra viszont a tiltás még nem vonatkozott, ezért a színjátszók sok vidéken, például Anhuiban felkapták.[10])

A Mulian-darabok előadása egyrészt vallásos szertartás: az előadók előbb elrendezik a helyet, ahol majd játszanak, azután emelvényt építenek, majd megidézik az isteneket és a védőszellemeket, ezután következik a játék, amelynek megvan a maga szertartásos

---

[9] *Zhonghua quanguo fengsu zhi, xiabian* 中华全国风俗志, 下编 (Hebei, 1986-os reprint, 247–248.) In: MAO 1994: 150.

[10] Lásd DENG 1987: 334.

rendje. Ezt követően elmondják a tabukat és a tiltásokat, majd lesöprik az emelvényt, és kikísérik az isteneket. Másrészt zabolátlan mulatság is, amelyben színjátszóként vagy nézőként szinte mindenki részt vesz, tele tréfával, ijesztgetéssel, cirkuszi mutatvánnyal, harcművészetbe illő mesterfogásokkal. A kínai színjáték színes világában is különleges helyet foglal el. Amikor a 20. század második évtizedétől kezdve Kínában nagy figyelmet kezdtek fordítani az úgynevezett „közönséges irodalomra" (*suwenxue* 俗文学), a népi szertartásnak ez a szertelen, kissé babonás, de nagyon is mély formája még akkor is alig került az irodalmárok és kutatók látókörébe. Ezért különösen érdekes, hogy Zhou Zuoren és Lu Xun egyaránt fontosnak tartotta, hogy gyermekkori emlékeit felelevenítve leírja a shaoxingi Mulian-játékot.

Felhasznált irodalom

Chinoperl Papers. Conference on Chinese Oral and Performing Literature. No. 18. Ithaka, NY, China-Japan Program, Cornell University, 1995.

DEAN, KENNETH. 1989. „Lei Yusheng (»Thunder is Noisy«) and Mu-lian in the Theatrical and Funerary Traditions of Fukian." In: JOHNSON 1989: 46–104.

DENG YAOTIAN 邓姚田. 1987. „Anhui Mulian xi 安徽目连戏." [Mulian-játék Anhuiban.] In: LI HANFEI 李汉飞 (ed.) *Zhongguo xiqu juzhong shouce* 中国戏曲剧种手册. Beijing, 334–339.

Guben xiqu congkan 古本戲曲叢刊. [Klasszikus színművek hasonmás kiadása.] 1–9. Beijing, 1958–1963.

HUNAN 1985. HUNAN SHENG XIQU YANJIUSUO–ZHONGGUO YISHU YANJIUYUAN XIQU YANJIU BIANJIBU 湖南省戲曲研究所 – 中國藝術研究院戲曲研究編輯部 (ed.) *Mulian xi xueshu zuotanhui lunwenxuan* 目連戲學術座談會論文選. [Válogatott előadások a Mulian-játékkal foglalkozó konferenciáról.] Changsha, 1985.

IDP DATABASE. International Dunhuang Project, http://idp.bl.uk

JOHNSON, DAVID (ed). 1989. *Ritual Opera, Operatic Ritual. „Mulian Rescues His Mother" in Chinese Popular Culture.* Berkeley, University of California Press.

MAO GENGRU (ed.) 1994. *Mulian ziliao bianmu gailue* 目連資料編目概略. Minsu quyi congshu 82. Taibei.

SÁRKÖZI, ALICE. 2002. „Sūtra of Recompensing The Parent's Goodness." *Acta Orientalia Hungarica* 53 (2002): 1–3, 216.

TEISER, STEPHEN F. 1988. *Ghost Festival in Medieval China.* Princeton, Princeton University Press.

WANG CHONGMIN–WANG QINGSHU–XIAN DA et al. (ed.) *Dunhuang bianwen ji* 敦煌變文集. [Dunhuangi „átváltozás-szövegek" gyűjteménye.] Beijing, 1957.

WANG QIUGUI (ed.) *Minsu quyi congshu* 民俗取藝叢書. [Folklór és dalművészet sorozat.] Taibei, 1988–1997.
YAO, DAJUIN. 1985. *The Mu-lien Operas: A Selective Bibliography.* Hunan.
YUNG, BELL (ed.) 1996. *Harmony and Counterpoint. Ritual Music in Chinese Context.* Stanford, Stanford University Press.

ZHOU ZUOREN

A Mulian-játékról[11]

A mi falunkban játszanak egy népi színművet, *Mulian-játék* a neve, vagy másként *Mulian megmenti anyját*. Mikor eljön a nyár, városon és falun, kis- és nagyközségben előadásra gyűjtenek, hogy megtiszteljék a démonokat és istenségeket, elhárítsanak vészt és csapást, és közben szórakoztassák saját magukat is. Előadnak „Anhui-módra játszók", „Összevissza ütősök", „Magas szólót éneklők" és más helyi csoportok, és van valódi dráma: a *Mulian-játék*. Az utóbbi tiszta népi színházfajta, csak egyetlen felvonást játszanak, vagyis a *Mulian megmenti anyját* címűt. Nyelvezete csupa tájszólás, a jelmezek mind roppant egyszerűek, ócskák, ezért azután a szedett-vedett ruházatot errefelé „Mulian-jelmeznek" nevezik. Az előadók nem hivatásos színészek, inkább alkalmi komédiások, alighanem valamennyien helybéli földművesek, talán asztalos, fazekas, csónakos, riksás is akad közöttük, ezek állnak össze egy társulattá. Az őszi széllel szétoszlanak, mindenki megy a maga dolga után.

Buddha tíz első tanítványa közül az egyik: Mahámaudgaljájana (vagyis Mulian), népiesen csak Fu Luobu a neve. A *Fordított nevek magyarázatá*ban a Maudgaljájana címszó így hangzik: „*A Tiszta Föld irányzat neveinek magyarázata* szerint a *Mandzsusrí kérdései szútra* a »répát« fordítja így, szülei szerették a répát, ezért aztán a »Luobu« (Répa) nevet adták a fiuknak." Látható tehát, hogy amint a falusiak nevezik, annak a kanonikus könyvekben is megtalálható az alapja, nem szabad könnyelműen sértegetni őket. Fu Luobu anyját, úgy tartják, Liu asszonynak nevezték, mivel a Liu nemzetségből való volt. Liu asszony nem hitt Buddhában, kutyahúsból készült párolt zsömlével kínálta böjtös eledelként a szerzeteseket; halálakor az Öt Érzékszerv Fejedelmének küldöncei elfogták, s pokolra juttatták. Csak az után szabadulhatott, hogy Mulian minden buddhista bűvös erejét felhasz-

[11] *Tan Mulian xi* 谈"目连戏". (A *Tan long ji* 谈龙集 *[A sárkányról]* című esszékötetből, 1925.) Forrás: http://www.mypcera.com/book/new/qing/zhou zuoren/005.htm.

nálva kimentette onnan; ezzel ez a darab véget is ér. Ha úgy számoljuk, hogy sötétedéskor kezdik, és játsszák egészen másnap hajnalig, akkor is, bár a nyári éjszaka rövid, eltart hét-nyolc óra hosszat. Az elejét és a végét kivéve hét-nyolc tized részt komikus-pajzán mutatványokból állnak a jelenetek, hogy megmutassák, amit Mulian látott útközben (a pokolba). Attól félek, a nézőknek éppen ez tetszik a legjobban. A falusiak szeretik a „félrehallásokat" és a „gunyoros beszédet", ezt akár a „Mulian-ízlés" folyományának is tekinthetjük.

Az ilyenféle jelenetek között híres-nevezetes az *Asszonyt visz a hátán a bolond* című: egy ember női arccal, a mellén pedig egy másik, öregember-fej. Azt játssza, hogy beteg menyét cipeli a hátán az öreg. Vagy a *Híg agyagból falat rak* című: ebben egy vályogvető végül magát is befalazza. Azután: az *XY vizet hord,* ezt hétköznapi mód így magyarázzák: „Megegyeztünk volt, hogy tizenhat garas egy akó, magam sem tudom, hogy fordult, végül most meg tizenhat akó egy garas" – így aztán egész nap hordta, mégis csak három garast keresett. Van még a *Zhang Man üti az apját* című, azt mondják benne a közönségnek: „Azelőtt, ha vertük az apánkat, ő menekült, ennyi volt. De most, ha apánk menekülőre fogja, utána futunk, és ütjük tovább!" Annyit emlegetik, hogy „romlanak az erkölcsök, de ki törődik vele", lám milyen találó, népszerű illusztráció ez. Vagy más: valaki bemegyen a gazdag ház tiszta termébe, látja a kifüggesztett föliratot, és fennhangon fel is olvassa.

Vereslik a felkelő nap, ó,
Fürdő menyeske, lesi apó,
Apó, apóka nem lesz a' jó,
Hümmög ám közben anyó.

Hohó! Váratlan tigriskaparás! Elegháns! Elegháns!

Ezek a sikamlós versikék, persze, nem nagyon „eleghánsak", de nagyobbrészt igen egészségesek, ebben különböznek az írástudó világ tekeréseitől, elmondható, hogy éppen ez a népi sikamlós tréfálkozás sajátossága. Ha valaki elejétől végéig megnéz egy *Mulian-játék*ot, sok mindent megért a népi ízlésből és gondolkodásból. A legtöbb ilyen dolog ugyan ősi, de valóban egy színárnyalatát képviseli a nemzeti jellegnek. Nem mondhatjuk, hogy semmi köze a mi ízlésünkhöz és gondolkodásunkhoz, ezért tehát elmondhatjuk, hogy egyetlen csepp is nagyon hasznos.

Akad még egy másik réteg is: ameddig ismereteink terjednek, ez az egyetlen Kínában fennmaradt vallásos dráma. Mivel bár a *Mulian-játék*ot a benne előforduló rengeteg komikus jelenetért szeretik, az

egész mű célja nyilvánvalóan a buddhista vallási eszme dicsérete, ha alaposan meggondoljuk, nem túlzás azt állítanunk, hogy nem más, mint a vízi vagy szárazföldi (buddhista) meditációnak vagy a taoista remeték elixírkészítő, világmegváltó eszméinek a színdarabbá formált változata. Nem tudjuk, hogy Indiában volt-e ilyen drámaszerű vallási szertartás, vagy Kínában történt az átalakulás, mindent egybevetve azonban megérdemli, hogy a vallásos dráma egyik formájának nevezzük, mégpedig igen figyelemre méltó formájának. Hogy a komikus elemek felülkerekedtek – vendégből gazda, úrból szolga –, alighanem természetes, ugyanez történt másutt a közjátékkal *(interlude)* vagy a (japán) *kyogen*nel, talán olyan ez, mint amikor a buddhista vagy taoista szerzetes szertartás közben elénekel egy férfi-női párbeszédes jelenetet.

Kár, hogy én tizennégy éves koromban elköltöztem a szülőföldemről, van már vagy húsz éve, hogy utoljára *Mulian-játék*ot láttam, akkor is csak egy részt belőle, ezért nem emlékszem nagyon világosan. Ha akad odaadó tudományos társaság, meg kell ragadnia az alkalmat, amíg a régi szokások még nem semmisültek meg, ki kell küldeni valakit, aki járatos a körülményekben, hogy kutassa, jegyezze le a szövegkönyvet, ez a tudomány szempontjából sem lehet haszontalan. Angliában Frazer doktor erőteljesen hangsúlyozza, hogy a vademberek életkörülményeit kutatni kell, úgy véli, hogy az Északi- és a Déli-sarkra küldendő expedíciók még várhatnak egy kicsit, mert ott a jég egyelőre még semmiképp sem olvad el. Kína mongol, tibeti, hui (muszlim), miao és más nemzetiségeinek élete pedig nagyon is érdemes a kutatásra, sőt saját nemzetünk kultúrájában is van még mit feltárnunk; vagy másképpen szólva: minden olyasmi, amit azelőtt nem rendeztünk és tanulmányoztunk rendesen, most csak tudós főkre vár.

1925. február

LU XUN

Nüdiao[12]

Alighanem a Ming-dinasztia uralkodásának végén élt Wang Siren mondta volt: „Kuaiji a bosszúállás és a szégyen lemosásának földje, nem a szemét tárolására, a szenny lerakására alkalmas terü-

[12] 女吊, 1936. Forrás: http://www.mypcera.com/book/new/mingjia/luxun/scribble/qjtzwfp/16.htm. 且介亭杂文附集.

let."[13] Nekünk, shaoxingieknek ez dicsőségünkre válik, én is nagyon szeretem hallani, magam is idézem ezt a két mondatot. Valójában azonban nem így van: ezt a helyet erre is, arra is lehet használni.

De az is igaz, hogy a shaoxingiek általában nem gyűlölik úgy a bosszúállást, mint a „haladó írók" Shanghaiban. Ha csak az irodalmat és művészetet tekintjük, a színjátszásban alkottak egy bosszúálló, minden más kísértetalaknál szebb, erősebb kísértetet. Mégpedig a „csüngő asszonyt". Szerintem Shaoxingben kétféle sajátságos kísértetet ismernek: az egyik a halál elkerülhetetlenségét képviselő *Wuchang,* azaz *Mulandóság,*[14] róla a *Hajnali virágok alkonyi csokorban* című esszégyűjteményben volt szerencsém magyarázatokkal szolgálni az ország könyvolvasó népességének, ezúttal a másik kerül sorra.

A „nüdiao" lehet, hogy tájnyelvi szó; ha köznyelvi magyarázatot szeretnénk rá adni, ilyesmit mondhatunk: „női kísértetalak, aki felkötötte magát", de tulajdonképpen amikor azt mondjuk „csüngő kísértet", mindig nőt értünk rajta, mert rendszerint mindig is asszony vagy leány volt, aki hurokba tette a nyakát, úgy halt meg. Van egyfajta pók, amelyik egy szál pókfonálon függeszkedik, már az *Erya* szótárban[15] így magyarázzák a nevét: „csüngő nő". Ebből is látszik, hogy már a Zhou- és Han-dinasztiák idején is főként a nők voltak, akik így végeztek magukkal, ezért nem az áll a magyarázatban, hogy „csüngő ember" vagy semlegesen: „csüngő". De ha a Nagy színdarabról[16] vagy a Mulian-játékról esik szó, a nézők szájából hallhatjuk a „csüngő asszony" kifejezést. „Csüngő szellemnek" is nevezik. Még sosem hallottam senki másról, akit az erőszakos halállal haltak kísértetei közül tiszteletteljesen „szellemnek" neveztek volna; innen is

---

[13] Kuaiji 会稽 az író szülőföldje, Shaoxing közelében álló hegy. Itt tulajdonképpen Shaoxing városát jelenti. Wang Siren 王思任 (1574–1646) közjegyző volt Jiujiangban. Amikor a mandzsu seregek egymás után foglalták el Kína déli területeit, és Nanking is elesett (1645), s a Ming kormány kancellárja, Ma Shiying dél felé menekült, Wang egy levélben lehordta a kancellárt gyávaságáért. Ebben a levélben szerepel a fenti mondat. Maga Wang, amikor szülővárosa, Shaoxing is elesett, nem vett magához ételt, és éhen halt. *(Az eredeti kiadás jegyzete.)*

[14] Wuchang 无常 eredetileg buddhista fogalom: *mulandóság* értelmű, később jelentésbővüléssel a *Halál*t is jelentette, vagyis a kísértetalakot, aki a lelkekért eljön a túlvilágról. (Olyasféleképp, mint ahogyan a csontváz a halált jelképezi.)

[15] *Erya* szótár: a legkorábbi kínai szómagyarázó (értelmező) szótár.

[16] A Nagy színdarab és a Mulian-játék itt egyaránt shaoxingi helyi színjátékfajtára vonatkozik.

látszik, hogy ezt a kísértetet a nép mennyire szereti. De miért, hogy a színjátékban csak „csüngő asszonynak" nevezik?

Könnyű a válasz: mert a színpadon megjelenik a „csüngő férfi" is.

Amit magam ismertem, a negyven év előtti Shaoxing; abban az időben nem voltak arrafelé nagy hatalmú, közismert tisztségviselők, tehát arról sem hallottam, hogy (ünnepi alkalmakkor) házaknál előadtak volna színdarabot. Ha színjátszók léptek fel, az mindig templomi játékra hasonlított, hogy tiszteletüket nyilvánítsák az istenség alakja előtt, ez volt a színdarab fő témája, az emberek csak azért mentek megnézni, hogy jelen legyenek. De a „Nagy színdarab" vagy a „Mulian-játék" alkalmából meghívott közönség sokkal szélesebb körből verbuválódott; természetesen megidéztek szellemet, kísértetet, különösen erőszakos halállal haltak bolygó szellemét. Ezért a szertartás sokkal feszültebb volt, sokkal komolyabb. Számomra különösen érdekesnek tetszik az a törvényszerűség, hogy ha megidézték a bolygó kísértetet, különösen feszes és komoly volt a rítus.

Lehet, hogy valahol máshol is írtam róla. Nagy színdarab vagy Mulian-játék – mind a kettőt a szellemlények vagy kísértetek kedvéért adták elő, mégis különbség volt közöttük. Egyrészt mások voltak a színészek: az előbbit hivatásos színjátszók adták elő, az utóbbit pedig ideiglenesen verbuválódott amatőrök *(amateur),* vagyis parasztok és mesteremberek; másrészt különbözött maga a dráma is: az előbbiből igen sokféle volt, az utóbbiból viszont, akárhogy forgatjuk is, csak egy volt: a *Mulian megmenti anyját* című. Mindazonáltal mindkettőben azonos volt, hogy az előjáték „felvezetőjében" kísértetek és szellemek jelentek meg, a zárójelenetben pedig a jók az égbe szálltak, a gonoszok pedig pokolra jutottak.

Még el sem kezdődött az előadás, már tudni lehetett, hogy itt nem közönséges templomi játékról van szó, mivel a színpad két oldalát már korábban teleaggatták papírsapkákkal – éppen olyanokkal, mint a Gao Changhong cikkében említett „papírból ragasztott álfejfedők" –, amelyeket majd a szellemlények és kísértetek borítanak a fejükre. Éppen ezért a bennfenteseknek, miután komótosan elfogyasztották a vacsorájukat, megitták a teájukat, és szép lassan odaballagtak, csak a még ott függő papírsapkákat kellett megszemlélniük, rögtön tudták, hogy már milyen kísértetek és szellemlények jelenetén vannak túl. Ezt az előadást viszonylag korán kezdték – a „felvezetőt" éppen akkor adták elő, amikor egészen lebukott a nap –, tehát mire valaki vacsora után megérkezett, már jó ideje folyt az előadás, de semmiképp sem mulasztotta el a legélvezetesebb részt. A „felvezetőt" a shaoxingiek is tévedésből legtöbbször „gyásznyitánynak" hiszik, úgy vélik, hogy „szellemidézés" az, pedig csak

az erőszakos halált holtak szellemét idézik meg. A *Kilenc Ének*[17] *Hősi halottak* című darabja mondja: *„Testük már halott, ó, szellemük lélekerős, lelkük bátor, ó, kísértetek között hős”*; természetesen ebbe a harctéren elesettek is beleértődnek. (A Ming-ház hanyatlása idején sokan meghaltak a déli felkelésben, a Qing-dinasztia korára őket tolvaj árulóknak nevezték, tehát ilyenképpen bánunk mi egyenlően hős lelkükkel.) Szürkületkor tucatnyi ló állt meg a színpad alatt; ha a színész beöltözött kísértetkirálynak, kék arccal, pikkelyesen, kezében vaslándzsa, kellett még hozzá tíz-egynéhány kísértetkatona; akármilyen gyerek mind odajöhetett este a hívó szóra. Magam is annak idején, kiskamasz koromban jelentkeztem önkéntes kísértetnek, felmásztam a színpadra, megmondtam, hogy szeretnék részt venni az előadásban, kentek néhány színes csíkot az arcomra, és kezembe adtak egy vaslándzsát. Amikor már összejött egy tucatnyi belőlünk, felugrottunk a lóra, és elszáguldottunk a mezőn sorakozó gazdátlan sírok felé, megkerültük háromszor a sírt, és a lóról leszállva nagyot kiáltottunk, a vaslándzsát pedig egymás után többször erővel beledöftük a sírhalomba, azután kihúztuk, és visszaszáguldottunk, fel a színpad elejére, mind együtt nagyot ordítottunk, s a lándzsát beleállítottuk a deszkába. Ezzel tulajdonképp véget is ért a mi kötelességünk, hazamehettünk, de hátra volt még, hogy ha szüleink megtudják, kapunk ám a bambuszbottal (Shaoxingben közönségesen ezzel a szerszámmal verték a gyereket), egyrészt azért, mert kísértetszagot hoztunk, másrészt üdvözlésként, hogy nem haltunk szörnyet, de engem szerencsére sosem lepleztek le, alighanem azért nem, mert a gonosz kísértet megvédelmezett.

Ez a szertartás abból állt, hogy mindenféle kóbor lélek, vad kísértet a kísértetkirállyal és kísértetkatonákkal együtt előrejött, és velünk együtt nézte az előadást, de senkinek nem kellett félnie, mert ezek mélyen értették az erkölcsöt: ezen az éjszakán egy csepp felfordulást sem okoztak. A darab felvezetője tehát folytatódott, az előadás ment tovább, az embervilág eseményei közé beékelődtek a kísértetek: tűz égette kísértet, vízbe fúlt kísértet, vizsgán meghalt kísértet (olyan, aki szörnyethalt a hivatalnokvizsga helyszínén), tigris széttépte kísértet… a gyerekek akármelyiket alakíthatták, de az ilyen élhetetlen kísértetet nem szívesen játszotta senki sem, a nézők sem nagyon díjazták. De amikor elérkezett „a csüngő tánca” jelenet – a „tánc” szót itt „táncol”, azaz igei értelemben kell felfogni, akár a „maszkos tiszt-

---

[17] *Kilenc Ének:* Qu Yuannek (Kr. e. 340–278) tulajdonított varázsénekek; *Hősi halottak:* az előbbiek egyik darabja.

ségviselő tánca”[18] kifejezésben – érezhetően megnőtt a feszültség a nézőtéren. A színpadon bánatos trombitaszó harsant, leeresztették a vászonszalagot, amely eddig összetekerve a mestergerendán lapult, ez körülbelül a színpad kétötödéig ért le. A nézők visszafojtották a lélegzetüket, amikor a színpadra penderült egy ruhátlan, csak háromszögnadrágot viselő férfi, arcán fekete csíkokkal, ő volt a „csüngő férfi”. Amint a színpadra lépett, egyenesen a vászonszalaghoz szaladt, és akár a pók – amely mint az életét vigyázza a pókfonalat, mikor a hálót szövi – bújt bele, akaszkodott rá. Annál a vászonnál fogva függeszkedett minden testrészével: derekával, törzsével, csípőjével, könyökével, térdhajlatával, tarkójával… hétszer hét, testének összesen negyvenkilenc pontjánál fogva csüngött, s csak legutoljára a nyakánál fogva, de nem igazándiból dugta bele a nyakát, két kezével húzta a vásznat, amikor a nyakát beledugta, akkor leugrott és elfutott. Ezt a „csüngő férfit” a legnehezebb eltáncolni: a Mulian-játékban ez az egyetlen szerep, amelyre hivatásos színészt kell hívni. Annak idején mondták is az öregek, hogy a legveszélyesebb jelenet ez, mert megeshet, hogy valódi „csüngő férfit” idéznek elő. Ezért a színfalak mögött mindig készenlétben állt Wang Lélekbíró, egyik kezében két ujja közt mágikus gyűrűt tartott, másikban korbácsot, szemét merőn a színpadot mutató tükörre szegezte. Ha a tükörben két kísértetet látott, akkor az egyik valódi kellett legyen, nyomban felpattant, ostorral lekergette a színpadról az álkísértetet. Az pedig rohant a folyópartra, lemosta magáról a fekete tust, elvegyült a sokaság közt, és nézte az előadást, aztán eloldalgott haza. Ha nem sikerül gyorsan lekergetni, még a színpadon leli halálát, ha meg lassan mosakszik, a valódi kísértet felismeri és megfogja. Így elvegyülni az embersűrűben és nézni, hogy játszanak az övéi, éppen olyan, mint ha valakit lemondatnak, és azontúl Buddha nevét mormolja, vagy távoli tengeri útra kel – tulajdonképp kényszerű megtérési szertartás az egész.

Ami ezután következik, az a „csüngő asszony”. Természetesen bánatos trombitaszó előzi meg; kicsit kivár, aztán fellebbenti az ajtófüggönyt, és kilép a színre. Élénkvörös blúzt visel, hozzá hosszú, fekete mellényt, haja leengedve, szabadon, két papiros-orsó a nyakába akasztva, csüggő fejjel, csüggő karokkal hullámvonalban körbe-

---

[18] „Maszkos tisztségviselő tánca” (*tiao jiaguan* 跳加官): régen a színdarab prológusa előtt rendszerint kilépett egy színész a színpadra (tisztségviselő-)maszkban, hosszú köpenyben, rangjelző táblával a kezében, továbbá jókívánságot tartalmazó felirattal, mint például: „Mennyei tisztség boldogságot oszt”, vagy „Napra mutat, felfelé tör”, körbeforgott és táncolt a színpadon, ezt nevezték a „maszkos tisztségviselő táncának”.

járja a színpadot, a bennfentesek azt mondják: „szívet" rajzolt. Miért van szükség a „szívre"? Én magam nem értem. Csak azt tudom, hogy miért öltött piros blúzt. Aki olvasta Wang Chong *Mérlegelések* című művét, az tudja, hogy a Han-korban a kísértetek vörös színűek voltak, de ha későbbi írásokat és képeket nézegetünk, azokban nincs meghatározott színük, ami pedig a drámát illeti, csak ebben a „csüngő szellemben" öltözik vörösbe a kísértet. Nagyon könnyű ennek az értelmét megfejteni: amikor ugyanis a hurokba teszi a fejét, rettenetes kísértetté akar változni, hogy bosszút állhasson; a vörös színben meglehetősen erős a *yang*-lehelet, könnyen közelébe férkőzik az élő embernek… A shaoxingi nők olykor még ma is festéket kennek az arcukra, veresbe öltöznek, úgy kötik fel magukat. Az öngyilkosság természetesen gyáva cselekedet, az pedig, hogy a kísértet bosszút áll, egyáltalán nem tudományos nézet, de azok bizony mind ostoba nőszemélyek, írni-olvasni sem tudnak, szépen megkérlek ezért titeket, „haladó" irodalmárok és „harcos szellemű" hős lovagok, hogy olyan nagyon ne haragudjatok. Igazán féltelek, hogy még bábbá merevedtek!

Hosszú haja a vállán lóg, hátrál, az emberek csak ekkor látják meg az arcát: mészfehér a kerek arca, koromfekete a sűrű szemöldöke, hollófekete a szemgödre, meggypiros az ajka. Úgy hallottam, Zhejiang tartomány némely keleti vidékén az ottani színjátékban a csüngő kísértet még több hüvelyk hosszú álnyelvet is készít magának, Shaoxingben ilyen nincsen. Nem azért, hogy védjem a szülőföldemet, de úgy vélem, az mégsem volna jó. Szóval annál, ahogyan manapság divatosan halványszürkére festik a szemük alját, mégiscsak következetesebb, mégiscsak kedvesebb. De az alsó szájzugát kissé felfelé kell igazítani, hogy a száj háromszögűnek lássék: ez sem csúnya. (Ha éjfél után félhomályban megsejt valaki egy ilyen piros ajkat festett arcon, akkor én, a mai énem lehet, hogy odaszalad és megnézi, de természetesen nem csábíthat el annyira, hogy felkössem magamat.) Két vállát tehát kicsit felhúzza, széjjelnéz, hallgatózik, mintha riadt volna, mintha örülne, mintha dühös volna, végül panaszos hangot hallat, és nagyon lassan énekelni kezd: „*Én, én a Yang család leánya, aj jaj, keserű, ó ég!…*"[19] Tovább nem tudom a szöveget,

[19] A „Yang család leánya" helyett itt „rendes házból való leány" kellene álljon. A Mulian-színjátékban egy olyan lányról van szó, akinek szülei korán meghaltak, a nagynénje a Yang családba küldte, hogy „nevelt meny" (még gyermekkorú fiúnak vele együtt, a családban nevelkedő leendő felesége, akit rendszerint cselédsorban tartottak) legyen, majd az anyósa bordélyba adta, végül felkötötte magát. A darabban ezt énekli: „Én, én rendes házból való leány voltam, eladtak a vigalmi negyedbe,

ezt az egy mondatot is az öcsémtől hallottam. Mindenesetre nagyjából arról van szó, hogy „nevelt menynek" adták, rengeteg megaláztatásban volt része, végül pedig örömlánynak kényszerítették. Amikor elhangzott az ének, távoli sírás hallatszik, az is egy asszonyszemély, átkozódik, keservesen sír, öngyilkosságra készül. Borzasztóan riadt, el akar menni „cserére alkudni",[20] akkor váratlanul elébe toppan a „csüngő férfi", és azt mondja, hogy övé az alku. Ezen összevitatkoznak, ölre mennek, a nő persze nem bírja, szerencsére Wang Lélekbíró, bár arcra rút, a női jogok lelkes védelmezője, a válságos pillanatban tehát színre lép, egyetlen korbácsütéssel megöli a csüngő férfit, engedi, hogy a nő egyedül tegye, amit akar. Az öregek azt mondták nekem, hogy a régi időkben a férfi és a nő egyaránt felkötötte magát, és mert Wang Lélekbíró agyonütötte a csüngő férfi szellemét, azért van, hogy azóta kevesebb férfi köti fel magát; továbbá a régi időkben az ember testén hétszer hét, azaz negyvenkilenc rész volt, ami alkalmas volt rá, hogy annál fogva felköthesse magát valaki, de azóta, hogy Wang Lélekbíró megölte a csüngő férfi szellemét, csak egy életveszélyes testrész van: a nyak. A kínai kísértet kicsit furcsa lény, mikor már kísértetté lett, még mindig meg akar halni, akkor az a neve, legalábbis Shaoxingben, hogy „kísértet a kísértetek közt". De ha a „csüngő férfit" Wang Lélekbíró már régen agyonütötte, most miért táncol akasztást? Ráadásul lehet, hogy valódit? Én sehogy sem értem, hogy van ez, ha az öregeket kérdezed, ők sem tudják megmagyarázni.

A kínai kísértetnek van még egy rossz szokása: „cserére alkuszik" – ez aztán az önzés. Ha nem így volna, nyugodtan együtt lehetne élni vele. A szokások megrögződtek, bár elkerülhetetlen, hogy legyenek nők, akik felakasztják magukat, de ők is gyakran csak „cserére alkusznak", a bosszút elfelejtik. Shaoxingben az ételt vaskondérban főzik, tüzet fahasábokból és szénából raknak, s ha vastag már a korom, a tűz nem akar égni, ezért gyakran látunk a földön lekapart kormot. De mindig szanaszét, a falusi asszonyok-lányok nem hajlandók spórolni az erejükkel, hogy a kondért a földre támasztanák, körbe-körbe kaparnák, így a korom nagy fekete körben hullana a földre. Ez azért van, mert a csüngő szellem, amikor csapdába csalogat, éppen a koromkörökön edz. A korom szétszórása

———

életemben nem bírtam Wang-madam természetét, halálba kényszerített engem a vigalmi negyedben. Aj jaj, keserű, ó, ég! Halálba kényszerített a vigalmi negyedben." *(Az eredeti kiadás jegyzete.)*

[20] „Cserére alkudni" *tao tidai* 讨替代: a hiedelem szerint a bolygó kísértetek, ha találnak élőlényt, aki „cserél" velük, annak a személynek a bőrébe bújva visszatérhetnek az életbe.

nem más, mint passzív ellenállás, de nem más okból, csakis a „cserére alkuvással" szemben, egyáltalán nem azért, mintha félnének, hogy a halott bosszút áll. Ha egyszer az elnyomottakban nincsen gonosz szándék a bosszúra, akkor nem is rettegnek, hogy bosszút állnak rajtuk, csak a nyíltan és rejtve vérszívó, húszabáló gonosztevők és segítőtársaik ajándékozzák meg az embereket a „sértéseket szenvedsz, mégse vitatkozz",[21] vagy a „ne emlegesd fel a régi gonoszságot"[22] meg hasonló szentenciákkal. Én az idén már egyre jobban belelátok ezeknek az emberarcú valamiknek a titkába.

---

[21] Konfuciusz: *Beszélgetések és mondások*, VIII/5. („Sértéseket szenvedni és mégsem vitatkozni." *Kínai filozófia, Ókor*, I. TŐKEI FERENC fordítása. Budapest, Magiszter Társadalomtudományi Alapítvány, 2005, 93.

[22] Uő V/22. („Nem emlegették fel a régi gonoszságot.") Uo. 78.

Shen Congwen *Csend* című elbeszélése

MAJOR KORNÉLIA

„A legnagyobb impresszionista a modern kínai írók között… a legkiválóbb kínai festőkhöz és költőkhöz hasonlatosan pár vonással képes megragadni a táj lényegét" – írja Shen Congwenről 沈从文 (1902–1982) egyik kritikusa.[1] A *Csend* (*Jing* 静) című elbeszélés kitűnően példázza ezt a megállapítást. Az elbeszélés olyan, mint egy festmény: jelenet egy kisvárosi délutánból, amelyen alig történik valami. Két kisgyerek a teraszról a környéket figyeli, néhányan sárkányt eregetnek, a révész lustálkodik a napon, egy apácanövendék zöldséget tisztít a folyón, a szolgálólány mos, a szereplők beteg édesanyjukat ápolják, közben levelet várnak. Érezzük a meleg napsütést, szemünk előtt a virágzó mező és a barackfák, és látjuk a főszereplő kislány arcán az összes rezdülést.

Shen Congwen valóban mestere annak, hogy pár egyszerű szóban hangulatokat, benyomásokat érzékeltessen. Olyan, mintha az idők kezdetétől fogva minden változatlan lenne a kisvárosban és a környékén, folyik minden a maga természetes rendje szerint. Nincsenek zajos, mozgalmas események sem. Az időtlenség érzését erősíti, hogy nem ismerjük a városka nevét, ahol az elbeszélés játszódik, és az időpontot sem. Valamikor egy csendes tavaszi nap délutánján.

Ez az eseménytelenség azonban látszólagos. A „külvilág" (vagyis az imént megfestett tájképen kívüli világ) hangjai beszűrődnek, ott vibrálnak a levegőben: messziről kopácsolás, egy árus kiáltozása hallatszik. Majd azt is megtudjuk, hogy az elbeszélés főbb szereplői menekültek, méghozzá háborús menekültek, beteg édesanyjukat ápolják, és életüket a várakozás és a csüggedés határozza meg. A táj derűje, melegsége éles ellentétben áll a szereplők közvetlen környezetét alkotó rozzant házzal, elszigeteltségükkel, a szűk udvarral, a benne uralkodó kilátástalansággal. Két külön világ ez, amelyet az elbeszélésben a főszereplő tizennégy éves kislány, Yuemin személye

[1] HSIA 1961: 208.

köt össze. Ő a két világ között közlekedik, s nem véletlen, hogy a ruhaszárító terasz, a délnyugati tartományok házainak e jellegzetes tartozéka, központi helyet tölt be az elbeszélésben. Egyfajta átmenetet jelent a két világ között: még a házhoz, a kemény és kegyetlen valósághoz tartozik, de már kiemelkedik abból a szintből, és innen rálátni a mezőre, a vidéki élet romlatlanságát megtestesítő tájra. A kislányt mágnesként vonzza a terasz, vissza-visszatér ide, s ez a kilátással az elveszett harmóniát hozza vissza az életébe, még ha csak pillanatokra is.

Shen Congwen írásainak hősei nagyon gyakran serdülőlányok, akik felnőnek, szembesülnek a világgal, tudatuk kinyílik, ösztöneik működni kezdenek. A tizennégy éves Yuemin is folyton szembesülni kénytelen a valósággal: édesanyja beteg, alig van pénzük, semmi hír a szeretteikről, háború van. A maga módján próbál megfelelni, „felnőttként" viselkedni: tartja édesanyjában a lelket, hírekért járja a várost, és még pártiskolába (valójában katonai iskolába) is menne, hogy kiutat találjon nehéz helyzetükből. Mégis gyermek még ő, látjuk, mennyire örömét leli abban, ha a teraszról a tájat nézegetheti. Öröme azonban nem zavartalan, mint unokaöccséé: míg a kisfiú felhőtlenül boldog, ha felmehet (amiben benne van a csínytevés zamata is), Yuemin örömében benne van a megkönnyebbülés is, hogy elmenekülhet a világ elől. Szeretne újra gondtalan gyermek lenni, de ez csak időnként sikerül neki: a gondolat, hogy édesanyja beteg, valamint reménytelen helyzetük tudata folyton az idilli jelenetek elé tolakszik. Ilyenkor, maga sem tudja miért, hirtelen magányosnak érzi magát. Az utolsó jelenetben keserűen mosolyog, és öntudatlanul is megérzi-megérti, hogy gyermekkora visszavonhatatlanul véget ért. Tudja, hogy elszállt a remény, nemcsak arra, hogy az imént az édesapja érkezett, hanem arra is, hogy valaha is megérkezhet.

Az elbeszélésben ábrázolt világokat többféle síkon lehet értelmezni, s ezek a síkok nem különülnek el, hanem folyton átszövik egymást, hatnak egymásra. Egyrészt van az állandóságot és romlatlanságot jelentő vidéki táj, másrészt ott a „külvilág", ami ezzel szemben áll, ami ezt körbeveszi, ez a tulajdonképpeni valóság a háborúval. Aztán van a közvetlen környezet, a ház, az udvar, sőt a városka, ahol a szereplők élnek, és az ezt körülvevő vidék, amely ilyen értelemben szintén külvilág lesz. Ez a külvilág egyszerre vonzó és fojtogató, egyszerre gyönyörű és kegyetlen a főszereplő kislány számára. Az ő gondolatai és lelke a belső világ, ahol a külső hatások keverednek, és ahol a valódi történések lejátszódnak. Felvetődhet az olvasóban, hogy a vidéki táj, a maga állóképszerűségében nem csupán egy, a kislány lelkében élő álomvilág-e, és a külső valóság, amelynek eseményeit csupán a kislány gondolataiból ismerjük, nem

egy rémálom-e? Kint és bent, külső és belső keverednek. Épp ebben rejlik az elbeszélés varázsa: hogy mindent „csak" érzékeltet, a további értelmezést pedig rábízza az olvasóra.

A két gyermek ártatlansága pontosan rímel a romlatlan vidéki élet természetességére. S mint ahogy a valóságban a vidék sem maradhat érintetlen, úgy a kisgyermekeknek is fel kell nőniük. A szerző talán leghíresebb műve a *Biancheng* 边城 (*Határ menti városka*, 1934) című kisregény. Mint szinte minden írásának, ennek a színhelye is szülőföldje, fiatalságának színtere: Délnyugat-Kína, Hunan, Sichuan és Yunnan tartományok vidékei. Ennek a főhőse is egy fiatal lány, akinek a szerelméért két fiatalember (egy testvérpár) küzd. Shen stílusát e műve miatt sokan idillikusnak nevezik, mivel a tájat festői leírásokban örökíti meg, s az egzotikus hangulatot fokozza, hogy bőségesen merít a vidék általa igen jól ismert folklórjából, főként a miao nemzetiség szokásaiból, életük mindennapjaiból. A táj érintetlen szépsége, a hagyományos életmód idillivé varázsolja a hangulatot. A külvilág azonban, mint a *Csend* című elbeszélésben is, mindig jelen van, ha nem is közvetlenül, de mindig hat, s ennek eredménye visszavonhatatlan. Az idilli külső valójában mindig nagyon is realista történetet takar: a szerelem nem teljesülhet be, s a leánynak egyedül kell magáról gondoskodnia; avagy, ahogy a *Csend*-ben, az édesapa meghal, örökre vége a gyermekkornak. S nemcsak az elbeszélésben, hanem a valóságban is: az író a művet elhunyt unokaöccse emlékének ajánlotta.

Az utóirat az egész elbeszélést más megvilágításba helyezi, aktuális vonatkozást ad neki, amit nem minden kritikus fogad el.[2] Ettől függetlenül az ehhez hasonló váratlan beszúrások a leghatásosabb eszközök közé tartoznak, amelyekkel Shen Congwen a mondandóját kifejezi. Az elbeszélés végén a kislány csüggedten mosolyog, s ekkor egy hirtelen váltással újabb kép következik, a sírhalomra vetülő papírzászló árnyéka. Csak egyetlen mondat, de mennyi minden sűrűsödik benne össze: remény, elmúlás – és legfőképpen csend. A csend, amely, láttuk az elbeszélésben, lehet derűs, idilli, unalmas, zajos, magányos, álmos, feszült, reménytelen és halotti; éppen annyira sokszínű, mint maga az élet.

---

[2] Valószínűleg ezért hagyta el C. T. Hsia és Yip Wai-lim fordításának végéről ezt az utóiratot. Hsia 1971: 46.

Felhasznált irodalom

HSIA, C. T. 1961. *A History of Modern Chinese Fiction*. New Haven–London, Yale Universtiy Press.

HSIA, C. T. (ed.) 1971. *Twentieth-century Chinese Stories*. New York, Columbia University Press.

MCDOUGALL, BONNIE S.–LOUI, KAM. 1997. *The Literature of China in the Twentieth Century*. London, Hurst.

WANG, DAVID DER-WEI. 1992. *Fictional Realism in Twentieth-century China: Mao Dun, Lao She, Shen Congwen.* New York, Columbia University Press.

ZHAO YUAN 赵园 (szerk.). 1994. *Shen Congwen mingzuo xinshang* 沈从文名作欣赏. [Shen Congwen leghíresebb művei.] Beijing, Zhongguo Heping Chubanshe.

SHEN CONGWEN

Csend[3]

Tavasszal már hosszúak a napok. Egy kisvárosban az ilyen hosszú napokon az idősek békésen szunyókálnak, vagy a szabadban sütkéreznek, a fiatalok pedig, ha nincs egyéb dolguk, sárkányt eregetnek a tetőteraszon vagy a mezőn. A fehéren izzó napkorong komótosan vándorol az égen, a felhők lassacskán úsznak a magasban; amikor elszakad egy sárkányzsinór, minden fej az ég felé mered, a gyerekek izgatottan kiáltoznak, hadonásznak és ugrabugrálnak, mindannyian abban reménykedve, hogy a gazdátlan sárkány az ő udvarukba pottyan le.

Yuemin tizennégy év körüli kislány, sápadt, sovány arcán kiütköznek a csontok, kék vászonruhája szinte új, a térdét csapkodja; a kislány éppen a házuk hátsó fele fölött található ruhaszárító teraszról figyeli, ahogy egy ki tudja honnan szabadult sárkány ferdén elsiklik a feje fölött. A zsinór vége súrolja a tetőcserepeket, s a szomszéd ház teraszáról egy kövér asszonyság a bambusz ruhaszárító rúddal nyúlkál utána. A kislány mögül nesz hallatszik, egy fiúcska négykézláb igyekszik fölfelé a lépcsőn, de az utolsó lépcsőfokon megáll, csak a feje búbját dugja elő. Óvatosan, mint egy kis tolvaj, körbeforgatja huncutul csillogó szemét, majd anélkül, hogy feljebb mászna, halkan megszólítja a kislányt.

---

[3] A fordítás alapjául szolgáló szövegkiadás: *Jing* 静 *(Csend),* in: *Shen Congwen xiaoshuo xuan, di yi ji* 沈从文小说选， 第一集. [Shen Congwen válogatott elbeszélései, első kötet.] Beijing, Renmin Wenxue Chubanshe, 1982, 499–507.

– Nénikém, a nagymama elaludt, hadd jöjjek föl egy kicsit, jó?

A lány a hang hallatán sietve hátrafordul, s halkan korholja a gyereket:

– Nahát, Beisheng, mindjárt megraklak, már megint felszöktél? Nem félsz, hogy kikapsz, ha édesanyád hazaér?

– Na, csak egy kicsikét hadd játsszam! Psszt, nehogy felébredjen a nagymama! – kérleli ismét kedvesen a kisfiú.

A kislány ijesztésül szúrós-szigorú tekintetet vet rá, de aztán odamegy, és felsegíti a fiúcskát a teraszra.

Ez a tetőterasz ugyanolyan, mint az összes többi terasz a városkában: csupán néhány ócska deszka, hevenyészve keresztbevetve egy faállványon. Most a fiúcska és a kislány a korhadó, ingatag korlátnak dőlve számolgatja a magasban keringő változatos alakú, tarkabarka sárkányokat. A terasz a ferde tetőre támaszkodik, amelyről nemcsak a cserepek potyogtak le már innen-onnan, de a napokig zuhogó tavaszi esők nyomán foltokban a moha is kizöldellt rajta. A városban egyik ház a másikat éri, így minden teraszt jobbról és balról is teraszok fognak közre. A szélben a magasra emelt bambuszrudakon, mint megannyi zászló, csapkodnak a száradó ruhák és ágyneműk. A terasszal szemben emelkedik a városfal, repedéseiben vadszőlő vert gyökeret, amelynek friss hajtásai üdén zöldellnek. A terasz mögött lágy vizű, kristálytiszta folyócska kanyarog. A túlparton széles mező terül el, hatalmas, zöld pázsitszőnyeg, melyen színpompás virágok virítanak. Ameddig a szem ellát, a mezőt mindenfelé veteményeskertek tarkítják, és látszik egy kis buddhista kolostor is. A veteményesek kerítése mentén és a kolostor udvarán barackfák nőnek, amelyek éppen teljes virágjukban pompáznak.

A nap szokatlanul melegen süt, s a tájon különös csend ül, a két emberke szótlanul bámulja az eget, majd hosszasan elnézi a folyót. A folyó vize reggel és este mélyzöld, most helyenként kékbe játszik, itt-ott a napsugarak ragyogó ezüsttel vonják be. A túlparton a repce rikító aranysárgája káprázтatja a szemet. Amott, a réten hosszú fehér szövetcsíkok nyújtóznak, a városi kelmefestők szárogatják vásznaikat, két végüket nagy kődarabokkal szorítják le. Odébb, a sziklákon ücsörögve hárman sárkányt eregetnek. Egyikük, egy kisfiú, egy nádsípon víg menyegzői dallamokat játszik. Rajtuk kívül poroszkál még a mezőn három fehér és két pej ló is, ráérősen legelésznek, nem ügyel rájuk senki sem.

Két ló hirtelen vágtatni kezd, s a kis Beisheng felujjong:

– Nézd, nénikém! – A kislány egy pillantást vet felé, közben ujjával lefelé mutogat, a kisfiú megérti, jaj, csak nehogy meghallják odalent, kezét a szájára tapasztja:

– Meg se mukkanok, meg se mukkanok! – rázza fejecskéjét.

A lovak, a zöld mező, eléjük tárul az egész táj, a kisfiú majd kiugrik a bőréből, de a kislány a messzeségbe réved, gondolataiba merül.

Menekültként érkeztek a városba, ez a vidék nem a szülőföldjük, és nem is az úti céljuk. Yuemin, Yuemin édesanyja, sógorasszonya, nővére és az ő kisfia, Beisheng, valamint Cuiyun, a szolgálólány alkotják a kis csapatot, amelyben a négyéves kisfiú, Beisheng az egy szem férfi. Kapkodva elindultak bele a vakvilágba, egy vitorlás bárkán utaztak tizennégy napig, míg ideértek. Ebben a városkában gőzösre kellett volna átszállniuk, de csak itt tudták meg, hogy Wuchang ostroma még mindig tart, Shanghaiba és Nanjingba nem indul sem hajó, sem vonat. Itt bebizonyosodott, hogy az odahaza hallott hírek nem voltak megbízhatóak. Mivel az útjukat elvágta a háború, és visszafordulni sem lett volna értelme, édesanyjuk javaslatára kibérelték ezt a házat, a kíséretükre rendelt katonákat visszaküldték Yichangba, majd levélben értesítették shanghai és pekingi rokonaikat. Most pedig várják a válaszokat.

Édesanyja és sógorasszonya csak azt lesi, hogy Yichangból érkezett-e valaki, a nővére Pekingből remél híreket, neki, Yueminnek viszont leginkább csak Shanghai jár a fejében. Bárcsak először Shanghaiból jönne levél, de jó is lenne odamenni tanulni! Ha Yichangba mennek, akkor ott csak a papa lesz, aki a hadügyminisztérium tisztviselője, meg a legnagyobbik bátyja, aki szintén katonatiszt; mennyivel jobb lenne akkor már a kisebbik bátyjához menni, aki Shanghaiban tanít. De Wuchang ostroma már több mint egy hónapja húzódik. Ki tudná megmondani, mikor lehet az utakon megint közlekedni? Már vagy negyven napja laknak itt, azóta Yuemin a kis szolgálólány kíséretében nap mint nap elszalad a városkapuhoz, hogy elolvassa a helyi lap szerkesztősége elé kifüggesztett friss újságokat, s amint végzett, siet haza, hogy a hírekről beszámoljon anyjának és nővérének. Ezeket a híreket aztán otthon úgy értelmezik-forgatják, hogy közben maguk is megnyugszanak, vagy, ha jót álmodtak előző éjjel, elmesélik egymásnak, és az ilyen-olyan álmokból mindenféle beteljesülhetetlen, de kedvező előjeleket olvasnak ki. Édesanyjuk mindig is beteges volt, most pedig, hogy már egy hónapja hiába várják a válaszleveleket, és a költőpénzük is vészesen fogy, a már amúgy is igen gyenge asszony állapota az aggodalom és az utazás megpróbáltatásai miatt még rosszabbra fordult. Yuemin már többször is megfogadta: „Ha még két hétig semmi változás, jelentkezem a Guomindang pártiskolájára." Sok tizennégy éves lány jelentkezik mostanában a pártiskolára. Egy ezredes lánya ugyan miért ne mehetne? Az iskolában minden ingyenes, fél év alatt végez, aztán a szolgálatban világot láthat, és még havonta keres ötven yuant is. Ezeket a dol-

gokat a kislány az újságokban olvasta, s gondosan elraktározta a fejében.

Miközben ő pártiskolai esélyeit és jövendőbeli sorsa alakulását latolgatja, a kis Beisheng éles hallásával már meg is hallotta, hogy lent a nagymama köhécsel. Tudnivaló, hogy a kis Beisheng mindennél jobban retteg attól, hogy a nagyanyja megtudja, engedély nélkül felmászott a tetőre: mert akkor jól leteremti, hogy beleeshetett volna a vízbe, vagy a kezét-lábát törhette volna. Megrángatja hát nénjének a ruháját, s odasúgja neki:

– Nénikém, segíts lemenni, a nagymama felébredt! – Lám, a kis lurkó egyedül fel tudott mászni a lépcsőn, de lefelé már nem boldogul segítség nélkül.

Yuemin lekíséri az unokaöccsét, és látja, hogy Cuiyun éppen ruhát mos az udvaron, ő is odaguggol hát a mosóteknő mellé, de néhány mozdulat után beleun a mosásba:

– Cuiyun, felmegyek, kiteregetem a ruhákat – találja ki, és néhány kicsavart, nedves ruhával a karján megint felmászik a tetőre. Pár perc múlva a ruhák már a napon száradnak.

A folyón igen messze van a legközelebbi híd, így a helybeliek kedvéért működik itt egy komp. A ladik, amelyben egy pad is alig fér el keresztben, általában tétlenül hever a parti fövenyen. De út nem keresztezi itt a folyót, így a vásznaikat szárító kelmefestőkön és a túloldalról földet hordó kubikosokon kívül a ladikot nemigen használja senki, gyakran fél napig sem vetődik erre emberfia. A révész most is a mező közepén, egy nagy sziklán tesped, és édesdeden alszik; a fehérre fakult, viharvert ladik kedvetlenül, bágyadtan úszik a vízen, lassan ringatózva a gyenge szélben.

– Miért van ilyen merő csönd? – tűnődik a kislány. Odaátról, valahonnan messziről hajóácsok szorgos kopácsolása hallik. Egy túlparti faluban pedig vándor rövidáru-kereskedő kínálja a portékáját, dobja szaporán pereg. A vibráló hangok betöltik a teret, ott lüktetnek a fülében, de ettől a zajtól csak még áthatóbbnak érzi a csendet.

Kisvártatva a kolostorból, ahol a barackfák virágoznak, előbújik egy fiatal apáca, s fekete fejkötőben, szürke csuhában, kezében egy kosárral fürgén átszeli a széles mezőt, a folyópartra tart. A parton megállapodik valamivel a rév fölött, leguggol egy kőre, megfontoltan feltűri ruhájának ujját, előbb ráérősen körbenéz, aztán szemügyre veszi a magasban keringő sárkányokat, végül szép kényelmesen előhúz a kosárból egy nagy csomó zöldséget, egyenként a kezébe veszi őket, és önfeledten pancsol velük a vízben. A megbolydult vízfelszín villódzva hullámzik a napfényben. Egy kicsit később a város felől egy falusi asszony érkezik a partra, s átkiált a révésznek. Az beszáll a ladikba, s bizony jó ideig meregeti a tolórúdját a vízbe, míg

átér a folyón az asszonyságért. Visszafelé mintha veszekednének, a révész hangosan odavet valamit az asszonynak, de az ügyet sem vet rá, s távozik. Nemsokára megint érkezik a város felől három férfi, kosaraik üresen himbálóznak a vállukon átvetett csingafán, átkiabálnak a révésznek, aki most is ugyanolyan komótosan emelgeti a rudat, mint az imént; ezúttal a három férfi szólalkozik össze valamiért a csónakban. Az evezős nem szól egy szót sem; ahogy elérik a partot, a rudat egy mozdulattal beleszúrja a homokba. A hat kosár hamarosan libasorba fejlődik, és eltűnik a látóhatáron.

A kis apáca is befejezte már a zöldségmosást, most egy mosófával sulykol egy darab vásznat vagy ruhát, amelyet néhány erőteljes csapás után belelögyböl párszor a vízbe, majd kiveszi, és újra jó erősen csapkodja. A mosófa ütemes csapásainak hangja egyenként verődik vissza a városfalról. A kis apácának egy idő után, úgy látszik, igen megtetszik a visszhang, mert abbahagyja a munkát, és éles hangon felrikkant: „Silin, Silin" – s a túloldalról felhangzik a válasz: „Silin, Silin". Hamarosan a kolostorból csatlakozik hozzájuk egy éles női hang: „Silin, Silin" – hallatszik, de hozzá is tesz valamit, alighanem azt kérdezi, hogy a feladatát elvégezte-e már Silin. Tehát így hívják a kis apácát! És mivel a dolgát elvégezte, a játékba is beleunt már, az apáca fogja a kosarát, és a kelmefestők száradó fehér vásznai között pajkosan ugrándozva hazatér.

Távozása után Yuemin néhány kósza zöldséglevelet fedez fel a víz felszínén, amint lustán ringanak a komp mellett, ez eszébe juttatja az apáca önfeledt jókedvét. „Már biztosan kiteregette a ruhát száradni…! Most bizonyára a főnöknő hátát dögönyözi a barackfák alatt… És miközben Buddha nevét ismételgeti, a kezével biztosan egy kiscicával játszadozik…!" Mindezt annyira viccesnek találja, hogy ő is elmosolyogja magát, majd halkan utánozni kezdi a kis apácát: „Silin, Silin."

A kis apáca vidámsága, a folyó vize, a virágok a távolban, a felhők az égen – gondolatai ide-oda csaponganak, végül eszébe jut a szobában fekvő beteg édesanyja, és a kislány észrevétlenül megint magányosnak érzi magát.

„Reggel a szarkák sokáig cserregtek a teraszon, ez jót jelent" – derül fel. A levélkihordó ilyenkor már meg szokott érkezni, legjobb lesz, ha lemegy és megnézi, hátha jött Shanghaiból levél. Ahogy odalép a lépcsőhöz, látja ám, hogy a kis Beisheng lopakodik megint felfelé, már a legalsó lépcsőfoknál tart.

– Beisheng, te rosszcsont, nehogy még egyszer felmássz!

Lent a kisfiú magához húzza Yueminť, integet neki, hogy hajtsa le a fejét, és a fülét dugja oda a szája elé, majd vékony, halk hangján belesúgja:

– Nénikém, a nagymama megint olyat köhögött…

Yuemin bemegy a szobába, anyja csöndesen fekszik az ágyon, mint egy halott, gyengén, nyugodtan lélegzik, sovány, beesett arcáról kimerültség és szomorúság árad. Már jó ideje ébren lehet, s mikor meghallja, hogy valaki belép a szobába, kinyitja a szemét.

– Minmin, nézd csak meg, hogy a forró vizes palackban maradt-e még víz!

Yuemin kitölti a forró vizet, s miközben feloldja benne anyja gyógyszerét, egy pillantást vet anyja napról napra soványodó arcára és apró orrára:

– Anya, anya – lelkendezik –, olyan csodálatos idő van odakint, a barackfák a túlparton már mind kivirágoztak, a teraszról látni!

A beteg nem válaszol, csak halványan mosolyog. Majd eszébe jut, hogy az előbb vért köhögött, kinyújtja sovány karját, megtapogatja homlokát, s mintegy magának mormogja:

– Nincs lázam – majd újra a lányára tekint, és gyengéden mosolyog. Ez a mosoly olyan megrendítő, hogy Yueminnek elszorul a torka.

– A köhögésed enyhült már?

– Persze, semmi baj. Nem is fáj. Csak reggel halat ettem, s egy szálka megakadt a torkomon, attól kapar egy kissé, semmi az egész.

Beszélgetés közben Yuemin megpróbálja közelebbről is szemügyre venni a köpőcsészét anyja párnája mellett. A beteg sejti a szándékát, és sietve megszólal:

– Nem komoly, ne is törődj vele. Minmin – állítja meg –, ne mozogj, hadd nézzelek, ebben a hónapban megint milyen nagyot nőttél!

– Azért, ugye, nem vagyok olyan, mint a bambusz? – mosolyog a kislány szégyenlősen. – Attól félek, ha túl magasra növök, kinevetnek az emberek!

Elhallgatnak egy időre, majd anyjának eszébe jut valami.

– Minmin, hallgasd csak, milyen jót álmodtam: álmomban már hajóra szálltunk, a harmadosztályon olyan tömeg volt, hogy egymást taposták az emberek.

Valójában ezt az álmot a beteg maga találta ki, csak nem emlékszik, hogy már másodszor mondja el.

Yuemin anyja viaszsárga arcára nézve erőltetetten nevet:

– Én viszont tegnap este tényleg egy nagy hajóról álmodtam, és Sanmao unokabátyám jött ki elénk a kikötőbe, de mintha a szálloda is őt küldte volna a vendégek fogadására, mert mindegyikünk egy prospektust kapott tőle. Ma reggel a szarka órákon át cserregett, fogadjunk, hogy ma levél érkezik!

– Ha ma nem, akkor holnap biztosan!

– Az is lehet, hogy személyesen jön el!

– Úgyis azt írta az újság, hogy a Yichangban állomásozó 13. hadosztályt átvezénylik máshová, nem?

– Lehet, hogy a papa már el is indult!

– Ha jön, akkor előtte feltétlenül táviratozik!

Anya és lánya derűlátást tettetve adják egymás alá a lovat. Miközben így komédiázik, Yuemin magában aggódik: „A mama beteg, mit tegyek?" A beteg is ezen tépelődik: „Ha nem gyógyulok meg, nagy baj lesz."

Yuemin nővére és sógorasszonya az imént tértek vissza a város északi részéből, ahol jósoltatni voltak, hallani, ahogy suttognak az udvaron. Yuemin kiáll az ajtóba, és jókedvet színlelve megszólal:

– Nővérkém, sógorasszony, az előbb elszabadult egy papírsárkány, ahogy erre szállt, a zsinórja vége súrolta a tetőcserepeket, és a szomszédasszony egy bambuszrúddal próbálta elkapni, de persze csak a tetőcserepeket törte el, olyan jót nevettünk rajta!

– Beisheng – veszi elő erre a kisfiút a nővére –, te biztos megint fölmentél a nagynénéddel a teraszra, meglátod, egyszer nem vigyázol, leesel, és eltöröd a lábad, aztán örök életedre sánta maradsz!

A kisfiú, aki az előbb a szolgáló mellé kuporodott, hallván anyja dorgálását, meg sem mer mukkanni, csak lopva vigyorog fel a nénjére.

Yuemin visszamosolyog rá, majd karon fogja a nővérét, behúzza a konyhába, és visszafojtott hangon így szól:

– Nővérem, úgy láttam, anyánk megint vért köhögött!

– Mit tegyünk? Pekingből már meg kellett volna érkeznie a válasznak!

– A jóslópálca?

Nővére némán mutatja neki a pálcikára írott szavakat, közben magához inti a földön guggoló Beishenget. A kisfiú odaszalad, és belecsimpaszkodik az anyjába:

– Anya, anya, a nagymama a vért, amit felköhögött, a köpőcsészében a párnája alá rejtette!

– Beisheng, nem megtiltottam, hogy a nagymamát a szobában zavard?

A kisfiú engedelmesen válaszol:

– De, igen. Anya – próbálkozik megint –, olyan szépen virágoznak a barackfák a folyó túloldalán, hadd menjek fel a nénikémmel a teraszra, ígérem, hogy nem fogok rosszalkodni!

– Nem mehetsz – ölt szigorú ábrázatot magára az anyja –, a sok esőtől a terasz nagyon csúszós! Menj a szobádba játszani, mert ha még egyszer felmész, a nagymama a nénédet fogja megszidni!

A kisfiú erre Yuemin mellé oldalog, megszorítja a kezét, majd szófogadóan a szobájába megy.

Cuiyun, a kis szolgálólány már kisulykolta, tiszta vízzel ki is öblítette a ruhákat, Yuemin segít neki kicsavarni őket, s közben győzködi:

– Cuiyun, legközelebb menjünk a folyóhoz mosni, ott sokkal kényelmesebb! Ha átmegy a komp a túloldalra, már senki nem jár arra, nincs mitől tartani.

Cuiyun nem válaszol, arca elpirul, s csak nevet lehajtott fejjel.

Yuemin nővére és a sógorasszony bemennek a házba, mert a beteg szakadatlanul köhög. Cuiyun a kicsavart ruhákkal indul fel a teraszra. Yuemin egy ideig az árnyékokat bámulja az udvaron, majd ő is anyja szobájához lép, és bekukkant az ajtón. Sógorasszonya éppen egy szabásmintát vág ki papírból, az ágy végében ülő nővére pedig a köpőcsészét keresi. Anyja először tiltakozik, a kezével próbálja visszatartani, nővére végül mégis meglátja, mi van a csészében, de csak szótlanul ingatja a fejét. Ekkor mindhárman mosolyt erőltetnek magukra, és sietve témát váltanak, hogy elűzzék a gyászos hangulatot. Régi emlékeiket idézik, de csakhamar visszakanyarodnak a levelekhez és a táviratokhoz. Yuemin csak áll tehetetlenül az udvar közepén, szíve tele keserűséggel, szeme kivörösödik, ajkát harapdálja, mintha haragudna valakire, maga sem tudja, kire. Egy kis idő múlva hallja, hogy Cuiyun a teraszról szólongatja:

– Yuemin kisasszony, Yuemin kisasszony, jöjjön fel, ott lovagol egy menyasszony, mindjárt átkel a folyón!

Megint eltelik egy kis idő, Cuiyun újra kiabál:

– Nézze csak, nézze! Siessen, egy cserép alakú sárkány elszabadult, gyorsan, gyorsan, éppen itt van a fejünk fölött, kapjuk el!

A kislány fölemeli a fejét, és valóban, még a szűk udvarból is látja fent a magasban a sárkányt, imbolyog, akárcsak egy részeges járőr, dülöngélve siklik tova; halványan még látni egy fehér zsinórdarabot is, amint hosszan kacsázik utána a levegőben.

Nem akar sárkányt nézni, még a menyasszonyra sem kíváncsi, de alighogy Cuiyun eltűnik a teraszról, Yuemin fölmegy. Nekitámaszkodik a korlátnak, ahogy szokta, s ahogy a táj feltárul előtte, lassanként a lelke is megnyugszik. Idővel a kelmefestők a mezőn kezdik összeszedni a vásznaikat, s az összehajtogatott vásznak mint megannyi fehér tofukocka fekszenek a fűben, a kolostor teteje fölött is füst kavarog már, de Yuemin megvárja, mire minden házból füst száll fel, csak akkor mozdul meg, és hagyja el a teraszt.

Lent a kislány bekukkant a beteg szobájába, de mindhárman, az édesanyja, a nővére és a sógorasszonya is elbóbiskoltak az ágyon. Ezután benéz Beisheng szobájába, a kisfiú a rongykutyája mellett kuporog a padlón, ki tudja, mikor nyomta el az álom. Yuemin a konyha felé indul, Cuiyun a tűzhely melletti lócán titkon fogport

ken az arcára, mintha valódi púder volna. Yuemin halkan, nehogy megriassza, gyorsan kisurran az udvarra.

Ebben a pillanatban valaki kopogtat a szomszédban, majd rövid párbeszéd hallatszik. Yueminnek különös előérzete támad: „Ki kérdezősködik? Csak nem a papa és a bátyám kérdezik a házszámot?" Szíve hevesen verni kezd, odaszalad az ajtóhoz, és izgatottan fülel: ha valaki kopogtat vagy meghúzza a csengőt, az biztosan messziről érkezett!

De kisvártatva minden elcsendesedik.

Yuemin csüggedten mosolyog. A lenyugvó nap fényében a ház csúcsa és a szárítóállvány hosszú árnyékot vet az udvarra, éppen úgy, ahogy valahol messze egy papírzászló árnyéka vetül várva várt édesapjuk sírjára.

Meng húgom elmondása alapján, nővérem elhunyt gyermeke, Beisheng emlékére.

1932. március 30.

Egy keresztény kínai tudós és író: Xu Dishan

CSÁPORI-PAPP NÓRA

Xu Dishan 许地山, illetve írói nevén Luo Huasheng 落花生[1] (1893–1941) Taiwanon született, hívő buddhista családban. Gyermekéveit Fujianben töltötte, itt találkozott a dél-kínai keresztény misszionáriusokkal, akik nagy hatást gyakoroltak rá. A családi háttér és a fujiani élmények keltették fel érdeklődését a vallások iránt, s ez meghatározó volt egész életében. 1917-től a pekingi Yanjing Egyetemen tanult, s aktívan részt vett az irodalmi életben: alapító tagja az Irodalomkutatók Társaságának (Wenxue Yanjiuhui 文学研究会), és közreműködött az *Új Társadalom* (*Xin Shehui* 新社会) című folyóirat szerkesztésében. 1921-ben publikálta első elbeszélését, *A Sors madará*t (*Mingming niao* 命命鸟). Két évvel később külföldre indult, s 1926-ig Kínától távol élt: a Columbia Egyetemen hittudományt tanult, de kutatott Oxfordban és Indiában is. Széles körű érdeklődésére jellemző, hogy művei között éppúgy megtalálható *A taoizmus története*, mint egy indiai irodalomról szóló kézirat, a Qing-kori kínai–brit diplomáciai kapcsolatokat feltáró tanulmány, illetve egy sor irodalmi alkotás, elsősorban elbeszélés.

Pekingbe való visszatérését követően tanított a Yanjing, a Peking és Qinghua Egyetemen, s ezekben az években keletkezett több elbeszélése és esszéje is. 1935-ben egy személyes ellentét miatt kénytelen volt elhagyni a fővárost, és a Hongkongi Egyetemen kapott professzori állást. Itt is marad egészen 1941-ben bekövetkezett korai haláláig.

Xu Dishan műveiben jellemzően a jótettek és a szeretet alapvető vallásos gyakorlatával, illetve a mindennapi életre gyakorolt hatásá-

[1] Névválasztása minden bizonnyal nem véletlen. Egy korai rövid írásának – mely egy gyermekkori családi élményét meséli el – a címe *Huasheng* 花生, azaz *Földimogyoró*. Ebben édesapja arra inti a földimogyoróból temérdek ételt készítő gyermekeket, hogy legyenek olyanok, mint a földimogyoró, amely nem nagyságával, szépségével vagy előfordulási helyével tűnik ki a többi növény közül, hanem hasznosságával.

val foglalkozik. Legkorábbi művei között tartják számon az 1925-ös *Hálószövő pók* (*Zhuiwang lao zhu* 缀网劳蛛), illetve a három évvel későbbi *Elküldhetetlen levelek* (*Wufa toudi zhi youjian* 无法投递之邮件) című elbeszélésgyűjteményeket. Ezekben leginkább a megbocsátás és a sorssal való megbékélés játssza a fő szerepet. Írásai szinte kivétel nélkül mind bonyolult cselekményű szerelmi történetek, melyek sokszor csak részben felelnek meg a modern novella követelményeinek, és a buddhista tanmesékkel és középkori keresztény legendákkal mutatnak bizonyos hasonlóságot. Bár ezek a korai elbeszélések még nem gyakoroltak jelentős hatást kortársaira, mégis figyelemre méltó az a törekvés, mellyel kora szellemi és lelki értékeit igyekszik megkeresni és helyreállítani.[2]

Az 1933-as *A felszabadító* (*Jiefangzhe* 解放者) című gyűjtemény történeteiben továbbra is a szeretet és a türelem fontosságát hangsúlyozza, és témaválasztása is hasonló, mint korábban, ugyanakkor stílusa egyre kiforrottabbá, árnyaltabbá és letisztultabbá válik.

Leghosszabb elbeszélése, a posztumusz megjelentetett *Yuguan* 玉官[3] méltán nevezhető írói munkássága legjobb darabjának. Ebben a műben sikerül először igazi drámai erőt kölcsönöznie a női főszereplőnek, szemben korábbi gyakorlatával, ahol szereplői allegorikusak, jelképesek maradnak.

Mégis mi az, amiben Xu Dishan újat hozott? Mi az, ami megkülönbözteti kortársaitól?

1. Elsősorban vallásos elmélyültsége. Bár buddhista családba született, később megkeresztelkedett, és a mai napig is a keresztény kínai írók között tartják számon (noha mint korábban láttuk, érdeklődése sokkal szerteágazóbb volt annál, mint hogy egyszerűen egyetlen kategóriába lehessen sorolni). Mindezt abban a korban, amikor a legtöbb kínai értelmiségi lenézte a vallásokat, vagy legalábbis kétkedéssel tekintett rájuk, s bár maga a Biblia bizonyos hatást gyakorolt a korabeli írókra, a keresztény egyházzal szemben fenntartásokkal viseltettek.

---

[2] Az 1920-as években csupán egy bő évtizeddel vagyunk a császárság bukása (1911) után, s a különböző hatalmi játszmák meglehetősen kaotikussá tették a politikai, gazdasági és társadalmi életet. Mindehhez hozzájárult az egyre erősödő külső (japán) és belső (kommunista) fenyegetés.

[3] Yuguan a női főszereplő neve, aki keresztény misszionárius lesz. A mű az ő életét és hányattatott sorsát mondja el. Yuguan erényeivel, reményeivel és minden gyengeségével együtt kiváló megtestesítője a tradicionális kínai nőtípusnak: élete megpróbáltatásaiban a vallásosságból fakadó jóság nem kerül összeütközésbe a kínai társadalom morális elvárásaival.

2. Abban a korban, amikor a materializmus, a nacionalizmus és egyéb ideológiák képezték a fő szellemi irányvonalat, illetve a politikai események irodalomba ágyazása általánosan elfogadott volt, Xu Dishan képes volt az egyén szintjén az egyén problémáit észrevenni és azokkal foglalkozni. Legtöbb kortársa csupán a szegények és elesettek iránt érzett részvétet, épp ezért sokan idegenkedtek a gondolattól, hogy bárki nemre és társadalmi osztályra való tekintet nélkül megfelelő alany lehessen az együttérzésre. Xia szerint ez a döntő oka annak, hogy a modern kínai irodalom nagy része morálisan egysíkú és sekélyes.[4]

3. A fentiek ellenére ki lehet jelenteni, hogy Xu művei nem keresztény dicshimnuszok. Szereplői mind viselkedésükben, mind gondolkodásmódjukban makacsul kínaiak, és teljesen hiányzik belőlük a főbb keresztény dogmák intellektuális megértése vagy elsajátítása. Ugyanakkor elmondható – és ezzel tényleg páratlanul újat hoz írásaiban –, hogy sikerül a vallásos magatartást úgy beépítenie történeteibe, hogy azok nem ösztönös, puszta ártatlanságból fakadó tettek, hanem a szereplők tudatos választásának eredményei – a rossz elleni küzdelemé, illetve a jóra való törekvésé. Mindemellett igazolható – és ez Xu Dishan tanulmányaiból és feljegyzéseiből kitűnik –, hogy komolyan foglalkoztatták kora politikai eseményei és problémái is.

4. Xu főszereplői az elbeszélések döntő többségében erős egyéniségű, független és egyéni életutat bejáró nők. Ha szenvednek, szenvedésük az élet velejárója, és nem a kínai irodalomból jól ismert „társadalmi áldozat" szerepkör.

Xu Dishannak az alábbiakban közölt, egyik legismertebb elbeszélése, a *Chuntao* 春桃, az *Irodalom* (*Wenxue* 文学) című folyóirat 1934. júliusi számában jelent meg. A kínai irodalomban azért is egyedi, mert döntő szerepet kap benne a nőknek az a joga, hogy saját maguk diktálta morális szabályaik szerint éljenek, még akkor is, ha ez szembehelyezkedik a konfuciánus erkölccsel, vagyis – jelen esetben – azzal, hogy a kínai kultúrában elfogadhatatlan módon egy nő két férfival éljen egy fedél alatt. Bár a női szereplők ilyen szerepeltetése nem példa nélküli a kínai irodalomban, de különösen ritka a május 4. mozgalom időszakában.

A *Chuntao* azonban nemcsak ebből a szempontból különleges, hanem szokatlan a tartalma, cselekménye és megoldása is. A szereplők előtt két cselekvési útvonal létezik: vagy megadják magukat a sorsnak, mely azonban mindannyiuknak csak szenvedést hozhat, vagy

---

[4] XIA 1961: 91.

megpróbálnak egy társadalmilag megkérdőjelezhető megoldást választani, amely biztosíthatja jövőjüket. Ez utóbbi lehetőséghez azonban felül kell emelkedniük a konfucianizmus egyik sarkalatos pontján: a férj tekintélyén.

Chuntao felismerése – mely szerint „a társadalomban csak a kifosztott és kiszolgáltatott emberek rendelik alá magukat a szokásoknak és szabályoknak. Akik csak a saját képességeikre támaszkodva élnek, azok lelkük mélyén nem sokra tartják mindezeket…" – cselekedeteit is egyfajta morális erővel ruházza fel. Chuntao – Mao Dun szavaival élve – „saját sorsának kormányosa", a mű pedig a korábban elsősorban a fatalizmussal foglalkozó és a lemondásról író Xu irodalmi munkásságában új dimenziót teremt.

A cselekmény újdonsága, hogy a korábbi bonyolult romantikus történetekkel szemben a *Chuntaó*ban sokkal realisztikusabb képet fest: valóságos a háttértörténet, életszerűek a szereplők, és kidolgozottak a részletek. Az elbeszélő gyakori közbeszólásai helyett – mely Xu korai műveit jellemzi – itt a történetet csak ritkán szakítja meg egy-egy rövid szerzői betoldás, s az író így jobban ki tudja bontani a szereplők érzéseit.

A megoldás pedig azért különleges, mert az ilyen nyílt szembehelyezkedés a konfuciánus társadalommal feltétlenül konfliktushoz kell hogy vezessen, de ez a legritkább esetben oldódhatna fel tragédia nélkül. Ráadásul a drámai helyzetet – ismét csak szokatlan módon – nem a társadalmi elfogadás vagy elutasítás teremti, hanem egyszerűen az élethelyzet hozza magával. Nem a férfiak döntenek, hanem a nő, aki a döntésnél nem vesz figyelembe semmilyen szempontot, sem társadalmit, sem erkölcsit, sem jogit, csakis a személyes meggyőződését.

A magyar olvasó számára talán kissé furcsa lehet a kínai irodalomban oly gyakorta alkalmazott, talán túlságosan aprólékosnak tűnő leírás, amikor az író minden egyes mozdulatot bemutat, vagy a környezet részletekbe menő elemzésébe kezd. A kínaiak számára ezek azonban mind üzenetet hordoznak a szereplőkről, akiket sokkal inkább ezekből a leírásokból ismerhetünk meg, s – a nyugati szokástól eltérően – kevésbé a párbeszédekből, amelyek sokszor üresek és semmitmondóak. A kínaiak ugyanis sokkal gyakorlatiasabbak és szemérmesebbek annál, mint hogy szóban vitassák meg a lelki problémáikat. Amikor Xianggao a szokásostól eltérően viselkedik, és későn megy el otthonról, Chuntao azonnal tudja, hogy nem véletlenül kerekedett fel, és rögtön a keresésére indul. Amikor hazaér és meglátja az elégetett házassági meghívót, akkor is egy pillanat alatt felismeri, hogy nagy a baj. Mikor Xianggao visszajön, Chuntao könnyeiből, és abból, hogy minden visszatér a régi kerékvágásba,

pontosan tudja, hogy a probléma valamilyen szinten megoldódott. A szereplőknek ezekhez meg sem kell szólalniuk. A novellában, és általában a kínai novellákban annak van igazán mély értelme, amit a szereplők szóban nem fogalmaznak meg.

Ez a jelenség ugyanakkor lehetővé teszi az író számára, hogy reálisan ábrázolhassa a szereplőket, akikről megtudjuk, hogy nem iskolázott vagy művelt emberek, hanem egyszerű, de becsületes falusi parasztok. Xu Dishan ezt az eredeti mű nyelvezetében is érzékelteti, a szereplők nyelvhasználata, kifejezései és témái mind-mind a hétköznapi életből származnak.

Nem hiányzik a műből a kor bírálata sem. Szereplőitől közvetve megtudhatjuk Xu Dishan véleményét többek között a külföldiek majmolásával, az idegen szokásokkal, valamint a háborús helyzettel – a japán támadással és a kínai katonai vezetők hozzáállásával – kapcsolatosan. A történelmi utalásokkal tűzdelt elbeszélésből nem marad ki a harmincas évek egyik legnagyobb eseménye, a mukdeni incidens sem.

Mindent összevetve a magyar olvasó most egy olyan, kínai szempontból sok újdonságot tartalmazó művet tart a kezében, mely jól jellemzi, és mégis új megvilágításba helyezi a huszadik század eleji kínai világot.

Felhasznált irodalom

XIA CIAN. 1961. *A History of Modern Chinese Fiction 1917–1957*. New Haven–London, Yale University Press.

SLUPSKI, ZBIGNIEW (ed.) 1988. *A Selective Guide to Chinese Literature 1900–1949*, Vol. II. Leiden, E. J. Brill.

MCDOUGALL, BONNIE S.–KAM LOUIE. 1997. *The Literature of China in the Twentieth Century*. London, Hurst & Company.

XU DISHAN

Tavaszi Barack

Azon a nyáron nagy forróság volt a vidéken. Már világítottak az útszéli lámpások, de a sikátor bejáratánál a szilvaléárus még mindig úgy csattogtatta réztálkáit, mint a körtevirág-muzsikát daloló lányok. Elhaladt előtte egy asszony, a hátán hatalmas, papírral tömött kosarat cipelt, szakadt szalmakalapja alól nem látszott tisztán az arca, de amikor a szilvaléárusnak köszönt, kivillantak ép, hófehér fogai. A málhája annyira nehéz volt, hogy a derekát nem tudta kiegyenesí-

teni alatta, s mint a teve, ünnepélyes lassúsággal lépdelt a saját kapubejáratáig.

A kapun belül kis udvar látszott, továbbá egy beomlott ház, melynek megmaradt oldalhelyiségében lakott az asszony. Az udvaron kőtörmelék hevert szanaszét. A helyiség bejárata előtt gyékényből készített napernyő alatt uborka és néhány sor kukorica zöldellt, az ablak alatt tíz-húsz bazsarózsa virágzott. Néhány korhadt tetőgerenda feküdt az uborkákat borító gyékényernyő alatt; az asszony kis háztartásában ez volt a legelőkelőbb ülőhely.

Amint az asszony a kapu elé ért, a szobából kilépett egy férfi, és segített neki megválni a vállára nehezedő tehertől.

– Ma későn jöttél, asszonyka.

A nő megrökönyödve nézett rá.

– Mit jelentsen ez? Tán megvesztél, hogy asszonykázol itt? Ne hívj asszonykának, ha mondom!

Bement a szobába, levette a szakadt szalmakalapot, és gyakorlott mozdulattal az ajtó mögé akasztotta, majd a vizeshordó mellől elővett egy kis bambuszpoharat, többször egymás után a hordóba merítette, egy szuszra kiitta, pihegett egy sort; aztán a málhát az uborkát védő gyékényernyő alá vonszolta, és kényelmesen letelepedett a korhadt gerendákra.

Liu Xianggao, a férfi és az asszony, akinek szintén Liu volt a családneve, nagyjából egyidősek voltak, harmincévesek lehettek. Xianggaón kívül azonban senki sem tudta, hogy az asszony másik neve Chuntao, azaz Tavaszi Barack. A szomszédok csak „papírgyűjtő Liu asszonynak" hívták, minthogy abból tengette az életét, amit napközben az utcasarkok és a sikátorok szemétdombjain talált, s mialatt az utcákat járta, időnként elkiáltotta magát, hogy „gyufát papírhulladékért". Így tett reggeltől késő estig, tűző napon, hideg szélben, port csikorgatva a fogai között. Pedig mindig is szerette a tisztaságot. Akár tél volt, akár nyár, hazaérkezése után minden áldott nap megmosakodott. A vizet helyette általában Xianggao készítette elő.

Xianggao felsőbb általános iskolát végzett ember volt. Négy évvel korábban, amikor az ő faluját is elérte a háború borzalma, menekülés közben szétszóródott a családja. Ekkor találkozott össze az ugyancsak menekülő Chuntaóval. Együtt tettek meg pár száz mérföldet, majd útjaik ismét elváltak.

Chuntao a többi embert követve Pekingbe jött, tudomására jutott ugyanis, hogy a sikátorban egy nyugati asszony olyan vidéki lányt keres dajkának, aki korábban még nem dolgozott. Meg is kapta az állást. Az asszonyság látta, milyen finom és csinos, és nagyon megkedvelte. Ő pedig észrevette, hogy a háziúr mindig marhahúst eszik, a gőzölt gombócra vajat ken, a teájába pedig tejet rak, ám amerre csak

jár, húgyszagot áraszt, s ezt nem tudta megszokni. Egy nap a háziúr szólt, hogy vigye a gyereket sétálni a Három Kagyló parkba, s ott felfigyelt rá, hogy a tigris- és farkasketrecekből áradó bűz nagyon hasonlít a háziúr lakásának szagához. Ettől még rosszabbul érezte magát, s nem telt bele két hónap, felmondott. Ezután szerencsét próbált az egyszerűbb embereknél, de vidékiként nem volt hozzászokva a szolgasághoz, s nem szenvedhette a szidást, így ezeknél sem dolgozott sokáig. A szegénység miatti szorult helyzetében végül úgy döntött, papírhulladékot gyűjt – cserébe gyufát adott –, így a maga ura lehetett, viszont minden áldott nap keményen meg kellett dolgoznia a megmaradásért.

Onnantól, hogy Xianggao és Chuntao búcsút mondtak egymásnak, történetük felettébb egyszerűen alakult: Xianggao Zhouzhouba ment, de a rokonait nem találta meg, csupán néhány régi családi barátot, akik – amint megtudták, hogy menekült – nem siettek befogadni őt. Mit volt mit tenni, visszament Pekingbe. Itt ismerte meg a sikátor bejáratánál szilvalevet áruló Lao Wut, aki megengedte neki, hogy a mostani helyén, a romos házban lakjon, de azt is világosan értésére adta, hogy amint valódi bérlő akad, más szállás után kell néznie.

Mivel semmi más dolga nem volt, Lao Wunak segített a számlákkal és az árusítással. De hiába volt meg a szállása és valami munkája, csak napi két étkezésre futotta. Chuntao papírgyűjtő üzlete viszont egyre inkább felvirágzott. Az asszony korábbi lakhelyén a szomszédok nem engedték meg, hogy hulladékot tároljon az udvarban, ezért az Erényes Győzelem kapuja falának tövében keresett új szállást. Egyszer, amikor bekopogtatott egy házba, ki más nyitott neki ajtót, mint éppen Liu Xianggao. Egykettőre elintézték, hogy Chuntao bérelje ki Lao Wutól a szobát, s Xianggao is maradhatott, ő ezután neki segédkezett. Mindennek már három éve. Xianggao ismert néhány írásjegyet, s a Chuntao gyűjtötte és cserélte hulladékpapír között talált pár jó pénzért eladható darabot, például képeket és különféle katonai parancsnokok vagy tábornokok által írt üdvözlő verseket és leveleket. A vállalkozás így, hogy ketten csinálták, még jobban haladt. Xianggao időnként megtanított egy-két írásjegyet Chuntaónak, de sokra persze nem jutottak, hiszen Xianggao sem ismert túl sok írásjegyet, s még kevésbé tudta ezek különböző jelentéseit.

Ahogy teltek az évek, berendezkedtek a közös életre, és ha nem is úgy éltek, mint egy mandarinkacsapár, de legalábbis úgy, mint egy verébpár.

Egy szó, mint száz, ott tartottunk, hogy Chuntao belépett a szobába, nyomában pedig Xianggao már hozta is a vizet, közben pedig jókedvűen újságolta:

– Asszonyka, gyorsan mosakodj meg, megéheztem a várakozásban. Ma este valami finomat eszünk: sült hagymás lepényt, mit szólsz? Ha van kedved hozzá, akkor megyek, és veszek hagymaszószt.

– Asszonyka, asszonyka, ne hívj így, hallod-e? – válaszolt türelmetlenül Chuntao.

– Ígérd meg nekem, hogy holnap elmész az Ég hídjához, és veszel magadnak egy új kalapot. Nem azt mondod-e mindig, hogy újat kéne venni? – kérdezte Xianggao.

– Elég legyen ebből.

Xianggao már látta, hogy az asszonynak rossz kedve van, ezért megpróbálta másra terelni a szót:

– Addig is mondd, mit együnk?

– Azt főzök, amit akarsz. Menj, vásárolj be.

Xianggao néhány hagymával és egy tál szezámszósszal jött vissza, és az asztalra tette őket. Chuntao, kezében egy piros házasságlevéllel, frissen megmosakodva lépett elő.

– Ez megint annak a Wang uraságnak a házassági díszlevele. De még egyszer nem adta a Kis Shit ahhoz az Öreg Lihez! El kéne küldeni valakit a Peking Szállóhoz, ott jó pénzért eladhatnánk.

– Te meg én vagyunk azon a levélen. Mert hát az én asszonyom lettél, tudod-e? Már vagy két éve tanítalak írásra, és még a saját nevedet sem tudod elolvasni!

– Hogy is lehetne kibogarászni egy ilyen írást?! Most már fejezd be ezt az asszonyozást, elég volt. Ezt ki írta?

– Én magam töltöttem ki. Reggel itt járt az őrjáratvezető ellenőrizni a lakhatási engedélyeket, és azt mondta, hogy ebben a két napban kijárási tilalmat rendelnek el. Kérdezte, hogy hányan vannak a családban, mert mindenkit be kell jelenteni. Lao Wu azt mondta, írjuk azt, hogy férj és feleség vagyunk, hogy elkerüljük a bajt. Az őrjáratvezető is azt mondta, hogy nem illik, hogy csak úgy együtt lakjon egy férfi meg egy nő. Így hát fogtam azt a múltkor el nem adott üres házasságlevelet, és kitöltöttem. Azt írtam rá, hogy a *xinwei*[5] évben házasodtunk össze.

– A *xinwei* évben? Hiszen akkor még nem is ismertelek! Ne hívd ki a sorsot, hiszen nem tisztelegtünk az Ég és Föld előtt, és nem ittunk a közös pohárból, így nem számítunk házastársaknak.

Chuntao nem akarta ezt ilyen nyíltan kimondani, mégis kicsúszott a száján. Átvette a kék vászonnadrágját. A teste fehér volt, az arcát pedig, bár nem használt semmiféle kenceficét, természetes szépség jellemezte. Ha férjhez akart volna menni, a házasságközvetítő

[5] Itt: 1931 (ez az évmeghatározás a kínai „égi törzsek" és „földi ágak" kombinációjára épít, és hatvanéves ciklusokban számol).

becslése valahogy így hangzott volna: „huszonhárom-négy éves fiatal özvegyasszony, legkevesebb száznyolcvanat ér".

Chuntao a levelet a két keze között nevetve összetekerte, és azt mondta:

– Mire nem gondolsz! Még hogy házasságlevél! Na, együk inkább azt a hagymás lepényt!

Azzal felemelte a tűzhely fedelét, a papírtekercset a tűzbe vetette, és mindjárt ment is az asztalhoz. Xianggao megszólalt:

– Égesd csak el! De az őrjáratvezető már bejegyezte, hogy férj és feleség vagyunk; ha a helyi hivatal kijön ellenőrizni, úgyis azt fogom mondani, hogy a házasságlevél elveszett a menekülésben. És akkor is asszonykának akarlak hívni. Lao Wu is elfogadta, az őrjáratvezető is elfogadta, s ha te nem egyezel bele, én akkor is így foglak hívni. Asszonykám! Asszonykám! Holnap veszek neked egy új kalapot, mert hogy gyűrűt nem tudok.

– Ha még egyszer így hívsz, nagyon dühös leszek!

– No lám, még mindig az a Li Mao jár az eszedben – vonásai már nem mutatták olyan jókedvűnek a férfit. Maga elé morogta, amit mondott, nem azzal a szándékkal, hogy Chuntao is meghallja, de a nő meghallotta.

– Hogy ő járna az eszemben… Egy éjszakáig voltunk házasok, s máris szétváltunk, négy-öt éve már egy levél sem jött tőle, ugyan miért gondolnék rá?

Chuntao korábban elmesélte Xianggaónak menekülése történetét. Alig tódult be a násznép a kapun, és alig ültek le a vendégek az asztalhoz, a szomszédos két faluból emberek jöttek a hírrel: egy nagy csapat katona érkezett, akik mindenfelől embereket toboroznak lövészárkot ásni. Erre a násznép ijedtében szerteszét futott, az újdonsült házasok is sietve csomagoltak, és a tömeg nyomában útnak indultak nyugat felé. Együtt gyalogoltak egész nap és egész éjjel. A második éjszaka elölről kiabálás hallatszott: „Banditák! Gyorsan! Bújjatok el!" Igyekeztek elrejtőzni, de mindenki csak magával törődött, egymásra nem figyeltek. Mire kivilágosodott, tíz-tizenöt ember eltűnt, s velük együtt férjének, Li Maónak is nyoma veszett.

Chuntao így folytatta:

– Szerintem biztosan elment a banditákkal, de az is lehet, hogy még az elején megölték. Na elég, ne is beszéljünk róla.

Közben megsült a lepény, az asszony letette az asztalra. Xianggao az agyagtálba öntött egy kis uborkalevet, és egy darabig csöndben ettek.

Vacsora után, mint máskor is, kiültek az uborkasátor alá beszélgetni. A csillagok fénye egy kicsit besütött az uborkalevelek közé. A hűvös szél a szentjánosbogarakat a sátor tetejére fújta, és úgy tűnt,

mintha aláereszkedtek volna a csillagok. A bazsarózsa egyre erősebben illatozott, elnyomva a környék rossz szagú levegőjét.

– Micsoda illata van a bazsarózsának! – Xianggao leszakított egy szálat, és az asszony feltűzött hajába szúrta.

– Ne tépkedd a rózsáimat! Este virágot viselni… Nem vagyok én örömlány! – kivette a virágot a hajából, megszagolta, aztán a korhadt farönkre tette.

– Hogy-hogy ma olyan későn jöttél haza? – kérdezte Xianggao.

– Ja igen! Ma hatalmas üzletet csináltam! Délután már épp haza akartam jönni, amikor a hátsó kapunál jártamban észrevettem egy utcaseprőt, aki papírhulladékkal teli hatalmas kordét tolt. Megkérdeztem tőle, hogy honnan hozza. Azt mondta, hogy a palota hátsó bejáratánál, az Isteni Harciasság kapujánál kidobott hulladékból. Láttam közte nagy piros és sárga kötegeket, erre megkérdeztem, hogy eladó-e; azt mondta, hogy ha akarom, pakoljak át belőle, és olcsón megszámítja. Nézd! – és rámutatott az ablak alatti hatalmas kosárra. – Költöttem ugyan egy kis pénzt, de ekkora hatalmas zsáknyit kaptam érte! Hogy megérte-e, még nem tudom, majd holnap kiderül!

– A palotából származó holmik mind jók szoktak lenni. A baj az, hogy az iskolák és a külföldi cégek dolgai nem az igaziak: csak a súlyuk nagy, büdösek, és alig érnek valamit.

– Az utóbbi években a csomagoláshoz ezeket a divatos külföldi újságokat használják az útszéli árusok. Én nem is tudom, honnan jött az a sok külföldi újságot olvasó ember. A külföldi újságokat cipelni is nehéz, és szinte semmit nem kapni értük.

– Persze, hogy mindenki külföldi újságot akar olvasni, hiszen egyre többen tanulnak idegen nyelvet. Nemsokára mindenki a külföldieknek akar majd dolgozni is.

– Mások csak hadd robotoljanak nekik, mi meg majd összegyűjtjük az újságjaikat.

– A jövőben valószínűleg mindenre külföldi betűket tesznek, még a kocsis is külföldi szekeret akar hajtani, a kordék elé külföldi szamarat fognak, még az is lehet, hogy lesz külföldi tevénk is – Xianggao ezzel jól megnevettette Chuntaót.

– Na, te csak ne szólj meg másokat. Ha lenne pénzed, te is idegen nyelven akarnál tanulni, és külföldi feleséget akarnál magadnak.

– A jó ég tudja, már feladtam, hogy meggazdagodjam. És a gazdagságból különben sem következik, hogy külföldi feleséget vesz magának az ember. Ha lenne pénzem, visszamennék falura, és vennék néhány mu[6] földet, mi ketten művelnénk meg.

———

[6] Kínai területmérték, kb. 1/15 hektár.

Chuntao a menekülés óta, különösen, hogy elvesztette a férjét, sosem hallotta szívesen a falu szót.

– Te vissza akarsz menni? Hiszen nincs is eladó föld, még a gazdagoknak sem jut. És nincs mit enni. Én nem megyek vissza.

– Azt mondom, hogy a mi Jin járásunkba menjünk vissza.

– Minden faluban ugyanaz a helyzet: amikor épp nem a katonáktól kell félni, akkor a tolvajok jönnek, s ha azok sem fenyegetnek, akkor ott vannak a japánok, mi értelme így visszamenni? Akkor mégis inkább itt maradok, és folytatom a papírozást. Sőt szerintem szükségünk lenne még egy segítő kézre. Ha mondjuk neked nem kéne gyűjtened, hanem helyetted ezt valaki más végezné, akkor felállíthatnál egy kis bódét, és napközben nyugodtan árusíthatnál. Az árukat első kézből adhatnánk tovább, nem kéne másoknak jutalékot fizetni, így nem folyna ki a kezünk közül a pénz.

– Még három évig kellene tanulnom a dolgot. Hogy a pénz kifolyik a kezünk közül, azért csak magunkat hibáztathatjuk, mert mi nem vesszük észre. De azért az elmúlt hónapokban sok új dologra rájöttem ám! Például a bélyegeknél már meg tudom mondani, hogy melyik értékes, melyik nem. Azt is kezdem megtanulni, hogy a híres emberek levelei és kézírása közül melyik hoz a konyhára, s melyik nem ér semmit. A legutóbbi halomban, a régi papírok között találtam egy Kang Youweitől származó írást, s tudod, ma mennyiért sikerült eladnom? – és hogy mondandójának hangsúlyt adjon, elégedetten szétterpesztette a hüvelyk- és mutatóujját, így mutatva a számot: – Nyolc maóért!

– Tényleg?! Ha a papírhalmazból, amit találunk, mindennap csak nyolc maónyi értéket ki tudnánk válogatni, az bizony ígéretes lenne! És te még vissza akarsz menni falura földet művelni? Szerintem magad keresed a szenvedést – Chuntao jókedvű hangja olyan volt, mint tavasszal az énekesmadarak dalolása. Így folytatta:

– A mai papírhalomban bőven lesz mit válogatnod. Azt hallottam, hogy holnap is lesz utánpótlás. Az utcaseprő azt mondta, hogy legyek kinn a hátsó kapunál minél korábban, és ott várjam meg. Holnap és holnapután a palotabéli tárgyakat mind bedobozolják, és délre viszik. A rakomány közt sok olyan papír lesz, ami senkinek sem kell. A Keleti Virágzás kapujánál is sokat láttam, egyik zsákot a másik után dobták az utcára. Holnap kérdezz te is utána!

Majd hogy ilyen sokat beszélt egy szuszra, kinyújtóztatta zsibbadt derekát, felkászálódott, és azt mondta:

– Elfáradtam, ideje lepihenni.

Xianggao vele együtt bement a szobába. Az ablak alatt alvóalkalmatosságként vízszintesen egy melegíthető vályogemelvény húzódott, amelyen két, esetleg három ember is elfért. A gyenge lámpa-

fény mellett a falon halványan látszott egyrészt a nyolc halhatatlan és a verebek verekedéséről kiragasztott humoros kép, másrészt egy dohánygyár reklámplakátja, rajta a „Mégiscsak ő a jobb" szlogennel.

Chuntaónak – ha levette szakadt szalmakalapját – még a Ruifuxiangba vagy más shanghai ruhaboltba sem kellett volna mennie, elég lett volna keresnie egy használt qipaót az Ég hídjánál, leülnie bárhova a fűre, és máris tetőtől talpig úgy festett volna, mint a „Mégiscsak ő a jobb" reklámplakáton lévő modern nő. Mondogatta is neki viccelődve Xianggao, hogy az ő képe van kiragasztva.

Chuntao felmászott a vályogágyra, levetette a ruháját, majd leterített egy lepedőt, és lefeküdt. Xianggao ilyenkor általában egy kicsit megmasszírozta a hátát és megpaskolta a lábát. Az egész napos kimerítő munka után Chuntaónak jólesett ez a rövid felüdülés, az olajlámpa pislákoló fényénél a fokozatos ellazulás. Félálomban még azt motyogta:

– Xianggao, aludj te is, ilyen későn ne fáradj, holnap korán kell felkelnünk…

Amikor az asszony lassan csöndes hortyogásba kezdett, Xianggao eloltotta a lámpát.

Mikor megvirradt, mint két élelmet kereső varjúmadár, gyorsan kiröppentek a fészekből, s ment mindkettő a maga dolgára.

Épp elütötték a delet, a Shishahai gongjainak és dobjainak lármája betöltötte a teret. Chuntao, hátán a hatalmas papírkosárral, a hátsó kapu felől jőve a nyugati Buzhuang-hídnál járt. Egyszer csak a piactér melletti útkereszteződésben hirtelen meghallotta, hogy valaki a nevét kiáltja:

– Chuntao, Chuntao!

Ezen a nevén még Xianggao is csak ritkán hívta. Tulajdonképp négy-öt éve, amióta elhagyta a falut, senki nem szólította így.

– Chuntao, Chuntao, nem ismersz meg?

Hátra kellett fordulnia és körülnéznie, de csak egy koldust látott az út mellett. Az a könyörgő hang abból a hosszú szakállal keretezett arcból tört elő. A koldus nem tudott feltápászkodni, mert mindkét lába hiányzott. Tépett, szürke katonaruha volt rajta, melyen a fémgombok mind el voltak rozsdásodva, a vállán a váll-lapoknak csak az elszakadt varrása látszott, és azonosíthatatlan, ferde katonasapka volt a fején, melyről a jelvények már korábban leszakadtak.

Chuntao csak nézte némán.

– Chuntao, én vagyok az, Li Mao!

Az asszony közelebb jött két lépéssel, a férfi könnyei az arcát borító porrétegen keresztül lecsorogtak bozontos szakállába.

Chuntao szíve hevesen vert. Hosszú percekig egy hang sem jött ki a torkán. Végül megszólalt:

– Mao bátyám, hát te itt kéregetsz? Mi lett a lábaddal?

– Ó, az bizony hosszú történet! Te mióta vagy itt? Mit árulsz?

– Nem árulok, papírt gyűjtök… Gyere el hozzám, otthon beszélgessünk.

Chuntao fogadott egy riksát, besegítette Li Maót, aztán a kosarát is felrakta rá, és segített tolni hátulról. Egészen az Erényes Győzelem kapujáig mentek, a riksás segített leemelni a kocsiról Li Maót. Bementek a sikátor kapuján, Lao Wu pedig réztálkáit csattogtatva megkérdezte:

– Liu asszony, de korán hazajött ma! Jól ment az üzlet?

– A faluból jött rokonom – felelt Chuntao udvariasan.

Li Mao, mint egy kis medvebocs, két kezével támaszkodott a földre, és úgy mászott előre csonka lábain. Chuntao a zsebéből elővette a kulcsot, kinyitotta az ajtót, majd betessékelte a férfit. Xianggao ruháit kihozta bentről, majd ahogy Xianggao is tette mindennap, elment a kúthoz, kétvödörnyi vizet hozott a kádba, hogy Li Mao meg tudjon mosakodni; azután hozott még egy tálnyi vizet az arcmosáshoz is. Ezután segített neki felülni a vályogágyra, és a tornácon maga is megmosakodott.

– Chuntao, ebben a szobában olyan szép rend és tisztaság van, egyedül laksz itt?

– Van egy társam – válaszolta habozás nélkül.

– Mondd, mivel foglalkozol?

– Mondtam már, hogy ócska papírt gyűjtök.

– Papírt? És az mennyit hoz a konyhára egy nap?

– Ne foglalkozz most velem, hanem mondd el előbb, veled mi történt.

Chuntao szétlocsolta a megmaradt vizet, megigazította a haját, majd bement a szobába, és leült Li Maóval szemben. A férfi elkezdte mesélni a maga történetét:

– Tényleg! Hiszen nem is mondtam végig! Hát nagyjából az történt, hogy… miután azon az estén megkötöztek a banditák, téged pedig sehol sem láttalak, nagyon dühös lettem rájuk, elragadtam tőlük egy fegyvert, és közülük kettőt lelőttem, aztán életem kockáztatása árán elmenekültem onnan. Shenyangba mentem, ahol épp a frontra toboroztak, én pedig felcsaptam katonának. Katonai táborban éltem három évig, közben mindig igyekeztem otthoni híreket szerezni, de akik arra jöttek, mind azt mondták, hogy a falunkban minden romhalmazzá lett. A birtoklevelünk azóta már nem is lehet tudni, kinek a kezébe került. Amikor elmenekültünk, a birtoklevelet elfelejtettük magunkkal hozni. Ezért az elmúlt néhány évben nem is kértem sza-

badságot, hogy visszamenjek a faluba szétnézni. Attól is tartottam, hogy ha eltávozást kérek a táborból, még a kevéske zsoldot sem kapom meg.

Engedelmes katona voltam, és így minden hónapban számíthattam a zsoldra, bár áthelyezésben és előléptetésben nem reménykedhettem. De a sorsom az, hogy velem mindig történnie kell valaminek. Úgyhogy tavaly, amikor év elején az ezredes váratlanul parancsot adott ki, mondván, hogy ha a seregben akad olyan katona, aki a puskájával tízből kilencszer a célba talál, annak havonta megduplázzák a zsoldját és előléptetik, rögtön próbát tettem. Az egész ezredben nem volt egy ember sem, aki négynél többször találta volna el a célt, s aki eltalálta is, az sem a közepét.

Én egymás után kilencszer célba találtam, méghozzá a közepébe, sőt még a maradék egy golyómat is kilőttem: hogy megmutassam, mire vagyok képes, hátat fordítottam, lehajoltam a földig, s a nadrágszáram mellől tüzeltem. A golyó nem ment se jobbra, se balra, hanem egyenesen a cél közepébe talált. Nagyon boldog voltam. Az ezredes erre hívatott, én meg azt vártam, hogy alaposan megdicsérnek, nagy meglepetésemre azonban az a piszok gazember ellenem fordult. Azt állította, hogy bandita vagyok, és agyon akart lövetni! Azt mondta, ha nem lennék bandita, nem tudnék olyan pontosan célozni. A szakaszparancsnokom és a századosom közbenjártak értem, s biztosították az ezredest, hogy nem vagyok rabló, így nagy nehezen megmenekültem. De a sereget ott kellett hagynom, még kisegítő szolgálatot sem láthattam el. Az ezredes elmondta, hogy tisztként az ember akaratlanul is magára haragítja alárendeltjeit; s ha kimegy a frontra, és a seregében van egy hozzám hasonlóan jól lövő katona, akkor a vezénylés közben könnyen kaphat a hátába egy golyót – bár ez is hősi halálnak számít, de azért mégiscsak többet ér, ha az embert az ellenség teríti le. Erre senki nem tudott mit mondani, csak azt, hogy szereljek le, s keressek más megélhetést.

Alig hagytam ott a sereget, amikor a japán csapatok elözönlötték Shenyangot. Az a hír járta, hogy az a kutya ezredes megparancsolta a katonáinak, hogy rögtön adják meg magukat. Amikor ezt meghallottam, annyira felháborodtam, hogy azonnal meg akartam keresni azt az árulót. Beléptem egy milíciába, és Haicheng mellett szolgáltam néhány hónapig – ott harcoltunk, miközben fokozatosan vonultunk vissza Guanli felé. Múlt hónapban, Pinggutól északkeletre járőrözés közben belebotlottam az ellenségbe, és mindkét lábamon megsebesültem.

Akkor még tudtam járni, elrejtőztem hát egy nagy szikla alatt, és a puskával még néhányat leszedtem közülük. De aztán már tényleg nem bírtam tovább, úgyhogy eldobtam a puskát, és a szántóföldek

melletti kis útra vonszoltam magam. Ott vártam két teljes napig, mégsem jött arra egyetlen vöröskeresztes vagy vörösfélholdas. A sebem elfertőződött, meg sem tudtam mozdulni, és nem volt nálam sem étel, sem ital. Csak feküdtem ott, és vártam a halált. Végül egészen véletlenül arra jött egy kocsi, a fuvaros felrakott rá, s elvitt egy katonai kórházsátorhoz. Ott meg sem néztek, hanem megint felraktak egy teherautóra, és egy kórházba küldtek a frontvonaltól messzebbre. A sebesülés akkor már három napja történt, az orvos, amikor leszedte a kötést, azt mondta, hogy az egész belobbant, ezért le kell vágni. Több mint egy hónapig maradtam a kórházban. Fokozatosan javult az állapotom, de mindkét lábamat elvesztettem. Belegondoltam, egyetlen rokonom sem él errefelé – idegen vagyok idegenek földjén, a faluba meg nem mehetek vissza; vagyis visszamehetnék, de a lábam nélkül hogy műveljek földet? Kértem a kórházban, hogy hadd maradjak ott, és adjanak nekem valami kis munkát. Az orvos azt mondta, hogy a kórháznak csak a betegek gyógyítása a dolga, az elszállásolással és a munkaadással nem tudnak foglalkozni. Itt egyébként sincs olyan intézmény, amely a hadirokkantakat befogadná, így nem maradt más választásom, mint hogy kéregessek. Ma már épp a harmadik napja ennek. Az elmúlt két napban gyakran gondoltam arra, hogy ha semmi sem változik, nem bírom tovább, és felakasztom magam.

Chuntao minden idegszálával figyelt, még azt sem vette észre, mikor telt meg a szeme könnyel. Csöndben gondolkodott. Li Mao a kezével letörölte homlokáról az izzadságot, aztán ivott egy keveset.

– Chuntao, veled mi történt az elmúlt évek során? Bár ez a picinyke hely nincs olyan tágas, mint a falunkbéli volt…, de látom, hogy azért nem nélkülözöl.

– Ugyan, ki ne nélkülözne? A szenvedés hozzátartozik az élethez. Csoda-e, hogy a Pokolkirály szentélye előtt egyetlen mosolygós arcot sem látni? Az elmúlt néhány évben én végig papírhulladékot cserélgettem gyufára. Van egy Liu nevű társam is, aki sokat segít. Együtt lakunk, mindenünket megosztjuk, és nehézségekkel ugyan, de megélünk valahogy.

– Szóval te és ez a Liu együtt laktok ebben a szobában?

– Igen, együtt lakunk, és ezen a vályogfekhelyen alszunk – Chuntao egy pillanatig sem habozott a válasszal, mintha már korábban eldöntötte volna, mit fog mondani.

– Akkor ezek szerint feleségül mentél hozzá?

– Nem. Csak együtt lakunk.

– Vagyis még mindig az én feleségemnek számítasz?

– Nem. Senkinek sem vagyok a felesége.

Li Mao férji jogaival kapcsolatos meggyőződése megingott. Fogalma sem volt, mit mondjon erre. A földet bámulta kitartóan, de természetesen nem volt mit néznie, csupán a felesége tekintetét igyekezett kerülni. Végül azt motyogta maga elé:

– Most aztán majd azon fognak viccelődni az emberek, hogy felszarvaztak.

– Felszarvaztak? – az asszony meghallotta, amit mondott, és eléggé meg is neheztelt érte, de a viselkedésében ebből semmit sem lehetett észrevenni. Békülékenyen így szólt:

– Csak azoknak az embereknek kell a felszarvazástól félniük, akiknek pénzük és hatalmuk van. De téged ki ismer? Sem életedben, sem halálodban nem szerzel nevet magadnak, mit érdekel, hogy mit mondanak rólad? Egyedül élek, és magam felelek magamért, ne hidd hát, hogy téged ez szégyenbe hozhat.

– De mi örökre egy pár vagyunk, a mondás is úgy tartja: „Aki férj és feleség egyetlen éjszakára, szerelmespár száz napra…"

– Szerelmespár száz napra, szerelmespár száz napra… Hát nem tudom – vágott a szavába Chuntao. Lehet, hogy ez igaz, de azóta már többször száz nap is eltelt. Négy-öt évig még a hollétedről sem tudtam; egyikünk sem gondolta, hogy valaha még találkozunk. Egyedül maradtam, és valahogy élni kellett. Szükség volt valakire, aki segít. A társammal lakom már évek óta, megszerettük egymást, természetes, hogy ezalatt tőled elhidegültem. Ma elhoztalak ide azért, mert a szüleink barátok voltak, de mi akkor is csak falubéli rokonok vagyunk. Még ha te elfogadsz is most engem házastársadul, én nem fogadlak el, és ha bíróság elé vinnénk a dolgot, nem biztos, hogy neked adnának igazat.

Li Mao kotorászott a zsebében, mintha elő akarna belőle venni valamit, de aztán hirtelen meggondolta magát, és Chuntaóra meredt. Végül visszahúzta a kezét, és a gyékényszőnyegre helyezte támasztékul.

Li Mao nem szólt, Chuntao sírt. Három-négy perc is eltelt így.

– Jó, tehát így döntöttél. Nos, minthogy mozgásképtelen lettem, ezért még ha akarnám is, hogy velem maradj, akkor sem tudnálak eltartani – Li Mao végül ezt a bölcsességet bökte ki.

– Nem azért nem akarlak, mert mozgásképtelen lettél, hanem egyszerűen nem tudnék elválni tőle. Mi lenne, ha mi hárman együtt laknánk, és egyikünk sem firtatná, hogy ki tart el kit? – Chuntao végre kimondta, ami a szívén volt.

Li Mao gyomra ekkor alig hallhatóan megkordult.

– Jaj, már mióta csak beszélünk itt, és még meg sem kérdeztem, hogy mit akarsz enni! Biztos nagyon éhes vagy!

– Azt eszem, ami van. Tegnap estétől egész mostanáig csak vizet ittam.

– Már megyek is, és veszek valamit – azzal kilépett a kapun. Xianggao jókedvűen épp befelé tartott az udvaron keresztül, s a két ember az uborkasátor alatt találkozott össze.

– Mitől van ilyen jó kedved? És hogyhogy ilyen korán visszajöttél ma?

– Ma kiváló üzletet kötöttem! Azt a kosarat, amit tegnap hazacipeltél, kora reggel szétbontottam és átnéztem, megtaláltam benne összegyűjtve a koreai királynak a Ming-ház császárához írt beadványait! Egy is megér legalább ötven yuant, és nekünk tízünk van belőle! Az imént néhányat kiszedtem a kötésből, és elvittem az értékbecslőnek, hogy nézze meg, mennyit adnak értük, s majd csak aztán adjuk ki a kezünkből a többit. A kötegben volt még két olyan papír, amin a Duanming Akadémia császári pecsétje szerepelt, az értékbecslő szerint a Song családé voltak, darabonként hatvan kuait adna értük, de még nem mertem eladni, féltem, hogy rossz üzletet kötnék. Először visszahoztam, hogy nézd meg te is. Na?! – és ezzel kioldotta a kezében lévő régi kék anyagba bugyolált batyut, majd kivette belőle a beadványokat és a papírokat. – Ez a Duanming Akadémia császári pecsétje – mutatott a papíron oda, ahol a pecsét díszelgett.

– Ha nem lett volna rajta ez a pecsét, igazán nem tudtam volna, mennyit ér, hiszen még a külföldi papírok is fehérebbek ennél. De azt nem értem, hogy a hivatalban az intézők miért nem nézték olyan értő szemmel, mint én? – Chuntao nézte, nézte, de nem látta, hogy a papír mitől olyan értékes.

– Értő szemmel? Ha ők jobban értenének hozzá, akkor mi aztán egyetlen maót sem tudnánk keresni!

Xianggao átvette a papírtekercset, és visszacsomagolta ugyanabba a batyuba, majd nevetve hozzátette:

– Én mondom neked, asszonyka…

Chuntao élesen nézett rá, és közbevágott:

– Már mondtam, hogy ne hívj asszonykának.

Xianggao nem figyelt rá, csak mondta tovább:

– Szerencsés véletlen, hogy te is korán hazaértél ma. Gondolom, jól ment a vásár.

– Még kora reggel egy olyan kosárral tudtam szerezni, mint tegnap.

– Azt mondtad, hogy még sok van…

– Igen, de még hajnalban elvitették az egészet a piacra, hogy ott eladják az árusoknak, s azok mogyorót csomagoljanak bele!

– Ne is törődj vele, hiszen ma ránk mosolygott a szerencse, most először sikerült harminc yuanes vásárt csinálnunk. Én azt mondom, hogy ma délután kivételesen maradjunk itthon, később pedig menjünk el a Shishahai parkba sétálni, hűsölni egyet, na?

Belépett a szobába, és lerakta a batyut az asztalra. Chuntao vele együtt bejött, és azt mondta:

– Nem lehet, vendégünk érkezett – azzal elhúzta a függönyt, és intett a fejével Xianggao felé: – Menj be!

Xianggao belépett, az asszony követte.

– Ez itt az eredeti férjem – mondta Xianggaónak, aztán őt is bemutatta Li Maónak ezekkel a szavakkal:

– Ez pedig a jelenlegi társam.

Két férfi, két szempár egymással szemben, s tekintetük egymásba fonódott. Egyikük sem szólt, még az ablakpárkányon tanyázó két légy sem rebbent. Így telt el csöndben egy-két perc.

– Mi a becses neve? – Xianggao világosan tudta, hogy a szabályok szerint kérdeznie kell.

Ezzel megindult a beszélgetés.

– Megyek, veszek valamit enni – mondta Chuntao, majd Xianggao felé fordult: – Gondolom, még te sem ettél? Sült lepény jó lesz?

– Már ettem. Maradj csak, majd én megyek vásárolni.

Az asszony a fekhelyhez vonszolta Xianggaót, s leültette:

– Te maradj, és tartsd szóval a vendéget – rámosolygott, és gyorsan kiment.

A szobában most már csak a két férfi maradt, és ilyen körülmények között, ha nem tudtak volna egyből úgy tekinteni egymásra, mint régi ismerősre, akkor életre-halálra szóló verekedésbe bocsátkozhattak volna. Szerencse, hogy ezt nem tették. Mert ne gondoljuk, hogy Li Mao a lába csonkasága miatt hátrányban volt. Nem szabad elfelejtenünk, hogy Xianggao jó néhány évig az iskolapadot koptatta, Li Mao akárcsak a súlyával is agyon tudta volna nyomni. S ha lett volna fegyvere, az még egyszerűbbé tette volna a dolgot, hiszen csak az ujját kellett volna megmozdítania, és ugyan mit tehetett volna ez ellen Xianggao?

Ehelyett Li Mao elmesélte Xianggaónak, hogy Chuntao apja gazdag paraszt volt, egy qing[7] földdel. A saját apja pedig Chuntao apjánál dolgozott, és hajtotta a szamaras fogatot. Mivel Li Mao kiválóan tudott célba lőni, Chuntao apja attól félt, hogy elmegy katonának, ezért gyorsan eljegyezte vele a lányát, abban a reményben, hogy Li Mao majd megvédi a birtok lakóit. Mindebből Chuntao korábban semmit sem említett.

Xianggao most újra emlékezetébe idézte az asszony korábbi szavait, s a beszélgetés lassan elérkezett a kettőjüket érintő dolgokhoz:

---

[7] Hagyományos kínai területmérték, 1 *qing* = 100 *mu* = 6,667 hektár.

– Ti ketten házastársakként újra egy pár vagytok, természetes, hogy nekem el kell mennem – mondta végül Xianggao kelletlenül.

– Dehogy. Több éve már, hogy elkeveredtünk egymás mellől, ráadásul nyomorék is vagyok, így nem is tudnám őt eltartani. Ti már évek óta együtt laktok, minek avatkoznék közbe? Majd bevonulok a rokkantkórházba, úgy hallottam, van egy errefelé. Ha van szívük, befogadnak.

Xianggaót meglepetésként érte mindez. Azon morfondírozott, hogy amilyen bátor katona ez a Li Mao, ki gondolta volna, hogy ilyen nagylelkű. Bár lelke mélyén szívesen elfogadta volna Li Mao ajánlatát, érezte, hogy szavakban tiltakoznia kell. A tanult emberek már csak ilyenek, betartják az udvariasság követelményeit.

– Talán mégsem jó ez így – mondta hát Xianggao. – Nem szeretném, ha azzal vádolnának, hogy erőszakkal elvettem más feleségét. De te sem akarhatod, hogy a feleséged más emberrel lakjon együtt.

– Akkor adok neki válólevelet, vagy írunk egy szerződést, te meg én, nekem mindkettő megfelel – mosolygott Li Mao jóindulatúan.

– Válólevelet? De hát semmi bűne nincs. Nem, válólevélről szó sem lehet. Nem akarom megszégyeníteni. Szerződés? De hát honnan vegyek pénzt, hogy kifizesselek? Minden pénzem az övé.

– Nem kérek pénzt.

– Hát akkor mit kérsz?

– Semmit.

– Akkor meg minek írjunk szerződést?

– Biztosítéknak, hogy később se szegjük meg a szavunkat. Beszéljünk kertelés nélkül.

Épp itt tartottak, amikor betoppant Chuntao a sült lepényekkel. Látta, hogy a két férfi nagy egyetértésben beszélget, és borzasztóan megörült.

– Újabban gyakran gondoltam arra, hogy keresnünk kéne egy embert, aki segít. Szerencsés véletlen, hogy megjöttél, Mao bátyám. Bár járni nem tudsz, de itthon tudnál ügyeket intézni, papírokat válogatni. Te meg majd kint árut veszel. Én pedig gyűjtögetek. Hármasban céget alapítunk! – de Chuntaónak még más ötlete is volt.

Li Mao erre már nem is figyelt oda, hanem elvett egy sült lepényt, és a szájába gyömöszölte, úgy evett, mint aki már épp az éhhalál szélén áll, és ezalatt egy szót sem szólt.

– Két férfi meg egy nő nyisson üzletet?! A te tőkédből? – tette fel Xianggao a felesleges kérdést.

– Nem akarod? – kérdezte az asszony.

– Nem úgy értettem – Xianggao nem tudta kimondani, ami a szívét nyomta. Li Mao sem nagyon támogatta az asszony ötletét, és elértette Xianggao célzását.

– Mit tudnék én csinálni? Egész nap csak ülök itthon, nem tudok mihez kezdeni – mondta.

– Csak nyugalom, van egy ötletem.

Xianggao hallgatott, idegesen megnyalta a száját, aztán nyelt egy hatalmasat. Li Mao még mindig evett, de közben Chuntaót nézte, és várta, hogy mit akar még mondani.

A papírhulladék-gyűjtés alapvetően a női természetnek nagyon megfelelő foglalatosság. Chuntao gondolatban már el is rendezte, hogy Li Mao majd otthon a régi bélyegeket és a cigarettás dobozokban található képeket fogja válogatni. Ahhoz nincs másra szüksége, csak a két kezére, meg jó szemre. Úgy számolta, hogy ha minden nap száz-kétszáz ilyen képet sikerül kiszedegetni a kupacból, akkor azzal Li Mao havi ellátását fedezni lehet. Ha a jobb és ritkább bélyegekből is sikerülne naponta kettőt-hármat összeszedni, akkor már kifejezetten jól állnának. A külföldi cigarettákból naponta úgy tízezer dobozzal adnak el a városban, s egyáltalán nem lesz nehéz a dobozok egy százalékát hazahozni. Ami Xianggaót illeti, neki mégiscsak a híres emberek levelezését kellene megszereznie, vagy olyan holmikat, amik sok pénzt hoznak a konyhára. Hiszen ő ebben már most is szakértőnek számít, nem most kell elkezdenie tanulni. Ő, Chuntao, majd csinálja tovább a fárasztó munkát, a nagy zivatarokat kivéve akár orkánszerű szélben és tűző napban is ugyanúgy kijár felhajtani az árut, mint eddig. Sőt, különösen az ilyen rossz időben szeret igazán dolgozni, amikor a többi, hasonló foglalkozást űző ember otthon marad.

Chuntao az ablakból nézte a napot, tudta, hogy még nincs két óra. Kiment a tornácra, felvette szakadt szalmakalapját, aztán bekukkantott a szobába, s odaszólt Xianggaónak:

– Még ki kell mennem ellenőrizni, hogy a palotából tettek-e ki új holmikat. Te maradj itthon Li Maóval. Este jövök, és folytatjuk a beszélgetést.

Xianggao nem marasztalta, Chuntao pedig útnak indult.

Csendesen eltelt jó néhány nap. De egyikük sem érezte magát jól így, hogy két férfi és egy asszony aludt a közös vályogfekhelyen. A többférjűség egyetlen társadalomban sem tudott széles körben elterjedni, részben talán azért, mert senki sem tud megszabadulni az ősi gondolkodásmódtól a férji és apai uralommal kapcsolatban. Ezért alakultak ki a szokások és az erkölcsi szabályok. Valójában a társadalomban csak a kifosztott és kiszolgáltatott emberek rendelik alá magukat a szokásoknak és szabályoknak. Akik csak a saját képessé-

geikre támaszkodva élnek, azok lelkük mélyén nem sokra tartják mindezeket. Itt van például Chuntao: sem nem férjes asszony, sem nem hajadon; soha nem lesz résztvevője a külföldi rezidenciák bankettjeinek, sem házigazdája a nagy fogadásoknak. És bár az életmódját senki sem szólta meg, de nem is törődött vele senki, s ha mégis, az sem zavarta. Csupán a csendőröknek volt hatalmuk felette, velük azonban könnyen szót lehetett érteni.

A két férfi közül Xianggaónak, aki egy ideig valóban járt iskolába, volt némi zavaros elképzelése a régi bölcsek tanításáról, de a pár általa ismert lényegtelen gondolatot leszámítva olyan volt, mint Chuntao. Viszont azóta, hogy közös háztartásban éltek, teljes mértékben Chuntaótól függött: az asszony szava éltette, s neki szüksége volt rá, hogy hallgathassa őt. Mivel Chuntao azt mondta, hogy nem szabad féltékenynek lennie, ő a féltékenységnek még az írmagját is kiirtotta magából.

Li Mao pedig, minthogy Chuntao és Xianggao hagyta, hogy nap nap után velük éljen, és úgy kezelték, mint kedves rokont, teljesen meg volt elégedve. A katonaemberek hozzá vannak szokva, hogy egy vagy két feleséget elveszítsenek. De Li Mao is ugyanazzal küzdött, mint Xianggao: a státuszával nem tudott mit kezdeni. Így, bár Xianggao nem volt féltékeny, sok minden más nyugtalanította, és ezek a dolgok gyakran meglátszottak a két férfi viselkedésén.

A hőség nem csökkent, Chuntao és Xianggao pedig nem azok a fajta emberek voltak, akik Tangshan vagy Beidaihe nyaralóhelyeire jártak volna. Nekik napközben mindig dolgozniuk kellett. Li Mao otthon volt, és bár még csak most kezdett beletanulni a szakmába, már meg tudta különböztetni, hogy mit kell a Tízezer Fűzfa csarnokához vagy a Mennyei Nyugalom templomához küldeni, hogy ott újra papírt készítsenek belőle, és mit érdemes megtartani. A végleges döntéssel azonban mindig meg kellett várnia Xianggaót.

Amikor Chuntao hazaért, szokás szerint Xianggao várt rá.

Egy alkalommal késő este az asszony a tornácon megérezte a szúnyogriasztó füstölő szagát, ezért így szólt az uborkasátor alatt üldögélő Xianggaóhoz:

– Túl sok szúnyogriasztót égettünk, vagy nem figyeltünk, s nem a szobában gyújtottuk meg.

Mire Xianggao megszólalt volna, Li Mao már válaszolt:

– Az nem a szúnyogok, hanem a rossz szagok ellen van. Én kértem meg Liu bátyámat, hogy gyújtson meg egyet idekint. Úgy tervezem, hogy kint alszom a földön. A szobában túl meleg van, és mi hárman vagyunk, ez így nagyon kényelmetlen.

– Kié ez a házasságlevél itt az asztalon már megint? – vett a kezébe Chuntao egy papírlapot.

– Mi ketten mindent tisztáztunk ma. Hozzámész Liu bátyámhoz. Amit a kezedben fogsz, az egy szerződés, amit én adtam neki – Li Mao hangja bentről, a vályogfekhely felől jött.

– Igen? Szóval megegyeztetek, hogy miként intézkedtek felőlem. Csakhogy ti nem dönthettek rólam!

Chuntao kezében a piros házasságlevéllel bement a szobába, és megkérdezte Li Maót:

– Melyikőtök ötlete volt?

– Mindkettőnké. Ha nem egyezel bele, egyikünk sem fogja jól érezni magát.

– Akárhányszor beszéljük át ezt a dolgot, mindig ide lyukadunk ki. De mindketten felejtsétek már el, hogy egyikőtök lenne a férj, én meg a felesége! Rendben?

Chuntao fogta a piros okmányt, darabokra tépte, és mogorván megkérdezte:

– Mennyiért adtál el?

– Húsz-harminc yuant írtunk a szerencse kedvéért. „Ha ingyen adják az asszonyt, a házasságnak nincs jövője."

– S ha eladjátok, annak van jövője?! – kiment Xianggaóhoz, és azt mondta neki:

– Ezek szerint van pénzed, vehetsz magadnak menyasszonyt. Talán gazdagabbat is találsz!

– Hogy mondhatsz ilyet…? Nagyon kérlek, ne mondj ilyet! – vágott a szavába Xianggao. – Chuntao, te ezt nem érted. Az utóbbi időkben az utcában állandóan kinevetnek…

– Ugyan min nevetnek?

– Azon, hogy… – Xianggao nem találta a szavakat. Amúgy sem ragaszkodott soha az elképzeléseihez, s ha Chuntao akart valamit, akkor tízből kilencszer az történt, amit az asszony kívánt. Maga sem értette, miért van ez. Mikor magában volt, gyakran elgondolta, hogy mit hogyan kéne intézni; de amint hazaért, mintha csak Cixi anyacsászárnéval beszélt volna, mindenben az asszony véleménye döntött.

– Nézzenek oda! Vagy két napig járt iskolába, s máris attól fél, hogy mások megszólják meg kinevetik!

Mióta csak ember él a Földön, az emberek cselekedeteit a bölcsek erkölcsi tanítása helyett sokkal inkább a hatalmasok korbácsa és a gyalázkodók éles nyelve befolyásolja. A szabályokat is csak veréssel és szidalmazással lehet betartatni. De Chuntao lelke mélyén a „ha vernek, visszaütök; ha szidnak, visszavágok" szabályt követte. Nem volt ő gyenge, de sosem vert vagy szidott másokat, ugyanakkor nem is viselte el az ilyet. Látható ez abból is, ahogy kioktatta Xianggaót:

– Csak nem fogsz verekedni, ha az emberek kinevetnek? Bolondot csinálnál magadból? Senkit sem érdekel, hogy mi van velünk.

Xianggao hallgatott.

– Többet egy szót sem akarok erről hallani. Így fogunk élni, hármasban, és kész. Nem jó így?

A szobára csend telepedett. A vacsora végeztével Xianggao és Chuntao még üldögélt egy kicsit az uborkasátor alatt, de nem volt kedvük úgy beszélgetni, mint máskor. Még a munka ügyét sem érintették.

Li Mao behívta Chuntaót a szobába, és ott a lelkére beszélt, hogy fogadja el Xianggaót. Figyelmeztette, hogy nem ismeri a férfiak lelkivilágát, hiszen senki sem szereti megcsaltnak érezni magát; elmarni másnak a feleségét pedig rossz hírbe hozza az embert. A nadrágja övéből elővett egy már sötétbarnává koszolódott okmányt, és ezekkel a szavakkal adta át Chuntaónak:

– Ez a mi házasságlevelünk. A menekülés estéjén elvettem az ősök oltáráról, és a ruhámba rejtettem. Vedd el, mostantól nem vagyunk férj és feleség.

Chuntao átvette az igazolást, de nem szólt, hanem a vályogfekhelyre terített szakadt gyékényszőnyeget bámulta. Aztán tehetetlenül leült a rokkant férfi mellé, és így szólt:

– Li Mao, ezt én nem kívánhatom, vond vissza. Mégiscsak a te feleséged vagyok: „Aki férj és feleség egyetlen éjszakára, szerelmespár száz napra." Én nem tudok ilyen aljas dolgot művelni. Ha elutasítanálak, csak mert nem tudsz járni, és mert nem tudsz nehéz munkát végezni, embernek számítanék én még?

Az esküvői igazolást letette a vályogfekhelyre.

Li Maót nagyon meghatotta ez a beszéd. Mély hangon így szólt:

– Látom, hogy a társad egészen megszeretted, hidd el, hogy vele jobban megleszel. Majd ha lesz egy kis pénzem, visszaküldhettek falura, vagy elmegyek a rokkantkórházba.

– Az igazat megvallva – mondta halkan Chuntao –, eddig tényleg úgy éltünk, mint egy házaspár, megelégedettségben és egyetértésben. Ha elmenne, nem is tudom, mi lenne velem. Legjobb lenne, ha behívnánk, és megbeszélnénk ezeket vele is. Lássuk, ő mit gondol! – azzal kikiabált az ablakon: – Xiang bátyám! Xiang bátyám!

Válasz azonban sehonnan sem jött. Chuntao kiment szétnézni, de Xianggaónak nyomát sem lehetett látni.

Most fordult elő először, hogy Chuntao éjszaka kimerészkedett a kapun. Egy pillanatig habozott, aztán beszólt a szobába:

– Megkeresem.

Nem gondolta, hogy Xianggao elmegy. A sikátor kapujában érdeklődött Lao Wunál, aki szerint a főút irányába indult el. Chuntao

elment oda, ahol Xianggao dolgozni szokott, de ott sem találta. Bárkit könnyű szem elől téveszteni, egy szempillantás, és máris bizonytalanná válik, hogy hol is kéne keresni. Már majdnem egy óra volt, amikor Chuntao leverten hazaért.

A szobában már nem égett az olajlámpás.

– Alszol? Xiang bátyám nem jött vissza? – Bement a szobába, előhalászta a gyufát, s meggyújtotta a lámpást. Egy pillantást vetett a fekhely felé, és akkor meglátta Li Maót. A férfi felakasztotta magát az ablakrácsra, méghozzá a saját övével. Bár nem tudta teljesen elnyomni a női ijedséget, Chuntaónak volt annyi ereje, hogy sietve felmásszon, és levágja a férfit. Szerencsére még időben érkezett, s nem kellett másokat riasztani. Gyengéden addig élesztgette, amíg szép lassan magához nem tért.

Az öngyilkossági kísérlet kiváltja másokból a törődést. Ha Li Maónak mindkét lába meglett volna, talán nem kellett volna ezt a módot választania. Már két-három napja az járt a fejében, hogy számára nincs semmi remény, jobb lenne megsemmisülnie, és hagyni Chuntaót boldogan élni.

Igaz, hogy az asszony szerelmet nem érzett iránta, de nagyon emberségesen viselkedett vele szemben. Chuntao egészen reggelig beszélt hozzá, és vigasztalta. Amikor a férfi végre elaludt, az asszony maga is lefeküdt. Ekkor vette észre a földön a kevéske papírhamut, és közte a teljesen el nem égett piros papírmaradványokat. Felismerte a házassági levelet, amit Li Mao korábban oda akart neki adni. Csak nézte, és a gondolataiba mélyedt.

Aznap nem ment ki dolgozni. Egész nap Li Mao mellett maradt a vályogágyon.

– Miért sírsz? – kérdezte Chuntao Li Mao hatalmas, forró könnycseppjei láttán.

– Annyit ártottam neked. Jaj, mit tettem?

– Senki sem hibáztat.

– Ő elment, nekem nincs lábam…

– Ne gondolj ilyenekre. Szerintem vissza fog jönni.

– Annyira remélem, hogy visszajön!

Ismét eltelt egy nap. Mikor felkelt, Chuntao a sátor alatti uborkákból ételt készített, szórakozottan egy hatalmas lepényt sütött, és bevitte a szobába, ahol ketten megették. Felvette a szakadt szalmakalapját, és a hátára vette a kosarat.

– Ma nem vagy jó hangulatban, ne menj ki! – kérlelte Li Mao tisztes távolban az ablaktól.

– Ha itthon ülök, csak még rosszabbul érzem magam.

Lassacskán kivánszorgott a kapun. A munka volt a mindene, így nyomasztó hangulata ellenére is menni akart. A kínai asszonyok ta-

lán csak a munkát értik, de nem a szerelmet. A munkára figyelnek, de a szerelemben vakok, érzéseik hamar fellobbannak és kialszanak. Természetes, hisz a szerelem csak egy érzés, de a munka maga a lét. Egész nap brokátselymen feküdni vagy egy félreeső erdőben a szerelemről beszélgetni császári vagy elnöki időtöltés. Chuntao pedig nem volt sem császári kegyencnő, sem zöld szemű diák, csupán tanácstalan volt és elkeseredett.

Egyik sikátort a másik után hagyta maga mögött. Kifogyhatatlanul sok por és végeláthatatlan utak sora követte egymást a törődött asszony előtt. Néha felkiáltott, hogy „gyufát papírért", néha viszont az út mentén fel-felbukkanó papírokat sem szedte össze. Ha valakinek két doboz gyufát kellett adnia a cserénél, ötöt adott. Így telt el a zűrzavaros nap, míg végül Chuntao egy szakasz kiáltozó, durváskodó csendőrt követve hazatért. Amikor a kapunál felnézett, megpillantotta az új kiragasztványt, amelyen az szerepelt, hogy a ház hivatalos bérlője Liu Xianggao felesége, Liu asszony. Ettől még inkább beléhasított a fájdalom.

Belépve az udvarba, Xianggaót látta kijönni a szobából. Szeme kikerekedett, s csupán annyit bírt kinyögni:

– Visszajöttél… – minden más mondanivalója a könnyekbe fulladt.

– Nem tudok elválni tőled, mindent, amit megteszek, csak teveled tudom megtenni. És tudom, hogy neked is szükséged van az én segítségemre. Nem lehetek veled ilyen szívtelen.

Xianggao két napig céltalanul bolyongott, maga sem tudta, hova megy. Az úton végig úgy érezte, mintha súlyos rablánc lenne a lábán, melynek másik vége Chuntao kezéhez van bilincselve. Ráadásul lépten-nyomon belebotlott a „Mégiscsak ő a jobb" reklámba, amitől egyre jobban felkavarodtak az érzelmei, annyira, hogy sem enni, sem inni nem tudott.

– Mindent megbeszéltünk itt Xiang bátyámmal. Ő a főbérlő, én a lakó – mondta Li Mao.

Közben Xianggao most is, mint régen, segített az asszonynak lepakolni a kosarat. Letörölgette Chuntao arcáról a könnyeket, és hozzátette:

– És ha egyszer visszamennénk falura, akkor ő lesz a gazda, én pedig a lakó. Te meg mindkettőnk felesége vagy.

Chuntao szótlanul egyenesen a szobába ment, levetette a szalmakalapját, és a napi mosdási rituáléhoz kezdett.

Az üzlet ügyét az uborkasátor alatt kezdték el megvitatni. Abban egyeztek meg, hogy a palotából szerzett papírok eladása után Xianggao már biztosan fel tud állítani egy bódét a városban, és egy kicsivel nagyobb házba tudnak majd költözni.

A szobában nagy fénnyel égő olajlámpást az uborkasátor alól odaugró tücsök kioltotta. Li Mao már mélyen aludt, mivel a Tejút már alacsonyan járt.

– Aludjunk mi is – mondta a feleség.

– Menj, feküdj le előbb, aztán megmasszírozom egy kicsit a lábad.

– Hagyd, ma nem mászkáltam sokat. Holnap korán kell kelnünk, hogy nyélbe üssük azt a nagy üzletet. Már jó néhány napja nem kerestünk semmit.

– Az előbb elfelejtettem odaadni neked valamit. Mikor ma visszajöttem, még nem voltál itt, úgyhogy elmentem az Ég hídjához, hogy vegyek neked egy majdnem teljesen új kalapot. Nézd! – és a sötétben tapogatózva elkezdett keresgélni, hogy megmutassa az új szerzeményt.

– Hagyd csak, ma már sötét van hozzá! Majd holnap felveszem.

Az udvarban csönd volt és nyugalom, a bazsarózsa illata betöltötte a levegőt. A szobából alig hallhatóan kiszűrődött, hogy „aszszonyka”…, és rögtön rá a válasz: „Hagyd ezt abba, nem vagyok az asszonykád”…

… és utódai

RÉVÉSZ ÁGOTA

Akik miatt épp ezt a szöveget választottam fordításra. Jó sorsom úgy hozta, hogy nap mint nap találkozom velük: Bricsesz úrral vagy éppen Bricsesz asszonnyal. És a történet bizony folytatódik…

A Vásárcsarnokban vagyunk. Az éppen aktuális Bricsesz asszony vásárfiát néz szeretteinek. Óriási faceruza? Kínában is van. Hímzett terítőcske? Túl drága. Matyó baba? Porcelán a feje, eltörik. Egyébként is, valami igazán „haowar" dolog kellene. Bricsesz asszony egyre idegesebb. Tegnap érkezett Budapestre, holnap reggel megy tovább, ez a délutánja van a vásárlásra. Parlamentet formázó öngyújtó? Ez már esélyes. Bricsesz asszony elégedetten forgatja, kattintgatja, majd megnézi az alját. „Made in China" – olvasható a felirat. Ez mégis ciki, visszateszi. „Hát itt nincs semmi jó dolog?" – fakad ki. Javasolni nem merek neki. Az imént voltunk a WestEndben, ahol is megvett magának kerek 3000 forintért egy rózsaszín műbőr kézitáskát. Elégedett volt. Majd két butikkal arrébb meglátott a kirakatban egy még sokkal rózsaszínebbet 1500-ért, és azóta haragszik rám. Hogy miért nem szóltam neki, hogy amott olcsóbb. Mondtam, nem ismerem az összes butik árait. De Bricsesz asszony azóta gyanakvó, és nem kommunikál velem, csak húzgál magával, mert alkudni mégiscsak kell.

Szóval visszakerül a helyére a parlamentes öngyújtó, és érzem, hogy lassan csúszunk bele a kétségbeesésbe. És ekkor… Ekkor fekete tábla kerül elénk, rajta sok színes kütyüvel. „Mi ez?" – mutat az egyikre Bricsesz asszony. „Hűtőmágnes" – felelem. Az eredmény frenetikus. Bricsesz asszony áll földbe gyökerezett lábbal, és kemény vonásait ellágyítja a megkönnyebbülés. „Mennyi darabja?" – kérdezi. Nem találjuk az eladót. „Emőke! – kiabálnak a szomszédból – Emőke, vevő! Asszem kínai…" Emőke jön, késő negyvenes, harcedzett nő, fél lángos a kezében. „350 forint vagy másfél euró vagy két dollár" – mondja, közben felmér bennünket. Nem ajánl mást. Bricsesz asszony válogatni kezd. Először leveszi az összes gyümölcsöt-zöldséget. Sokáig hezitál a padlizsánnál. Jó lila. Vagy inkább a retek? De

ezek mégsem elég viccesek. Szerencsére van még. A meztelen nőt először leveszi, kuncog, aztán visszateszi. A sörösüveg jó, de a jobb alsó sarka mintha lepattant volna. Megkapirgálja, hogy megbizonyosodjék. Ez rossz, közli. Emőke rezzenéstelen arccal kotor egy dobozban. Nincs másik, közli. Bricsesz asszony úgy érzi, selejtet akarnak rásózni. Visszateszi a sörösüveget.

Szerencsére itt is van Parlament, sőt Halászbástya is. Bricsesz asszony most a mágnesek állóképességét ellenőrzi. Győz: a Parlament hátáról sikerül lefeszegetnie. Ez is rossz, mutatja. Nézem Emőkét, biztos vagyok benne, hogy kifizetteti a szétszedett darabot. De nem: pillanatragasztót vesz elő, és megragasztja. Bricsesz asszonyt nem nyűgözte le a művelet: visszarakja a retek mellé a selejtesnek bizonyult Parlamentet. Marad tehát a Halászbástya. Kérdezzem meg, mennyi árengedményt kap. „Egy darab után nem szoktunk" – jön a válasz. Bricsesz asszony érti. Leveszi még a sörösüveget meg a meztelen nőt. Három, mutatja. „Jó, 300 forint darabja" – mondja Emőke olyan „csak menjenek már" hangsúllyal. Bricsesz asszony számol. Az 900 forint, az négy és fél dollár. „Kínában sokkal olcsóbb lenne – mondja –, biztos, hogy ez nem kínai?" Megesküszöm neki, hogy nem kínai, a szemem előtt gyártották a Hortobágyon. Bricsesz asszony keze remeg az izgalomtól, leejti a sörösüveget. Felveszem, nem merek Emőkére nézni. „Négy dollár" – mondja Bricsesz asszony. Emőke azt mondja, ő is annyit fizet érte. Bricsesz asszony dühbe gurul. Ledobja a pultra mind a három darabot, és felszegett fejjel tovarohan. Megint be akarják csapni. Rohanok utána.

Két standdal odébb ismét fekete tábla sok színes hűtőmágnessel. Itt mennyibe kerül, kérdezi. 400 forint. Bricsesz asszonnyal megfordul a világ. Lehet, hogy az imént *mégsem* akarták becsapni? Áll, töpreng. Majd megragadja a karom, és vonszolni kezd visszafelé. Már hallom: „Emőke, visszajött a kínai nő!" Emőke arca megvonaglik. Igyekszem bocsánatkérő pillantást vetni rá, de sajnos igen, túlfeszítettük azt a bizonyos húrt, és tűnnünk kéne innen, különben Emőke gyilkol. Bricsesz asszonyt túlélési ösztöne vezeti arra, hogy még a padlizsánt is megvegye a Halászbástya, a sörösüveg és a meztelen nő mellett, és szó nélkül kifizesse az 1200 forintot. Emőkével becsomagoltatja az árut, majd kedvesen megköszöni, és elégedett biccentéssel távozik.

Este összefüggéstelen kínai mondatok kavarognak a fejemben. „Danshuiyu, danshuiyu" – mormolom, mint egy mantrát, a zuhany alatt. Aztán valahogy feleszmélek: mit mondogatok én? „Édesvízi hal." Miért? Hogy kerül a fejembe az „édesvízi hal"? Nem válaszol senki.

Kicsit később, egy kitisztult pillanatban azon gondolkozom, miért nem kapom soha azt a *másik* fajta kínai utazót. Azt a szemlélődőt, a konfuciánus-taoistát, a csöndeset-bölcset, akinek létezésére, lám, itt vannak az irodalmi adatok.

Persze, tudom, meg kell tanulni az utazást. Meg kell tanulni azt is, hogyan közlekedjen az ember kínaiként abban az új világban is, amelyben Kína már szereplő, sőt egyre inkább főszereplő. Hosszú idő óta először Kína ismét nagy. Hogy ez a nagyság mennyire áll szilárd lábakon, az más kérdés, és az talán nem is érdekel most senkit a Középső Birodalomban.

A fontos a pénz, a lakás és az autó – ami Kínában egyértelműen *sok* pénzt, *sok* lakást és *sok* autót jelent, no meg az újsütetű birodalmi öntudat. Nem is csoda, hiszen a nemzet teljes joggal próbálja visszanyerni elveszett méltóságát. Az sem csoda, hogy némi skizoid vonása is van ennek az új öntudatnak, amikor is a nyugati Barbie-kultúrát vadul majmoló Kína nem győzi saját, „harmadik utas" rendszerének fölényét hangoztatni a Nyugattal szemben.

A mai Kína mentális képe? Stressz és teljesítménykényszer. Elmenni vagy hazajönni? És verekedni mindenért. Verekedni a buszért és a munkáért – és a céges útért. De legalább már lehet verekedni, verseny van, szabad verseny, és tudjuk, hogy az erősebbik kutya…

Kegyetlen, erőszakos világ, ahol a kegyetleneké és az erőszakosaké a hatalom. Meg kellene értenem Bricsesz asszonyt, aki felturbózott önvédelmi reflexekkel feszül neki a világnak – és akar. Magának, mindent. A legjobbat, a legolcsóbban. Túlél.

Neki talán sikerül is. Lao She 老舍, a régi vágású kínai értelmiségi 1966-ban, a kulturális forradalom elején tóba ölte magát. Előző nap kicsit megrugdosták a vörösgárdisták, miután végignézte, hogyan hamvad el a könyvtára. Azok az egykori vörösgárdisták ma már nem törődnek az ideológiával: pénzt keresnek. De a felégetett könyvtárakat Kína azóta sem pótolta.

LAO SHE

Bricsesz úr

A fülke fenti ágyának tulajdonosán bricsesz volt, rövid szárú fekete csizma, dioptria nélküli szemüveg és fekete szaténzakó, melynek mellényzsebéből kis íróecset kandikált ki. A vonat még ki sem futott a pekingi Keleti Pályaudvarról, amikor az úr hozzám fordult, és udvariasan megkérdezte:

– Maga is Pekingben szállt fel?

Eléggé meglepett a kérdés. A vonat még áll a pályaudvaron, és ha nem Pekingben szálltam volna fel, ugyan hol? Kínomban ugyanolyan udvariasan visszakérdeztem:

– Maga hol szállt fel?

Reméltem, hogy azt mondja, Hankouban vagy Suiyuanben, mert ez azt jelentette volna, hogy a kínai vonatoknak többé nem szükségeltetik vágány a közlekedéshez, és szabadon kószálhatnak bármerre – kitört a szabadság!

De az úr nem válaszolt. Végigmérte az ágyát, majd egész testének – vagy legalábbis teste valamely vonatkozó darabjának – minden izmát megfeszítve felüvöltött:

– Kalaaz!

A kalauz éppen a többi utasnak segített a holmikkal, és igyekezett mindenkit a helyére irányítani. De a hisztérikus üvöltést hallva otthagyott csapot-papot, és fejvesztve rohant hozzánk.

– Hozzon takarót! – rendelkezett Bricsesz úr.

– Kis türelmet kérek, uram – válaszolta udvariasan a kalauz. – Mihelyt elindul a vonat, hozom az ágyneműt.

Bricsesz úr válaszul túrni kezdte az orrát a mutatóujjával.

Alig fordított hátat a kalauz, már harsant a következő „Kalaaz!". Ebbe beleremegett a vonat. A kalauz úgy pördült meg a tengelye körül, mint a forgószél.

– Hozzon párnát! – Bricsesz úr láthatólag úgy érezte, hogy a takarót ugyan nélkülözni tudja pár perc erejéig, de a párna érkezzen időben.

– Uram, csak néhány perc türelmet kérek, amíg itt minden elrendeződik, és már hozom a párnát is és a takarót is – a kalauz kapkodva beszélt ugyan, de olyan udvarias volt, amilyen csak lehetett.

Bricsesz úr arca kifejezéstelen maradt. A kalauz már indult volna a dolgára, amikor ismét megrázkódott a vonat: „Kalaaz!"

Ez olyan sokként érte a kalauzt, hogy majdnem szaltózott egyet. Újra utasához fordult.

– Hozzon teát!

– Uram, tényleg csak egy kicsike türelmet kérek. Mihelyt elindul a vonat, már hozom is a teát.

Bricsesz úr arca továbbra is kifejezéstelen maradt. A kalauz bocsánatkérő mosolyt erőltetett magára, motyogott még valamit, majd lassan, óvatosan hátat fordított, nehogy ismét elveszítse az egyensúlyát. De alighogy menekülésre fogta volna a dolgot, ismét mennydörgés csattant mögötte: „Kalaaz!"

Ezúttal a kalauznak nem kellett megjátszania, hogy nem hall semmit: valószínűleg teljesen megsüketült az üvöltéstől. Úgy rohant el, hogy vissza se nézett.

– Kalaaz! Kalaaz! Kalaaz! – Bricsesz úr egyre magasabb hangfekvésben üvöltött. A peronon lévő integetők összecsődültek, és azt találgatták, tűz ütött-e ki vagy haldoklik valaki. Csak a kalauz nem jelent meg. Bricsesz úr ismét túrni kezdte az orrát, majd leült az ágyamra, hogy ott üvöltsön tovább: „Kalaaz!" De a kalauz csak nem jött. Bricsesz úr a térdét mustrálgatta leszegett fejjel, és elszántan túrta az orrát. Egyszer csak rémülten felnézett:

– Maga másodosztályon utazik? – Ez nekem szólt. Megijesztett a kérdés. Valóban másodosztályú jegyet vettem, de rossz vonatra szálltam volna?

– És maga? – kérdeztem.

– Másodosztályon. Ez a másodosztály. A másodosztályon vannak ágyak. Indulunk is, ugye? Kalaaz!

Nyúltam az újságomért.

Bricsesz úr felállt, és számolgatni kezdte a holmiját. A nyolc csomag, amit magával hozott, a sajátjával szemközt lévő ágyra volt feltornyozva, így Bricsesz úr mindkét felső ágyat elfoglalta. Miután kétszer is végigszámolta mindet, ismét hozzám fordult:

– És a maga poggyásza?

Nem válaszoltam, pedig lehetett volna: Bricsesz úr ezúttal teljesen jó szándékú volt:

– Az a disznó kalauz! Hogyhogy nem hozta maga után a poggyászát?

Kénytelen voltam színt vallani:

– Nincs poggyászom.

– Ja! – ez láthatólag meglepetésként érte, mintha valami rendkívül illetlen dolog lenne csomag nélkül utazni. – Ha ezt előre tudom, nem vettem volna csomagjegyet a másik négy bőröndre.

Ez most engem ért meglepetésként. „Ja – gondoltam –, még szerencse. Ha még négy bőrönd lenne ide bezsúfolva, akkor hol aludnánk?"

Ekkor érkezett meg a másik lenti ágy tulajdonosa. Poggyásza mindössze egy aktatáskából állt.

– Jaa! – fakadt ki Bricsesz úr. – Ha előre tudom, hogy egyikőjüknek sincs poggyásza, megspórolhattam volna a pénzt a koporsóért.

Ekkor döntöttem el magamban, hogy soha többé nem utazom jelentős mennyiségű poggyász nélkül. Valahogy nem szeretném koporsó társaságában tölteni az éjszakát.

A kalauz elsuhant a fülkénk ajtaja előtt.

– Kalaaz! Hozzon törölközőt!

– Hozom, hozom! – a mondatból némi tiltakozás hallatszott.

Bricsesz úr levette nyakkendőjét és gallérját, és egy-egy külön akasztóra lógatta őket. Ezzel a fülke falán lévő összes akasztó gaz-

dára lelt, hiszen a fennmaradó kettőt már az ő kalapja és kabátja foglalta el.

A vonat elindult. Bricsesz úr ekkor úgy érezte, olvashatnékja támadt. „Kalaaz!"

De a kalauz nem jött. Odaadtam neki a saját újságomat – dobhártyám követelte a sürgős konfliktusmegoldást.

Felkapaszkodott az ágyára, és húzni kezdte a csizmáját, épp a fejem felett, akkurátusan leütögetve a csizma talpáról az összes piszkot. Kis kézitáskát tett a feje alá, arcára terítette az újságomat, és mielőtt elértük volna Yongdingment, már aludt is.

Fellélegeztem.

Pár perc múlva Fengtaiba értünk, ahol még meg sem állt a vonat, már hallatszott felülről: „Kalaaz!"

De még mielőtt a kalauz megjelent volna, Bricsesz úr már aludt is. Úgy tűnt, a kalauzzal álmodik.

Fengtai után a kalauz megjelent két kanna forró teával. A szemközti ágy tulajdonosa – negyvenes, átlagos megjelenésű, széles arcú férfi – szintén megörült a teának. Csöndesen teáztunk hát, és beszélgettünk. Még Langfang előtt ismét mennydörgés csattant a fenti ágyról: „Kalaaz!"

A kalauz jött, összeráncolt szemöldöke alatt egy emberevő tekintetével.

– Mit kíván, kedves… uram…?

– Hozzon teát! – harsant az üvöltés odafentről.

– Itt a két kanna! – mutatott az asztalra a kalauz.

– Hozzon egyet fentre is!

– Igenis! – a kalauz kiment.

– Kalaaz!

A kalauz szemöldöke úgy összeugrott, hogy potyogni kezdtek belőle a szőrszálak.

– Nem teát kérek. Forró vizet hozzon.

– Igenis!

– Kalaaz!

Féltem, hogy az orrom előtt hull ki a kalauz összes szemöldökszőre.

– Hozzon takarót, hozzon párnát, hozzon törölközőt, hozzon… – úgy tűnt, maga sem tudja, mit is akar.

– Kis türelmet kérek, uram. Sok utas száll fel Tianjinben, de mindent elintézek, mihelyt elhagytuk a várost. Ígérem, idejében tud majd aludni.

Miután egy szuszra végighadarta az egészet, a kalauz sarkon fordult, és kiment. Azt hittem, az életben nem jön vissza.

Mégis, csakhamar hozta a vizet, igaz, ekkorra Bricsesz úr ismét az igazak álmát aludta. Horkolása alig volt halkabb, mint üvöltése.

Mégis, legalább egyenletes volt, és némileg kevésbé fülsértő. Viszont – a hiányt pótolandó – csikorgatta a fogát.

– Itt a forró víz, uram.

– Kalaaz!

– Tessék, itt a forró víz.

– Hozzon vécépapírt!

– Van a vécében.

– Kalaaz! Hol a vécé?

– A kocsi mindkét végén van egy.

– Kalaaz!

– Azonnal jövök!

– Kalaaz! Kalaaz! Kalaaz!

Nem jött válasz.

– Hrrr… Hrrr… Hrrr… – Bricsesz úr újra elaludt.

Még ilyet!

Tianjinben újabb utasok szálltak fel. Bricsesz úr felébredt, nagyot húzott a teáskanna csőréből, majd ismét a fejemre porolta a csizmáját. Felvette, lekászálódott, és mutatóujjával az orrát túrva kibámult az ablakon. „Kalaaz!"

A kalauz véletlenül épp ekkor ment el a fülkénk ajtaja előtt.

– Hozzon takarót!

– Azonnal.

Bricsesz úr kilépett a fülkéből, majd egy pillanatig bambán állt a folyosó közepén, mintha feltett szándéka lenne, hogy lehetetlenné teszi a le- és felszállást. Aztán újra bősz orrtúrásba kezdett, és lelépett a peronra. Megnézte a körtéket, de nem vett, megnézte az újságokat, de nem vett, megnézte egy hordár egyenruháján a számot, aztán továbblépett. Amikor visszajött a fülkébe, hozzám fordult:

– Tianjin, ugye? – Nem válaszoltam. Ekkor hallottam, hogy azt mormolja: „Megkérdezem a kalauzt" – és már csattant is a „Kalaaz!" Már bántam, hogy nem válaszoltam, és próbáltam jóvátenni:

– Igen, az, Tianjin.

– Úgyis kérdezni akarok valamit a kalauztól. Kalaaz!

Ekkor nevettem el magam. Nem bírtam tovább.

Végre tovább indultunk Tianjinből.

Ahogy a vonat kigördült a pályaudvarról, a kalauz már hozta is a kívánt takarót, párnát és törölközőt. Bricsesz úr a következő negyedórát azzal töltötte, hogy orrlyukának és fülkagylójának összes elérhető részében alapos pucolást végzett az áhított törölközővel, majd ezt befejezvén a táskáit porolta le vele.

Magamban számoltam: a régi pályaudvar és a főpályaudvar közti tíz percben Bricsesz úr legalább negyvenszer vagy ötvenszer hívta a kalauzt. Az mindössze egyszer jött be hozzánk, amikor is Bricsesz

úr megkérdezte tőle, melyik égtáj felé halad éppen a vonat. A kalauz azt mondta, hogy nem tudja, ám Bricsesz úr úgy gondolta, hogy valakinek csak tudnia kell a vonaton, és hogy a kalauz az, akinek ezt a valakit sürgősen fel kell kutatnia. A kalauz közölte vele, hogy a mozdonyvezető sem tudja. Bricsesz úr erre elsápadt, mert „Mi lesz, ha eltéved a vonat?" A kalauznak szó nem hagyta el a száját, mindössze néhány szál szőr a szemöldökét.

Bricsesz úr ismét álomba szenderült, de előbb még gondosan fejemre rázta a zokniját. A köpetet azonban szerencsémre nem lefelé irányította, hanem a fülke plafonját célozta meg vele.

Az alvásról elég hamar letettem. Rájöttem, hogy horkolásbiztos füldugó nélkül teljesen reménytelen. Sajnáltam sorstársainkat is a szomszédos fülkékben, akik közül kevesen szállhattak fel a vonatra azzal a feltett szándékkal, hogy egész éjszaka virrasztanak. De Bricsesz úr lelkiismeretesen cifrázta, nehogy egy pillanatra is lehunyjuk a szemünket.

Dezhouig utaztam. Már hajnalodott, amikor odaértünk. A várva várt pillanat!

A vonat fél órát állt a dezhoui állomáson. Kerestem magamnak egy riksát, és ahogy indultam a város felé, még hallottam, hogy felharsan a „Kalaaz!".

Ennek már egy bő hete, de én egyfolytában csak arra gondolok, vajon maradt-e szőr a szerencsétlen kalauz szemöldökében.

Shanghai leánya, Zhang Ailing

BÁNYÁSZ EDIT

I. Bevezetés

Számtalan figyelemre méltó íróval ajándékozta meg az irodalom világát a 20. század kiszámíthatatlan, zűrzavaros és igen gyakran brutális történelmi eseményfolyamától sodort Kína, s e művészek közül is kiemelkedik a Magyarországon kevéssé ismert, de az utóbbi évtizedekben[1] immár világhírnévre szert tett írónő, Zhang Ailing 张爱玲 (1920–1995).[2]

Műveit sok nyelvre lefordították már, elemzőinek tábora egyre gyarapszik,[3] életéről 24 részes tévéfilmsorozat készült,[4] regényeiből filmet forgattak,[5] sőt olyan műve is akadt, amelynek átdolgozását

---

[1] Egészen pontosan 1961-től kezdődően, amikor is C. T. Hsia az *A History of Modern Chinese Fiction* című művében egy teljes fejezetet (XV.) neki szentelve, a legjelentősebb kínai írók közé sorolja Zhang Ailinget, művei színvonalának tekintetében híres angol nyelvű női szerzőkkel (Kate Mansfield, Katherine Anne Porter, Eudora Welty és Carson McCullers) egy szintre, esetenként feléjük emelve őt.

[2] Eredeti neve: Zhang Ying 张瑛; írói álneve: Liang Jing 梁京; a nyugati szakirodalomban elterjedt neve: Eileen Chang.

[3] Zhang Ailing írásai a kutatási témák kifogyhatatlan tárházát jelentik. A kínai kutatók között legnépszerűbb megközelítés szerint művei a kínai szentimentális irodalomnak (*ganshang wenxue* 感伤文学), a női szerzők irodalmának (*nüxing wenxue* 女性文学), valamint a Shanghai Irányzatnak (*haipai* 海派) jellegzetes megnyilvánulásai. A nyugati, elsősorban amerikai szakemberek számára ázsiai-amerikai íróként, feministaként, valamint Pearl S. Buckhoz hasonlatosan kétnyelvű, bikulturális szerzőként jelent kuriózumot.

[4] A *The Legend of Zhang Ailing* című sorozatot az ETTV America Corporation forgatta Hongkongban a taiwani Liu Ruoying főszereplésével.

[5] A teljesség igénye nélkül néhány a megfilmesített művek közül: *Szerelem az ostromlott városban* (*Qing cheng zhi lian* 倾城之恋, 1984, Hongkong,

a Broadway színpadán tekintheti meg a nagyérdemű.[6] Az alábbiakban igyekszem rövid áttekintést adni az írónő alkotásaihoz élményanyagot nyújtó háttérről, Zhang Ailing legfontosabb írásairól és a művei által gyakorolt hatásról, emellett elemzem egyik novelláját. Így teszek kísérletet a magyar nyelven hozzáférhető kínai irodalomtörténeti munkák egyik hiányosságának pótlására.

II. Shanghai

Zhang Ailing műveinek helyszínéül leggyakrabban a múlt század első felének legvirágzóbb kínai kikötővárosát, „Kelet Babilonját", a szegényes mocsári településből luxustól áthatott, dekadens metropolisszá növekedett Shanghait választja. Stella Dong[7] a korabeli kínai szemléletmódot megidézve a várost érzékletes módon „a császár korcs leányának" nevezi, amely szerinte „félig keleti, félig nyugati, félig szárazföld, félig víz, sem nem gyarmat, sem nem teljességgel kínai felségterület, minden nemzet állampolgárai által belakott, de egyikőjük által sem kormányozott – a császár rút lánya kilóg a többi város közül."[8]

A korabeli Shanghai a környező régiókra különleges kultúrája és nem utolsósorban az ott koncentrálódó gazdasági érdekeltségek és lehetőségek, továbbá a város töretlen vagyonosodása, irigylésre méltó gazdagodása révén óriási befolyással bírt. A hazai hagyományok védelmezői azonban a „bűn városát" látták benne, amelyet a külföldi kultúra megrontott. Szemükben minden káros és kóros idegen hatás benne öltött testet. Ez a hely volt a szülőföldje a klasszicizáló Pekingi Irányzattal szembehelyezkedő, rendkívül sokszínű és összetett Shanghai Irányzatnak, melynek egyik legjelentősebb képviselője

---

rendezte: Ann-Hui On-Wah); *Arcpirosító Északról* (*The Rouge of the North*, 1990, Taiwan, rendezte: Fred Tan); *Vörös rózsa és fehér rózsa* (*Hong meigui yu bai meigui* 红玫瑰与白玫瑰, 1994, Hongkong, rendezte: Stanley Kwan); *Tizennyolc tavasz* (*Eighteen Springs* 十八春, 1997, Hongkong, rendezte: Ann-Hui On-Wah).

[6] *A meztelen föld* (*The Naked Earth*, 2000, színpadi változatát írta: Evans Chan).

[7] A város történelmének szentelt könyvét a szerző a következő, Shanghai erkölcsiségére utaló, egy nyugati misszionáriustól származó idézettel kezdi: „Ha Isten megengedi, hogy Shanghai fennmaradjon, akkor bocsánatkéréssel tartozik Szodomáért és Gomorrháért."

[8] DONG 2000: 2.

– Zhou Shoujuan 周瘦鹃, Shi Zhecun 施蛰存 és Mu Shiying 穆时英 mellett – Zhang Ailing volt.[9]

Zhang Ailing leghíresebb novellái a második japánellenes háború (1937–1945) alatt születtek, ezen belül is az 1943-tól 1945-ig tartó rövid időszakban, s a szerző rendkívül fiatalon és koraéretten, 23–25 éves korában írta őket. Érdekes módon azonban a kortárs irodalomra jellemző háborúellenességnek nyoma sincs bennük, mivel a hazafiasságtól át- és túlfűtött korszakban szántszándékkal nem politizált, még csak nem is említette műveiben a háborút.[10] Úgy tűnik, nem vett tudomást a világégésről, pedig személyesen megtapasztalta: 1939-ben Hongkongban kezdett egyetemi tanulmányait félbeszakította az 1941-es japán bombázás, ekkor Zhang Ailing önkéntes ápolónőként nyújtott segítséget a sebesülteknek, majd 1942-ben, még mielőtt befejezhette volna egyetemi tanulmányait, visszamenekült Shanghaiba.

A kizökkent világban a quotidianus témákhoz fordult, és az urbánus élet lehető legteljesebb, legrészletesebb bemutatására törekedett – ha nem ismernénk írásai megszületésének időpontját, gyakran azt hihetnénk, hogy azok a békebeli 1930-as évek gyümölcsei.

Esszéi, novellái és regényei óriási népszerűségnek örvendtek, és a legnevesebb irodalmi folyóiratok hasábjain jelenhettek meg: a *Minden Létezők* (*Wanxiang* 万象), a *Magazin* (*Zazhi* 杂志), a Zhou Shoujuan által szerkesztett *Viola* (*Ziluolan* 紫罗兰) és a Su Qing 苏青 által szerkesztett *Ég és Föld* (*Tian Di* 天地) egymással versengve közölték műveit. Ezt az ígéretes folyamatot szakították meg magánéleti problémái,[11] valamint a kommunista hadsereg bevonulása a városba.

„A Vörös Shanghai első napján nehéz volt megmondani, ki kire volt kíváncsibb – a shanghaiak paraszti »meghódítóikra«, akiknek összemorzsolt sáskákból álló szükségállapot-fejadagjuk még mindig

---

[9] A Shanghai Irányzatról magyarul lásd BÁNYÁSZ 2004: 110–132.

[10] Ez alól kivételt képez *A szerelem az ostromlott városban*, amelyben egy Angliában nevelkedett kínai nőcsábász és egy elvált shanghai nő közötti fura szerelem kibontakozásához a Hongkongot ért japán bombatámadás nyújt hátteret.

[11] Szerelmi házassága első férjével, a híres-hírhedt politikus-irodalmár Hu Lanchenggel 胡兰成 1944-ben köttetett, de a házasság rövid életű volt, 1946-ban szétváltak útjaik. Ráadásul a II. világháború befejeződésével Zhang Ailing népszerűtlenné vált amiatt, hogy Japán-barát férjét annak kollaboráns barátjához, a nankingi bábkormányt irányító Wang Jingweihez fűződő kapcsolata miatt Kína elárulójának tartotta a közvélemény.

a hátukra volt szíjazva, és visszautasítottak mindent, még egy csésze teát is; avagy az újonnan érkezők, akik Kína legkozmopolitább városát zavar és elragadtatás keverékéből álló érzéssel bámulták."[12]

A kommunizmus hivatalos államideológiává emelése után a szépírás folytatása mellett elkötelezettek választ elé értek, ahol három lehetőség állt előttük:

1. Elfogadni és támogatni a szocialista realizmust. Erre igen jó példa Ding Ling 丁玲, de a kezdeti években még Zhang Ailing is megpróbálkozott ezzel, ekkor születtek *Tizennyolc tavasz* (*Shiba chun* 十八春, 1949) és *Kicsi Ai* (*Xiao Ai* 小艾, 1951) című, a szocialista rendszert támogató írásai.

2. Számos író titokban írt tovább, az ő műveiket Chen Sihe 陈思和 kifejezését alkalmazva „láthatatlan írásoknak" (*qianzai xiezuo* 潜在写作) nevezzük.[13] A leghíresebb e szerzők közül a szintén Shanghaiban tevékenykedő Anonymus (Wuming Shi 无名氏, polgári nevén Pu Naifu vagy Pu Baonan).

3. Sokan emigráltak, és külföldön írtak tovább. Így tett Zhang Ailing is: 1952-ben Hongkongba költözött, ahol az Amerikai Információs Ügynökség fordítójaként dolgozott, onnan pedig 1955-ben az Egyesült Államokba települt.

Érdekességképpen említendő még, hogy miután elhagyta Kínát, „nyelvet váltott", 1955-től kezdődően angolul írta regényeit. Zhang Ailing a koncessziós Shanghai Szűz Mária Gimnáziumában és a brit gyarmati Hongkong Egyetemen elsajátított tökéletes angol nyelvtudása révén azok közé a kivételes írók közé tartozott, akik képesek voltak különböző nyelveken alkotni, műveiket az egyik nyelvről a másikra lefordítani, esetenként az egyik nyelven megírt regényt kisebb-nagyobb változtatásokkal a másik nyelven újjáírni.[14]

Bár emigrálása után a kínai nyelv még mindig óriási szerepet töltött be életében, annak elsősorban műfordítói munkássága során

---

[12] Dong 2000: 293.

[13] A „láthatatlan írásokról" lásd BÁNYÁSZ 2002: 70–75.

[14] Néhány példa saját műveinek fordításai és újraírásai közül: *Az aranylakat krónikája* (*Jinsuo ji* 金锁记, 1943) angolul később a *The Golden Cangue* (*Az aranykaloda*) címet kapta, az angol nyelvű *Arcpirosító Északról* (*The Rouge of the North,* 1967) kínaiul *Elkeseredett asszony* (*Yuan nü* 怨女) lett, a *Rizscsíra dal* (*The Rice-Sprout Song*, 1955) pedig *Yangge-tánc* (*Yang ge* 秧歌) címen olvasható kínaiul. E példák közül az *Arcpirosító Északról* azért is érdekes, mert Wang Der-wei megítélése szerint a tartalmi hasonlatosságok miatt a korábban óriási sikerű *Az aranykaloda* átírt, újraírt változatának tekinthető (lásd Foreword, in: ZHANG 1998. *The Rouge of the North*).

vette hasznát.[15] Angol nyelvű regényeiben letagadhatatlan a Kínai Népköztársaság ideológiájával való szembehelyezkedés, talán ez is oka annak, hogy soha többé nem tér(hetet)t oda vissza.

III. Hagyomány és újítás találkozása

Zhang Ailing stílusa éppen olyan, mint a város, ahol felnőtt, vagy mint a házaspár, amely életre hívta őt: Shanghai Kelet és Nyugat találkozása nyomán mindkét kultúrát egyesítette, elegyítette magában.[16]

Zhang Ailing szülei is e két eszmerendszer megtestesítői voltak. Apja a kínai klasszikusokon felnőtt és azok szellemiségét követő, a császári dinasztiához még annak bukása után is hű, a patriarchális családban kizárólagos irányító szerepre törekvő ópiumfüggő írástudó, míg anyja a nyugatiasodó világba beilleszkedő, Franciaországot és Angliát megjárt, angolul beszélő, az európai művészeteket kedvelő, merész, férje tekintélyelvű felfogását és patriarchálisan szabados életvitelét[17] elfogadni nem hajlandó, s a házasságuk kötelékét felbontó asszony volt.

Zhang Ailing műveiben mindkét világ megjelenik: témaválasztásával, cizellált nyelvezetével a klasszikus kínai családregények, mindenekelőtt *A vörös szoba álma* „budoár realizmusnak" nevezett[18] hagyományait követi. Továbbá a konfuciánus erkölcs által megkövetelt szülőtisztelő modell jelenik meg újra meg újra írásaiban, de ez a 20. század kizökkent idejében a többek között Ba Jin műveiben is kritizált, gyermekein gátlástalanul és korlátlanul uralkodó szülők személyében manifesztálódik.[19] Zhang Ailing némely írása igazi mementó: az apjától és annak új feleségétől elszenvedett érzelmi terrorra és sérelmekre[20] való visszatekintésnek lehet tanúja az olvasó.

---

[15] Többek között Hemingway *Az öreg halász és a tenger* című művének kínai fordítása köszönhető neki.

[16] A Shanghaiban megtestesülő, Kelet és Nyugat között létrejött kifinomult összhanggal kapcsolatban lásd BÁNYÁSZ 2003: 110–111.

[17] Zhang Ailing apja ágyast tartott, és ha arra támadt kedve, énekesnő-kurtizánokkal szórakoztatta magát otthon. HSIA 1962: 390.

[18] SLUPSKI 1988: 269.

[19] Erre a leghíresebb példák *Az aranykaloda* és az *Arcpirosító Északról*.

[20] Egy alkalommal rosszindulatú mostohaanyjával való összetűzését követően a tizenhat éves Zhang Ailinget apja kegyetlenül megverte, és hónapokig tartó teljes szobafogságra kényszerítette, ahol ő gyógykezelés nélkül volt kénytelen átvészelni egy maláriafertőzést. Rabságába majdnem

A külföldi eszmeáramlatok kínai megjelenési módjai közül talán az egyik legérdekfeszítőbb a freudizmus elveinek irodalmi munkákban való visszatükröződése: a korabeli Shanghai irányzatai közül leghívebben az Új Érzék irodalmi társaság adja vissza a mélylélektani regény jellegzetességeit.[21] Noha Zhang Ailing nem tartozott ehhez az irányzathoz, a legtöbb korabeli shanghai értelmiségihez hasonlóképpen ő is nyitott volt az újszerű nyugati eszmék befogadására, így az ő műveiben is megfigyelhető Freud néhány alapgondolata.

Egyik művében, a *Szív szútrá*ban (*Xin jing* 心经, 1943) például a főszereplő lány, Xiao Han viselkedésének motívumai között az Oidipusz-komplexus[22] érhető tetten: „A történet kertelés nélkül ábrázolja az apa és lánya közötti vérfertőző szerelmet, valamint az arra irányuló kísérletüket, hogy legyőzzék ezen »abnormálisan érzéki« ösztönüket. A húszéves Xiao Hannak szokatlanul erős a kötődése az apjához, anyja viszont teljességgel háttérbe szorul."[23] Az apa is vonzódik a lányához, egyfajta „fort-da" játékként[24] mégis a lány egyik osztálytárs-barátnőjével kezd viszonyt, aki mellesleg rendkívüli módon hasonlít a lányára. Amikor az apa otthonról újdonsült szerelméhez költözik, Xiao Han féltékenységi jelenetét követően az „apa–anya–gyerek–szerető" érzelmi négyszögből végül Xiao Han szakad ki, amikor úgy dönt, elhagyja otthonát.

Zhang Ailing egyik leghíresebb regényében, a C. T. Hsia által a kínai irodalomtörténet legfontosabb regényeként értékelt[25] *Az aranykalodá*ban is található freudi alaptételekkel magyarázható jelenség. A mű a főszereplő, Qiqiao életét kíséri végig, azt ábrázolva, hogy a történet végére miként válik az egyszerű, egészséges, fiatal lányból a csenevész, paralízises férj mellett – a gyötrő szexuális frusztráció következtében – a tehetős és dekadens családban saját gyermekeit ópiumra rászoktató és társtalanságra kényszerítő, embe-

---

beleőrült, és miután felépült, anyjához szökött, és soha többé nem költözött vissza apjához.

[21] Az irodalmi társaság tagjairól, munkásságáról lásd BÁNYÁSZ 2003: 110–132.

[22] Zhang Jingyuan 1992-es munkájában Oidipusz-komplexusként említi a lányok esetében inkább Elektra-komplexusnak nevezett jelenséget.

[23] ZHANG JINGYUAN 1992: 82–83.

[24] Freud az unokája által játszott játék alapján így nevezte el azt a jelenséget, amikor valaki az eltaszítás/elvesztés, majd visszahúzás/visszaszerzés szimbolikus ismétlése révén próbál meg elszenvedő helyett aktív irányítóvá válni, így feldolgozva a magában hordozott feszültséget.

[25] Hsia szerint a műben tökéletes módon ötvöződik a kínai regényekre jellemző stílus, valamint a nyugati elbeszélések sajátosságaként értékelendő pszichológiai és morális kifinomultság (HSIA 1962: 398).

reket öngyilkosságba hajszoló, mániákus erőtől hajtott, fia, lánya és önnön sorsát romba döntő tébolyodott szipirtyó – egy gyűlölt, vén és magányos szörnyeteg.

Freud óta tudjuk, hogy az elfojtott vágyak visszaütnek, de kínálkozik itt egy további interpretációja is e tragikus transzformációnak: Qiqiao élete kényszerpályán halad, bármit is tett volna, végzete mindenképpen elkerülhetetlen, ugyanis a destruktív, tagjaihoz teljességgel könyörtelen társadalom által eleve elrendeltetett a sorsa. Ebben az esetben Lu Xun *Az őrült naplójá*nak „őrültje" mellett Qiqiao a 20. századi kínai irodalom másik feledhetetlen „őrült" figurájává emelkedik, ezúttal kegyetlenkedő és kíméletlen anyaként női változatban; ő „szintén a Lu Xun által *a kínai társadalom kannibalizmusá*nak nevezett jelenségről tanúskodik".[26]

A mű szimbólumokban bővelkedik: a történet elején, közben és végén az emberekre letekintő örökkévaló és hűvös hold; továbbá Qiqiao karja, mely fiatalkorában telt és egészséges volt, de öregkori őrült magányára csonttá aszott, olyannyira, hogy jáde karkötőjét hónaljáig húzhatja fel rajta. És a képzeletbeli aranykaloda: „Qiqiao félálomban hevert az ópiumágyon. Harminc éve hordja az aranykalodát. Néhány embert halálra sújtott már a kaloda súlyos sarkaival, aki nem pusztult bele, félholt már csupán."

Bár Zhang Ailing stílusának leglényegesebb ismertetőjegyei közé tartozik a *fin-de-siècle* hangulat és a világon megállíthatatlanul eluralkodó dekadencia megjelenítése, művei közt mégis kivételesnek számít *Az aranykalodá*ban megfigyelhető extrém méreteket öltő, végzetes őrület ábrázolása. Jóval jellemzőbb a dezoláció, a lassú, lemondó és feltartóztathatatlan hanyatlás – eme stílusjegyek ékes példája a jelen kötetben közölt *Hervadás*.

IV. Hervadás

A novella címét *A vörös szoba álma* egyik leghíresebb részlete ihlette, a 27. fejezet végén található, elégikus hangvételű *Költemény a virágok elhantolásáról* (*Zang hua ci* 葬花词), amely a női főszereplő, Lin Daiyu szerelmi csalódásból fakadó korai halálát vetíti előre. A novella nemcsak címét és nyelvezetét, hanem témáját tekintve is a családregényhez hasonlatos, helyszíne azonban a 20. századi nagyváros, az írónő által szenvedélyes módon szeretett Shanghai.

---

[26] David Der-Wei Wang: Foreword, in *The Rouge of the North* (CHANG 1998b: xii), kiemelés tőlem (B. E.).

A komikus és lírai hangvétel gyakori váltakozása miatt az írás jóval zavarba ejtőbb mű, mint nevezetes elődje, *A vörös szoba álma,* és sokkalta elgondolkoztatóbb, mint amilyennek első olvasatra tűnik, ugyanis Zhang Ailing néhol cinizmusba hajló iróniája mögött fel nem tett, mégis választ követelő kérdések sorjáznak életről, halálról, szerelemről és családról.

Az írás főhőse egy fiatal lány, őt kísérhetjük végig két éven keresztül egészen addig, amíg életének fonala értelmetlenül el nem szakad. Az európai olvasó számára a gyermekkorból csak nemrég kilépett főszereplő és betegsége, a tuberkulózis, Thomas Mann híres nagyregényét, *A varázshegy*et idézi, mely tipikus fejlődésregény: az ifjú Hans Castorp betegsége révén érik szellemiekben és lelkiekben felnőtté, csiszolódik átlagemberből egyéniséggé, ugyanúgy kifordítva a klasszikus „Ép testben ép lélek" mondást, mint ahogy ez Zhang Ailing munkájában történik. Ezekben a művekben ép lélek még ép testben sem rejlik, s kórral sújtott az egészségesnek tűnő külvilág – akármennyire háttérbe szorul is a történet elbeszélése folyamán, egyik esetben se feledkezzünk meg az időszakról, amikor ezen írások születtek: Thomas Mann műve 1924-ben, két világháború közé ékelve jelenik meg,[27] Zhang Ailing pedig 1944 elején írja meg és publikálja a *Hervadás*t.

A *Hervadás* az ifjú főszereplő, Chuanchang sírboltjának bemutatásával kezdődik, ezek után az időben éveket visszalépve a lány és családtagjainak ismertetésére tér rá. Chuanchang egy rátarti és urizáló shanghai család sokadik gyermeke, gyakorta tivornyázó és szerencsejáték-függő apja, csalódott és önsajnáló anyja, önző nővérei, neveletlen öccsei között nő fel, de mielőtt ő is anyagiassá és számítóvá válhatna, mielőtt „házasodónőként" megkaparinthatná a sikerhez, boldogsághoz és hírnévhez elengedhetetlen kelléket – egy jómódú férjet –, szerelmes lesz, de szerelme öröm és házasság helyett betegséget és halált hoz.

Látszólag persze a kór végez vele – de ez csak a látszat. Zhang Ailing szarkasztikus retorikáját felhasználva vezet végig bennünket a tapintatlanság és közöny megdöbbentő és kínos fokozatain, amelyekkel a fiatal teremtésnek otthon nap mint nap szembesülnie kell – a betegség orvosolható, de ezekre a bajokra nem létezik gyógyír.

Nem a tuberkulózisba hal bele, hanem az őt körülvevő emberek – éppen azok, akikhez ő a legjobban kötődik – szívják ki vámpírként az életerejét: szerelme, akihez szerelmeskedés helyett első testi élményei a kezelése révén kötik, aki orvosként hidegen és túlságosan is

---

[27] A történet maga az I. világháború előestéjén játszódik.

közönyösen viselkedik vele, s akinek ujjai közül Chuanchang lelke elillan; apja, aki lánya betegsége alatt összesen egyszer megy fel a szobájába, mert fél a fertőzéstől, akkor is ostobán és sértően idétlenkedik; szószátyár és buta nővére, aki az orvos új barátnőjével madzsongozik; anyja, akinek fontosabb megtakarított pénze rejtegetése a lánya egészségénél. A szülők előszeretettel hangoztatják „áldozathozatalukat" a nagybetegért, pedig valójában egy fityinget sem kell orvosságokra és orvosra költeniük, mert Zhang doktor teljesen ingyen végzi a kezelést – éppen ezért is hívták őt valaki más helyett. De Chuanchang ágyneműjét betegsége alatt nem cserélik, tiszta hálóruhát nem adnak neki, pedig az udvarló mindennap eljön meglátogatni őt – így nyilvánvalóan bizonyos kellemetlen szagokkal és látvánnyal kell szembesülnie.

Chuanchang ártatlan, naiv, őszinte és kristálytiszta szerelme teljes csalódásba fordul, amikor tudomására jut, hogy az orvosnak már új választottja van, egy ápolónő, aki mellesleg kíméletlenül (és látszólag teljes udvariassággal) elbánik vele a betegágy mellett. Zhang Ailing műveiben gyakori jelenség ez: a gyengéket, jelen esetben a szerelemtől sújtott, gyengéd Chuanchangot kegyetlenül eltiporják.

A novella címe a főszereplő fizikai átváltozására utal: a kezdetben szépséges és erős Chuanchang elhervad, mint egy gyenge virágszál. Jórészt az emberi butaságtól hajtva szinte minden szereplő kínos helyzetbe hozza valamilyen módon, és ami a legszomorúbb, lassú haldoklása nem vált ki részvétet, mivel az túlontúl valódi, és a legcsekélyebb mértékben sem oly költői, mint a klasszikus regény gyengélkedő hősnőjéé. Nevezetes szökése alatt az idegenek Shanghai utcáin a lány tragédiáját nem érzékelik; külsejét bizarr átvedlésnek látják, erre a transzmogrifikációra utal Zhang Ailing érzékletes hasonlatával („hűvös és fehér kaszáspók").

Ugyanakkor a fizikai hanyatlást rendkívül érdekes lelki átidomulás követi: a lányt belülről az immár viszonzatlan szerelem gyötrő tüze emészti, kívülről elkeserítő és émelyítően érzéketlen környezete fokozza fájdalmát, és e kettős szorításban öntudata és önérzete eleinte nem elhal, hanem burjánzani kezd, gyötrelmei azt a képzetet keltik, hogy elmúlásával talán még a világot is magával rántja majd. Öngyilkossági kísérlete azonban kudarcba fullad, és ez az a pont, ahol lelki átalakulásának lendülete véglegesen megtörik.

Ne feledjük továbbá az írónő hasonlatát: Chuanchang „lámpás nélküli világítótorony", ebben az esetben azonban az olvasó szinte már szerencsének tartja, hogy a lány megőrzött valamit mérhetetlen naivitásából: amikor már jártányi ereje sincs, még mindig hízó- és fogyókúráról elmélkedik, így valószínűleg teljes nyugalomban, küzdelem nélkül éri a halál.

V. A vágyott hírnév

Szülei kiskorában zseninek tartották Zhang Ailinget, így ő később kívánta és várta a hírnevet, s egész korán feltámadt benne a vágy arra, hogy maradandó és önmagát túlszárnyaló műveket alkotva kivívja az emberek csodálatát.[28] Ez életében kétszer is megadatott, és ő mindkétszer szerényen és visszahúzódóan fogadta ezt, sőt, utolsó éveit rajongói elől menekülve, lakhelyét állandóan váltogatva, társtalanságban és magába zárkózva töltötte. Los Angeles-i bérelt lakásában 1995-ben teljes magányában köszönt rá a halál.

Műveinek egyediségét első ízben 1942-ben fedezhette fel a nagyközönség, ekkor tért vissza ugyanis Hongkongból Shanghaiba, ahol számtalan esszéje és novellája folyamatos publikálásával egy csapásra óriási hírnévre tett szert. 1943-tól 1945-ig az éra kultúrájának ikonjává, az ostromlott város ünnepelt esszéistájává és regényírójává vált. Az újságok a vele készült interjúkkal, a róla készült fényképekkel voltak tele, gyakorta volt művészeti kerekasztal-beszélgetésekre hivatalos, sőt, még a pletykalapok zaftos történeteiből és a karikaturisták rajzaiból sem maradhatott ki.[29] Ebben az időszakban jelentek meg legfontosabb írásai: novellái 1943-ban a *Regényes történetek* (*Chuan qi* 传奇) című kötetben, esszéi 1945-ben a *Vízre írva* (*Liu yan* 流言)[30] elnevezést kapott gyűjteményben.

A kommunista hatalomátvétel után ideig-óráig megpróbált az új kívánalmaknak megfelelni, aztán emigrált – és ezzel új fejezet nyílt életében. Angol nyelven kezdett el publikálni a nyugati nagyközönség szemében még mindig túlságosan egzotikusnak számító kínai témákról – talán ennek is tulajdonítható, hogy a vágyott siker az Egyesült Államokban jóval nehezebben érkezett meg. Ezt a helyzetet nehezítette, hogy második férje, Ferdinand Reyher sokat betegeskedett, a házaspár nehéz anyagi körülmények között élt, és Zhang Ailingra hárult a családfenntartó szerep, aki így forgatókönyvírást is vállalt.

Hongkongban és Taiwanon töretlen népszerűségnek örvendett,[31] itt angol nyelven írt műveinek kínai fordításai tovább növelték hírnevét. A szárazföldi Kínában azonban feketelistára került, írásai nem

---

[28] Egyik esszéje a sokatmondó *Géniusz-álom* (*Tiancai meng* 天才梦, 1939) címet kapta.

[29] Nicole Huang: Introduction, in CHANG 2005: IX.

[30] Zhang Ailing esszégyűjteményének angolul a *Written on Water* címet adta.

[31] Megfilmesített műveinek sorát 1959-ben a *Tao hua yun* (angol címe: *The Wayward Husband*) nyitja.

jelenhettek meg, ő maga pedig lassan feledésbe merült, egészen az 1980-as évekig, amikor Hongkongból és Taiwanról becsempészett Zhang Ailing-kötetek jelentek meg az országban, melyeknek hamarosan a kalózkiadásai is felbukkannak.

Az 1990-es évek végre a Kínai Népköztársaságban is meghozták az írónő számára az elismertséget és a „Zhang Ailing-lázat" (Zhang Ailing re 张爱玲热). Halála után a központilag cenzúrázott kínai irodalomtörténeti tankönyvek oldalain is megjelent életének és életművének elemzése, s elismerést nyert a kínai irodalomban elfoglalt, immár megingathatatlan pozíciója.

Az igazsághoz hozzátartozik az is, hogy a szocialista Kínában egyelőre nem tudnak mit kezdeni az 1950-es évek közepén angol nyelven írt, kritikus hangvételű, a komor igazságra, a korabeli rendszer hiányosságaira kínos pontossággal rátapintó műveivel.[32] Csupán három évet élt ugyan Kínában a Mao Zedong kormányra jutása után egyre szigorodó kulturális kontroll alatt, és jóval a „száz virág" kampány, a „nagy ugrás" és a „kulturális forradalom" előtt elmenekült, de ennyi is elég volt számára ahhoz, hogy a jövőre nézve rendkívül pontos képet alkothasson magának az új rendről. Erre az egyik legjobb példa az 1955-ben megjelent, C. T. Hsia által a kínai irodalom klasszikusai közé sorolt[33] *Rizscsíra-dal* (*The Rice-Sprout Song*, 1955): a regény a földreform és tervgazdálkodás teljes csődjét mutatja be egy Shanghai környéki falu és példaképként állított gazdálkodójának, Aranygyökérnek, valamint családjának sorsán keresztül.

A mindvégig a klasszikus kínai szellemtörténeteket idéző, fenyegetően komor színekkel ábrázolt faluban az elhibázott szövetkezetesítés, az emberi hibák és a természeti csapások által tönkretett parasztság életén az éhínség lesz úrrá, és amikor a kegyetlen éhségtől hajtva megrohamozzák a központi gabonaraktárt, a falu partizánharcokban edzett kádere, Wang elvtárs a tömegbe lövet. Aranygyökér örökké éhes kislányát, aki egy kis elemózsia reményében követte a felnőtteket, a tumultusban agyontaposssák, a férfi is súlyosan megsebesül, később elkeseredésében a folyóba veti magát. Asszonya, Holdillat bosszút esküszik, felgyújtja a raktárt, és nagy valószínűséggel benne ég – a család így kihal.

És ez még nem minden: a parasztok legeslegutolsó élelmiszertartalékaikat és állataikat is kénytelenek beszolgáltatni, mi több, lelkesítő tánccal és énekkel kísérve felajánlani a kommunista hadsereg

---

[32] Zhang Ailing kommunistaellenes műveinek kínai kritikáira két jó példa Zhu 1999: 278 és Ke 1992: 441. Összegyűjtött írásainak kínai kiadásában nem találhatóak meg a szocialista rendszert kritizáló művei.

[33] HSIA 1966: 389.

tagjainak és azok hozzátartozóinak. A baljós égbolt alatt az éhhalál felé masírozó, „haláltáncot" járó falusiak képével zárul a néhány évvel később országos szinten lejátszódó, valóságos *danse macabre* előtt született mű. Zhang Ailing nem volt történész, nem voltak a szocialista kínai tervgazdaság valódi haladási irányát feltáró adatai, de művészi érzékenysége révén a hurráoptimizmus közepette megérezte és megjósolta az évek múlva emberek tömegeit nyomorba döntő és elpusztító országos tragédiát, a „három keserű esztendő" (1959–1961) 30 millió áldozatot[34] követelő csapását.[35]

A szocialista Kína csak nehezen tudott megbarátkozni egy ilyen, az Új Kínába és a pártba vetett hitet teljességgel megtagadó írás szerzőjével, azonban változnak az idők, semmivé lesznek lassan az embert próbáló rendszer okozta testi és lelki gyötrelmek, apránként talán történelemmé válik az olykor kísértethistóriákat idéző múlt nyomasztó ereje – és velük együtt a kritikus hangokkal szembeni fenntartások is elenyésznek. Ekkor talán Zhang Ailing műveinek ismertsége és elismertsége véglegesen megkérdőjelezhetetlenné válik, hiszen legtöbb írásának titokzatos tárgya, ihletője és életre hívója, a régi dicsfénytől övezett és újdonatúj ragyogással felékszerezett, megigéző metropolisz, Shanghai – örök.

Felhasznált irodalom

BÁNYÁSZ EDIT. 2002. *Kínai irodalom az '50-es években*. Szakdolgozat. Budapest, ELTE BTK Kelet-ázsiai Tanszék, kínai szak.

BÁNYÁSZ EDIT. 2003. „Az Új Érzék irodalmi társaság rövid története." In: HAMAR IMRE–SALÁT GERGELY (szerk.) *Kínai nyelv és irodalom. Tanulmányok Csongor Barnabás 80. születésnapjára.* [Sinológiai műhely 4.]. Budapest, Balassi Kiadó, 110–132.

CHANG, EILEEN. 1998a. *The Rice-Sprout Song.* Foreword by David Der-wei Wang. Berkeley, University of California Press.

---

[34] JORDÁN 1999: 273.

[35] Az éhség ábrázolása jellegzetes témája a kínai irodalomnak, többek között Mao Dun is írt a tömegeket sújtó éhezésről, azonban az 1950-es években Zhang Ailing írása kivételnek számított. Elemzői körében már akad olyan, aki fentebb említett írását ebből a szempontból közelíti meg: a 2002. február 14–16-án megtartott konferencián, amely a „Food Representation in Literature, Film and Other Arts – 2nd Interdisciplinary and Multicultural Conference" címet kapta, a Trinity University professzora, Hsiu-Chuang Deppman tartott egy érdekes előadást „The Empty Feast: Representation of Food and Revolution in Eileen Chang's Rice-Sprout Song" címmel.

CHANG, EILEEN. 1998b. *The Rouge of the North.* Foreword by David Der-wei Wang. Berkeley, University of California Press.
CHANG, EILEEN. 2005. *Written on Water.* New York, Columbia University Press.
DONG, STELLA. 2000. *Shanghai: The Rise and Fall of a Decadent City.* Harper Collins Publishers.
HSIA, C. T. 1962. *A History of Modern Chinese Fiction, 1917-1957*. New Haven–London, Yale University Press.
KE LING. 1992. *Yao ji Zhang Ailing* [Zhang Ailingnek, a távolba]. In: *Zhang Ailing wenji* 1–4, di 4 juan [Zhang Ailing írásainak gyűjteménye I–IV., IV. kötet]. Anhui, Anhui Wenyi Chubanshe.
QIAN LIQUN–WANG CHAOBIN–WEN RUMIN–WU FUGUI. 1996. *Zhongguo xiandai wenxue sanshi nian* [A modern kínai irodalom harminc éve]. Shanghai, Shanghai Wenyi Chubanshe.
SLUPSKI, ZBIGNIEW (ed.) 1988. *A Selective Guide to Chinese Literature 1900–1949. Volume II. The Short Story.* Leiden, E. J. Brill.
YU BIN. 1995. *Zhang Ailing zhuan* [Zhang Ailing története]. Hainan, Hainan Guoji Xinwen Chuban Zhongxin.
ZHANG AILING. 1994. *Hong meigui yu bai meigui – Zhang Ailing xiaoshuo ji* [Vörös rózsa és fehér rózsa – Zhang Ailing összegyűjtött regényei]. Anhui, Anhui Wenyi Chubanshe.
ZHANG, JINGYUAN. 1992. *Psychoanalysis in China. Literary Transformations*. Ithaca, Cornell University, East Asia Program.
ZHU DONGLIN (ed.) 1999. *Zhongguo xiandai wenxue shi 1917–1997*. [A modern kínai irodalom története 1917–1997]. Beijing, Gaodeng Jiaoyu Chubanshe.

ZHANG AILING

Hervadás[36]

Amikor a szülei szert tettek egy kis pénzre, a sírját felújíttatták: egy fehér márványangyalt állíttattak elé.

A lehajtott fejű, kitárt karú angyal lábát puttók hada veszi körül – ez nagyjából tíz pár fehér kőszemet jelent. Fehér kőhaj lobog a kőszellőben, a fehér kőtóga redői közül erőteljes test villan elő: tejfehér fagyott hús – jéghideg. Olyan, akárcsak a mozifilmekben látható tökéletes sírboltok, ahol a virágot hozó embernek az illatos füvek között, a lenyugvó nap sugarában a legtökéletesebb szomorúságot illendő éreznie.

[36] A fordítás a ZHANG 1994 kötetben szereplő szövegkiadás alapján készült.

Az angyal háta mögött kicsiny tábla rejtezik: *„Szeretett leányunk, Zheng Chuanchang sírja"*. A hátoldalára az alábbi modern stílusú gyászfeliratot vésették:

„Chuanchang különleges szépségű lány volt… 19 évesen érettségizett a Hong Qing Leánygimnáziumban, 21 évesen tuberkulózisban hunyt el… Szerette a zenét. Szerette a csendet, szerette a szüleit… Határtalan szeretet, határtalan ragaszkodás, határtalan együttérzés… Virág az emlékezetben, örökké nyíló rózsaszál… Nyugodj békében, a téged szerető emberek szíve mélyén. Mindenki szeretett, aki csak ismert téged."

De ez egyáltalán nem fedi a valóságot. Igaz, szép lány volt, szerette a csendet, tüdőbajban hunyt el, és halálát mindenki teljes szívvel gyászolta, azonban… Teljesen másképp történt.

Chuanchang teste telt és formás volt, különösen ragyogóan fénylő fehér válla volt igéző. Viszont meglepő módon e test felett arca rendkívül sovány metszésű volt, az orra hegyes és pisze, az ajka vékony és piros, hosszú szempillájú hatalmas szeme tisztán csillogott. Orcáján a „reszkető lélek" kifejezése ült, tele mély értelmű, túláradó szívélyességgel és bölcsességgel, éppúgy, mint az *Üvöltő szelek* írónőjének, Emily Brontë-nek az arcán. Igazából Chuanchang egyáltalán nem volt okos, semmivel nem tűnt ki a tömegből. Lámpás nélküli világítótorony volt.

A lánytestvérek között nem számított gyönyörűnek, mivel már volt néhány különleges bájjal megáldott nővére. A Zheng családban mindenki feltűnően szép volt, beleértve apját is: Zheng úr úgy nézett ki, mint a reklámplakátokon látható tipikus shanghai aranyifjú, aki Lekoufu italt[37] kortyolgat és cigarillót pöfékel – arca kerek volt, szemöldöke ívelt, szájszöglete mosolyra görbült. Ha rövidnadrágot adtak volna rá, akkor úgy nézett volna ki, mint a gyermekgyógyszert szürcsölő kisfiú; ha meg lekonyuló bajusza lett volna, akkor az egészségmegőrző szert hörpölgető öregurat jeleníthette volna meg; fehér szakállal meg elmehetett volna Mikulásnak.

Zheng úr fiatal kora óta hűséges maradt a Qing-dinasztiához, és mivel nem ismerte el a Köztársaság legitimitását, így annak első évétől kezdve[38] semmit sem öregedett. Nem vetette meg az italt, a nőket

---

[37] A korabeli Shanghai egyik kedvelt élvezeti cikke, gabonából, tejből, mézből és kakaóból készült.

[38] A Kínai Köztársaságot 1912-ben kiáltották ki, az utolsó császári dinasztiát ekkor váltotta fel a köztársasági rend.

és az ópiumot, de lelke mélyén gyermek maradt – egy üveg borszeszben ázó gyermekhulla.

Zheng asszony meg úgy gondolta magáról, hogy még a férjénél is fiatalosabban néz ki, gyakran mondogatta is elégedetten:

– Már tényleg félek vele együtt az utcára menni. Attól tartok, hogy az emberek jóval fiatalabbnak látnak, és még az ágyasának hisznek.

A kecses és elragadó Zheng asszony kecses és elragadó leányai társaságában a partikon mindig a legfeltűnőbb csoportosulást alkották. Angolul ugyan nem beszélt, de az óriási termekben Zheng asszony szívesen kiabált így jó messziről:

– Gyertek csak ide! Lancy! Lucy! Shally! Polly!

Bezzeg otthon a lányok azonnal átváltoztak Legnagyobb, Második, Harmadik és Negyedik gyerkőccé, őket még három fiúgyerek követte, a legifjabbat egy ágyas szülte, akit már elbocsátottak.

A sok gyerek óriási terhet jelentett – Zheng úr gyakorta keveredett hatalmas adósságokba, rengeteg bosszúságot okozva ezzel feleségének. Zheng úr már csak extravagáns, nemtörődöm férfiú maradt, amikor volt pénze, a családon kívül nemzett gyereket, ha pedig nem volt pénze, akkor meg otthon. A pénztelen időszakok gyakoribbak voltak, ezért megállás nélkül jöttek a gyerekek – de ha már megszülettek, ugyanolyan szeretettel fogadta őket. Amikor nem kellett a fogához vernie a garast, akkor nem lehetett Zheng úrról azt állítani, hogy szűkmarkú lett volna: mindent megvett nekik, amit csak akartak. Amikor az ópiumágyon feküdt, és a gyerekei a combját dögönyözték, masszírozás közben kitapintották a zsebében lévő pénzt. Ha nem mondta azt, hogy elvehetik, akkor a lányok elkezdték vadul püfölni a lábát, mire az apjuk nevetve kiabálni kezdett: „Jaj, jaj, agyonüttök, most aztán tényleg agyonüttök!"

Újévkor elsőként ment szerencsejátékot játszani, a „kilences" hazárdjáték falapocskáinak osztását addig abba sem hagyta, amíg kétszáz yuanért váltott rézpénzt el nem veszített. Szórakozni, azt tudott, viszont amikor dühbe gurult és botrányt okozott, nem nézett se istent, se embert.

Ha Zheng úr élete 40 évnyi összefüggő bohózat volt, akkor a feleségéé hosszúra nyúlt, monoton tragédia. A nő gyűlölte, hogy a férje olyan felelőtlen, gyűlölte, hogy annyi gyereket kellett neki szülnie, gyűlölte, hogy fittyet hány a tisztaságra; oda van az ágy elé készítve a köpőcsésze, mégis a papucsba köp. A nő mindig felszegett fejjel, imbolyogva téblábolt a lakásban, közben komoran dinnyemagot ropogtatott – gyönyörűséges, sápadt, reményvesztett asszony.

Nem csoda, hogy Zheng asszony kétségbeesett volt. Férjhezmenetelét követően még volt egy kis vagyon a családban, félre tudott

magának rakni egy kevéske tartalékot. A Zheng család anyagi ügyeinek rendszere azonban a lehető legkiszámíthatatlanabb dolog volt, s hogy hogy nem, az összes megtakarítása felemésztődött. Mindazonáltal nem mondott le az asszonyok ősi szokásáról, tisztában volt azzal, hogy akkor is folytatnia kell a pénz gyűjtését, ha lehetetlen azt megőriznie. Bár az otthoni ügyek igencsak kuszák voltak, mégiscsak sikerült a nagy zűrzavarban félretennie valamennyit. De ez a vagyonka véget nem érő bosszúságok forrását jelentette számára, a férje ugyanis elsőrendű pénzkunyeráló volt.

Eldönthetetlen volt, hogy Zhengék szegények vagy jómódúak. A szolgákat és cselédeket tartó család egy nyugati stílusú házban lakott, amelyben csak két darab ágy volt; a kisasszonyok esténként a nappaliba vonultak az ágyneművel, és a földre ágyaztak meg maguknak. Az ott lévő néhány bútort kölcsönkapták, csak a rádió volt az övék, a gramofon dobozában mégis a legújabb slágerek lemezei sorakoztak. Egyfolytában nassoltak, moziba az egész család automobillal ment, ugyanakkor a gyerekeknek lyukasak voltak a fogaik, és nem volt pénz a tömésre, az iskolában pedig nem futotta tollhegyre.

A cselédeknek már túl sok kifizetetlen bérük halmozódott fel, ezért kénytelenek voltak továbbra is náluk maradni. Amikor a személyzet a konyhában lakomát rendezett, a sikátor összes szolgálója eljött, hogy részt vegyen rajta, s a nyolcszemélyes asztal hosszú lócáit teleülték az emberek. Ha a szakácsnak távoli rokonai érkeztek a városba, akkor a Zheng-rezidenciába vackolták be magukat.

A kisasszonyoknak arra nem tellett, hogy divatos selyemblúzt viseljenek, de a vászonöltözékek halmokban álltak náluk. Hónapokig hordtak egy-egy béleletlen, kétrétegű pamutruhát, majd egyszerűen egy ládába gyömöszölték, ahol az a rákövetkező évre megpenészedett. Ekkor újat készíttettek. A selyemharisnyát már akkor megkaparintotta egy másikójuk, mielőtt viselni kezdték volna – de mire ez kiderült, a lyuk nagyobb volt rajta, mint a harisnya maga. Egyfolytában siránkoztak, nyíltan civakodtak, vagy pedig alattomban áskálódtak. Bár elegáns környezetben nőttek fel, ebben „az erősebb felfalja a gyengébbet" helyzetben a lányok ugyanolyan erőszakosakká és életrevalókká váltak, mint a brikettszedegető kölykök.

Persze mindez rejtve maradt. Mások előtt nem akadtak náluk gyöngédebb és udvariasabb lányok, akik úgy összetartottak volna nővéreikkel, mint ők. Nagyon is jól tudták, hogyan célszerű viselkedni, mivel a kiskoruktól kezdődő szilaj viaskodások tehetséges emberekké formálták őket. Chuanchang a nővérek között a legnyíltszívűbb volt, lassan, de temperamentumosan beszélt. A legfiatalabb lány volt, a nagyobbak természettől fogva elnyomták, utána pedig

ott voltak öccsei, akik a szülők gondoskodó szeretetét vitték el előle, így a családban elkerülhetetlenül alárendelt helyzetbe került.

De a családtagjaitól kapott kemény edzésnél keresve sem találhatott volna jobbat. A hírnévre való tekintettel a Zheng család lányai nem dolgozhattak eladónőként vagy gépírónőként, az egyetlen kiút az volt, ha „házasodónővé" váltak. Bár otthon semmiféle szaktudásra nem tettek szert, ha azonban csak egy talpalatnyi földön is megvethették lábukat, rátermettségük mindenképpen bebizonyosodott. Fogalmazhatunk úgy is, hogy Chuanchang belépett a „menyasszonyképzőbe".

A szépítkezés területén azonban csak kevéssé bontakozhatott ki. Nővérei a cicomázkodásban igencsak járatosak voltak, s egyhangúlag eldöntötték:

– Húgocskánk számára a diáklány-stílus a megfelelő, az arctípusához az ondolálás nélküli frizura illik. Húgocskánk minél puritánabbul öltözik, annál jobb, csak keveseknek áll jól a kék vászonruha, de kishúgunkon a hosszú, kék vászontunika kifejezetten merészen néz ki.

Ezért aztán Chuanchang egész évben hosszú kék vászonblúzt hordott, nyáron világoskéket, télen sötétkéket, és így persze sohasem veszekedett a nővéreivel olyasmi miatt, hogy például egyszerre nézték volna ki maguknak ugyanazt a ruhaanyagot. Azt is mondták még a nővérei:

– Ha kishúgunk felhúzza magára azt a mostanság divatos narancssárga selyemharisnyát, akkor a lába még kövérebbnek fog tűnni, olyan lesz, mint valami német virsli. Hordjon inkább zoknit, vagy legyen mezítláb.

S hozzátették:

– Húgocskánk prémes ruhákat nem viselhet, az öregítené.

Viszont az a gyapjúkabát, amelynek a gallérját egy foszlott, fekete birkaprém szegélyezte, és a három nővérének már nem kellett, a hugicán végül is jól mutatott, mert túl rövid volt az ujja, ami miatt a csuklójából kilátszott két-három hüvelyknyi, így pont úgy nézett ki, mint egy növésben lévő kisgyerek – oly ártatlanul bűbájos volt!

Nagy nehezen érkezett el az a nap, amikor a nővérei egymás után már mind férjhez mentek. Chuanchang csak ekkor kezdett el hirtelen kivirágozni. Ő viszont nem igyekezett párt találni. Elvakultan arra várt, hogy majd az apja egy kis pénzhez jut, amiből elküldené őt az egyetemre, ahol kellemesen elszórakozgatna két évig, majd kényelmesen megtalálná a megfelelő embert. Majd ha apa pénzhez jut…

Az apa viszont csak abban az esetben költött volna a lánya tandíjára, ha rengeteg pénz állt volna a házhoz, olyan sok, amiből feles-

leg marad. Egy lány egyetemi diplomája ugyanis a lehető legesztelenebb luxuscikk.

Zheng úr sem sietett a lányának vőlegényt találni. Azt mondta:

– Nem engedhetem meg magamnak, hogy minden évben férjhez adjak egy lányt! Akárhogy nézzük is, eldorbézoljuk így a kis vagyonunkat. Ha ismét férjhez adunk egyet, akkor mi, az agg házaspár leszünk a feleségkísérő szolgák.[39]

De volt igazság abban is, amit Zheng asszony mondott – a Zheng család tagjai között egy sem akadt, aki ne tudott volna valami okosságot mondani, még a kisöcsi is kipréselt egy kis igazságot, amikor a nadrágjába pisilt –, ő ugyanis kijelentette:

– Manapság úgy mennek a dolgok, hogy ha te nem ismerteted össze valakivel, akkor bemutatkozik majd ő valakinek. Ha jó emberrel találkozik, akkor azt ő találta, nem neked lesz hálás érte. Ha pedig rosszal akad össze, azt hiába is elleneznéd, késő bánat, amikor már rokonokká válunk, feleslegesen lesz sértődés belőle.

Zheng asszonyt rendkívüli módon érdekelte vőinek kiválasztása. Hamuszürke életének piciny, bíbor parazsa volt ez. Bár a férjének sok gyereket szült már, és fog is még szülni, romantikus szerelemben mégis hiányt szenvedett. Ugyanakkor rendes feleség volt, sem mersze, sem alkalma nem volt arra, hogy más téren nyerjen kielégülést. Így férfiakat keresett, de pusztán azért, hogy vő legyen belőlük. Tudta, hogy gyönyörűséges és bánatos anyósként vőinek választásában nem csekély szerepe lesz.

A második és harmadik kisasszony házasságuk után férjurukkal együtt Belső-Kínába költöztek, így Zheng asszony Chuanchang ügyét a legidősebb lányra bízta. A lányok férjhez adásánál az elsőé megy a legnehézkesebben, de aztán rántják egymást maguk után, a többi már gyerekjáték.

A legelső vő egyik volt osztálytársa éppen akkoriban jött vissza Bécsből. A külföldről épphogy hazaérkezett diákok állítólag jól összevannak zavarodva, a legkönnyebben egy ilyet lehet kifogni. A férfi neve Zhang Yunfan volt, orvosnak tanult, s a családja sem állt rosszul.

Amikor Chuanchang meglátta Zhang Yunfant, úgy találta, hogy nem elég magas, s nem elég sötét a bőre. Eszményképéhez döntő feltétel volt továbbá a sportos testalkat is. A férfi nem fogalmazott elég szabatosan, a szavakat egyenként köpte ki nagy elővigyázattal, valahogy úgy, mint ahogy egy fényűző banketten a meggymagot köpik óvatosan az ezüstkanálba – aztán lopva a tányér szélére kell ám

[39] A tradicionális kínai menyegző folyamán a lányos házból a menyasszonyt az új otthonba kísérő cselédek.

helyezni, mert ha nem vigyázunk, akkor a mag az ember szájából közvetlenül a tányérba pottyan, és csörömpölés lesz a vége, az pedig módfelett illetlen. A szavak megválasztásánál is túl modoros volt a férfi: a *„jó"* az *„jó"* volt, a *„rossz"* az *„nem túlontúl jó"*, az *„utálom"* pedig *„nem szívelem túlontúl"*. Chuanchang első benyomása róla teljesen lesújtó volt; „nem eléggé" ilyen, „nem eléggé" olyan, de aztán néhány találkozásuk után ugyanezekből az okokból kifolyólag belészeretett.

Nemcsak a családja volt tehetős, hanem maga a fiú is. Ezenkívül ápolt és tiszta volt, nem úgy, mint a lány családtagjai. Chuanchang szerette benne, hogy brillantin van a haján, hogy kissé lebiggyeszti alsó ajkát, és azt, hogy néha sötét keretes szemüveget hord. A vonzalom ezen okai mögött talán csak az állt, hogy a lány számára ő volt a legelső férfi, aki számításba jöhetett. Nem nyílt módja az összehasonlításra, a későbbiekben pedig már ideje nem lett arra, hogy egy másodikkal találkozzék.

Első alkalommal a legidősebb nővér hívott meg mindenkit táncolni, másodjára pedig Zhang Yunfan viszonozta a meghívást, ezután meg Zheng asszony hívta meg őt a házukba. A résztvevőkben már feltámadt „a nagy ügy immár eldöntetett" érzése. Mondta is Zheng asszony:

– Amint megtörténik az eljegyzés, elmegyek Yunfan kórházába, és megröntgeneztetem magam, állandóan aggódom, hogy esetleg valami baja van a tüdőmnek. Ha nem sajnálnám a vizsgálatra a pénzt, már réges-rég megcsináltam volna, s akkor nem kellett volna ennyit nyugtalankodnom az utóbbi években. Aztán itt vannak a gyomorfájdalmaim is, meg kellene kérdeznem tőle, van-e valami újfajta gyógyszer, aztán vagy kétszer injekcióztatnék is. Eztán meghűlésnél vagy hasmenésnél nem kell már idegeneket hívni, itt lesz már vőuram.

Zheng úr nevetve így szólt:

– Ha majd gyógyszergyári részvényeket akarsz venni, akkor lesz már hozzá tanácsadód, bátrabban lehet kockáztatni.

A feleség erre teljesen kikelt magából:

– Mikor láttál te engem részvényeket vásárolni? Hát honnan lenne nekem arra pénzem? A bal kezed adta, vagy netalán a jobb kezed?

Őszközép ünnepén Zhang Yunfan egyedül volt Shanghaiban, ezért Zheng asszony az otthonukba hívta őt vacsorára. Sajnálatos módon a férje az előző napon zálogosította el az asszony egyik gyűrűjét, a házaspár emiatt jól összeveszett, másnap az ünnepre az asszonynak besárgult az arca a dühtől, és gyomorfájásra fogva a dolgot aznap nem kelt ki az ágyból. Lámpagyújtáskor még mindig a pár-

nán ült, és híg rizskását evett, az ágyán egy vörösfa tálalóasztalka volt, rajta sózott savanyúságfélék.

A földszinten már az ősök tiszteletére hajlongtak a lélektáblák előtt, a vendég is megérkezett, és elfoglalta a helyét az asztalnál. A szolgálók már jó néhányszor megpróbálták meggyőzni az asszonyt, de neki nem akaródzott lemenni. Zheng úr vihorászva[40] felvette az evőpálcikát, és unszolni kezdte Zhang Yunfant:

– Együnk csak, ne várjunk rá.

Yunfan kénytelen volt a hidegtál előételeiből egy keveset a tányérjára szedni, és enni pár falatot. Chuanchang nevetgélve azt mondta:

– Mindjárt jövök, csak fölmegyek az emeletre, körülnézek egy kicsit.

Az asztaltól a konyhába sietett, és utasította a személyzetet, hogy várjanak még a cápauszonyleves felszolgálásával, majd felment az emeletre. Zheng asszony leeresztett szemhéjjal, mogorva arckifejezéssel ült az ágyon, az egyik kezében evőpálcikák, a másikban pedig vécépapírral teli tölcsér. Egyet krákogott, és az összegyűlt slájmot abba köpte, aztán folytatta a rizskása majszolását.

Chuanchang kezével gyorsan lefedte az evőcsészét, és győzködni kezdte az anyját:

– Mama, gyere le a többiekkel együtt enni. Évente egyszer adódik ilyen alkalom, gyűljünk hát egybe mi is. Ma még vendég is érkezett, annyira udvarias, és nem is tudja, mi történt itt. Papa hibázott, de nem beszélhetnénk meg ezt holnap?

Győzködte-győzködte, erőszakkal megfésülte, megmosdatta, átöltöztette az anyját, ezután Zheng asszony végre letámolygott a lépcsőn. Üdvözlésképpen biccentett egyet Yunfan felé, kibökött néhány udvarias szófordulatot, aztán odahívta magához a fiát az asztal másik végéről, leültette maga mellé, és miközben megtapogatta, végigsimította, azt mondta neki:

– Köszöntél már Zhang bácsinak? Nézd már, milyen szurtos a képed, hát még az emberek szeme elé mersz kerülni? Hol sároztad így össze az új cipődet? Menj csak ki a kapuhoz, a háncs lábtörlőnél rugdosd le róla a sarat!

De a legényke csak az asztalra kirakott mandulabél felmarkolásával törődött, esze ágában sem volt elmozdulni onnan, füttyentett hát egyet, mire odajött a család hatalmas kutyája. A cipőjén lévő sártól a gyerek úgy szabadult meg, hogy a cipőt jól az eb hátához dörzsölte. Két-három ilyen behemót, sárga kutyája volt a Zheng családnak, mind öreg és tohonya, hullott a szőrük, mert ótvarosak voltak.

---

[40] A nevetgélés, vihorászás annak lehet a jele, hogy valaki nagyon zavarban van.

Ahogy az ajtó előtt feküdtek, azt lehetett hinni róluk, hogy valami ócska, régi, barna szőnyegek.

Felszolgálták a cápauszonylevest. Zheng úr körbenézett, kicsik és nagyok a családból mind összegyűltek, kivéve azt a kisfiát, amelyiket az ágyas szülte. Megkérdezte Zhao nénit:

– Hol marad a legifjabb úrfi?

Zhao néni erre Zheng asszonyra sandított, és azt mondta:

– A dajka a sikátorba vitte játszani.

Zheng úr erre az asztalra csapott:

– Hülyék! Miért nem szóltatok nekik, hogy elkezdődött a családi vacsora? Az, hogy máskor nem esznek velünk egy asztalnál, még rendben volna, de ma, amikor az egész család összegyűlik az ünnepi lakomára, nem hiányozhatnak ők sem. Azonnal hívd ide a dajkát!

Zheng asszony erre szemöldökét ráncolva azt mondta:

– Túl olajos ma az étel, csak nem így akartok elüldözni az asztal mellől?! Menj, és vágj össze nekem két száznapos tojást borkorcsolyának!

Zhao néni „igenis”-sel válaszolt, de tétovázott, nem mozdult. Zheng asszony ráripakodott:

– Megsüketültél? Azt parancsoltam, hogy apríts száznapos tojást!

Zhao néni erre összezavarodva elsietett. Zheng úr az ezüstkupicát keményen lecsapta az asztalra, a keze csupa bor lett. Meglebbentette köntösét, felállt, és az utcára sietett, hogy saját maga hozza vissza a gyereket. Épp csak kisietett a hátsó ajtón, amikor karján a fiúcskával elöl belépett a dajka. Chuanchang így szólt hozzá:

– Dadus, ügyelnünk kell a látszatra, hozz egy kisszéket a hátam mögé, fogj egy tálkát és egy pár evőpálcikát, aztán adj neki enni egy kicsit. Na, így meg is oldódik a dolog.

Amikor meghozták a rizzsel teli tálkát és a pálcikát, azokat Zheng asszony vette át, egy kis zöldséget szedett az evőcsészébe még, és azt mondta:

– Vidd ki a konyhába megetetni, én látni sem bírom, mert azonnal dühbe jövök. Utolsó kis fattyú! Agyondicsérheted, akkor is csak egy utolsó kis fattyú marad.

Ahogy a dajka vitte ki a gyereket a konyhába, épp összetalálkozott Zheng úrral, amint az a hátsó ajtón jött befelé. Látván, mire készülnek, a férfi rettentően feldühödött, hirtelen magához ragadta az evőcsészét, és úgy földhöz vágta, hogy az csörömpölve ripityára tört. A gyerek az előbb végre szinte már a szájában érezhette a falatot, most meg csak azt látta, hogy az étel ismét semmivé vált, ezért bömbölni kezdett. Zheng úr ekkor dörgő hangon kekszért küldetett.

A mindenes megkérdezte:

– Egy yuanért hozzak az ömlesztett kimértből, úgy, mint máskor?

Zheng úr rábólintott.

– Előlegezzem meg a pénzt? – kérdezte a dajka.

Zheng úr biccentett egyet, és azt mondta:

– Na, tűnés már, ne fecsegjetek annyit!

– Nem kellene néhány yuannel többet venni? – kérdezte a mindenes. – Nehogy ne legyen, amikor szükség lesz rá.

– Ha többet vásárolnál is, úgysem lehet ebben a házban semmit sem félretenni, a legközelebbi alkalomra megint újat kellene venni.

Meghallván ezt Zheng asszony felcsattant:

– Hát ezzel meg kire célzol? Az én gyerekeim belepusztulnának abba, ha odáig kellene süllyedniük, hogy azt lopják el, amit a szajha kölyke meghagyott! Hányásuk meg hasmenésük lenne tőle!

Zheng úr a lépcsőn állva ridegen nevetett:

– Ugyan már, mire való ez a fröcskölődés? Hányás meg hasmenés… Tudom én ám, hogy van már embered, aki kikúrálná…

Ezt hallván Zhang Yunfannál nem esett le a tantusz, de Chuanchang arcán látszott, hogy szégyenkezik.

A cápauszonyleves után a következő fogás a „tündérkacsa-pecsenye" volt. Miközben Zheng asszony szedett belőle Zhang Yunfan tányérjára, könnybe lábadt szemmel, gondterhelten így szólt:

– Zhang úr, ugye kissé furcsállja azt, amit ma a családunkban látott? Én nem kezelem önt idegenként, tulajdonképpen azt akarom, hogy tudja meg, micsoda életet is éltem én ezekben az években. Chuanchang, szedj egy kis pirított rákot Zhang úrnak! Kérdezze meg Chuanchangot, kérdezze meg csak őt! Ő aztán tudja, miféle ember az apja.

Melyik napon nem mondtam neki és a nővéreinek: „Lancy, Lucy, Shally, Polly, legyetek óvatosak! Nehogy úgy járjatok, mint anyátok, aki nem a megfelelő emberrel kötötte össze az életét – az nagyon fájna nekem, nem bírnám elviselni."

Kiskoruktól kezdve mondom nekik: „Tanuljatok szorgalmasan, mert még ha egy faragatlan fickóval hoz is össze a sors, ha meg tudtok állni a saját lábatokon, elmehettek tőle." Ej, Zhang úr, de ez csak a hétköznapi nőkre vonatkozik, nekem nem megy! Az a baj velem, hogy túl nagy a szívem. Túl nagy a szívem! Bár nem jártam iskolába, de a főzéshez, varráshoz értek, ezekkel el tudnám tartani magam. Ha egyedül lennék, kissé keservesen is, de helyre tudnám billenteni az életem.

Bár iskolába nem járt, Zheng asszony mégis modern kifejezésekkel tűzdelte tele mondandóját, s gördülékenyen fogalmazott. Így folytatta:

– Az az én bajom, hogy túlságosan érzelemgazdag vagyok. Ó, nem bírom nézni, hogyan tiporja el az apjuk a gyermekeimet! Úgy hittem, hogy várok még két évet, míg a gyerekeim felnőnek, ne kelljen attól tartanom, hogy eltaposssák őket – aztán elmegyek innen. De ki gondolta volna, hogy mire nagyobbak leszek, jönnek utánuk még kisebbek is? Hát így lett áldozathozatallá egy sajnálatra méltó családanya egész élete!…

Ültében hátrafordult, és utasította a mögötte álló Zhao nénit, hogy szolgálja fel a következő fogást.

– Zhang úr, egyék egy kis csülköt, amíg meleg. Láthatta ön is, hogyan bánik a férjem velem, így ment ez az utóbbi években. De most már nem félek tőle! Meg is mondtam neki: „Való igaz, én egy szánalomra méltó asszony vagyok, egy beteg és tehetségtelen nő, akit kényed-kedved szerint elnyomhatsz. De vannak nekem lányaim, akik szeretnek engem, akik megvédenek engem! Ó, a lányaim szeretnek engem, a vőim szeretnek engem!"

Chuanchang már eredetileg is kissé kínosan érezte magát, de most aztán elszorult a szíve. A kezével megnyomkodta mellkasát, és azt mondta:

– Nem tudom, mi van velem, úgy nyilall a szívem.

– Ne egyél többet, inkább igyál egy korty forró teát – mondta az anyja.

– Pihenek egy kicsit a fotelben, hátha jobban leszek – szólt Chuanchang, azzal átment a boltíves ajtajú nappaliba, és leült.

Odaát végeérhetetlenül folyt tovább Zheng asszony keserű panaszáradata, mire Yunfan azt mondta:

– Ne szomorkodjon egyfolytában, néném, mert nem tesz jót az egészségének. Akár erőnek erejével is, de egyék egy kicsit.

Zheng asszony szedett magának egy kanál tejszínes karfiolt, megkóstolta, majd szemöldökét összevonva így szólt:

– Túl olajos, hozzatok inkább tésztát. Van csülök, legyen hát csülökhúsos tészta.

Már mindenki végzett az asztalnál, amikor végre meghozták a tésztát, Zheng asszony evett, közben dőlt belőle a szó, s ezalatt kihűlt az étel. Elvitette felmelegíttetni, majd elégedetlenkedett, hogy nem öntenek teát Zhang úrnak, mire Yunfan sietve így válaszolt:

– Ott a teám a nappaliban, csak egy kis forró vizet kell hozzá önteni.

Azzal élve a kínálkozó alkalommal átsietett a nappaliba.

A nappaliban a lámpa porcelánburájából hiányzott egy darab, mert a gyerekek kitörték játék közben, ezért ha lehetett, Chuanchang kerülte a használatát. A szobában félhomály uralkodott, csak az látszott, hogy a lány a fotel kartámlájára könyököl. Dús, kibomlott,

hosszú hajjal, háttal ült a fénynek, körülötte aranypihés sugárkoszorú remegett, álmodozó, hatalmas szeme elfátyolosodott, és haloványan csillogott a sötétben.

– Rosszul érzed még magad? – kérdezte a férfi. Chuanchang ültében kiegyenesedett, és nevetett:

– Már sokkal jobban vagyok.

Yunfan furcsállta, hogy a lány nem kapcsolta fel a villanyt. Zavarba ejtő lett volna így a félhomályban szemtől szembe egymással, ezért a férfi kénytelen volt a kintről beáramló lámpafényben karba tett kézzel az ajtónyílásban álldogálni. Chuanchangra pont ráesett a fény, Yunfan tisztán látta a lány hagymafehér, nyersselyem qipaóját,[41] azt, hogy fehér karjai és a fehér ruha közötti határ elmosódik; látta különleges nyakláncát is, melyet legidősebb nővérének férje hozott Párizsból: egy pár aranyozott kezet formázott hegyes, hosszú, bíbor körmökkel. Ahogy a nyakára fonódott, olyan volt, mintha meg akarta volna fojtani.

– Zhang úr, te igencsak hallgatag vagy – mosolygott Chuanchang.

– Az előbb megkérdeztem, hogy jobban vagy-e már, de ha tovább kérdezősködnék, az már olyan orvosos lenne. Rettegek attól, hogy mások azt mondják rólam, hogy olyasvalaki vagyok, aki három mondatra sem tud eltávolodni a szakmájától.

Chuanchang nevetett. Zhao néni bejött a hollófekete teáskannával, hogy vizet töltsön, a lány pedig kivett a talpas bonbonier-ből egy marék édességet, és letette a férfi elé:

– Egyél cukorkát.

A Zheng ház ajtói mindig tárva-nyitva álltak; karjában a gyermeket ringatva elölről besétált a dajka, és körbejárta kétszer a fotelt. Zheng asszony a szomszédos helyiségben tésztát falatozott, de ekkor hátrafordult, és szúrósan rájuk meredt. Majd így szólt Chuanchanghoz:

– Ne adj neki cukrot, mert egyre jobban el lesz kapatva, aztán ha vendégek jönnek, majd mindenkitől kunyerálni fog!

A dajkának nem volt maradása, kénytelen volt a gyereket hátravinni. Amikor a kicsivel az étkezőn haladt keresztül, Zheng asszony észrevette, hogy a fiúcska keze apró kekszdarabokkal van tele, a szájában mégis körtét rágicsál. Azonnal kiabálni kezdett:

– Ki adott neki a körtéből? Az a kosár körte az emeleten ünnepi ajándék Gu asszony családjától, még tovább akartam ajándékozni! Tilos hozzányúlni! Ki adott neki belőle?

---

[41] Hagyományos kínai női öltözet: magas nyakú, hosszú, gyakran ujjatlan ruha, amely kétoldalt combig fel van hasítva.

A lentiek nem mertek válaszolni. Zheng asszony lerakta az evőpálcikát, és faggatózva az emeletre ment.

Chuanchang restelkedve felállt, Yunfan azt hitte, hogy a lámpát akarja felgyújtani, de a lány a rádiót kapcsolta be. Mivel nem volt megfelelő asztalkájuk, a szerkentyűt a padlóra helyezték. Chuanchang a földön guggolva csavargatni kezdte a gombokat, mire Yunfan odajött hozzá, leült egy közeli fotelre, és vidáman azt mondta:

– Nagyon szeretem a rádió fényeit, mindig a zenét követik.

Chuanchang lehalkította a készüléket, és félhangosan azt mondta:

– Nincs nekem más vágyam, csak az, hogy egyszer úgy alhassam el, hogy nézem közben a rádiót.

– De hát ez nagyon egyszerű! – nevetett a férfi.

– A mi családunkban ez lehetetlen. Itt senki sem számíthat felhőtlen boldogságra – mosolygott a lány.

– Lehetséges. A nagy családoknál elkerülhetetlen egy kis felfordulás.

Chuanchang gyors pillantást vetett rá, lehajtotta a fejét, sóhajtott egyet, és így szólt:

– Igazából apám csak éretlen egy kicsit, anyámnak is megvannak a maga hibái. Valójában a családunk megbecsüli a mamát, az a baj, hogy nem jó az egészsége, és mi nem tudunk róla gondoskodni.

Yunfan hallván, hogy a lány minden ok nélkül a szülei védelmére kelt, éppúgy, mintha ő az elégedetlenségét fejezte volna ki velük kapcsolatban, átgondolta, mit mondott az imént – de szó sem volt ilyesmiről. Mindketten hallgatásba burkolóztak.

Hirtelen meghallották, hogy a hátsó kapunál elkiáltja magát valaki:

– Megérkezett a legnagyobb kisasszony és férje!

Chuanchang ekkor mintha megérezte volna, hogy kicsit illetlen dolog világítás nélkül ücsörögni a nappaliban, ezért felállt, hogy felkapcsolja a villanyt. A kapcsoló éppen Yunfan széke mögött volt, és amikor a lány a férfi elé állt, hosszú qipaójának alja egy röpke pillanatra megakadt Yunfan lábfején, majd szétnyílt.

Ez a qipao rendkívül hosszú volt, réges-rég kiment már a divatból. A lány azért vette fel, mert Yunfan azt mondta a sógorának, hogy ő azt szereti, ha egy nő ruhája túlér a bokáján, mert amikor külföldre utazott, épp ez volt a divat, de az idén, amikor hazajött, már nem látott ilyet.

A férfi csak az előbb figyelt fel a ruhára, megfogalmazhatatlan érzések kerítették hatalmukba, a rüsztjén pedig mintha állandóan a lebbenő qipao kígyózott volna.

Ez a ruha régimódi volt, hosszú és túl nagyra szabott, a bő öltözetek azonban különleges csáberővel rendelkeznek: járás közben szün-

telenül libegnek-lobognak; ahol az emberre feszülnek, ott a test ring alattuk, ahol nem, ott a ruha hullámzik. Susogás és suhogás – fölöttébb titokzatos.

Chuanchang kiment, hogy köszöntse az érkezőket. A nővére és sógora karjukon a hároméves kislányukkal beléptek, majd Yunfannal is üdvözölték egymást. Abban az évben langymeleg volt az ősz, már a holdnaptár szerinti nyolcadik hónapban jártak, de a sógor még mindig a rövid ujjú, nyitott nyakú, mintás hongkongi ingét viselte. Chuanchang nevetve azt mondta:

– A sógorom egyre csinosabb!

– Úgy van, én mondom, úgy néz ki, mintha huszonöt évet fiatalodott volna! – kontrázott kacagva a nővére. A férj, miközben nevetett, a kisgyerek kezével próbálta megcsapkodni feleségét.

Nővére, Quanjun megállás nélkül fecsegett, olyan volt, mintha a rézművesek zirgő-zörgő fémlemezekkel teleaggatott csingafáját hordta volna: bárhová ment, mindenüvé magával vitte saját egyhangú élénkségét. Yunfannak szükségtelen volt beszélnie, így nem kellett azon izgulnia, hogy valami rosszat mond, ugyanakkor szerette volna tovább hallgatni még, hogyan beszél Chuanchang, de erre így nem nyílt lehetőség, ezért egy kicsit csalódott volt. Chuanchang is hasonlóképp érzett.

Az öccsük is előjött, hogy az ünnep alkalmából köszöntse legidősebb nővérét.

– Milyen finomságokat ettetek ma? Hagytatok nekünk is valamit? – kérdezte vidáman Quanjun.

– Nyugodj meg, nem általtalak azzal, hogy itt bármiféle finomság lett volna, sőt a garnélarákok közül egy szög került a számba – felelte az öccse.

– Vigyázz, meg ne hallja Zhang úr, mert ő nagyon ad a higiéniára, utólag lehet, hogy megrettenne, aztán még megfájdulna a hasa – próbálta Quanjun elhallgattatni a fiút.

– Ettől ugyan nem kell tartani, a legnagyobb sógorom is nagyon adott a tisztaságra, nem? Nem zavarta régebben, hogy koszos a konyhánk, mindennap idejárt enni. Csak akkor nem jött többet, amikor már elcsábította a nővéremet. Most már hiába hívjuk, nem jön! – kuncogott az öccse.

– Anyu kényeztetésének köszönhető, hogy így fel van vágva a nyelve! – kacagott Quanjun.

Túlságosan kilógott a lóláb, Chuanchang arca elpirult, de nem akarta nyilvánosan leszidni az öccsét. Yunfan közbevágott:

– Ne menjünk ma el táncolni?

– Nincs túl késő? – kérdezte Quanjun.

– Ilyen nagy ünnepkor nem számít, hogy késő van.

– Micsoda jókedve van ma Zhang úrnak! – nevetett Chuanchang.

Így próbálta meg kifürkészni a férfi hangulatát: érezte, hogy nem valami különleges vidámságról van szó, viszont az is biztos, hogy szemernyi rosszkedv sincs Yunfanban. És a családdal kapcsolatban mindent könnyedén el tudott viselni – ezt tudván a lány magabiztos lett.

Aznap a nővére és sógora kísérte el őket táncolni, késő éjjel jöttek haza. Lefekvés előtt Chuanchang visszagondolt az imént történtekre: amikor kijöttek a táncteremből, és elindultak az úton, hogy bérkocsit keressenek, a négy ember szorosan egymás mellett haladt – és Yunfan könyöke pont a lány melléhez ért. Bár táncoltak együtt, akkor nem kerültek ennyire közel egymáshoz. Amint erre gondolt, lángba borult az arca, és elhatározta, hogy a legközelebb tűsarkú cipőt fog felvenni, így ha egymás mellett mennek, ugyanolyan magasak lesznek. De úgy sem lesz jó… Sehogy sem jó, különben is, mit számít ez a kis összeérés? Legközelebb, amikor kettesben mennek majd el valahová, mi lesz, ha a férfi meg akarja csókolni? Túl korai lenne még, hiszen mindent összevetve, alig ismerik egymást, később a férfi esetleg lenézhetné emiatt… De végtére is a családban kimondatlanul úgy kezelik már, hogy…

Felhevült az arca, és nem múlt el a láz. Abban állapodtak meg, hogy másnap együtt mennek el valahová, de mivel a lány lebetegedett, nem mehettek.

Már több mint egy hónapja gyengélkedett, amikor a szülei a látszattal mit sem törődve Zhang Yunfant hívták el, hogy felállítsa a diagnózist. Chuanchang kiskorától kezdve erős és egészséges volt, soha nem volt beteg, nem szokott hozzá, hogy levetkőzzék egy orvos előtt. Számára a levetkőzés egyet jelentett testalkata szemügyrevételével. Úgy lesoványodott, hogy kulcs- és medencecsontja élesen kiállt – mit fog róla gondolni a férfi? Vajon nagyot fog csalódni a jövendőbelijében?

Természetesen Yunfan arcáról semmiféle érzelmet nem lehetett leolvasni, kivéve a kereszténynyi derűt – ez az orvosok tipikus jellemzője volt a betegágy mellett. Mosolyogva azt mondta:

– Türelmesen roborálódjunk, semmin sem kell felizgatnunk magunkat… Hogy vagyunk ma? Két nap múlva már lehet narancslevet inni.

Chuanchang gyűlölte a férfi viselkedését: az úgy bánt vele, mintha nem is nő, hanem pusztán egy páciens lenne.

A betegek különféle csoportokba sorolhatók: vannak olyanok, akik kibomlott, fürtös hajjal fényűző hálószobában fekszenek ágyfüggönyeik mögött; lenge, selyem hálóruhájukat fehér nyúlprém szegélyezi, a hímzett brokát hálóköntös az ágyra dobva… Ez a modern

Lin Daiyu[42] is sajátos bájjal bír. Azonban Chuanchangnak még egy szebbfajta hálóinge sem volt, az anyja fehér pamutingét viselte, régóta nem fürdött, és a lepedőjét sem cserélték ki. És az a betegszag…

A lányt nem tette túlságosan boldoggá Zhang doktor jelenléte. Úgy érezte, mintha a doktor hibáztatná amiatt, mert nem készülhetett fel e kendőzetlen látványra. Azok, akik a megszokottnál roszszabbul öltözötten fogadják vendégüket, udvariatlanabbnak tűnnek.

Chuanchang a betegsége miatt elveszítette türelmét, néhányszor megpróbált már felkelni, és csökönyösen kitartott e terve mellett. Zheng asszony képtelen volt megállítani, el kellett végül árulnia, hogy Zhang doktor szerint tüdőbaja van.

Yunfan mindennap eljött meglátogatni őt, és a tüdőtöltést[43] ingyen végezte rajta. Hűvös, tudós ujjaival minden alkalommal könynyedén végigsimította a lány mellkasát, ilyenkor Chuanchang inkább elfordította a fejét, és kétségekkel teli szemeit a kék égre szegezte az ablakon túl. Régebben mindig erre az érintésre vágyott… Igen, eljön majd a nap… Eljön majd a nap… De nem gondolta volna, hogy az ilyen módon érkezik. Nem gondolta volna…

Szeme könnybe lábadt. Tágra nyitotta, és egyet sem pislantott, mert attól félt, hogy kicsordul a könnycsepp a szeméből. Hogyan is nézne ki, ha elsírná magát a férfi előtt? Yunfan nagyon együtt érző volt, a kezelés után mindig megkérdezte:

– Nagyon fájt?

A lány bólintott, ennek ürügyén aztán legördülhetett a könnycsepp.

Chuanchang teste elillant a férfi ujjai közül, egyre csak fogyott napról napra. Az arca olyan lett, mint egy koponyára terített fehér atlaszselyem, szeme pedig, mint a vászonra hullott, elszenesedő kanócvég, mely két izzó üreget éget az anyagon. Minél többet nyugtalankodott, annál rosszabbra fordult az állapota. Tudta, hogy Yunfan hét-nyolc évvel idősebb nála, otthon a szülei már többször noszogatták, hogy mielőbb nősüljön meg.

A lány zaklatottságára Yunfan is felfigyelt. Egyszer, amikor már beadta az injekciót, és a szobában rajtuk kívül senki sem volt, a helyiségben akkora némaság honolt, hogy a lány azt hitte, hogy a doktor nincs már ott – de aztán meghallotta, hogy az asztalon az orvosságos fiola és az üvegpohár összecsendül rendezgetés közben. Csend

---

[42] *A vörös szoba álma* című klasszikus kínai regény sokat betegeskedő, gyönyörűséges hősnője.

[43] Mesterséges légmell/pneumothorax, a tébécé gyógyításának egyik korabeli módja.

volt egy ideig, majd a férfi megigazította a bolyhos takarót a lány tarkója alatt, és halkan azt mondta:

– Örökké várni fogok rád.

Ekkor fél év telt el a betegség kezdete óta.

Chuanchang egy hangot sem adott ki. A kezét a párnahuzatba dugta, a huzat és a paplan közül elővillant csuklója. Tudta, hogy Yunfan ezt nem fogja hagyni, és remélte, hogy megfogja a kezét, és visszatolja a paplan alá. A férfi tényleg megszólalt:

– Ne hagyd kinn a kezedet. Meg fogsz fázni!

A lány nem mozdult, de mivel az ágyban feküdt, a férfi mindenképpen el akarta kerülni a félreérthető helyzetet, ezért mintha csak egy gyereket korholna, nevetve így szólt:

– Gyorsan-gyorsan, húzd csak vissza a kezedet! Legyél szófogadó, siess!

A lány önkéntelenül visszahúzta a kezét.

Egy időre javult az állapota, de aztán újból visszaesett, már két éve betegeskedett, a gümőkór a csontjáig hatolt. Mintha csak homályosan megsejtette volna, hogy Yunfannak lett valakije. Zheng úr, a felesége és Quanjun meghányták-vetették a dolgot:

– Meg kell neki mondani kertelés nélkül, azért, hogy kiábrándulhasson, mert így a kételyekbe még jobban belebetegszik.

Így nyíltan megmondták neki:

– Yunfannak van már egy barátnője, Yu Meizengnek hívják, ápolónő.

– Láttátok már? – kérdezte Chuanchang.

– Kétszer madzsongoztam vele egy asztalnál – válaszolta Quanjun.

– Hogy-hogy nem említetted eddig? – faggatta Chuanchang.

– Akkor még nem tudtam, kicsoda, ezért nem is gondoltam arra, hogy szóljak róla neked.

Chuanchang érezte, hogy elönti a forróság. Tenyere az elviselhetetlenségig fölhevült, bedugta a párnahuzatba, hogy lehűtse egy kicsit. „Örökké várni fogok rád" – mondta egykor a férfi, itt cseng a fülében még a hang. De nem tud haragudni rá, hisz csaknem két évig várt rá, mostanra hozzávetőleg eldőlt már, hogy állapota reménytelen.

Reménytelen. Még tíz év szépségre, aztán tíz év hírnévre, majd húsz év dicsőséges gazdagságra számított – és talán mindez így végeztetik be?

– Minek rakod be a kezed a párnahuzatba? – kérdezte Zheng aszszony.

– Az egyik zsebkendőmet keresem – válaszolta Chuanchang. Ahogy kimondta ezt, meg is bánta, nehogy azt higgyék róla a többiek,

hogy azért keresi a zsebkendőt, mert le akarja törölni a könnyeit. Zheng asszony figyelmes volt, nem firtatta tovább, csak lehajolt, megpaskolgatta a lányt, és szelíden megkérdezte:

– Hogyhogy nincs begombolva a párnahuzat?

– Semmi dolgom sincs elalváskor, ezért szeretem patentonként szétnyitni meg visszazárni – válaszolt mosolyogva Chuanchang, és kezdte is visszapattintani a gombokat. A feléig jutott el, ekkor olyan vad erővel markolta meg a párnahuzatot, hogy a fémgombok hegyes csúcsai a tenyerébe vájtak, azonban a szívébe toluló gyűlöletet csak úgy tudta volna kiszorítani, ha a fémcsúcsok átdöfik tenyerét.

Chuanchang többször kifejezte azt az óhaját, hogy látni szeretné ezt a Yu Meizeng kisasszonyt. Zheng asszony nagyon sajnálta a lányát e miatt az egész szerelmi ügy miatt, ugyanakkor kíváncsi volt ő is, így utasította Quanjunt, hogy hívja meg Zhang doktort és Yu Meizeng kisasszonyt. Yu Meizeng kis, kerek képű, rövid szemöldökű, apró szemű, alacsony leányzó volt kurta végtagokkal. Vékony fekete gyapjúkabát volt rajta, amelynek gallérját egy kis fekete vashajó-kitűző díszítette – meglehetősen ágrólszakadtnak látszott. A kártyaparti előtt felkísérte Zhang doktort az emeletre meglátogatni a beteget.

Látván a lány átlagos külsejét, Chuanchang első, megmagyarázhatatlan érzése a megkönnyebbülés volt. A második az afelett érzett bosszankodás, hogy szerelmének ennyire nincs szeme. „Aki járt már a végtelen tengernél, annak kevés a többi víz”[44] – hát hogyan választhatott a férfi egy ilyen másodrangú figurát? Az elől számára ez sértés!

A harmadik és legerősebb érzése a csillapíthatatlan felháborodás volt, mivel szerette Yunfant, és azt gondolta, hogy csakis a legesleg-kiválóbb nő méltó hozzá. Yu Meizeng az adottságait tekintve sem alkalmas, ráadásul a jó sorsát sem tudja megbecsülni: mások előtt szándékosan húzza a száját, beleköt a férfiba, és amint alkalma adódik, becsmérlően néz rá. Meizeng kedvenc szavajárása a következő volt: „Ez a Yunfan már csak egy ilyen ember.” Mintha oly sok gyarlósága lett volna! Ahogy ezt meghallotta Chuanchang, meglepődött és feldühödött, az ő szívében ugyanis Yunfan a legeszményibb teremtmény volt.

Igaz, ő csak a jó oldaláról ismerte Yunfant, a hiányosságait csak a vele élő nő fogja lassanként kiismerni a házasság megköttetése után – de nem szabad, hogy az egy ilyen nővel legyen…

De voltak ennek a Yu Meizengnek kívánatos tulajdonságai is. Levette a kabátot – a fagyos téli időjárás ellenére csak egy rövid ujjú,

---

[44] Az idézet egy Tang-kori költőtől, Yuan Zengtől (779–831) származik.

kétrétegű, béleletlen selyemruha volt rajta. A ruha a szivárvány minden színében pompázott, a lány egész teste káprázatos színkavalkádban úszott. Chuanchang régóta nem mozdult már ki otthonról, de azt kitalálta, hogy ez biztosan a mostanság legdivatosabb ruhaanyag. Annak ellenére, hogy vékonyan volt felöltözve, Yu Meizeng egy csepp jelét sem adta a didergésnek; nagyon kövér volt, de kövérsége formás volt és feszes.

Az összehasonlítás alapján Chuanchang még nyomorultabbul érezte magát. Vajon Yu Meizeng hogyan vélekedik róla? Bizonyára az ő fülébe is eljutott a doktor és e között a tüdőbajos közötti kapcsolat híre. Vajon ő is csodálkozik azon, hogy szerelmének ennyire nincs szeme?

Chuanchang már korábban is gondolt erre az eshetőségre, ezért előkerestette egyik tavalyelőtt készült fényképét, és az asztal üveglapja alá rakatta. Meizeng le is hajolt, és jó ideig mustrálgatta a képet. De azt nem kérdezte meg, hogy „Ez meg kicsoda?". A képre pillantott újra meg újra. Ha neves fényképészet készítette volna, akkor mindenképpen lennének dombornyomással készült angol betűk a kép alsó szélén, de ezen nincsenek. Meizeng leplezett mosolygással megkérdezte:

– Hol készült?

– Itt a szomszédban – válaszolta Chuanchang.

– Ezeknek a kis fényképészeteknek a képein az ember úgy néz ki, mint valami börtöntöltelék. Ezért nem jó a kép – mondta Meizeng. Erre Chuanchang nem tudott mit válaszolni.

– De Zheng kisasszony, neked igazán jó fényképarcod van – tette még hozzá Meizeng, ami azt jelentette: bár ronda a fénykép, még így is sokkal jobban néz ki, mint az, akiről készült.

Miután Meizeng és Yunfan elment, mindenki úgy érezte, hogy meg kell vigasztalnia Chuanchangot. Még Zheng úr is felment az emeletre, aki pedig kezdettől fogva nem merészkedett a lánya szobájába, mert félt a fertőzéstől; most védekezésképpen szivart pöfékelve füstfelhőt vont maga köré. Chuanchang közömbös arckifejezést erőltetve magára Meizengre terelte a szót. A többiek alaposan kitárgyalták, Quanjun például azt mondta:

– Nem valami híres szépség.

– Én meg a modorát nem szívelem – szólt Zheng asszony.

Zheng úr viszont úgy vélte, hogy így túlságosan nyilvánvaló a féltékenységük, ezért szándékosan felvihogott és azt mondta:

– Szerintem meg igenis gyönyörű!

– Hát persze, papának ez a fajta termet tetszik! – nevetett Chuanchang.

– Papa azt szereti, ha kövér valaki! – fűzte hozzá Quanjun.

– Nem csoda, ha Zhang Yunfan egy teltebbet szemelt ki, már tényleg elege lehetett a betegek látványából! – hahotázott Zheng úr.

– Milyen csípős apu nyelve! – nevetett Chuanchang.

Később, mikor visszamentek a szobájukba, Zheng asszony felsóhajtott:

– Szegénykém, mégsem hagyta el magát – ennek a gyereknek aztán van tartása!

– Nem vagyok egy vészmadár, de én úgy látom, hogy Negyedik gyerkőc a betegségével nem éri meg a tavaszt… – ahogy ezt kimondta, Zhang úr arcán akaratlanul is végigcsordultak a könynyek.

Aztán Quanjun átnyújtott egy gyógyszerreceptet:

– Yunfan az előbb állította ki, de ilyen orvosság nincs az ő rendelőjében, azt mondta, küldjünk el valakit egy nagyobb patikába, vegyük meg, és próbáljuk ki.

– Adj pénzt a mindenesnek, majd holnap reggel megveszi – szólt Zheng asszony a férjéhez.

Zheng úr kidülledt szemmel, megrökönyödve azt mondta:

– Neked kell tudnod, mennyibe kerülnek manapság a nyugati orvosságok, hisz te szeretsz gyógyszergyári részvényeket vásárolni! Ő maholnap meghal, de nekünk továbbra is fenn kell tartani magunkat, nemde?

Ahogy szóba kerültek a gyógyszergyári részvények, Zheng asszony arcából azonnal kiszaladt a vér idegességében.

– Mit fecsegsz itt össze-vissza? – kérdezte.

– A saját pénzedet úgy költöd el, ahogy jólesik, én viszont az enyém elköltésében örömömet akarom lelni! Elkámpicsorodott képpel orvosságra költeni? Micsoda pazarlás! Ez a gyerek már két éve beteg, s nemcsak te – hiszen te szeretsz áldozatot hozni, és most jó alkalmat találtál rá –, de még én is belefáradtam ebbe a sok áldozatvállalásba. Már bocsánat, de teleeszi magát zsíros, nagy csirkékkel és kacsákkal – és naponta két alma! Micsoda időket élünk! A családfő még egy ágyast sem tud kitartani, ő meg almát eszik! Nincs más választásunk. Valami újdonsággal akarsz előrukkolni? Van pénzed, vedd meg neki abból!

Zheng asszony tépelődött: ha a sajátjából veszi meg, akkor azzal bebizonyítja, hogy van félretett pénze. Töprengett-töprengett, de az egyetlen megoldás az volt, hogy Yunfanra fogja az egészet. Amikor aznap este elérkezett a gyógyszerbevétel ideje, elmesélte Chuanchangnak az egész párbeszédet, és hozzátette:

– Attól kezdve, hogy megbetegedtél, Yunfan rengeteget segített nekünk, saját kezűleg intézett mindent. Ha figyelmen kívül hagyja azt, hogy már van barátnője, szóbeszéd tárgya lesz, azt mondhatják

esetleg, hogy kezdettől fogva pusztán *az* az önös cél hajtotta… Már csak erre való tekintettel is mellőznie kell minket.

Olyan volt ezt Chuanchangnak hallania, mintha tízezer nyílvesszős járta volna át a szívét. Arra gondolt, amit aznap Yu Zengmei mondott:

– Zheng kisasszony, ugye nagyon unatkozol? Ezután mindennap eljövök hozzád beszélgetni munka után Zhang doktorral a kocsiján, jó?

Világos, hogy féltékeny. Ha ő is itt lenne, oldalról olyan gonosz pillantásokat lövellne, mint egy tigris. Nem tud viselkedni, tapintatlanul nyaggatná Yunfant, hogy neki ez kell, meg az kell – ez kínos lenne a férfinak. Micsoda szégyen… A szüleinek kellene a pénzt előteremteniük, de az ő betegsége már gyógyíthatatlan – nem csoda, hogy nem akarnak pénzt kidobni az ablakon. Nehéz volt nekik ez a két év.

Akárhogy is, ő már csak teher. Terhére van az egész világnak.

Ez a virágos világ vidám holmikkal van tele – az a sok minden a kirakatok üvegei mögött, a nyugati éttermek étlapján és a divatlapokban; a legművészibb szoba, teljesen üres, az ablak a mennyezetig ér, csak szőnyeg és egy színpompás puha matrac van benne; és még egy kisgyerek – ó, igen, kisgyereket, azt akar, tollal bélelt ruhácskába bugyolált, nyuszifül-sapkás kisbabát. Külföldies kinézetűt, olyat, mint a karácsonyi üdvözlőlapokon látható; ha sír, akkor ki lehet vitetni a dajkával.

Ő, Chuanchang is egy a sok szeretetre méltó dolog közül; az emberek akarják őt, így megkap mindent, amire csak vágyik. Mindez jár neki.

Azonban így, hogy apránként meghal, ez a szeretetre méltó világ is apránként vele pusztul. Minden, ameddig csak szeme ellát, amit ujjai tapintanak, hamarosan semmivé lesz. Chuanchang számára immár elveszítette értelmét az a cifra ruha, amit Yu Meizeng visel, csakúgy, mint Quanjun újonnan vásárolt lakásnyi bútora is – ha ő nem létezik többé, ezek sem léteznek tovább.

Azt a gyermeket, aki soha nem volt a család kedvence, folyton az az érzés tartja hatalmában, hogy ő maga mákszemnyi csupán. Chuanchang is úgy vélte korábban, hogy ő maga jelentéktelen és nélkülözhető, de mióta megbetegedett, és egész nap önmagáról merengett, énképe egyre csak terebélyesedett. Óriási és páratlan énje a romlott és gyönyörű világgal egymásnak vállvetve, egymáshoz kötözve, egymást lerántva két holttestként együtt merült alá.

Nem bírta már ezt a szenvedést, végezni akart magával.

Reggel kihasználta azt, hogy a szülei még ágyban voltak, Zhao néni elment a szentélybe füstölőt égetni, a szakács pedig bevásá-

rolni, otthon csak az újonnan jött Li néni volt, aki még semmihez sem értett – őt kérte meg arra, hogy vigye le őt a hátán az emeletről, és hívjon riksát. Úgy mászott Li néni hátára, mint valami hűvös, fehér kaszáspók.

Ötven yuant vitt magával, azt tervezte, hogy vesz egy üvegcse altatót, aztán egy szállodában szobát vesz ki egy éjszakára. Jó ideje nem mozdult ki otthonról, nem gondolta volna, hogy így megdrágult az élet. Ötven yuanért nem kap altatót, különben sincs hozzá orvosi engedélye. Tanácstalanul üldögélt a riksán, ment vele egy kört, egy nyugati étteremben étkezett, és a moziban ült két órán keresztül. Újra látni akarta Shanghait.

Amikor régebben elment otthonról, sohasem tudott a külvilágra figyelni, mert állandóan azzal volt elfoglalva, hogy őt figyelik – nem gondolta volna, hogy ez az ártatlan szokás ma ennyi fájdalmat fog neki okozni.

Mindenütt akadtak emberek, akik olyan megütközve tekintettek rá, mintha valamiféle szörnyeteg lenne. Az a halál, amire ő vágyott, költői volt és megrázó, viszont az emberek szemében nem ült részvét. Eszébe jutott, hogy osztálytársai emlékkönyvében gyakran látta ezt a két sort:

„Ha nevetsz, az egész világ veled kacag,
de ha sírsz, akkor egymagadban zokogsz."

Nem arról van szó, hogy hiányozna a világból a mások fájdalmával való együttérzés: *Qin Xuemei meggyászolja szerelmét*, *A kis szerzetes könnyeket hullat a lélektábla előtt*, *Az ifjú özvegy letisztítja a sírt,*[45] Chuanchang anyjának önsajnálata – az ilyen történetek könnyedén előcsalogatják az emberek könnyeit. Csak az kell, hogy színpadias és üres legyen a fájdalom – akkor mindenki elfogadja. De ha tényleg találkoznak egy beteg és kínlódó teremtéssel, akkor elborzadva csak ennyit mondanak: „De sovány ez a nő! Rémisztő!"

Miután Zhengék betege elkóborolt, a család minden tagja őt kereste, telefonáltak a hajózási vállalatnak, a Bund parkba, a nagyobb szállodákba és különböző cégeknek – az egész napot teljes fejetlenség uralta. Alkonyatkor Chuanchang hazaérkezett, és a család döbbent csendjétől kísérve ment fel az emeletre. A két cseléd, aki Chuanchang irányába indult, hogy a lány rájuk támaszkodhasson, már akkor nehezen tudott csak uralkodni magán, amikor ő leszállt a riksáról – mintha csak egy szellemjárás kísértete érkezett volna, aki hahotázva tovasuhanhat bármely pillanatban. Zheng asszony a lépcsőfel-

[45] A klasszikus kínai opera repertoárjába tartozó híres színdarabok.

járónál meredten bámult, majd vele együtt a szobába ment, jól ki akarta faggatni lányát, és alaposan megdorgálni. Chuanchang a vánkosra támaszkodott, arcán bűntudatos, sápatag mosoly, egykor hullámos, de mára már kiegyenesedett haját fésülgette, majd az izzadt hajból két vékonyka copfot font. Az anyja nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze:

– Miért nem pihensz egy kicsit, ha ennyire elcsigázott vagy? Hol jártál egy teljes napig?

Chuanchang leeresztette a kezeit, mire a két copf kígyózva megmozdult, és magától szétbomlott. A lány a párnára hajtotta fejét, és elfordította arcát, lehunyta szemeit. Arca papírfehér volt, és tisztán látszódott, hogy szemhéja megremeg – úgy, ahogy a gyertya lángja imbolyog a papírablakon besurranó szélben.

– Mi a baj?! – kérdezte Zheng asszony rémülten. Gyorsan az ágyhoz ment, hogy elvegye a paplanon fekvő tükröt, amelyben Chuanchang az előbb fésülte magát, de aztán képtelen volt rá, lerakta. Chuanchang kinyújtotta a karját, megragadta Zheng asszony tükröt tartó kezét, és a tükröt a kézzel együtt testére szorította, lapjával lefelé. Zheng asszony kissé közelebb hajolt, és újra megkérdezte:

– Mi a baj?!

Chuanchang hirtelen átölelte az anyját, és felzokogott:

– Anya, én hogy… hogyan csúnyulhattam meg ennyire? Én, én hogyan…?

Az anyja is elsírta magát.

De előfordult, hogy Chuanchang bizakodó volt, amikor jó időben az ágyneműt kirakták a napra, s a vánkoson visszamaradt a napsütés illata. Örökké ugyanabból a szögből tekintve az ablakon túli ég mindig ugyanaz a mágneskék, nyugodt szelet volt, éppúgy, mintha ez a nap réges-rég elmúlt volna már. Az a halványkék ablak lett az egyetlen szobadísz a betegágy közelében.

A sikátorban a biciklicsengők csilingelése, a kisdiákok egymás nevét is bennfoglaló köszönése, szökdécselésük a betonon, amikor „a fészket rakó aranyfácán" nevű játékot játszották, megannyi nem látható gyermek zsivaja – olyanok voltak ezek, akár a porcelánedénybe ültetett orchidea magjai, amelyek mélyen elrejtőznek a föld alá. Chuanchang szívét csendesen eltöltötte a remény.

Zheng asszony felfedezett egy cipőboltot a sikátor bejáratánál, ahol potom áron kínálták a cipőket, ezért az egész család kicsinyeinek és nagyjainak vett két-két párat. Bár Chuanchang egész évben nem kelt ki az ágyból, ő is kapott két pár hímzett papucscipőt és egy pár bőrcipőt. Most még nagyok rá, de ha majd kiadósan étkezik, és kigömbölyödik, olyanok lesznek, „mintha ráöntötték volna".

– Amikor ismét telt leszek, soha többé nem fogok fogyókúrázni! Lefogyni könnyű, de milyen nehéz az, ha csak egy fontot is hízni akarok! Ha eszembe jut, hogy régebben mennyire féltem a kövérségtől, és mert féltem az elhízástól, alig ettem valamit: egy kis répa, egy kevés amerikai narancs… Semmit sem mertem enni – hihetetlen!…

Kidugta az egyik lábát a paplan alól, hogy újra felpróbálja a bőrcipőt, majd így szólt:

– Nagyon szívósnak látszik ez a bőranyag, két-három évig biztos el lehet hordani.

Három héttel később hunyta örök álomra a szemét.

1944. február

Wang Zengqi

BUSLIG SZONJA ANDREA

Wang Zengqi 汪曾祺 a Jiangsu tartománybeli aprócska Gaoyu 高邮 faluban született 1920. március 5-én. Irodalmat a Délnyugati Egyesült Egyetem (Xinan Lianda 西南联大) Kínai Irodalom Tanszékén tanult, Kunmingban. A háborús időszakban ez az egyetem volt a Peking 北京, a Nankai 南开 és a Qinghua Egyetemek 清华大学 tanárai és diákjai számára fenntartott oktatási intézmény. Itt a híres író, Shen Congwen 沈从文 tanítványa volt. Korai munkáin erősen érezhető mestere hatása.

Ekkor született a *Bosszú* (*Fuchou* 复仇) című írása, mely hűen ábrázolja a japán megszállás elleni háború egyszerű emberének mindennapjait. A munka személyes élmények feldolgozásán alapul, 1939-es szökését írja le szülőfalujából, s megjelenik benne az a féléves időszak, amikor családjával egy kolostorban bujkált. A történet egy vándorló harcosról szól, aki, miközben apja gyilkosa után kutat, egy éjszakát tölt egy kolostorban. Az elbeszélés stílusa részben szakít a hagyományos novellaírás szokásaival, és a nyugati irodalomból kölcsönzött technikai eszközökkel eleveníti meg a történetet, de hagyományos kínai filozófiai keretek közé ágyazva. A munkában a *Zhuangzi* 庄子 című ókori munka hatása mellett felfedezhető a Song-kori Su Dongpo 苏东坡 költészetének, illetve az üresség buddhista filozófiájának befolyása is.

Az egyetem elvégzése után Kunmingban és Shanghaiban élt, előbb középiskolai tanárként helyezkedett el, majd a Történelmi Múzeum munkatársaként folytatta pályáját. 1940-ben kezdte írói munkásságát. Legkorábbi publikációi folyóiratokban jelentek meg, első novellagyűjteménye 1948-ban látott napvilágot.

1949-ben belépett a Népi Felszabadító Hadsereg 4. hadosztályába, és Dél-Kínában teljesített szolgálatot. A felszabadulás után, 1950-ben Pekingben helyezkedett el, elsőként a Kínai Irodalmi és Művészeti Szövetségben, majd a Népi Irodalmi és Művészeti Kutatóintézetben dolgozott, s különböző folyóiratokat szerkesztett. 1957-ben vidékre, Zhangjiakou 张家口 környékére helyezték. A hatvanas évek elején

visszatérhetett Pekingbe. 1962-től a Pekingi Opera Társulat szövegkönyvírója lett. Ezen időszakban születtek a *Fan Jin leteszi a hivatalnokvizsgát* (*Fan Jin zhongju* 范进中举) és a *Shajiabang* 沙家浜 című librettói. 1976-ban, a „négyek bandája" bukása után számos, addig mellőzött író került előtérbe, így Wang Zengqi is. (Ezen időszakot szokták a „hegek irodalma" korának nevezni.) Wang számára megnyílott a lehetőség addig ki nem adott műveinek publikálására. Ekkor jelentek meg újabb novellái, melyek közül a legemlékezetesebbek a *Nagy Nur krónikája* (*Da Nao jishi* 大淖记事) és a *Szerzetessé avatás* (*Shoujie* 受戒). 1980-ban a Kínai Drámaíró Szövetség tagja lett.

Bár nem nevezhető termékeny írónak, tollából különleges hangulatú és értékes munkák születtek. Művei számos díjat nyertek el. 1997-ben hunyt el.

Alkotásaiban leginkább a magányos vívódás, a hagyományos írástudó és a modern értelmiségi kettősségének tragédiája jelenik meg. Írásainak alapélményeit gyermekkorából, a családi és nemzeti hagyományokból meríti, amit briliánsan ötvöz a modernizáció szükségességének bemutatásával. Műveiben nagy hangsúlyt fektet a különféle emberi tulajdonságok, érzelmek megjelenítésére. Ezen érzelmek közül a legfontosabbak az emberség, a helyes életre való törekvés és a szerelem.

A kötetben szereplő novella (*Aprókező Chen, Chen Xiaoshou* 陈小手) egy 1983-as trilógia, *Három Chen a szülőfalumból* (*Guli san Chen* 故里三陈) darabja, mely a három Chen eltérő sorsát mutatja be. Aprókezű Chen egy hagyományos alapon berendezkedett társadalomban végzi a dolgát. Személye jeleníti meg az új idők szelét a több száz évvel ezelőtti kulturális szinten megrekedt faluban. Bemutatásakor szinte teljesen társadalmon kívüliként ismerhetjük meg. Nem elég, hogy egy olyan közlekedési eszközzel bír, amely azon a vidéken ritkaságszámba megy, pályaválasztása is eltér a szokványos férfiszereptől, hiszen az addigi szokásokkal ellentétben nőgyógyásznak tanult. Ez a szakma, amennyiben a hajdani bábaasszonyokat szakembereknek nevezhetjük, teljes mértékben női terület. Még tanulótársai is lekicsinylően néztek rá választása miatt. Keze nőies jellegének és szakmai hozzáértésének köszönhetően azonban mégis elfogadottá vált a közösségben, bár fontos megjegyezni, hogy a szükség nagy jelentőséget játszott elismerésében. Személyével csempésződik be a faluközösségbe a modern életvitel, azaz az orvostudomány vívmányainak alkalmazása, amely lehetővé teszi a társadalom ezen szeletének beemelését a korszerűsödő világba.

Tragédiáját mégis a hagyományos kínai szemléletmód csökönyössége okozza. A dacos kínai konvenciókat szintén egy önmagában is kettősséget rejtő személy hozza be: a modern technikával felszerelt

katona, akiben mégis erőteljesen él az évezredekre visszanyúló kínai hagyomány. Problémája megoldásához szívesen veszi igénybe a modern kor megoldásait, énje azonban tiltakozik ez ellen, s a végkifejletben személyiségének tradíciókat követő része győzedelmeskedik. Azonban nem szabad elfelejtkezni arról a tényről sem, hogy a zsarnokként viselkedő parancsnok egy felsőbbrendű hatalmat jelenít meg az addig szürke hétköznapjait élő közösségben. Tetteit felelősség nélkül hajthatja végre, ami nem meglepő az adott történelmi korban.

Érdekes megfigyelni a már említett furcsa közlekedési eszköz szerepét is az írásban. Tudni való, hogy a novella színhelyén – az író szülőföldjén – nem tartanak lovat. A ló megjelenése magasabb szintre emeli a főhőst, az író szinte meseszerű alakként jeleníti meg szemünk előtt Aprókezű Chent csilingelő paripájával. S a „fehér ló" talán utalás arra a legendás Han-kori fehér lóra is, amelyen a hagyomány szerint az első buddhista térítő a fővárosba, Luoyangba érkezett. A lóháton közlekedő Chen párhuzamba állítható a szintén hátasokkal érkező hadsereggel, hiszen mindketten a szokványostól eltérő, ritkaságszámba menő lóval bírnak. Mind a nőgyógyász, mind a hadsereg valamiféleképpen a haladást jeleníti meg. Ez is összeköti őket, ugyanakkor szembeállítja őket a hagyományos helyi közösséggel. Mégis szinte pofonként éri az olvasót, hogy a modern kort képviselő két szereplő között kerül sor a drámára. Vajon ez utalás a hagyományos értékrend figyelmen kívül hagyásának következményeire?

A szülészen és a kapitányon kívül még egy „modern" szereplője van a novellának: Ragyás Li lánya, a belgyógyásznő. Ugyanúgy, mint Aprókezű Chen, ő is bukásra van ítélve: pártában marad, aminél nagyobb tragédia a hagyományos közösségben nemigen érhet egy kínai nőt. A vidék modernizációja tehát zsákutcába jut, a hagyományokkal szakítók kudarcot vallanak, s a modern kornak csak egyetlen képviselője diadalmaskodik: a cinikus parancsnok, aki viszont egy évezredes tradíció nevében válik gyilkossá. Viselkedése – a korszerű tudás felhasználása, majd képviselőjének értelmetlen elpusztítása – jól jellemzi Kína felemás hozzáállását a modernizációhoz, amit a 19. század második felének jelszava így fogalmazott meg: „Használjuk fel a nyugati tudományt, de alapnak a kínai hagyományt tartsuk!"

Wang Zengqi novellája burkolt tiltakozásként fogható fel mind a kínai hagyományok csökönyös, egyes esetekben értelmetlen továbbélése ellen, mind a kívülről érkező – a helyi közösségek szokásait semmibe vevő – zsarnoki hatalommal szemben. Emellett felhívja a figyelmet a 20. századi Kína egyik legsúlyosabb ellentmondására:

a hagyományos értékek és viselkedésmódok, illetve a modernizációs erők szembenállására, amely rengeteg tragédiát szült már az utóbbi másfél évszázadban.

WANG ZENGQI

Aprókezű Chen

Egykoron a mi környékünkön nem volt sok szülészorvos. Ha egy családban gyermekáldás közeledett, akkor a bábaasszonyt hívták. Egy háztartáson belül általában ugyanazt a bábát kérették. Ha egy családban volt legidősebb asszonyka, második legidősebb asszonyka, harmadik legidősebb asszonyka, akkor mindegyikük apró úrfiait és kisasszonyait csaknem mindig ugyanaz az asszony segítette világra. A bábának el kellett jönnie, különben hogyan is születhetett volna meg a gyerek? A bába ismerte a család körülményeit, s tudta, melyik idősebb szolgáló lehet a segítségére a szülésnél, így nem kellett kapkodva idegen embert keresni. Emellett a családtagok babonásan bíztak a bábaasszony szerencsés kezében, amely lehetővé tette, hogy a szülés simán folyjék le. A bábaasszony mindennap füstölőt égetett, s áldozatot mutatott be a gyermekek védőistenaszszonyának. Ki is kívánt volna férfi szülészorvost a gyermek világra segítéséhez?

Mifelénk orvoslást kizárólag férfiak tanultak, az egyetlen kivétel a Ragyás Li lánya volt, aki – apja szakmáját folytatva – az egész város egyetlen női orvosa lett. De ő sem szülészorvos volt, hanem belgyógyász, és vénlány maradt. A férfi orvostanoncok közül pedig ki is választotta volna a szülészetet? Mind úgy gondolta, hogy ennek nincs semmi jövője, nem érdemes foglalkozni vele. Mégis akadt kivétel. Aprókezű Chen neves szülészorvosnak számított.

Aprókezű Chen a nevét kézfeje pöttömnyi méretéről kapta, amely még az aprócska női kacsóknál is kisebb volt, s nemcsak kisebb, hanem egy átlagos női kéznél puhább és finomabb is. A nehéz, oldal- és farfekvéses szülésekre szakosodott, ezeket is sikeresen levezette (persze használt orvosi segédeszközöket és gyógyszereket is). Azt mondták, hogy apró keze és tökéletes mozdulatai révén sok fájdalomtól megkíméli pácienseit. A gazdagabb családok, hacsak nem volt mindenképp szükséges, nem hívták őt a szülésekhez. A közepesen vagyonosak és a szegényebbek azonban, mivel őket kevésbé tartották vissza a tabuk, ha rosszul feküdt a magzat, őérte szalasz-

tottak. Ilyenkor a bábaasszony sem tudott mást tenni, mint javasolni: „Hívassátok Aprókezű Chent!"

Bár Aprókezű Chen neves orvos volt, mégis mindenki csak Aprókezű Chennek szólította.

Szüléskor semmilyen késedelem nem megengedett, hiszen két életről van szó. Aprókezű Chennek volt egy lova. Ez a ló fehér volt, mint a hó, egy szőrszála sem ütött el a többitől, s vágtázásra született. A lovakhoz értők is mind azt mondták, hogy a ló olyan kecsesen lépdel, „mint a páva a fűzfaágon", vágtája pedig gyors, finom és egyenletes. A mi falunk mocsaras területen feküdt, nagyon kevés család tartott lovat. Minden alkalommal, amikor a hadsereg lovas hadosztálya keresztezte földünket, mindenki kirohant a csatorna partjára, hogy megcsodálja a gyönyörű lovakat. Aprókezű Chen gyakorta fehér paripája hátán érkezett a szülő asszonyokhoz, ezért hátasát és nevét összekötve az emberek gyakran „Fehérlovas Aprókezű Chennek" is nevezték őt.

A doktorok, belgyógyászok, sebészek mind lenézték Aprókezű Chent, úgy gondolták, ő nem orvos, csupán egy férfi bába. Aprókezű Chen nem törődött ezzel, csak felkapott fehér hátasára, és szinte a levegőben úszva érkezett meg oda, ahova hívták. Abban a pillanatban, amikor a vajúdó asszony meghallotta lovának csengettyűit, rögtön megnyugodott. Aprókezű Chen leszállt a lováról, belépett a szülőszobába. Rövid idő múlva (ami néha nem is volt olyan rövid), felharsant az újszülött sírása. Ekkor verejtéktől csillogó homlokkal kilépett a szülőszobából, s kezét nyújtotta a ház urának: „Gratulálok! Anya és gyermeke biztonságban vannak!" Az apa mosolyra fakadva átnyújtotta a kis piros borítékot, melyben a tiszteletdíj lapult, Aprókezű Chen bele sem nézett, csak zsebre tette. Majd elment megmosni a kezét, megivott egy pohár forró teát, s így szólt: „Elnézésüket kérem!" Ezután kiment a házból, felpattant lovára, s elvágtatott. Csupán paripájának csengettyűje csilingelt a távolból.

Aprókezű Chen mindig nagyon gyors volt.

Az egyik évben megérkeztek hozzánk a „szövetséges csapatok". Nálunk abban az időben két szemben álló erő hadakozott egymással folyamatosan. Az egyik a „nemzeti forradalmi hadsereg" volt, amelyet mifelénk csak „párthadseregnek" neveztek, a másik pedig Sun Chuanfang hadereje. Sun magát az „Öt Tartomány Szövetséges Hadserege főparancsnokának" nevezte, ezért hívták seregeit „szövetséges csapatoknak". A csapat – egy századnyi katona – a Mennyei Király templomában vert tábort. A századparancsnok felesége (azt nem lehetett tudni, hogy a főfelesége vagy csak az ágyasa volt) éppen vajúdott, de a kicsiny csak nem akart a világra jönni. Már számos bábát kihívtak, de egyik sem tudott segíteni az asszonyon, aki úgy

visított, mint vágáskor a disznó. Így hát a parancsnok elküldetett Aprókezű Chenért.

Amikor Aprókezű Chen belépett a Mennyei Király templomába, a parancsnok a szülőszobának kinevezett helyiség előtt mászkált fel s alá. Meglátván Chent, így szólt:

– A feleségem és a gyermekem életét a kezedbe adom! Ha nem mented meg őket, a fejedet veszem! Most menj be!

Az asszony rendkívül kövér volt, Aprókezű Chennek kilenc ökör és két tigris erejére volt szüksége, hogy megbirkózzon a feladattal, de sikerrel járt, s megszületett a kicsi. Miután vagy fél napot viaskodott a kövér asszonnyal, Chen teljesen kimerülve kibotorkált a szülőszobából, s a parancsnok kezeit rázva így szólt:

– Parancsnok! Gratulálok, fia született, igazi kis úrfi!

A parancsnok telt szájjal vigyorogva azt mondta:

– Nagy munkát végeztél! Gyere!

Kint már megterített asztal várta az orvost. A parancsnok segédje szolgálta ki. Amikor Aprókezű Chen megivott két pohár bort, a parancsnok előhúzott húsz ezüstpénzt, s e szavakkal nyújtotta Chen felé:

– Ez a tied! Remélem, elég!

– Ó, ön túl bőkezű, túl bőkezű!

Elfogyasztván a bort, zsebébe csúsztatta az ezüstöket, majd búcsúzkodni kezdett:

– Elnézését kérem…

– Megtalálod a kivezető utat.

Chen kilépett a Mennyei Király templomából, s felpattant a lovára. A parancsnok, aki mögötte állt, előhúzta a pisztolyát, és egyetlen lövéssel agyonlőtte.

– Hogy merészelte fogdosni a feleségemet?! Rajtam kívül egyetlen férfi sem érhet hozzá! Mit gondolt magáról ez a pimasz fickó? A jó édes anyját!

A parancsnokot roppantul bosszantotta a dolog.

A realizmustól a fantasztikumig: Tashi Dawa elbeszélései

TAKÁCS RÉKA

Tashi Dawa (Zhaxi Dawa 扎西达娃) a legismertebb és legsikeresebb tibeti nemzetiségű író Kínában. 1959-ben született a Sichuan tartományi Garze Tibeti Autonóm Prefektúrában található Batangban. Apja tibeti, anyja kínai, mindketten kommunista pártkáderek voltak. Apja hivatalnokként dolgozott Tibet különböző részein, ezért a gyermek Tashi Dawa anyjával élt Chongqingban a hetvenes évek elejéig, majd a család Lhászába költözött, s az író ott végezte el a középiskolát 1974-ben. Ezután festeni tanult, majd díszlettervezőként és szövegkönyvíróként dolgozott a lhászai Tibeti Nemzeti Drámatársulatnál. 1978-ban Pekingben végezte el a Kínai Opera Intézet színdarabíró kurzusát. 1979-ben jelent meg első elbeszélése, egy idealista-realista történet, mely a kulturális forradalom idején játszódik.[1] Ez az elbeszélése nem, de későbbi elbeszélései mind Tibettel kapcsolatosak. Korai elbeszéléseinek témája – Tibet modernizálódása – miatt a hivatalos körök tetszését és elismerését is elnyerte. Későbbi elbeszélései, a *Tibet: misztikus évek* (*Xizang: yinmi suiyue* 西藏，隐秘岁月)[2] és a *Tibet, bőrszíjra csomózott lélek* (*Xizang, ji zai pisheng koushang de hun* 西藏，系在皮绳扣上的魂)[3] nagy érdeklődést váltottak ki Kína-szerte. Az utóbbi 1986-ban megkapta az egyik legrangosabb irodalmi díjat, „Kína legjobb elbeszélésének díját" (Zhongguo Zuojia Xiehui diba jie quanguo youxiu duanpian xiaoshuo jiang 中国作家协会第八届全国优秀短篇小说奖), melyet a kínai írószövetség adományoz évente. Elbeszéléseit mágikus realistának nevezi a kínai kritika, mert az író realisztikus és misztikus elemeket vegyít bennük, valamint felszámolja a tér és idő konvencionális folyását.[4] Ő maga az írásait az ótibeti krónikákhoz hasonlítja, melyek egyaránt tartalmaznak történelmi

[1] TASHI DAWA 1979.
[2] TASHI DAWA 1985a.
[3] TASHI DAWA 1985b.
[4] Lásd CHEN HUIFANG 1988, WANG FEI 1993.

tényeket és mitikus elbeszéléseket.[5] Legfontosabb munkái a *Xizang: yinmi suiyue (Tibet: misztikus évek)* című gyűjteményes kötetben jelentek meg 1993-ban.

Tashi Dawa az 1980-as években vált Kína legismertebb tibeti írójává – és egyben a modern Tibettel kapcsolatos legellentmondásosabb figurává. Az őt körülvevő ellentmondások abból erednek, hogy identitásait paradox módon ítélik meg. Ez vonatkozik az etnikai azonosságára, művei nyelvhasználatára, írói stílusára és művei üzenetének értelmezésére egyaránt. Nemzeti hovatartozását tekintve a félig kínai, félig tibeti származású írót a legtöbb kínai tibetinek tartja, a legtöbb tibeti viszont kínainak. Míg a kínaiak között az a tény, hogy Tashi Dawa nem tud tibetiül írni, nem ad okot arra, hogy ne tibetinek tekintsék, a legtöbb tibeti számára ez kínai voltát bizonyítja.[6] Az ellentmondásosság csak mélyül, ha megnézzük, hogyan fogadták irodalmi alkotásait: egyes kritikusok a kínai „gyökérkeresők" irodalma (*xungen wenxue* 寻根文学) egyik legtehetségesebb képviselőjének tartották, míg mások a latin-amerikai mágikus realizmus imitátorát bírálták benne.[7] Megoszlanak a vélemények művei értelmezésének tekintetében is: sokan azt állítják, hogy azért választotta témaként a tibeti hagyományok és vallás ábrázolását, mert ezáltal a tibeti kultúrát és identitást akarja hangsúlyozni a többségi *han* kultúrával szemben.[8] Mások szerint viszont Tashi Dawa a tibeti kultúrát eltorzítva ábrázolja, hogy a kommunizmust szolgálja, s a kínaiak egzotikum iránti igényét kielégítse.[9]

De bármit gondolnak vagy írnak is róla, Tashi Dawa kitörölhetetlenül beírta magát a modern kínai és tibeti irodalmi köztudatba. Munkásságának, kreativitásának csúcspontja a nyolcvanas évek végére esett, azóta – egy 1993-ban megjelent regényen, a *Féktelen Sambhalá*n (*Saodong de Xiangbala* 骚动的香巴拉) kívül – más irodalmi művet nem publikált. Esszéket, úti beszámolókat, tévés és dokumentumfilm-forgatókönyveket ír, s ő a Tibeti Írószövetség elnöke.

Tashi Dawa 1979-ben kezdte irodalmi pályafutását Zhang Niansheng néven, abban az évben, amikor – három évvel Mao halála után – a XI. pártkongresszus az értelmiséggel szemben szabadabb politikát hirdetett meg. Ez a szocialista realizmus évekig tartó dominanciájának megszűnését s egyben a kínai irodalom egy új szakaszának kezdetét is jelentette. Mint a legtöbb kínai író ebben az időben,

---

[5] PENG YONG 1991: 61.
[6] MA LIHUA 1996; PEMA TSERING 1999: 115.
[7] GRÜNFELDER 1997; DANZHU ANGBEN 2001.
[8] ZHANG JUN 1989.
[9] JAMYANG NORBU 1992.

Tashi Dawa is a kulturális forradalom alatt átélt szenvedésekről szóló ideologizált beszámolókat írt – ezt az irányzatot nevezte a későbbi kritika a „hegek irodalmának". A pártkongresszuson a nemzetiségi politikának is új irányt adtak, a kulturális forradalom asszimilációs politikáját a kulturális autonómia politikája váltotta fel, s a nemzetiségi művészek is bizonyos fokú autonómiát élvezhettek kulturális identitásuk kifejezésében.[10] Deng Xiaoping reformjai, de főként Hu Yaobang tibeti látogatása kulcsfontosságú volt az új kínai Tibet-politika alakításában és a tibeti kultúra újjáélesztésében. Lhászai beszédében Hu beismerte Kína Tibettel szemben elkövetett bűneit, azt, hogy Kína és a Kínai Kommunista Párt felelős a modern Tibetben uralkodó siralmas állapotokért.[11] Gazdasági fellendülést ígért, a kultúra és az oktatási rendszer fejlesztését, nemzeti autonómiát, s tibeti káderekét a kínaiak helyébe. Hu beszéde után hivatalosan is arra biztatták a tibetieket s az egyéb nemzetiségieket, hogy állítsák vissza nemzeti örökségüket, és írjanak a népükről. Több olyan irodalmi újság jelent meg, melyet nemzetiségi írók publikálási fórumának szántak – köztük néhány tibeti nyelvű is –, s emellett megmaradtak a kínai nyelvű, a nemzetiségi írók előtt is nyitva álló kiadványok, mint a *Minzu Wenxue* 民族文学 *(Nemzetiségek Irodalma)* és a *Xizang Wenxue* 西藏文学 *(Tibeti Irodalom)*. Ezek a kiadványok bizonyították, hogy a kínai kormány elkötelezettje a kisebbségi kultúrák támogatásának, s ez a sokszínű és toleráns Kína-kép volt hivatott visszaszerezni a nemzetiségek bizalmát.[12] A nyolcvanas években Kína-szerte nagy érdeklődés mutatkozott az egzotikus másság iránt, melyet a nemzetiségek jelentettek. Egész nemzetiségi ipar fejlődött köréjük, nagyon jól eladható volt minden, ami etnikai volt (vagy annak látszott), s ez igaz volt a kínaitól idegen hangzású írók műveire is. Egy nemzetiségi név garanciának tűnt arra, hogy autentikus írást tart kezében az olvasó. Ekkor fedezték fel a jó nevű tibeti írókat, mint Sebo és Alai, s akárcsak Tashi Dawa, ők is kiadójuk javaslatára hagyták el kínai nevüket, s vettek fel egy hangzatosabb tibetit. Ezzel vállalták, hogy csak Tibettel kapcsolatos dolgokról írnak, természetesen olyan témákban, mely az aktuális politikai kampánnyal összhangban áll. Deng Xiaoping modernizációs reformjainak kezdete után az ajánlott téma a hagyomány és modernitás eszméinek ütköztetése volt.

Úgy tűnik, a tibeti írók valóban lelkesek voltak, romantikusak, idealisták, s nagy reményekkel néztek a jövőbe. Az új tibeti író, Tashi Dawa korai írásai idealista szocialisták, a szereplők problémáiért

---

[10] Lásd HEBERER 1989; MACKERRAS 1985.
[11] Hu beszédét idézi WANG YAO 1994: 287–288.
[12] GLADNEY 1994.

általában a hagyomány a felelős, s a felvillantott kiút a párt és a kommunisták atyai vezetésével történő modernizálódás. A marxizmus lineáris történelemfelfogását követve az író a tibetieket úgy ábrázolja, mint akik a feudalizmus hosszú, sötét szakaszából lépnek ki, s menetelnek a szocialista haladás fényes jövője felé. Tashi Dawa novellái azt mutatják, hogy hisz az irodalom társadalmi funkciójában, nevelő hatásában, s ennek megfelelően írásai pozitív kicsengésűek. Arra biztatja a fiatalokat, hogy lépjenek túl a régi szokásokon, találják meg saját útjukat, s legyenek „jó" emberek, a társadalom hasznos tagjai.

A fejlődésben, modernitásban való feltétel nélküli hitének legkirívóbb példája a *Zarándoklat* című elbeszélése,[13] mely Hu Yaobang látogatásának évében, 1980-ban jelent meg. Az elbeszélés egy vidéki tibeti lánynak a modern világgal és eszmékkel való találkozását meséli el. A lány és útitársa Lhászába mennek zarándokútra, s az útitárs a leborulások miatti végkimerülésében Tibet legszentebb helyszínén, a Dzsokhang templom előtt meghal. Ő egyedül találja magát a nagyvárosban, de segítségére siet egy modern lhászai lány, egy kommunista káder gyermeke, aki kioktatja őt a szocialista értékek fontosságáról, s megkérdőjelezi a tibeti hagyományok érvényességét. Sikerül meggyőznie a lányt, aki félreteszi olvasófüzérét, mint „egy ajándékot a régi Tibetből", visszamegy falujába, s várja az ígéretes jövőt.

1983 után Tashi Dawa eltávolodik ettől a dogmatikus stílustól, s elbeszéléseiben a modern Tibet valósabb problémáival foglalkozik. A heroikus karaktereket felváltják az emberibb alakok: hősei fiatalok, akik a társadalmi és politikai változások közepette keresik a helyüket a társadalomban.

1985 körül már látszott, hogy az ígért társadalmi fejlődés nem következik be, világos lett, hogy a tibeti változás nem fog egyszerűen menni.[14] Az optimizmus alábbhagyott, s a realizmus már nem volt elég ahhoz, hogy a modern Tibet összetettségét ábrázolja. Tashi Dawa elbeszéléseiben a realizmust kiszorítja a legendás, a természetfeletti vagy a szürreális, stílusa kifinomulttá és összetetté válik. A naiv optimizmust felváltja a pragmatikus szkepticizmus. A történetek elvontabbak, az üzenetek már nem világosak, s nem ad válaszokat és megoldásokat a problémákra, hanem az olvasóra hagyja az „igazság" felgöngyölítésének izgalmát.

1985-ben jelent meg a hírnevét meghozó *Tibet, bőrszíjra csomózott lélek* című elbeszélése. Tashi Dawának nem ez a legjobb, de ez a legismertebb műve. A kritika tibeti mágikus realistának nevezte, holott

---

[13] TASHI DAWA 1980.

[14] TSERING SHAKYA 2001.

legalább ugyanannyi köze van a kínai gyökérkeresők írásaihoz is. A gyökérkeresőkhöz hasonlóan Tashi Dawa is a gyökereihez nyúlt, a tibeti népi kultúrához, hagyományokhoz, mítoszokhoz és legendákhoz, s ebből teremtett egy merőben szokatlan világot. Későbbi művei, mint a *Tibet, misztikus évek* vagy *A szerencse káprázata (Fengma zhi yao)*[15] valóban mágikus realistának nevezhetők, a történetekben keverednek a valós és álomszerű, reális és misztikus események, s az idő és tér konvencionális felfogása is megszűnik bennük.

Ezeket az írásokat többen a latin-amerikai mágikus realizmussal hozták kapcsolatba, annak utánzataként tekintettek rájuk.[16] Valóban, több észak- és dél-amerikai írót fordítottak akkoriban kínaira, ezek nyilván hatással is voltak a kínai írókra, de közvetlen utánzásról mégsem beszélhetünk. Tashi Dawa „tibeti mágikus realizmusa", akárcsak a dél-amerikai, a szocreál ábrázolások alternatívájaként, a helyi kultúrák hangsúlyozásának lehetséges útjaként alakult ki. A kulturálisan vagy etnikailag vegyes származású, európai iskolázottságú latin-amerikai mágikus realista írókhoz hasonlóan, a kínai neveltetésben részesült Tashi Dawa is csak felnőttként került szembe kisebbségi gyökereivel, népe kultúrájával és hagyományaival. Valószínűleg a latin-amerikai és tibeti társadalmi és politikai körülmények közötti hasonlóság, valamint a hagyományokra, hiedelmekre a kívülálló szemszögéből való rálátás teremthette meg a két kultúra közötti hasonló kifejezésmódot és irodalmi válaszokat. Tashi Dawa legfontosabb ihletforrásai a tibeti hagyományok és vallás, melyeket a félig tibeti származású, de kínai iskolázottságú ember érzékenységével lát. A mindkét kultúrában való jártassága és rálátása tette lehetővé, hogy a valóság olyan elemeit fedezze fel, melyeket más írók nem vettek észre. A tibeti írók azért, mert túl közel álltak hozzá, életük része volt, a kínaiak pedig azért, mert túl távol, s hiányzott belőlük az az elkötelezettség, kíváncsiság és együttérzés, mely Tashi Dawában megvolt.

A nyolcvanas években fordított nyugati irodalomnak Tashi Dawa szerint abban volt a legnagyobb hatása, hogy megerősítette a fiatal írókat: nem csak realista stílusban lehet írni, az irodalom a valóság és a valóságfölötti bármilyen aspektusára reflektálhat.[17]

A *Tibet, bőrszíjra csomózott lélek* című elbeszélésben a korábbi témának, a hagyományos és modern értékek ütközésének elemzését folytatja, de anélkül, hogy ítélkezne és oktatni szándékozna. Az író

---

[15] TASHI DAWA: „Fengma zhi yao" in: TASHI DAWA 1991. Magyarul TASHI DAWA 2004.

[16] CHEN HUIFANG 1988: 56.

[17] PENG YONG 1991: 60.

realista stílusú leírást is használ, amint azonban a cselekmény bonyolódik, szabad asszociációkkal dolgozik, s egyre több groteszk elemet visz az elbeszélésbe. Ami egy egyszerű történetnek indult, feloldódik térben és időben. Tashi Dawa az ihletet a tibeti hagyományok elemeiből meríti, tulajdonképpen nincs is szüksége arra, hogy mágikus világot találjon ki, elég összegyűjtenie a legfurcsább tibeti hiedelmeket és szokásokat, s azokat irodalmi formába öntve hatásos élményt nyújt az olvasónak. A szürreális jegyek érzékletesebbek a történet végén, amikor a narrátor, hősei után kutatva egy földönkívüli tájra ér, ahol az idő visszafelé megy, s a táj tele van olyan elemekkel, melyek a tibeti legendákból és Dalí festményeinek részleteiből származnak.

Ez Tashi Dawa leginkább kísérleti elbeszélése. Írói eszközeit már sokan használták előtte Nyugaton, ilyen a történet a történetben, a szereplők megelevenedése, a fizikai találkozás az egyes szám első személyű író és az általa alkotott karakterek között, az irritáló retorikus betétek és belső monológok.[18]

Az elbeszélésnek gondosan kidolgozott időstruktúrája van. A narrátor, egy meglehetősen önhitt szocialista író, úgy ábrázolja magát, mint aki 2000-ben kiegészíti egy 1984-ben megkezdett történetét, amit akkor nem tudott befejezni. Az elbeszélés a jövőbeli, az elképzelt, modernizálódott Tibet ábrázolásával indul, és oda is tér vissza. A narrátor rájön arra, hogy az 1984-ben írt, de befejezetlenül maradt történetének hősei valamiként életre keltek, ezért elindul vissza az időben, hogy megkeresse őket ott, ahol annak idején hagyta őket, Pubergangban, a Kelong-hegy környékén. A főhős, egy hithű buddhista férfi, Drakpa és barátnője, Csung Tibetben kóborolnak, de még a szerző sem tudja, hová tartanak. Csak 2000-ben, az utolsó reinkarnálódott tibeti lámától tudja meg, hogy hősei a legendás buddhista paradicsom, a Sambhala után kutatnak. A szerző különböző idősíkokból jövő szereplőket szembesít, egyesek a régi, legendás Tibetben élnek, tiszta eszmékkel és vallásos buzgalommal, mások a traktorok és olimpiai közvetítések modern világában. A történet bizonyos pontjain találkoznak bár, de nem értik egymást, különböző céljaik vannak, és más dolgokat tartanak fontosnak. Olyan, mintha a múlt szereplőit a zavaros jövő tartaná fogva túszként.

A szerzőnek a kommunizmus iránti optimizmusa – mely korai írásait jellemezte – szkepticizmusba vált. A főhős halálos kimenetelű

---

[18] Ugyanebben az időben ugyanezeket az írói eszközöket használta Tashi Dawa barátja, a Lhászában élő, avantgárdnak nevezett kínai író, Ma Yuan is. Róla lásd ZHAO 1995.

balesetét is ironikus módon éppen a modern világgal való találkozása, a szocialista haladás jelképe, a traktor okozza.

Mikor a narrátor végre megtalálja hőseit, a férfi éppen haldoklik, s ő rájön, hogy ez az ő hibája, mert képtelen volt arra, hogy erős, pozitív hősöket teremtsen, akik a szocializmus szolgálatába állhattak volna. Végül lát még reményt, magával viszi a lányt, s megígéri neki, hogy „új asszonyt" teremt belőle. A történet azzal ér véget, hogy az összezavarodott lány ugyanolyan alázatosan és beletörődötten követi az írót vissza a szocialista világba, mint ahogyan barátját követte a buddhista paradicsom keresése közben. A lány sorsa a tibetiek sorsának szimbóluma is lehet, akik először a buddhista megváltás ígéretének hitétől vezetve, majd a szocialista paradicsomhoz vezető útra kényszerítve fogadták el ezeket anélkül, hogy teljesen értették volna a hitrendszereket. Tashi Dawa más történeteiben is felbukkan ez a gondolat, de sem a kommunizmus, sem a buddhizmus nincs alternatívaként ábrázolva.

Tudnunk kell, hogy Tashi Dawa egy olyan tekintélyelvű környezetben alkotott, ahol bizonyos témákat kiaknázni biztattak, másokat meg elnyomtak. Tibet mindig érzékeny téma volt, sem a múltját dicsérni, sem jelenét kritizálni nem lehetett. A legtöbb politikai, etnikai vagy vallási téma tabu volt, s nehéz volt megfelelően semleges témát találni. Különféle irodalmi technikákkal túl lehetett lépni a megkötéseken, így a mágikus realista stílussal felül lehetett emelkedni a konkrét valóságon. Ez a stílus ugyanakkor az írónak is bizonyos fokú szabadságot és védettséget adott, s nagyon alkalmasnak bizonyult a modern tibeti témák és Tibet ellentmondásosságának tükrözésére.

A *Shiji zhi yao* 世纪之邀 *(A század szólítása)*, a *Xuanyan zhi guang* 悬崖之光 *(A függő szikla fénye)* és a *Fengma zhi yao* 风马之耀 *(A szerencse káprázata)*[19] című elbeszélésekben összekeveredik jelen, múlt és jövő – olyan, mintha megállt volna az idő. Megszűnnek az élet és halál, létezés és nemlétezés, igaz és hamis határai, látomás, valóság és álom teljesen összefonódik bennük. Ez az olvasóban olyan érzést kelt, hogy egy teljesen képzeletbeli világba lépett be, ahol minden lehetséges. A szerző itt már sem politikailag, sem erkölcsileg nem tehető felelőssé azért, ami történik, mert úgy tűnik, hogy ő csak egy fantasztikus világot ábrázol. Az elbeszélések homályosak, többféle értelmezést tesznek lehetővé, s az egyetlen értelmezési lehetőség túllépésével a cenzúra is kijátszhatóbbá vált, a szerző is túllépheteti

[19] Mindhárom mű megtalálható a TASHI DAWA 1991 kötetben.

a zárt tibeti környezeten, s általánosabb emberi tapasztalatok kiaknázása felé nyithatott.

1990 utáni elbeszéléseinek szereplői a mindenféle stabilitás nélküli létben élő lhászai fiatalok, művészek, írók, zenészek. A *Fanyin* 泛音 *(Felhang)* és a *Xiatian, suanliuliu de rizi* 夏天酸溜溜的日子 *(Keserű nyári napok)*[20] című elbeszélésekből arról kapunk képet, hogyan élnek ma a fiatal értelmiségiek Lhászában, mik a reményeik, lehetőségeik, hogyan viszonyulnak a valósághoz és hagyományaikhoz. A szereplők elvesztették a tájékozódási pontokat, nem hisznek sem a vallásban, sem a politikai propagandában, a jelenben való létezés alapvető problémái foglalkoztatják őket, a politikai és gazdasági változások közepette próbálják megtalálni önmagukat és helyüket a társadalomban. A karaoke-bárokból bömbölő rock'n roll, a verekedésekbe keveredő farmeres fiatalok és a kocsma előtti téren napszemüvegben biliárdozó szerzetesek idézik a mai tibeti várost.

Tashi Dawa tipikusan a multikulturális szerző nézőpontjából ír, aki egyszerre belülről és kívülről szemléli az adott kultúrát és konfliktusait. A kisebbségi kultúrával szimpatizál, de a domináns szemszögéből, annak megfigyelési érzékenységén keresztül írja le a helyzeteket.[21] Írásaiban – akárcsak a posztkoloniális (India, Afrika országaiból való) írók irodalmában – kiemelkedő helyet kapnak az én–más, helyi–idegen, hagyományos–modern, múlt–jelen, központ–periféria között feszülő ellentétek témái. Hozzájuk hasonlóan sokat foglalkozik a hellyel, az elidegenedéssel, az identitás mítoszaival s a hagyományokkal. Témái és stílusa sokkal érdekesebbek a domináns/kínai vagy a nyugati olvasók, mint a kisebbségi/tibeti létet nap mint nap átélők számára.

1990-re teljesen megváltozott az inspiráló lhászai közeg, egyrészt az urbanizáció átalakította a várost, másrészt a függetlenségi tüntetések után a hangulat is nyomasztóvá vált. A tibeti kultúrát és vallást a szeparatizmussal azonosították, s a korábbi szlogen, a nemzetiségek kultúrájának hangsúlyozása helyébe az anyaországgal való egység hangsúlyozása került. A politikai nyomás nem folyamatos volt, hanem inkább hullámokban jelentkezett valamilyen politikai eseményhez kapcsolódva. Chen Kuiyuannek, a tibeti párttitkárnak még 1997-ben, Hongkong Kínához való visszatérésének alkalmából tartott beszédében is volt gondja arra, hogy Mao yan'ani beszédéből idézzen,[22] s megfeddje a tibeti írókat, amiért a tibeti társadalom „el-

---

[20] TASHI DAWA 1991.

[21] A multikulturalizmusról lásd SZIGETI 2002.

[22] Az irodalom szocialista eszméjét Mao fogalmazta meg 1942-ben, s ezt 1949-ben a Kínai Írók és Művészek Első Konferenciáján hivatalosan is el-

maradott oldalát" ábrázolják. Arra szólította fel őket, hogy ne a múltról írjanak, ne a vallásról és Tibet misztikájáról, hanem a modernitásról és a csodákról, melyeket a kommunisták hoztak a területre.[23] A politikai nyomáson kívül a kilencvenes években egy másik tényező is szerepet játszott a tibeti irodalom hanyatlásában[24] – ez pedig a gazdasági tényező, a materialista szellemiség eluralkodása volt. „Gazdaggá válni dicsőség" – mondta Deng Xiaoping, miközben megszüntette a kulturális alapokat, a könyvkiadás és az irodalmi folyóiratok támogatását.[25] Míg a nyolcvanas években az irodalmat társadalmilag hasznosnak és dicséretesnek tekintették, a kilencvenes években megszűnt a társadalmi biztatás és elismerés. Az írókat nem fizették, ezért profitorientáltabb állásokat kerestek, s a lhászai irodalmi társaság szinte teljesen felszámolódott. A nyolcvanas évek nagy írói közül a legtöbben elhagyták Lhászát, és már egyikük sem publikál.

Tashi Dawa, bár félig kínai, csak tibeti témákról ír. Elbeszélései és népszerűsége hívták fel Tibetre, a tibeti irodalomra és a tibeti írókra a kínai olvasók figyelmét. Ugyanakkor újszerű irodalmi technikákat, témát és stílust honosított meg kínai nyelven. Hol van Tashi Dawa helye Kína irodalmában? Esetleg a tibeti irodalom képviselőjének kell tekintenünk? Kínai irodalmi díjakat kap, ugyanakkor a kínai kritika alapvetően elkülöníti a kínai íróktól, és műveit a „tibeti irodalom" (Xizang wenxue 西藏文学) kategóriába zárja. Ez a kínai terminológia eléggé heves viták tárgya volt a tibeti értelmiségiek körében a nyolcvanas évek közepén, mert magában foglalja nemcsak a tibeti nyelvű műveket, s nem is csak a tibeti etnikumú írók kínai nyelvű műveit, hanem minden olyan írást is, melyet kínaiak írtak Tibet

---

fogadták, mint az egyetlen helyes, követendő vezérfonalat az irodalom és művészetek világában egész Kínára nézve. Mao a szocialista realizmus és forradalmi romantika ötvözését jelölte ki a legjobb alkotási módszernek, s a „két szolgálat" elvét („szolgálni a szocializmust, szolgálni a népet") irodalmi vezérfonálnak.

[23] CHEN KUIYUAN 1997.

[24] Itt a Tibeti Autonóm Terület irodalmáról van szó. A qinghai és sichuani írók többsége továbbra is alkot. Róluk lásd TAKÁCS 2004. A lhászai irodalmi társaságnak a tibeti vagy etnikailag vegyes írókon kívül számos *han* tagja is volt, közülük a legismertebb Tashi Dawa jó barátja, Ma Yuan, aki 1989 óta semmit sem publikál, de körükbe tartoztak Ma Lihua, Jin Zhiguo, Liu Wei és Feng Liang is, akik szintén visszatértek Belső-Kínába.

[25] TSERING SHAKYA 2001: 23.

témájában.[26] Azonban a tibeti kritikusok elzárkóznak attól, hogy a kínaiul írt szövegeket a tibeti irodalom részének tekintsék. Tashi Dawának a kínai nyelv a sajátja, ugyanakkor írásai egy peremterületen levő, kisebbségi nép helyzetéről nyújtanak beszámolót és számadást. Mindkét kultúrában jártas, s mondanivalóját sikeresen közvetíteni tudja a domináns kultúra felé. Míg a kínai olvasóknak tetszenek az írásai, a tibeti olvasók helytelenítik azt a képet, amelyet műveiben Tibetről fest, s vonakodnak attól, hogy úgy olvassák és fogadják el, mint az autentikus tibeti irodalom képviselőjét. Tashi Dawának kulturális háttere és iskolázottsága által alakított műveltsége két, teljesen különböző világ, s egyikbe sem tartozik teljesen. Művei, kínaiul író tibeti társaiéhoz hasonlóan, sem ide, sem oda nem sorolhatók igazán. Az egyetlen mód, hogy megtaláljuk írásainak helyét, az, hogy úgy tekintünk rájuk, mint amelyek „egy (felség)területet szelnek ki maguknak”[27] a kínai és tibeti irodalom közötti térben.

Felhasznált irodalom

CHEN HUIFANG. 1988. „Xizang maoniu: Zhaxi Dawa.” *Xizang wenxue* 4 (1988): 54–58.

CHEN KUIYUAN. 1997. „Zai zhuanti yinyuehui »Huigui song« chuangzuo zongjie biaozhang dahui de jianghua.” [A „Hong Kong visszatérésének üdvözlése” koncert megtervezésének összefoglalása és megvitatása nagygyűlésén tartott beszéd.] *Xizang Ribao* 1997. július 16.

DANZHU ANGBEN. 2001. *Zangzu wenhua fazhan shi.* [A tibeti kultúra fejlődésének története.] Lanzhou, Gansu Jiaoyu Chubanshe.

GENG YUFANG (szerk.) 1994. *Zangzu dangdai wenxue.* [Modern tibeti irodalom.] Beijing, Zhongguo Zangxue Chubanshe.

GLADNEY, DRU. C. 1994. „Representing Nationality in China: Refiguring majority/minority identities.” *The Journal of Asian Studies* 53 (1994):1, 92–123.

GRÜNFELDER, ALICE. 1997. „Tashi Dawa and Modern Tibetan Literature.” In: STEINKELLNER, E. (ed.) *Tibetan Studies – Proceedings of the 7th Seminar of the International Association for Tibetan Studies, Graz 1995.* Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 337–345.

HEBERER, THOMAS. 1989. *China and its National Minorities, Autonomy or Assimilation?* London, Armonk.

[26] Erről a vitáról részletesen lásd TAKÁCS 2007.

[27] RUSHDIE 1991.

JAMYANG NORBU. 1992. „Cultural and Literary Conjectures on Directions in China." In: GILBERT, JEANNE MARIE (ed.) *The Potomac Conference Proceedings. Sino-Tibetan Relations: Prospect for the Future.* New York, Columbia University Press, 106–112.
MA LIHUA. 1996. „Modern Tibetan Literature." *Tibet Daily,* TIN Document, 1996. nov. 16.
MACKERRAS, COLIN. 1985. „The Minority Nationalities: Modernization and Integration." In: GRAHAM YOUNG (ed.) *China, Dilemmas of Modernization.* London, Croom Helm.
MACKERRAS, COLIN. 1994. *China's Minorities: Integration and Modernization in the Twentieth Century.* Oxford, Oxford University Press.
PEMA TSERING. 1999. „A Deceitful Erected Stone Pillar and the Beginnings of Modern Tibetan Literature." *The Tibet Journal* 24 (1999):2, 114–120.
PENG YONG. 1991. „Tanqiu-sisuo-kaituo: jizhe mingqingnian zuojia Zhaxi Dawa." [Kutatás–elmélkedés–nyitás: Interjú a híres fiatal íróval, Tashi Dawával.] In: HANYAN BAILANG (ed.) *Xizang Dangdai wenhua mingren.* Chengdu, 59–63.
RUSHDIE, SALMAN. 1991. *Imaginary Homelands: Essays and Criticism.* London, Granta Books.
SAID, EDWARD. 1978. *Orientalism.* London, Routledge.
STODDARD, HEATHER. 1994. „Tibetan Publications and National Identity." In: BARNETT, R. (ed.) *Resistance and Reform in Tibet.* London, Hurst & Co., 121–156.
SZIGETI LÁSZLÓ. 2002. „A multikulturalizmus esztétikája." *Helikon* 2002/4, 395–421.
TAKÁCS RÉKA. 2004. „A kínai nyelven írt modern tibeti irodalom: tények és kritikák." *Nagyvilág* 2004/10, 862–870.
TAKÁCS RÉKA. 2007. „Identitás és nyelvek: a tibeti irodalom ötven éve." In: *Tanulmányok Dr. Kara György 70-ik születésnapjára.* Budapest, ELTE BTK Belső-ázsiai Tanszék.
TASHI DAWA. 1979. „Chenmo." *Xizang Wenyi* 1 (1979): 4–14.
TASHI DAWA. 1980. „Chao fo." *Xizang Wenyi* 17 (1980) 3–9.
TASHI DAWA. 1985a. „Xizang: yinmi suiyue." *Xizang Wenxue* 6 (1985): 3–22.
TASHI DAWA. 1985b. „Xizang, ji zai pisheng jieshang de hun." *Minzu Wenxue* 9 (1985), 9–19.
TASHI DAWA. 1991. *Shiji zhi yao.* Beijing, Zuojia Chubanshe.
TASHI DAWA. 1993. *Xizang: yinmi suiyue.* Wuhan, Changjiang Wenyi Chubanshe.
TASHI DAWA. 2004. „A szerencse káprázata." (Ford. Takács Réka.) *Nagyvilág* 2004/10, 808–828.
TSERING SHAKYA. 2001. „The Waterfall and Fragrant Flowers. The Development of Tibetan Literature since 1950." *Tibetan Bulletin* 8 (2001), pp. 20–24.
WANG FEI. 1993. „Mohuan yu huangdan: zuan zai Zhaxi Dawa shouxinerli de Xizang." [Varázslat és fantasztikun: Tibet Tashi Dawa tenyerén.] In: TASHI DAWA, *Xizang: yinmi suiyue.* Wuhan, Changjiang Wenyi Chubanshe, 387–399.

WANG YAO. 1994. „Hu Yaobang's visit to Tibet, May 23–31, 1980. An important development in the Chinese government's Tibet policy." In: BARNETT, R. (ed.) *Resistance and Reform in Tibet*. London, Hurst & Co., 285–299.
ZHANG JUN. 1989. „Ru mo de shijie: lun dangdai Xizang xiaoshuo." [Mágikus világ: a kortárs Tibet elbeszéléseiről.] In: FENG LIANG (ed.) *Xizang xin xiaoshou*. Lhasa, Xizang Renmin Chubanshe.
ZHAO, HENRY Y. H. 1995. „Ma Yuan the Chinese Fabricator." *World Literature Today* 69 (1995):2, 312–321.

TASHI DAWA

Tibet, bőrszíjra csomózott lélek

Mostanában nagyon ritkán hallani a *Hegyisa*st, azt az egyszerű, könnyed kis perui népdalt. De én megőriztem egy szalagon. Minden alkalommal, mikor lejátszom, a szemem előtt hegyek és völgyek jelennek meg. Sziklás csúcsok között juhnyáj. A hegy lábánál apró darabka termőföldek. Gyenge termés. Vízimalom egy patakocska partján. Kőből épült parasztházak. Súlyos terheket cipelő hegyi emberek. Marhák nyakára csomózott rézharangok. Magányos, kicsi forgószél. Káprázta tó napfény.

Ez a táj egyáltalán nem az Andok-hegylánc középső fennsíkja Peruban, hanem a Puborgang-hegység Dél-Tibetben. Nem emlékeztem tisztán, hogy álmomban láttam-e ezt a helyet, vagy valóban jártam-e ott. Nagyon sok helyen megfordultam már, nem tudtam tisztán visszaemlékezni.

Később aztán, amikor egy napon valóban a Puborgang-hegységbe érkeztem, akkor jöttem rá, hogy az emlékeimben élő Puborgang csupán egy 19. századi gyönyörű tájkép Constable ecsete alól.

Bár Puborgang még mindig békés, csendes hegyvidék, ezek az elszigetelt emberek is élvezni kezdték a modern élet előnyeit. Van itt egy kis polgári légiforgalmi állomás, ahonnan hetente öt helikopter indul a városba. A közelben van egy napenergiát hasznosító központ. Zhelu falu szélén, az automata benzinkút melletti kis étkezdében egy asztalnál ültem egy szakadatlanul beszélő nagybajusszal, ő volt a nagy hírű Himalája Szállítási Vállalat igazgatótanácsának elnöke, Tibetben elsőként ők importáltak egy tucatnyi német utánfutós teherautót. Meglátogattam egy szőnyegszövő gyárat, s azt láttam, hogy a tervezők számítógépen tervezik a mintákat. Egy földi műholdvevő állomás öt csatornán napi harmincnyolc óra tévéműsort közvetít a nézőknek.

De bármennyire erőlteti is a modern anyagi civilizáció, hogy elhagyják hagyományos gondolkodásukat, a puborgangiak még őrzik

néhány régi szokásukat: amikor az agrárdoktor falufőnökkel beszélgettem, ő időről időre levegőt szívott be, s udvariasan, nyelvével csettintve szerényen szajkózta: *„lo, lo”*, alázatos igenlése jeleként. Az emberek, mint régen, amikor szívességet kérnek egymástól, egyenesen föltartják hüvelykujjukat, s jobbra-balra mozgatva, esdekelve mondogatják hétszer-nyolcszor: „legyen szíves”, *kutyi-kutyi*. Mikor a távoli városból valaki idelátogat, az öregek közül még sokan kiállnak az út szélére, s kalapjukat mellük előtt tartva tisztelettudóan fogadják őt. Bár az állam már sok évvel ezelőtt egységesítette a mértékegységeket, az itteniek még a régit használják, a hosszúság kifejezésére kinyújtják egyik karjukat, a másik tenyerüket pedig merőlegesen rácsapják csuklójukra, alkarjukra vagy könyökükre.

Szangye Dhapo láma haldoklik, ő a csaktrengi kolostor huszonharmadik reinkarnálódott lámája. Kilencvennyolc éves kort élt meg. Ha meghal, nem lesz több reinkarnáció, hogy átvegye helyét. Ezért egy speciális cikket szeretnék írni róla. Korábban már találkoztunk. Az egész világ legmélyebb és legrejtélyesebb vallása a tibeti lámaizmus; ha nem lesz több reinkarnálódott utód, ha megszűnik a reinkarnáció intézménye, s nem lesznek többé vallási vezetők, akkor talán elérkezik végnapjához.

– A forma egy bizonyos mértékig meghatározza a tudatot – mondtam.

Csaktrengi Szangye Dhapo láma a fejét rázta, nem értett egyet véleményemmel. Tanítványai lassacskán elszállingóztak.

– Sambhala – ajkai remegtek –, a háború elkezdődött már.

A régi szent könyvek feljegyzései szerint Északon van egy eszményi ország, az Emberek Világának Tiszta Földje – a Sambhala. Azt mondják, a tantrikus tanítások e földről származnak, az első király, Dava Szangpo itt kapta meg a tanítást Buddhától, majd később terjesztette a Kálacsakra-tantra tanításait. A feljegyzésekben az áll, hogy egy napon Sambhalában, ebben a hófedte hegyekkel körülölelt országban egy nagy háború fog kirobbanni. „Az égi harcosok szent tábornokai között a tizenkét égi hadsereget fogod vezetni, lóháton vágtatva, soha vissza sem pillantva. Hosszú lándzsádat Halutamen, a Sambhalát támadó démoncsapat vezetője mellébe döföd, aztán majd a többi démon is megsemmisül mind egy szálig.” Ez a *Sambhala esküjé*nek leírása, az utolsó király, a szent harcos dicsőítése.

Szangye Dhapo egyszer elmesélte nekem ezt a háborút. Azt mondta, több száz évnyi véres harc után, miután a démonokat megsemmisítették, Congkapa sírja a Ganden kolostorban magától kinyílik majd, s Buddha tanítása még ezer évig terjesztve lészen. Aztán hatalmas szélvihar sújtja a földet, és árvíz, végül özönvíz árasztja el az egész világot. Mikor elérkezik a világ fennállásának utolsó napja,

a túlélőket az istenek a Mennyei Birodalomba viszik. Így, mikor a világ újraformálódik, a vallás megint virágozni fog.

Szangye Dhapo láma az ágyban feküdt, hallucinált, az előtte álló, láthatatlan emberhez beszélt: „Mikor átfordulsz a Kelong-havason, s ott állsz a Lótuszban született mester, Padmaszambhava tenyérlenyomatának közepében, ne keress, ne kutass. Az imában valódi megértésed lesz, a megértésben látomásod támad. A tenyérlenyomatban csak egyetlen út van, mely az életbe s az Emberek Világának Tiszta Földjére vezet."

Révületemben láttam, hogy mikor Padmaszambhava elhagyta az emberi világot, az égből egy harci kocsi szállt alá, s ő két Égi Lány kíséretében felszállt a kocsira, s felemelkedett a távoli Dél felé.

– A két fiatal *khampa* a Sambhalához vezető utat keresi – mondta a láma.

Kimerülten néztem rá.

– Arról a két *khampá*ról beszél, egy férfiról és egy nőről, akik 1984-ben jöttek ide?

Bólintott.

– A férfi itt sérült meg? – kérdeztem.

– Ezt te is tudod – mondta a láma.

Csaktrengi Szangye Dhapo becsukta szemét, s szaggatottan felidézte az esetet, hogy abban az évben két fiatal érkezett Puborgangba. Amint mesélt, hogy miket mondott a két fiatal az útjáról, rájöttem, hogy a láma egy általam fabrikált elbeszélést mond fel. Ezt az elbeszélést senkinek nem mutattam meg, miután megírtam, egy dobozba zártam. És ő szóról szóra felmondta, a helyszín a Puborgangba vezető úton levő X falu. Az időpont 1984. A szereplők egy nő és egy férfi. Az elbeszélésemet azért nem mutattam meg senkinek, mert még a végén sem tudtam, hogy hová akarnak menni a szereplők. Most, hogy a láma megvilágította, megértettem. A két történet közötti egyetlen különbség az volt, hogy az én történetem végén a főszereplő egy kocsmában ül, ahol egy öregember elmagyarázza neki az utat. Nem írtam le, hogy az öreg hová irányítja, akkor még én magam sem tudtam. Csaktrengi láma azonban úgy mesélte, hogy az ő házában ülnek, s ő mondja el nekik az utat. De itt is van egy egybeesés, az öregember is és a láma is Padmaszambhava tenyérlenyomatának mintázatáról beszélt.

Aztán emberek jöttek be a szobába, körbevették a megtestesült lámát, s ő félig zárt szemmel lassacskán belépett az öntudat- és gondolatnélküliség állapotába.

Tanulmányoztam a meghalás művészetét, a szent szövegek elbeszélései alapján, s a láma arcán levő csillogásból és a pupillanyílás tágulásának mértékéből ítélve úgy láttam, hogy éppen a halál és újjá-

születés közötti harmadik szakaszba készül belépni. Összesen hét ilyen szakasz van, és mind a hét szakaszban további hét szakasz, azt tartják, a negyvenkilenc napi ima és szertartás a halottért éppen a hétszer hét szakaszos újjászületési folyamatra utal.

Néhányan készülődni kezdtek a temetésre. Szangye Dhapo lámát hamvasztani fogják. Tudtam, hogy egyesek össze akarják majd gyűjteni a láma maradványait, hogy megőrizzék örök emlékül.

Miután elbúcsúztam Csaktrengi Szangye Dhapótól, egész úton hazafelé az irodalmi alkotások indítékának kérdéséről elmélkedtem.

Mikor hazaértem, kinyitottam a dobozt, melyen az a címke állt, hogy „szeretett árváim". Több mint száz marhabőr mappa sorakozott benne szép rendben, ott volt minden művem, melyet nem publikáltak vagy nem akartam publikálni. Elővettem a 840720-as sorszámú mappát, egy novella volt benne, melynek nem volt még címe. Itt következik ennek a novellának az eredeti szövege.

Csung huszonegynéhány juhát terelgette lefelé a hegyen, mikor a hegyderéknál megállt. Látta, hogy a hegy lábánál szélesen kígyózó, kavicsokkal teli kiszáradt folyómederben egy fekete pont mozog lassan, mint egy hangya. Ki lehetett venni, hogy egy férfi, s éppen az ő házuk felé tart. Csung meglengette terelőostorát, és sietve a hegy lába felé kezdte terelni a nyájat. Úgy számolta, az ember nagyjából sötétedésre ér majd a házukhoz. A környező pusztában csak ezen a kis hegyen volt két terméskőből épült alacsony ház, a házak mögött karámok. Mindössze két család lakott itt, Csung az apjával és egy ötven fölötti néma nő. Csung apja *Geszár* hősköltemény-előadó volt, a távoli falvakból gyakran meghívták őt énekelni, néha még a messzebbi kisvárosba is, olykor néhány napra, máskor hónapokra volt távol. A küldönc lóháton jött fel a hegyre, s egy másik lovat is hozott magával az apjának. Az apja a vállán vitte hosszú nyakú, hathúrú lantját, a *dramnyen*t. Aztán a lópaták ritmusát követve a rézcsengők hangja hosszasan csilingelt a puszta csendjében. Csung állt a hegyen, egyik kezével a szoknyájánál álló fekete kutyát simogatta, s végignézte, amint a két ló eltűnik a hegy mögött.

Csung lópaták és rézcsengők egyhangú ritmusának hangja között nőtt fel. Mikor a juhait vigyázta, egy kövön ült, magányában mélyen gondolataiba merülve, s ez a hang a távoli völgyből hullámzó szavak nélküli dallá vált, s ebből a dalból, melyben benne volt a vadon eseménytelen élete és magánya, reménytelen sóvárgás áradt.

A süket asszony egész nap gyapjúszövetet szőtt, minden reggel kiállt a kis hegyre, egy maréknyi *campá*t szórt a levegőbe, s Avalokitésvara bódhiszattvát hívta. Aztán kezében szutykos imamalmát pörgetve kelet felé fordult, s mormolva imádkozott. Néha az apja az

éjszaka közepén felkelt, átment az asszony házába, s hajnalhasadta előtt, hosszú *csubá*ját a fejére húzva érkezett vissza, s bújt vissza saját báránybőr takarója alá. Csung kora reggel kelt, fejt, elkészítette a teát, *campá*t evett. Aztán hátára vette kis báránybőr zsákját, melyben a napi élelme volt, vette a kis fekete fazekát, megsuhintotta ostorát, s a juhnyájat a hegyre terelte. Így telt az élete.

Csung leért a házhoz, előkészítette az ételt és a forró teát, hasra feküdt a szőnyegen, s várta a vendéget. A kutya ugatott az ajtó előtt, ő gyorsan kisietett, a hold éppen felkelt. Megfogta a kutya láncát, körbenézett, nem látott senkit, de nemsokára egy fej bukkant fel az előtte levő lejtő aljában.

– Gyere, ne félj, megfogtam a kutyát – mondta Csung.

Az érkező egy hatalmas, rettenthetetlen férfi volt.

– Elfáradtál, bátyám – mondta Csung. A férfit bevezette a szobába, kalapja karimája alatt, a homloka mellett vérpiros bojt lógott. Az apja nem volt otthon, *Geszár*t énekelt valahol. A szomszédból áthallatszott a néma asszony szövőszékének kopogása. A fáradt férfi megette az ételt, megköszönte, s már bele is dőlt Csung apjának ágyába, és álomba merült.

Csung egy darabig az ajtó előtt állt, az égbolton milliónyi csillag ragyogott. Körülötte mély csend, a hatalmas természet egyetlen hangja sem hallatszott. A szeme előtti üres, puszta szurdok a hold fényétől halvány fehér színben fürdött. A lánchoz kötözött nagy fekete kutya körbe-körbe járt, Csung hozzáment, leguggolt, megölelte a nyakát. Az ezen a puszta és magányos hegyen eltöltött gyerek- és fiatalkori éveire gondolt, eszébe jutottak azok a komor, szótlan férfiak, akik lóval jöttek az apjáért, a messziről jött, s holnap már messzire menő utasra gondolt, aki most a házukban alussza az igazak álmát. Sírva fakadt, a földön térdelt, arcát a tenyerébe temette, az apja bocsánatáért imádkozott hangtalanul, majd könnyeit a fekete kutya szőrébe törülte, felállt, s visszament a házba.

A sötétben, mint a malárialázas, egész testében remegve, hangtalanul bebújt a férfi juhbőr takarója alá.

Amint a keleti hajnalcsillag felkelt, a vajlámpás vibráló fényében Csung összecsavarta vékony pokrócát, egy vászonzsákot megtömött szárított hússal, egy bőrből való *campa*-gyúró zsákot, durva sót s egy darab vajat tett még bele, vállára vetette a kis fekete teafőző fazekát, melyet nap mint nap magával vitt a hegyre, mikor a juhait legelni terelte, minden a hátán volt, amit egy lánynak magával kellett vinnie. Végül körbenézett a homályos kis szobában.

– Rendben – mondta.

A férfi egy utolsót szippantott a tubákjából, leverte tenyeréről a maradék port, s felállt. Megsimogatta a lány fejét. Megölelte vállát,

lehúzott fejjel kiléptek az alacsony ajtajú kis házból, s a szurokfekete Nyugat irányába indultak el. Csung teste tele volt mindenféle dolgokkal, s ezek egész úton csörömpöltek. Egyáltalán nem állt szándékában megkérdezni a férfit, hogy hová viszi őt, csak azt tudta, hogy örökre el akarja hagyni ezt a teljesen élettelen földet. A férfi kezében csak egy szantálfa imafüzér volt, felemelt fejjel, hosszú léptekkel haladt, mint aki teljes hittel tekint az előtte álló határtalan utazás elé.

– Mire való az a derekadon lógó bőrszíj? Olyan vagy, mint egy kutya, akit senki sem vezet – mondta Drakpa.

– Ezzel számolom a napokat, nem láttad, öt csomó van rajta – közölte Csung –, öt napja hagytam el az otthonom.

– Mit számít az az öt nap, nekem, mióta megszülettem, nem volt otthonom.

A lány Drakpa lépteit követve haladt. Az éjszakát volt, hogy a falu szérűskertjében töltötték, néha egy karámban, máskor egy romba dőlt templom egy sarkában vagy egy barlangban; ha szerencséjük volt, a parasztok pajtájában vagy a nomádok sátrában aludtak.

Mikor bementek egy templomba, minden bódhiszattva-szobor emelvénye előtt egyenként leborultak, homlokukat a földhöz koccantva. A templomokon kívül, az utak mellett, a folyóvizek partján, a hágókon, ahol manikő-falakat láttak, mindig felvettek néhány fehér követ a földről, s a kőhalom tetejére tették. Útközben találkoztak néhány buddhista zarándokkal, akik teljes testükkel leborulva, homlokukat a földhöz érintve haladtak, egy lépés, egy leborulás, vastag vászonkötény volt testükre csavarva, a térdnél és mellrésznél erősen elvásva, néhány réteg vastag vászonfolttal foldozva. Arcuk csupa por volt, homlokukon tojás nagyságú dudor nőtt, vér és homok keveredett össze rajta. Amint haladtak, leborultak és előrecsúsztak, a tenyerüket védő, fémborítású deszkalapok mély nyomokat véstek a földbe testük két oldalán. Drakpa és Csung nem leborulással haladtak, csak mentek, ezért elhaladtak mellettük.

A Tibeti-fennsík hegyláncai hosszasan, töretlenül terültek szét, egyik a másik mögött, az út során igen ritkán pillantották meg ember által rakott tűz füstjét. Napokig mentek, de egy lelket sem láttak, még kevésbé falut. A szurdokon hideg forgószél sepert végig. Egy pillanatra felnézve a kék égre, az ember úgy érezhette, hogy testét a förgeteg felkapja, s felemelkedik, lábai elhagyják a földet. Tűzött a perzselő nap, égett a föld. A fényes nap alatt mély álomba merült hegylánc örökkévaló, végtelenül csendes és nyugalmas volt. Drakpa fürgén, rugalmas léptekkel haladt fölfelé, lábhegyével a billegő köveket taposta, majd egy kerek kövön megállt. Hátranézett, s látta, Csung nagyon lemaradt; leült, hogy bevárja. Menet közben egy szót sem szóltak soha, a nehezen viselhető némaságba néha hirtelen bele-

hasított Csung dala, olyan volt, mint a völgyből az égbekiáltó nőstény vad üvöltése. Drakpa meg sem fordult, rá sem pillantott, csak az útra figyelt. Csung kis idő múlva abbahagyta az éneklést, körülöttük megint halálos csend lett. Csung lehajtott fejjel haladt Drakpa mögött, csak mikor leültek egy kicsit pihenni, akkor beszélgettek.

– Megállt a vérzés?

– Most már egyáltalán nem fáj.

– Hadd lássam.

– Menj, hozz nekem néhány pókot.

– Itt nincsenek pókok.

– Eredj, keress a sziklarepedésekben, lökd félre a köveket, s biztosan találsz.

Csung földbe félig besüllyedt köveket görgetett félre, szorgalmasan keresve a pókokat. Rövidesen öt-hat pókot fogott, a markában tartva visszament Drakpához, kinyitotta a férfi tenyerét, s a markába tette őket. Miután egyenként összenyomta a pókokat, Drakpa rátette őket a lábszárán levő sebre.

– Az a kutya iszonyú vérmes volt, én futottam, futottam, a fazék a hátamon végig a tarkómnak ütődött, úgy ütötte, hogy a végén már káprázott a szemem.

– Ott helyben elő kellett volna vennem a tőröm, és leszúrnom.

– Az az asszony hozta ránk – Csung a legsértőbb obszcén mozdulatot utánozta. – Halálra ijeszti az embert.

Drakpa egy marék földet markolt fel, a sebre szórta, s hagyta, hogy a nap szárítsa.

– Hol tartotta a pénzét? – kérdezte Csung.

– A kocsmában, a szekrényfiókban, ilyen vastag kötegnyi volt – mutatta kezével –, de én csak egy tucatnyit vettem el.

– Mit akarsz venni rajta?

– Mit akarok venni? Előttünk itt a hegy alatt van a Cegu templom, a bódhiszattváknak viszem. Egy kicsit meg is tartok.

– Jól van. Jobban vagy most már? Nem fáj?

– Nem fáj, mondtam már, de olyan száraz a szám, hogy mindjárt füstölni fog.

– Nem látod, hogy már előkészítettem a lábast? Megyek, gyűjtök egy kis száraz ágat.

Drakpa lustán elnyúlt a köveken, széles karimájú kalapját szemébe húzta, hogy eltakarja a napfényt, s száraz füvet rágcsált. Csung a földön hasalt a három kőből összerakott tűzhely előtt, arccal a földön, teleszívta magát, és segített a tűznek felforralni a teát. A tűznyelvek felcsaptak. A lány felugrott, megdörzsölte füst csípte szemét, lehúzta homlokára frufruját, hogy megnézze, s látta, a lángok már megperzselték.

A távoli magas hegy csúcsán két fekete árnyék ült, valószínűleg pásztorok, egy magas és egy alacsony, olyanok voltak, mint a hegycsúcs szikláira telepedett fekete sasok. Meg sem moccantak.

Csung is észrevette az embereket, jobb kezével integetve köszöntötte őket, erre ők is megmozdultak, s visszajeleztek neki. Túl nagy volt a távolság, ha sebesre kiabálták volna is a torkukat, úgy sem hallották volna egymást.

– Én még azt hittem, hogy csak mi ketten vagyunk itt – mondta Csung Drakpának.

– Várom a teát – Drakpa becsukta szemét.

Csungnak hirtelen eszébe jutott valami, kebléből elővett egy könyvet, s büszkén mutatta Drakpának a zsákmányát, melyet az elmúlt este lopott a faluban, ahol aludtak, annak a fiúnak a farzsebéből, aki a fülébe mézes-mázos szavakat suttogott, de nem viselkedett túl tisztelettudóan. Drakpa elvette a könyvet, amelynek a borítójára egy traktor volt nyomtatva, de nem ismerte ezt az írást, s a gépek rajzával sem tudott mit kezdeni.

– Ennek a vacaknak semmi haszna – ezzel visszadobta Csungnak.

Csung elkedvetlenedett, s a következő alkalommal, mikor teát főzött, a lapokat egyenként kitépte, és tűzgyújtásra használta fel.

Szürkületig mentek, megálltak a hegylánc hajlatában, s a távolban egy fákkal körülölelt falut pillantottak meg, Csung kedve újra szárnyakra kapott. Énekelni kezdett, megforgatta botját, s az út melletti vadíriszmezőben szilajul táncolni kezdett, majd újra felemelte a botot, s óvatosan csiklandozni kezdte Drakpa hónalját és derekát, hogy megnevettesse. Drakpa türelmetlenül megfogta a botot, s kicsavarta a lány kezéből, úgy megrántva, hogy Csung megtántorodott és a földre esett, azt sem tudta, sírjon-e vagy nevessen, s tanácstalanul bámult hosszú ideig.

Mikor beértek a faluba, Drakpa elment a kocsmába, vagy valami más dolgot intézni egyedül. Megegyeztek, hogy a falusi iskola melletti, újonnan épült, de még ajtó és ablak nélküli házban fognak aludni. A falu terén este filmet vetítettek, a vetítővásznat egy oszlopra akasztották. Csung egy ligetben tűzifát gyűjtött, mikor egy csapat gyerek körbevette, a gyerekek a fal tetejére másztak, s kövekkel dobálták. Egy kő eltalálta a vállát, de nem fordult meg, egészen addig, amíg egy sárga sapkás fiú a gyerekeket el nem zavarta.

– Nyolc követ dobtak, az egyik eltalált téged – mondta nevetve a sárga sapkás, kezében egy zsebszámológépet tartva. Csung elé tette, a kijelző az arab 8-as számot mutatta. – Honnan jöttél?

Csung ránézett.

– Emlékszel, hány napja jössz?

– Nem emlékszem – Csung felemelte a bőrszíjat –, de megszámolom, segíts nekem számolni.

– Egy csomó egy nap? – a lány elé guggolt. – Érdekes… kilencvenkét nap.

– Tényleg?

– Nem számoltad még?

Csung megrázta fejét.

– Kilencvenkét nap, napi húsz kilométerrel számolva – a számológép billentyűzetébe bepötyögte a számokat –, az ezernyolcszáznegyven kilométer.

Csungnak fogalma sem volt a számokról.

– Én vagyok itt a könyvelő – mondta a legény –, ha valami probléma van, ezzel oldom meg.

– Mi ez? – kérdezte Csung.

– Elektromos számológép, nagyon jó móka. Tudja, hogy hány éves vagy – bepötyögte a számokat, s megmutatta Csungnak.

– Hány?

– Tizenkilenc.

– Tizenkilenc éves vagyok?

– Azt te mondd meg.

– Én nem tudom.

– Mi, tibetiek régen soha nem számoltuk a saját korunkat. De ez tudja, nézd, azt írja ki, hogy tizenkilenc.

– Nem hasonlít a tizenkilencre.

– Tényleg? Lássuk. Ó, az elején egy kicsit szokatlan, a számok egy kicsit furcsák.

– Tudja a nevemet?

– Persze.

– Mi az?

Egymás után bepötyögött nyolc számot, a kijelző teljesen megtelt.

– Nos? Tudja?

– Mi az?

– Még a saját nevedet sem ismered fel? Bolond.

– Hogy nézzem?

– Így – odatartotta a lány elé.

– Azt mutatja, hogy „Csung”?

– Persze.

– Hű! – kiáltott fel izgatottan Csung.

– Mit hűgetsz, a külföldiek már nagyon régóta használják. Van egy nagy problémánk, régen mi éjt nappallá téve dolgoztunk, a közgazdaságtan elvei szerint a befektetett munkának a termelés értékével megegyezőnek kell lennie – járatta a száját megállás nélkül,

a munkapontok hasznáról, a munka értékéről, a termékek áráról, az éveket, hónapokat, napokat összeadta, kivonta, osztotta, szorozta, s mutatta a számokat – nézd, negatív szám jött ki. Ennek az eredménye az, hogy mivel év végén is ennünk kell, a kormány felé nyújtjuk majd a kezünket, hogy gabonát kérjünk, de ez ellenkezik a gazdaság szabályaival… Mit bámulsz? Meg akarsz enni?

– Ha még nem vacsoráztál, egyél itt, gyűjtöttem tűzifát, főzök valami ennivalót.

– A csudába, a középkorból jöttél? Vagy valami földönkívüli vagy?

– Nagyon messzi földről jöttem… – felemelte a bőrszíját –, menynyit is számoltál az előbb?

– Azt hiszem, nyolcvanöt napot.

– Nyolcvanöt napot jöttem. Nem jó, az előbb kilencvenkét napot mondtál, te becsapsz engem – Csung kuncogni kezdett.

– Ácé, ó, bódhiszattvák, teljesen megmámorosodtam – mormogta lecsukott szemmel a legény.

– Eszel itt? Még van egy kis szárított húsom.

– Leány, elviszlek én egy helyre, jó lesz? Jókedvű fiatalok vannak ott, zene, sör, diszkó. Dobd el azokat a rohadt ágakat a kezedből!

Drakpa kipréselte magát a filmet nézők sűrű feketeségéből. Nem az alkoholtól volt részeg, hanem a vetítővászon sokszínű, vibráló fényétől, a hol közeli, hol távoli látkép és emberi alakok kábították el, teljesen kimerülten vonszolta vissza magát abba a félkész épületbe. A kis fekete fazék a jéghideg kövön volt, Csung dolgai mind a sarokban. Felvette a fazekat, ivott néhány kortyot a hideg vízből, nekidőlt a falnak, s az égbe bámulva tűnődött. Minél messzibb jutottak, alkalmi szálláshelyeik falvai egyre inkább elveszítették a természet éjszakájának békéjét és nyugalmát, egyre zajosabbak, lármásabbak voltak, gépek zaja, énekhang, kiabálás mindenütt. Az út, melyen ő járni akart, az egyáltalán nem egy még zajosabb, még zűrzavarosabb városba vezető út, ahová ő akar menni, az…

Csung tántorogva érkezett vissza, nekidőlt az ajtófélfa nélküli falnak. Drakpa érezte a belőle áradó alkoholszagot, erősebb volt annál, mint amit ő maga árasztott.

– Nagyon jó szórakozás volt, ők olyan vidámak – mondta Csung félig sírva, félig nevetve –, olyan boldogok, mint az istenek. Bátyám, később… csak holnapután menjünk tovább.

– Nem lehet – Drakpa soha nem töltött két estét egy faluban.

– Elfáradtam, nagyon kimerültem – Csung elnehezült fejét lóbálta.

– Azt sem tudod, mi az a fáradtság, nézd meg a lábadat, még a jakénál is erősebb és egészségesebb. Nem voltál még fáradt, mióta megszülettél.

– Nem, nem a testről beszélek – szívgödrére ütött.

– Berúgtál, eredj aludni – megragadta Csung vállát, s a földre nyomta. Végül a bőrszíjára egy csomót kötött.

Csung egyre kimerültebb lett, miden alkalommal, mikor útközben megpihentek egy kicsit, ledőlt, s nem akarta folytatni az utat.

– Kelj fel, ne légy olyan álomszuszék, mint egy kóbor kutya – szólt rá Drakpa.

– Bátyám, nem akarok menni – feküdt a tűző nap alatt, s hunyorogva nézett Drakpára.

– Mit mondasz?

– Menj egyedül, én nem akarok újra nap mint nap utánad menni, menni, menni. Még te sem tudod, hová megyünk, így örökké kóborolhatunk.

– Asszony, te semmit nem értesz – de ő tudta, hogy merre kell mennie.

– Igen, nem értem – becsukta a szemét, s összegömbölyödött.

– Kelj már fel – mondta, Csung fenekébe rúgott, magasra emelte kezét, ütésre készen –, különben összetörlek!

– Ördög vagy! – Csung nyögdécselve és sóhajtozva tápászkodott fel. Drakpa előrement, a lány fogta a botját, s ment utána.

Csung, mikor úgy érezte, az alkalom megfelelő, megszökött. Egy barlangban aludtak, az éjszaka közepén felkelt, nem felejtette el vállára venni a kis fekete fazekát, s a csillagok és a hold fényében szaladt vissza a hegy lába felé. Olyan szabadnak érezte magát, mint egy kismadár, aki kiszabadult a kalickájából. A második nap délben, amint egy mély völgy partján pihent, a szemközti gerincen egy fekete pont jelent meg, éppen olyan volt, mint amit aznap látott, amikor hazafelé terelte juhait. Drakpa túltett rajta. Átjött. A lány olyan dühös volt, hogy reszketett, fogta a kis fekete fazekát, s teljes erejéből a férfi fejéhez vágta, olyan óriási erővel, hogy az egy vadbika agyát is szétloccsantotta volna. Drakpa ügyesen félreugrott, ijedtében felemelte a karját, a fekete fazék a karjáról lepattant, s csörömpölve begurult a mély völgybe. Nézték egymást, s hallgatták a hosszasan szóló hangot. Végül Csung nem tehetett mást, minthogy nyöszörögve lemászott a völgybe. Jó időbe telt, mire a fazékkal visszajött.

A fazék tele volt kisebb-nagyobb horpadásokkal.

– Megfizetsz a fazekamért – mondta Csung.

– Hadd lássam! – elvette, s alaposan vizsgálgatták egy darabig. – Csak egy kis repedés van rajta, meg tudom foldozni.

Drakpa ment elől, Csung kedvetlenül követte.

– Á-á-á – Csung különösen erős és éles hangon egy dalt kezdett énekelni, az egész völgy beleremegett, és zengett a visszhangtól.

Valószínűleg lesz egy olyan nap, amikor Drakpa is belefárad Csungba, s azt gondolja magában: mivel előző életeimben áldást, erényt és bölcsességet halmoztam fel, elkerültem a rosszat, s a jót követtem, emiatt nem kerültem a pokolba, vagy váltam féleszű éhes szellemmé, vagy születtem olyan földre, ahol nem ismerik az igaz Tant. Ellenben a középső földre születtem, értékes emberi testbe. S így, amint a szenvedéstől való megszabadulás útjának végső szakaszát járom, tudom, hogy az asszony és a pénz csupán külső tárgyak, az út során felbukkanó akadályok.

Drakpa és Csung nemsokára egy X nevű faluba érkezett. Ekkorra már a Csung derekán lógó bőrszíjat sűrű csomók borították. Nagy csodálkozásukra X falu népe gongokat és dobokat verve fogadta őket a falu szélén. A népi polgárőrség katonái díszsort álltak az út két oldalán, hátukon félautomata puskák, a puskacsövekbe elővigyázatosságból piros vászontekercsek tömve. Négy ember két jaknak öltözött be, s az út közepén ugrálták táncukat. A fogadók tömege élén a falufőnök állt néhány lány kíséretében, akik fehér áldozati selyemsálat, *katag*ot és a szájánál jakvajból készült mintával díszített ezüstcsészéket hoztak. Kiderült, hogy hosszú ideig nagy szárazság volt itt. Nem sokkal korábban valaki jósolt, azt mondta, hogy ma szürkületkor két ember érkezik a faluba kelet felől, s ők hozzák magukkal a nektárhoz hasonló áldott esőt, s a hosszas szárazság után a jó termést. S lám, most valóban itt vannak, s az emberek ezt jó jelnek vélték. Az örömtől elragadtatva segítették fel Drakpát és Csungot egy fehér selyem *katag*okkal teleaggatott Vasló traktorra, s köréjük gyűlve kísérték be őket a faluba. Férfi és nő, öreg és fiatal mind új ruhába öltözött, s minden háztetőn újra cserélték az ötszínű imazászlókat. Valaki Csung vonásaiban, beszédében és mozdulataiban a Fehér Istennő földi megtestesülésének jegyeit ismerte fel, így Drakpát teljesen mellőzték. De Drakpa tudta, hogy Csung egyáltalán nem a Fehér Istennő újjászületése, mert látta őt álmában, látta, hogy mikor Csung mélyen alszik, nagyon csúnya, arcbőre megereszkedik, s szája sarkából nyál csorog. Úgyhogy Drakpa biztos volt benne, hogy Csung nem a Fehér Istennő reinkarnációja.

Kedvetlenül, egyedül ment el a kocsmába inni, szeretett volna valami botrányt, a legjobban annak örült volna, ha valaki ellenszenvesnek találná, kötekedne vele, s akkor ő tehetne valamit. Verekedhetne egyet, s ha az a valaki rá merné emelni a tőrét, az még jobb lenne.

A kocsmában csak egy öregember iszogatott, legyek szálltak ideoda a fején. Drakpa belépett, s kihívóan leült vele szemközt. Egy virágos fejkendős parasztleány egy üvegpoharat tett az asztalára, s megtöltötte itallal.

– Ez az ital olyan, mint a lóhúgy – kiáltott hangosan, miután ivott egy kortyot.

Senki nem válaszolt.

– Mondd meg, olyan vagy nem olyan! – szólt az öregre.

– Ami a lóhúgyot illeti, én fiatalkoromban ittam, s ami azt illeti, úgy, hogy a számat a csődör micsodája alá tettem.

Drakpa öntelten nevetett.

– Hogy visszaszerezzem jakjaimat és juhaimat Amilier rablóitól, Gecéből egészen a Taklamakán-sivatagig üldöztem őket.

– Ki az az Amilier?

– Ej, ez jó pár évtizedes ügy, Amilier egy Ujguriából való rablóvezér volt, egy kazak nő, Ngariban és egész Észak-Tibetben félelmetes hírű. Egy gazda óriási, megszámlálhatatlan jak- és juhnyáját egyetlen éjszaka elhajtotta a legelőről, másnap, mikor kijöttem a sátramból, csak a nagy ürességet láttam, csupán a sok ezer nyom maradt ott utánuk. Még a kormány katonái sem tudták elfogni.

– Aztán?

– Az előbb említetted a lóhúgyot. Hát igen, vettem a muskétámat, lóra pattantam, mentem a nyájam után, s abban a nagy sivatagban az a néhány korty lóhúgy mentette meg az életemet.

– És aztán?

– Aztán pedig a rablóvezér, Amilier, marasztalt, hogy legyek a…

– Férje?

– Dehogy, számtartója. Én vagyok annak a gazdának a fia! A lány csodaszép volt, egyszerűen ő volt a Nap, senki sem mert egyenesen a szemébe nézni. De én visszaszöktem. Most mondd meg, a poklon és paradicsomon kívül hol nem voltam még?

– Ahová én készülök, ott te még nem voltál – mondta Drakpa.

– Hová készülsz? – kérdezte az öreg.

– Én… nem is tudom – ez volt az első alkalom, hogy Drakpa homályosnak látta az előtte álló célt, s bizonytalanságot, csalódottságot érzett. Nem tudta, merre kell folytatnia útját. Az öregember megértette, mi jár a fejében.

Az öreg a háta mögötti hegyre mutatott:

– Senki nem járt még arrafelé. A mi falunk régen postaállomás volt. Mindenfelé jöttek és mentek innen az emberek, de soha senki sem ment arra. 1964-ben – emlékezett vissza –, kezdték alapítani a népi kommunákat, mindenki arról beszélt, hogy a kommunizmus útján haladunk, de akkoriban egy ember sem volt, aki elmondta volna tisztán, hogy mi is az a kommunizmus, biztosan valami Paradicsom, gondoltuk. De hogy hol van, azt senki sem tudta. Ha a Nyugat-Tibetből érkezőket kérdezték, azt mondták, ott nincs, a Ngariból jövők azt mondták, ott sincs, a khamiak is azt mondták, nem hal-

lottak róla. Akkor csak egyetlen hely maradt, ahol senki sem járt, a Kelong-havas. A faluból néhányan eladták a vagyonukat, hátukra vették *campá*s zsákjukat, s azt mondták, mennek a kommunizmusba, a Kelong-havas felé vették útjukat, s azóta sem tértek vissza. Később sem volt egyetlen ember sem a faluból, aki odament volna, annak ellenére, hogy még keservesebb lett az életünk, mint volt.

Drakpa a fogai közt tartotta az üvegpohár száját, s kimeredt szemekkel bámulta az öreget.

– De tudok egy titkot a Kelong-havasról – kacsintott az öregember.

– Mondd.

– El akarsz menni oda?

– Talán.

– Ahogy felérsz a csúcsra, egy furcsa nyüszítést fogsz hallani, mintha egy elhagyott fattyú sírása lenne, de ne félj, az egy sziklahasadékon átfúvó szél hangja. A hetedik napon érkezel fel a csúcsra, éppen pirkadni fog, de ne siess le a hegyről. A napfényben a hó visszaverte fény megvakíthat, várd meg, míg sötét lesz, csak akkor menj tovább lefelé.

– Ez nem titok – szólt Drakpa.

– Így van, ez nem titok. Amit én mondani akarok, az az, hogy a Kelong-havas túloldalán két napig ereszkedsz lefelé, majd a hegy lábánál számlálhatatlanul sok vízmosásos szakadékot fogsz látni, mélyebbeket és sekélyebbeket, melyek minden irányba szétterülnek, s kígyóznak cikcakkban. Ha közel mégy, a vízmosás aljára, olyan, mintha egy labirintusba kerültél volna. Persze ez sem titok, ne szakíts félbe. Tudod-e, ennek a hegynek a lábánál miért van sokkal-sokkal több vízmosásos szakadék, mint más hegyek aljában? Mert ez Padmaszambhava, a Lótusz-szülött mester jobb kezének tenyérlenyomata. Annak idején a mester itt egy Sepameru nevű démonnal harcolt száznyolc napig, de egyik sem tudta legyőzni a másikat, a mester mindenféle praktikát bevetett, de nem tudta legyőzni a démont. Aztán, mikor Sepameru egy kis bolhává változott, hogy az ellenfele ne vehesse észre, Padmaszambhava felemelte mágikus jobb kezét, hangos átkot szórt reá, tenyere lecsapott a földre, s betaszította Sepamerut a pokolba. Attól a naptól fogva van ott a mester tenyérlenyomata. Bárki, aki bemegy oda, eltéved. Azt mondják, hogy a megszámlálhatatlan szakadékok között csak egy út van, amelyik kivezet, a többi mind a halálba visz, ráadásul az élethez vivő út nincs jelölve.

Drakpa komoly arccal nézte az öregembert.

– Ez egy legenda, én sem tudom, hogy milyen világot találsz, ha oda kimégy – mormogta az öregember a fejét ingatva.

Drakpa oda készült menni. Végül az öregember kéréssel fordult Drakpához: azt akarta, hogy ne vigye magával Csungot, hanem hagyja ott náluk. Van egy fia, éppen mostanában vett egy traktort. Manapság minden család traktort akar venni. Reggel korán a gépek erős zaja nyomja el a tízezer éves madárcsicsergést, s az út szélére szorították a lovas és szamaras szekereket. Mikor az emberek a havasból lefolyó kristálytiszta patak vizét isszák, enyhén érzik rajta a benzin ízét. Az öreg maga működtet egy elektromos malmot, a felesége néhány tucat ár földet művel. Nemrég még egy nagyvárosban is járt küldöttként, s részt vett a „Felszámolni a szegénységet, előmozdítani a gazdagságot" nagygyűlésen, kitüntetést és díjat is kapott, s még az újságban is benne volt a négyhüvelyknyi fényképe. A korábbi nemzedékek sosem voltak ilyen gazdagok, sosem voltak ilyen elfoglaltak. Szükségük van egy menyre, aki a háztartás ügyeit intézné. Amint beszélt, a fia érkezett meg, s egy köteg zöld mintás bankót vett elő, hogy fitogtassa az idegenek előtt. A fiú elemes órát hordott, derekán egy ügyes kis walkman lógott, s a mások által hallhatatlan zene ritmusára csavarta, forgatta lépéseit. A gazdag, menő városi fiúk stílusát teljesen elsajátította. Drakpát ez egyáltalán nem hatotta meg, csak az ajtó előtt álló, járó motorral hagyott kistraktornak a berregése kavarta fel érzéseit. Felállt, odament a traktor mellé, megtapogatta.

– Jól van, itt hagyom neked Csungot – szólt Drakpa.

A fiú valószínűleg kapott már valamicskét Csungtól, szeme sejtelmesen nevetett.

– Felülhetek erre a dologra? – kérdezte Drakpa.

– Persze, fél óra után, garantálom, vezetni tudod – a fiú elmagyarázta neki a működtetési tudnivalókat, megtanította, hogyan adjon gázt, váltson sebességet, hogyan használja a kuplungot, hogyan indítsa és állítsa le a motort.

Drakpa lassan elindította a traktort, s a szürkületben elindult a falu földútján. Csung az út széléről nézte. Maradni fog. Potyogtak a könnyei örömében. Ekkor hátulról egy utánfutós Vasbika traktor érkezett nagy sebességgel, Drakpa nem tudta, mit tegyen. Az út mellett sekély árok volt, a fiú hátulról hangosan kiabált, hogy húzódjon le oda. Drakpa leugrott az út közepére, a kistraktor meg lassacskán magától begurult az árokba. A Vasbikának nem volt ideje megállni, s az utánfutó megcsapta Drakpát. Az emberek körbevették. Drakpa feltápászkodott, leporolta magát. A hátát ütötte meg, azt mondta, nem történt semmi, egyáltalán semmi baj nincs. Mindenki megkönnyebbült.

Drakpa menni akart, az első alkalom volt, hogy egy gépet vezetett, s az megbokrosodott, belélharapott. Megölelte Csungot, szertar-

tásosan összeérintették homlokukat, s ő elindult a Kelong-havas felé. Estére valóban esni kezdett, a falusiak örömükben énekelni kezdtek. Drakpa elhagyta X falut, egyedül ment be a hegyek közé. Félúton vért hányt, belső sérüléseket szenvedett.

A történetnek itt lett vége.

Elhatároztam, hogy visszamegyek Puborgangba, átmegyek a Kelong-havason, s elmegyek Padmaszambhava tenyérlenyomatának helyére megkeresni a főhősömet.

Az út X faluból a Kelong-hegyen át a tenyérlenyomatig sokkal hosszabb volt, mint amire számítottam. Az öszvér, melyet béreltem, útközben összeesett a fáradtságtól. Feküdt a földön, szájából fehér tajték folyt, úgy nézett rám, mint aki meghalni készül. Nem tehettem mást, minthogy leoldottam hátáról a csomagot, s a sajátomra vettem, majd préselt kenyeret tördeltem a szája elé. Amint átmentem a Kelong-havason, először egy robajló hangot hallottam, olyan volt, mint hatalmas hullámok becsapódásának moraja, a lejtőn a hófergeteg olyan, mint a felhők kavargása, a lábamnál a hószemcsék pedig, mint egy robajló folyó. De egy porcikám sem érezte a szélfúvást, a levegő olyan volt, mint egy szélcsendes téli éjszakán, hideg és néma. Védőszemüveget viseltem, úgyhogy nem volt szükség arra, hogy csak sötétedés után menjek le a hegyről. Az egész hegyoldal vastag hóréteggel borított sima, csúszós lejtő volt, úgy látszott, nincsenek rajta kiemelkedések vagy akadályok, úgyhogy a zsákommal a hátamon ereszkedtem szép lassan, cikcakkban lefelé a hegyről. A nehéz táska a hátamról lassacskán a derekamhoz csúszott, s mikor behúztam a hasam, kihúztam a mellem és felrántottam a vállamat, hogy a táskát felemeljem, a hirtelen súlyváltozás miatt kicsúszott a talaj a lábam alól, s egy bukfenccel előreestem. Tudtam, hogy lehetetlen lesz újra talpra állnom, már sebesen kezdtem lefelé csúszni, úgyhogy behajlítottam kezem-lábam, összegömbölyödtem, és szédülve, eszméletvesztve, mintha az ég és föld forogna körülöttem, gurultam lefelé a hegyről.

Ezer szerencse, hogy nem estem bele egy hóhasadékba. Mikor magamhoz tértem, már sík, puha hómezőn feküdtem: megérkeztem a hegy lábához, néztem felfelé, a havas lejtőn egy mély nyom vezetett a magasba a hóködös, homályosan kivehető égbe.

Amikor a hegycsúcson voltam, megnéztem egyszer az órámat, 2000. augusztus 11-e 9:46 volt, most újra megnéztem, a mutatók 8:03-at mutattak. Leértem a hóvonal alá, a fű és zuzmó zónájába. Még lejjebb legelők, magashegyi bokrok, cserjék, majd berkek, s még lennebb sűrű erdő volt. Amint az erdőből kifelé haladtam, a fák lassacskán gyérültek, s előtűnt a pusztaság, a csupasz, sivár sziklák. Egész úton időnként az órámra pillantottam, hogy folyamatosan

összehasonlítsam az időt, amit az órám mutatott, azzal, aminek sejtésem szerint lennie kellett volna. A számolás után arra a következtetésre kellett jutnom, hogy miután átmentem a Kelong-havason, egy különös jelenség történt, az idő elkezdett visszafelé haladni. A bal csuklómon levő, Seiko márkájú teljesen automata napelemes karórámon a hónapok, a napok és a dátum visszafelé mentek, a mutatók az ellentétes irányba forogtak a normál sebesség ötvenszeresével.

Amint tovább haladtam, az elém táruló természeti kép látványa is egyre furcsább lett, mint egy különös vízió: szokatlan, tojás alakú levélzetű, száraz, fakó sárga ágú bódhi-fák siklottak el lassan a szemem előtt, szabályos gyökerekkel, mintha futószalagon nőttek volna. Az út mellett egy régi templom romjai. Egy széles lapályon át egy elefánt közeledett, lábai olyan hosszúak voltak, mint egy égig érő létra. Salvador Dalí *Szent Antal megkísértésé*re emlékeztetett, úgyhogy gondosan elkerültem, a másik irányba indultam el, meggyorsítottam a lépteimet, s vissza se néztem. Csak akkor pihentem meg egy kicsit, amikor egy gőzölgő meleg vizű forráshoz értem. Rettentő fáradt voltam, de nem mertem elaludni, mert tudtam, az idő visszafelé halad, s ha lecsukom a szemhéjam, hosszú álomba merülök, és sosem ébredek fel. A meleg vizű forrás gőzén keresztül ki tudja, melyik korból itt maradt tárgyakat láttam heverni szanaszét, aranynyereg, íj és nyílvessző, vaslándzsa, páncél, sisak és pajzs, imamalom bádogdoboza, templomi szertartási kürt, cafatokban lógó sárga zászló, az egész olyan volt, mint egy régi csatatér. Ha nem lettem volna annyira fáradt, odamehettem volna, hogy alaposan szemügyre vegyem, talán kimutathattam volna, hogy a *Geszár* hőskölteményben leírt egyik csata zajlott ezen a helyen. De csak ülni tudtam, s távolról nézni. A fémek a meleg vizű forrás hosszú ideje tartó hőjétől megolvadtak, ernyedten terültek el a földön, elveszítették tartásukat, egyeseknek lehetetlen volt már kivenni eredeti alakját, a híggá vált tárgyak mindenfelé szétfolytak, s a meglehetősen szabályos minták a maja íráshoz hasonló érthetetlen jeleket alkottak. Elsőre azt gyanítottam, hogy a szemem előtt felbukkanó dolgok okozója a hosszú magány, csupán téves illúziók azok, a tudatomban tükröződő külső tárgyak megváltoztatták alakjukat, de rögtön elvetettem a gondolatot, mert a gondolkodásom logikus volt, az emlékező- és ítélőképességem tökéletes. A nap kezdettől végig keletről nyugat felé haladt, a világűr, függetlenül attól, ami látszott, saját törvényei szerint létezett és mozgott. A nappalok és éjszakák egymást követték, de mivel a karórám mutatója továbbra is visszafelé ment, a nap- és hónapmutató szakadatlanul visszafelé forgott, ezért a szervezetem belső órája is összezavarodott, olyannyira, hogy testemet a testnélküliség érzése kerítette hatalmába. Azt gondoltam, hogy ez a reakció még

egy – keletről Dél-Amerikába tartó, a Csendes-óceánt átszelő – interkontinentális repülőutazás okozta időeltolódás kellemetlen érzésénél is rosszabb.

Mikor hajnalban felébredtem, azt láttam, hogy egy óriási, semmihez sem hasonlítható piros kő alatt fekszem. Megszámlálhatatlan vízmosásos szakadék összefutási pontján álltam. Biztosan a hideg és a nyirkosság ébresztett fel, ráadásul a vízmosás aljában minden irányból fúvó hideg szél miatt úgy fáztam, hogy vacogtak a fogaim. Gyorsan felkapaszkodtam az előttem álló hét-nyolc méter magas szakadék falán, melyen helyenként kiugró kövek voltak, kidugtam a fejem, s láttam, hogy előttem a végtelen horizont, tehát ott voltam már a tenyérlenyomatban. A számlálhatatlan fekete árkok, mint a démon karmai terjedtek szét mindenfelé, a vízmosások olyanok voltak, mintha áthidalhatatlan földnyílásukat tízezer évnyi szárazság formálta volna, egyesek olyan mélyek voltak, hogy nem is lehetett látni az aljukat. Meglepetésemre egyetlen fát vagy egy szál füvet sem láttam. Óriási pusztaság volt az egész, s erről eszembe jutott egy atomháborúról szóló film utolsó jelenete: a világ utolsó napján a tomboló lángok által hamuvá égetett földön az egymástól távol fekvő két hős, egy férfi és egy nő lassan felemelik a fejüket, s erőtlenül mászni kezdenek egymás felé, végül az egyedüli túlélők egymáshoz érnek, összeölelkeznek. Szenvedő tekintet. S ők lesznek az új Ádám és Éva.

Csaktrengi Szangye Dhapo láma földi maradványait már elhamvasztották, valaki bizonyára a még forró hamuból kikotort néhány kincset érő relikviát. De a főhősöm nem bukkant fel a színen.

– Drak-pa, hol vagy? – kiáltottam torkom szakadtából, úgy éreztem, nem juthatott ki erről a helyről. A hang nagyon messzire terjedt, de nem jött semmi válasz.

Nemsokára megpillantottam a csodát: két kilométernyire előttem felbukkant egy fekete pont. Az árok mentén rohantam felé, a főhősöm nevét kiáltva. Mikor már tisztán láttam, döbbentem álltam meg: Csung volt az! Erre végképp nem számítottam.

– Drakpa haldoklik – jött elém a jajveszékelő, könnyező Csung.

– Hol van?

Csung elvezetett hozzá egy sziklás árok aljába. Drakpa a földön feküdt, arca sápadt volt, élettelen, sárgás-fakó, nehezen lélegzett. Az árok oldalán, a mohával borított sziklarepedésből víz csöpögött, a földön kis tócsává gyűlt össze. Csung derékszíját a vízbe mártotta, s arról a vízcseppeket Drakpa félig nyitott szájába csöpögtette megállás nélkül.

– Látnok, vártalak, a tiszta megértésben az istenek megvilágosíthatnak engem – mondta Drakpa, amint kinyitotta a szemét, és megpillantott.

– Nagyon súlyos a sérülés a hátán, folyamatosan innia kell – suttogta a fülembe Csung.

– Miért nem maradtál a faluban? – kérdeztem tőle.

– Miért kellett volna ott maradnom? – kérdezett vissza. – Én egyáltalán nem így képzeltem el, ő valójában soha nem egyezett bele abba, hogy bárhol is ott maradjak. Kitépte a szívemet, s a derekára csomózta, ha elmegyek tőle, nem élhetek tovább.

– Nem valószínű – mondtam.

– Folyamatosan azt kérdezte, hogy az mi – Csung a hátam mögé mutatott, én hátrafordítottam a fejem, s az árok mélyéből visszanéztem. Az árok mély és egyenes volt, el lehetett látni egészen a végéig, a végénél pedig éppen az a hatalmas piros kő volt, ahol az éjszakát töltöttem. Csak most láttam meg, hogy a piros kő közepébe egy hófehér „OM" volt vésve. A kő aljában álló ezt nem vehette észre. Az OM az *Om mani padme hum* hat szótagú mantra első szótagja. A vörös kőbe, tudomásom szerint, azért vésik bizonyos helyeken, mert azon a helyen az istenek és démonok gyakran megfordulnak, vagy azért, mert azon a helyen egy nagy hőst temettek el. A Csumbi-folyó partján, Gyance és Phari között is van egy szikla, melyre rá van vésve az OM, ott azért vésték bele, hogy emléket állítsanak második Depon Lhadingnak, aki ezen a helyen, a tibeti hadsereg vezéreként 1904-ben, az angol megszállók elleni csatában veszítette életét. De úgy éreztem, Drakpának semmi szüksége nincs arra, hogy ezeket elmagyarázzam neki.

Csak itt és most, ebben a pillanatban jöttem rá az igazságra, túl későn. Világos lett számomra, hogy ezek az én „szeretett árváim" élettel és akarattal vannak felruházva. Nyilvánvalóan jóvátehetetlen hiba volt, hogy kiengedtem Csungot és Drakpát az összekötözött, számozott marhabőr mappából. Miért nem voltam képes a mai napig az „új ember" alakját ábrázolni? Ez még nagyobb hiba volt. Miután megalkottuk a karaktereinket, utána minden cselekedetük megváltoztathatatlan ténnyé válik. Ha valaki felelősségre vonna, hogy a mai dicső korban miért engedtem meg ilyen szereplők létezését, mit válaszolhatnék neki?

A szerencsémben bízva Drakpához hajoltam, különféle érveket suttogtam a fülébe, melyeket, gondoltam, megérthet, s megpróbáltam meggyőzni arról, hogy a hely, amit keres, nem létezik, olyan, mint Morus Tamás *Utópiá*ja, semmi több.

Késő volt. Lehetetlen volt élete utolsó pillanatában azt kérnem tőle, hogy elvesse a hitet, amelyet annyi éven át ápolt magában. Oldalra fordult, s fejét a földhöz szorította.

– Drakpa – szólítottam meg –, jobban leszel, várj egy kicsit, ott vannak a dolgaim, még van elsősegély-gyógyszerem…

– Shh – Drakpa megragadott, fülét szorosan a hideg, nyirkos földhöz szorította –, hallgasd, hallgasd.

Hosszú ideig csak a saját szívverésem ritmusának szüneteiben előtűnő gyenge morajlást hallottam.

– Segíts fel! Fel akarok menni! – Drakpa felült, s kezét lengette.

Nem volt más választásom, feltámogattam. Csung mászott fel először a szakadék tetejére, én alulról tartottam Drakpát, meglepett, hogy milyen nehéz volt. Felemeltem, egyik kezemmel óvatosan a hátát védtem, másikkal a kiálló éles sziklákat markoltam, s apránként löktem felfelé, közben lábtámaszokat kerestem a kiálló köveken. A kezem, amellyel a kőbe kapaszkodtam, meghorzsolódott, először elzsibbadt, azután égető fájdalmat éreztem, a forró vér kibuggyant, s a karomon át befolyt a ruhaujjamba. Csung fent hasalt, kinyújtotta kezeit, s benyúlt Drakpa hóna alá, egyikünk felülről húzta, a másik alulról tolta, minden erőnket össze kellett szednünk, hogy felhozzuk. A nap éppen felbukkant a horizonton, a Keletet beragyogta a vakító napsugár. Mohón szívta a reggeli levegőt, szemeivel éberen fürkészett körbe, valamit keresett.

– Mit mond, látnok? Nem értem, mondd el nekem gyorsan, te biztos hallod, segíts nekem! – megfordult, s leborult a lábam elé.

Az ő fülébe néhány perccel korábban eljutott a jel, mint az enyémbe, végül én is és Csung is hallottuk az égből jövő, nagyon valószerűnek tűnő hangot. Figyelmesen hallgattuk.

– Ez a kolostor tetején lévő bronzcsengő hangja – kiáltott fel Csung.

– A templom harangjának hangja – javítottam ki.

– Omlik a hegy, félelmetes – szólt Csung.

– Nem, ez hatalmas lendületű dob- és kürtzene, s ezernyi ember kóruséneke – javítottam ki újra. Csung zavarodottan nézett rám.

– Az istenek beszélni kezdtek – mondta komolyan Drakpa.

Ez alkalommal nem mertem kijavítani. Egy angolul beszélő férfinak a hangosbemondóból áradó hangja hallatszott. Sehogy sem tudtam megmondani neki, hogy amit hall, az az egyesült államokbeli Los Angelesben megrendezendő huszonharmadik olimpiai játékok nyitó szertartása, a tévé és rádió éppen most közvetíti műholdon keresztül a világ minden sarkába. Végül visszanyertem az időérzékemet. Az óra mutatója és a naptár is megállt, a számok azt mutatták, hogy 1984 hetedik hónapjának huszonkilencedike van, pekingi idő szerint reggel 7:30.

– Ez nem az istenek megvilágosító szava, gyermekem, hanem az embereknek a világot küzdelemre szólító zenéje, dobszó, kürt, harangzúgás és kórus az, amit hallasz – csak így tudtam elmagyarázni neki.

Nem tudom, hallotta-e vagy sem. Talán mindent világosan megértett. Összekuporodott, mintha nagyon fázna, becsukta a szemét, olyan volt, mintha aludna.

Letettem Drakpát, letérdeltem mellé, kisimítottam gyűrött ingét, s ív alakban helyeztem el a testét. Lelkiismeret-furdalásom volt, mert a jobb kezemről a vér összepecsételte az ingét. Én sebesítettem meg őt, ezelőtt is talán én vezettem, nem is egyszer, más hőseimet is a halál útjára. Magamban ezt egyszer át kellene gondolnom.

– Most már egyedül maradtam – mondta Csung szánalomra méltóan.

– Ne félj, te nem halsz meg. Csung, túl vagy már a nehézségeken, s én majd lassacskán új emberré formállak – mondtam neki, felnéztem rá, tiszta arcán megcsillanni láttam a reményt.

A derekán levő bőrszíj az orrom előtt lógott, megragadtam, tudni akartam, hány napja jött el otthonról, s a legfelső csomótól kezdve lelkiismeretesen számoltam lefelé: öt… nyolc… tizenöt… ötvenhét… kilencvenhat…

Elszámoltam az utolsó csomóig, az volt a száznyolcadik, pontosan annyi, mint amennyi gyöngyszem van a Drakpa csuklójára csavart olvasón.

Ekkor a nap felkelt, lágyan, méltóságteljesen, s az eget és földet aranysárga, tündöklő fénnyel ragyogta be.

Átvettem Drakpa helyét, Csung követett, s elindultunk visszafelé. Az idő újra elölről kezdődött.

Yu Hua

ZOMBORY KLÁRA

Yu Hua 余华 (Hangzhou, Zhejiang tartomány 1960–) – bár a festői szépségű Hangzhouban 杭州 született – gyerekkorát és egyetemi éveit egy alig húszezer lakosú poros dél-kínai kisvárosban, Haiyanben 海盐 tölti, mert apja csak ott kap orvosi állást. A kórházban laknak, közvetlenül a halottasház mellett. Szülei nagyon elfoglaltak, így Yu Hua szinte minden idejét a kulcsra zárt lakásban vagy a kórházban tölti. Ezeknek az éveknek nyomasztó élményei, illetve az ekkor tomboló kulturális forradalom borzalmai különösen mély nyomot hagytak benne, s látásmódjára, témáira nagy hatással voltak. Erős apai nyomásra ő is az orvosi hivatást választja, fogorvosként dolgozik évekig. Már ekkor is jelennek meg írásai a *Nyugati-tó* (*Xihu* 西湖) és a *Pekingi Irodalom* (*Beijing Wenxue* 北京文学) folyóiratokban. Öt év után végleg felhagy az orvoslással, és tagja lesz a járási kulturális központnak.

Írói munkásságában az igazi áttörést 1987-ben a jelen kötetben szereplő novellája – *Tizennyolc évesen útnak indultam* (*Shibasui chumen yuanxing* 十八岁出门远行) – hozza meg számára, amelyben szinte megtagadva korai írásait eltávolodik a hétköznapi történésektől, és az ember negatív hajlamainak – kegyetlenség, könyörtelenség, erőszak, irányíthatóság – ábrázolására helyezi a hangsúlyt. Rideg, távolságtartó elbeszélésmódjával, furcsa új értelmet hordozó szóválasztásával, különleges asszociációival, allegorikus példázataival, a fizikai és a lelki gyötrelmek, a könyörtelenség, az elmebaj aprólékos, érzékekre ható leírásával, az idősíkok, valamint a „lélek valósága" és a külső világ, az álom és az ébrenlét határainak összemosásával nem hétköznapi miliőbe vezeti olvasóit.

A nyolcvanas évek közepétől leginkább novellákat és kisregényeket publikál (*Egyfajta valóság* [*Xianshi yizhong* 现实一种], *Az élet, mint a füst* [*Shishi ru yan* 世事如烟], *A sors rendelése* [*Mingzhong zhuding* 命中注定], *A múlt és a büntetés* [*Wangshi yu xingfa* 往事与刑罚], *1986* [*Yijiubaliunian* – 九八六年], *A folyóparti tévedés* [*Hebian de cuowu* 河边的错误]), majd a kilencvenes években egymást követve három nagy-

sikerű regénye jelenik meg (*Kiáltás az esőben* [*Zai xiyuzhong huhan* 在细雨中呼喊], *Élni* [*Huozhe* 活者], *Xu Sanguan véradásainak története* [*Xu Sanguan maixue ji* 许三观卖血记]). Legújabb, 2005-ben megjelent és azonnal a bestseller-listák élére kerülő regényében, a *Testvérek*ben (*Xiongdi* 兄弟), egy mostoha-testvérpár életét ábrázolja a kulturális forradalom időszakában. A tervezett folytatásban a testvérek sorsát egészen napjainkig követhetjük.

Yu Hua számos írását megfilmesítették, s nemzetközi sikeréhez *Élni* című regényének cannes-i díjas megfilmesítése is nagymértékben hozzájárult. Ma már sorra jelennek meg írásai Kínában, Taiwanon, fordításban Japánban, Dél-Koreában, Amerikában, Európa számos országában – az egész világon.

YU HUA

Tizennyolc évesen útnak indultam

Végtelenbe hullámzik az aszfaltút, mint a tenger. Én, akár egy lélekvesztő haladok rajta. Idén lettem tizennyolc éves. Szél borzolja pelyhedző államat, az elsőként ott megtelepedett, különösen nagy becsben tartott, néhány barna szőrszálamat. Egy álló napja gyalogolok már ezen a dimbes-dombos úton, rengeteg hegyet és rengeteg felhőt láttam; ismerőseim jutnak eszembe valamennyiről. Feléjük fordulva a nevükön szólítom őket, s így bár már egy álló napja gyalogolok, mégsem vagyok egy kicsit sem fáradt. Keresztülbandukoltam a hajnalon, a délután is a vége felé közeledik, s hamarosan rám köszönt az alkony. De még nem találtam szállást.

Sok emberrel találkoztam az úton, de azt senki sem tudta, hogy hová vezet, s hogy vajon van-e erre fogadó. „Menj, s ha odaérsz, majd meglátod!" – mondogatták. És igazuk is van. Megyek, s ha odaérek, majd meglátom! De még nem látom. És még csak nem is aggódom miatta.

Furcsa, de egész nap csak egyetlen autót láttam. Az is még délben volt, amikor éppen az járt a fejemben, hogy stoppolni kellene, de akkor még nem gondoltam a szállásra, csak arra, hogy milyen király volna, ha felvennének. Az út szélén állva lengettem a karom, próbáltam lazának tűnni. De a sofőr rám se hederített: az autó a sofőrrel, a franc esne belé, egy szempillantás alatt elhúzott mellettem. Lélekszakadva loholtam utána, de csak úgy, szórakozásból, mert akkor még egyáltalán nem izgatott a szállás. Futottam, míg el nem tűnt szemem elől, majd hangos nevetésben törtem ki, magamon nevettem, de túl hevesen tettem, levegő után kapkodtam. Gyorsan abba is

hagytam. Jókedvűen és lelkesen folytattam az utat, csak azt bántam már, hogy lazán integető kezembe nem vettem fel egy jó nagy követ.

Nagyon örülnék most már, ha felvennének, mert mindjárt rám esteledik, és a nagy szürkeségben közel s távol sehol semmi szállás. De nem jött arra több autó egész délután. Ha most kellene megállítanom egyet, tuti sikerülne. Az út közepére feküdnék, s fogadok, hogy veszettül nyomná a sofőr a féket, még mielőtt kilapítana. De nem hallani motorzúgást, így csak megyek, s ha odaérek, majd meglátom. Van benne valami, „megyek, s ha odaérek, majd meglátom".

Hullámzik az út, fel-le, fel-le, csábítanak a magaslatok, mert abban bízom, hogy fentről megpillantok végre egy fogadót. De valahányszor lélekszakadva felloholok, nem látok mást, mint a következő csúcsot, s a két csúcsot összekötő kiábrándító utat. Mégis, újból és újból szaladok felfelé, lélekszakadva szaladok. Most is futok felfelé, és fentről végre megpillantom… no nem a fogadót, hanem egy autót. Velem szemben áll, lent a völgyben. A sofőr feneke az égnek mered, a lemenő nap utolsó sugarainak glóriájában. A fejét nem látni, a motorházba mélyed. A motorháztető nyitva, akár egy kitátott száj. Az autó platóján kosarak tornyosulnak, és én tutira veszem, hogy gyümölcs van bennük. A legkirályabb, természetesen, a banán volna. Tuti, hogy a vezetőfülkében is van néhány, és amint beszállok, eszem egyet. Az sem érdekel, hogy az autó arrafelé áll, ahonnét jöttem. Szállásra van szükségem, s ha szállás nincs, akkor az autó is megteszi, ami éppen itt áll velem szemben.

Izgatottan rohantam oda:

– Adj isten! – köszöntöttem a sofőrt.

A sofőr, mint aki meg sem hallja, bütykölt tovább.

– Cigarettát?

Nagy nehezen kihúzta végre a fejét a motorházból, s szutykos kezével elvette a feléje nyújtott cigarettát. Gyorsan tüzet is adtam. Szájába vette, szívott belőle néhányat, majd visszadugta a fejét.

Megnyugodtam, mert ha a cigimet elfogadta, akkor biztosan felvesz. Körülsündörögtem az autót, hogy kiderítsem, mit rejtenek a kosarak. A fedelek miatt nem látszódott, az orromra hagyatkozhattam csupán. Alma. Az alma sem rossz, gondoltam.

Nem sokkal később elkészült a szereléssel, előkecmergett, és lecsapta a motorháztetőt. Abban a pillanatban ott termettem mellette:

– Főnök! Vigyen már el! – De legnagyobb meglepetésemre szutykos kezével odébb taszított:

– Takarodj! – kiáltott rám gorombán.

A felháborodástól szólni sem tudtam. A sofőr komótosan kinyitotta az ajtót, és beszállt. Felbőgött a motor. Tudtam, ez az utolsó le-

hetőségem. Tudtam, nem tétovázhatok. A másik ajtóhoz rohantam, feltéptem, és benyomultam. Dulakodásra is felkészültem.

– Az én cigim lóg a szájában – vakkantottam támadólag, miközben másztam befelé. Az autó ekkor már elindult.

Meglepő, de a sofőr vigyorogva és nagyon barátságosan nézett rám. Teljesen összezavarodtam.

– Merre? – kérdezte.

– Akármerre – válaszoltam.

– Almát? – kérdezte kedvesen, miközben le nem vette a szemét rólam.

– Naná!

– Hozz hátulról!

Nyomta rendesen a gázt, hogy mertem volna hátra mászni?

– Hagyjuk – mondtam erre.

– Menj már, hozz egyet! – mondta, még mindig engem bámulva.

– Ne engem nézzen! Nincs az arcomon az országút.

Csak ekkor fordította tekintetét az útra.

Az autó robog, arrafelé, amerről jöttem, és én kényelmesen terpeszkedem az ülésen, nézek kifelé az ablakon, és a sofőrrel beszélgetek. Mint két jó barát. Megtudtam, hogy maszek fuvaros. Az autó is és az alma is a sajátja. Hallottam a megcsörrenő pénzt a zsebében.

– Hová? – kérdeztem.

– Csak haladok, s ha odaérek, majd meglátom – válaszolta.

Szinte ugyanezt mondták a többiek is, ismerősen csengenek a szavak. Még közelebb érzem magamhoz a sofőrt. Kint az ismerős táj suhan el mellettünk, de most ugyanazokról a hegyekről és ugyanazokról a felhőkről mások jutnak az eszembe, más néven szólítom meg őket.

Már egyáltalán nem izgatom magam a szállás miatt, az autó, a sofőr és az ülés teljesen megnyugtat. Nem tudom, merre tartunk, de a sofőr maga sem tudja. Tulajdonképpen mindegy is, hogy mi van előttünk, a lényeg, hogy haladjunk, s ha odaérünk, majd meglátjuk.

Csakhogy lerobbant az autó. Addigra úgy összehaverkodtunk, hogy jobban már nem is lehetett volna; kezem a vállán, övé az én vállamon, a szerelméről mesélt, és éppen belekezdett, hogy milyen érzés először egy nővel, amikor az az átkozott autó lerobbant. Egy emelkedőn kaptattunk felfelé, amikor a motor váratlanul elhallgatott, és az autó, akár egy döglött disznó, nem mozdult többé. A sofőr ismét az autó orrához ment, ismét felnyitotta a száj formájú motorháztetőt, és fejét ismét a motorházba dugta. A vezetőfülkében maradtam, és csak elképzeltem, hogy a feneke ismét az égbe mered, mert a motorháztetőtől nem láthattam. A fülembe eljutott viszont a szerelés hangja.

Egy kis idő múlva kihúzta a fejét, és lecsapta a motorháztetőt. Az iméntinél is szutykosabb kezét ruhájába törölgetve odalépett hozzám.

– Kész? – kérdeztem.

– Ennek annyi, nem lehet megjavítani – válaszolta.

Végiggondoltam a lehetőségeket:

– És most mi lesz? – kérdeztem.

– Várunk, s majd meglátjuk! – vetette oda félvállról.

A vezetőfülkében ülve nem tudtam, mitévő legyek. Szemem előtt ismét megjelent a fogadó képe. A nap ekkor bukott le a hegy mögé, s utolsó sugarai úgy gomolyogtak, akár a pára. A szállás töltötte ki minden gondolatomat, s egyre csak terebélyesedett, míg teljesen be nem töltötte az agyamat. Agyam nem is maradt, helyén a szállás terpeszkedett.

A sofőr az út közepén a rádióból ismert tornagyakorlatokba kezdett, nagyon rendesen végezte a gyakorlatokat, az elsőtől az utolsóig. Miután befejezte, körbekocogta néhányszor az autót. Régóta ülhetett már a vezetőfülkében, kis mozgásra volt szüksége. Én sem ülhettem nyugodtan tovább, kinyitottam az ajtót, és leugrottam. De nem tornáztam, és még csak nem is kocogtam. A szállásra és csakis a szállásra tudtam gondolni.

Ekkor öt biciklisre lettem figyelmes, lefelé gurultak a dombról, biciklijük hátulján csingafa két végére kötözött hatalmas kosarakkal. Környékbeli parasztoknak véltem őket, akik terményeik eladása után hazafelé tartanak a piacról. Nagyon megörültem, hogy felénk tartanak.

– Adj isten! – kiáltottam nagy vidáman.

Amikor odaértek hozzánk, lepattantak a bicikliről.

– Van itt valami szállás a közelben? – kérdeztem izgatottan.

Nem válaszoltak:

– Mi van az autón? – kérdeztek vissza.

– Alma – válaszoltam.

Az autó mellé tolták a bicikliket, ketten közülük felmásztak a platóra, és leadogattak tíz kosár almát, míg a másik három lent, felhajtva a kosarak fedelét, az almát a saját kosarába töltötte. Egy pillanatig fel sem fogtam, hogy mi történik, teljesen elképedtem a jelenet láttán. Amikor rádöbbentem, hogy mi is zajlik valójában, közéjük rontottam:

– Mi a francot csinálnak? – vontam kérdőre őket.

Rám se bagóztak, csak pakolták tovább az almát. Megragadtam egyikük karját:

– Tolvajok! – kiáltottam el magam. Egyököl csapott kegyetlenül az orromba, néhány méterrel arrébb landoltam. Próbáltam feltápász-

kodni, s közben az arcomat tapogattam; orrom petyhüdten fityegett, s vérzett, mintha keserves könnyeket hullatna. Mire ki tudtam venni robusztus támadómat, már mind az öten fel is pattantak biciklijükre, és eltekertek.

A sofőr komótosan lépkedett, mégis, mint aki az imént kimerülésig futott, kifelé kunkorodó szájjal levegő után kapkodott. Úgy tűnt, mit sem tud a történésekről.

– Ellopták az almát! – kiáltottam felé. De mint aki meg sem hallja, járkált komótosan tovább. Legszívesebben behúztam volna neki egyet, hogy az ő orra is fityegjen. Odarohantam hozzá:

– Ellopták az almát! – ordítottam a fülébe. Csak ekkor fordult felém, nézett rám, de úgy tűnt, mint aki egyre jobban szórakozik, különösen, amikor az orromra pillantott.

Ekkor újabb csapat hatalmas kosarakkal megpakolt biciklis gurult lefelé a dombról. Gyerekek is voltak közöttük. Egy szempillantás alatt körülsereglették az autót. Néhányan felugrottak a platóra, s adogatták lefelé az almával teli kosarakat, egyiket a másik után. A megrongálódott kosarakból dőlt az alma, akár az orromból a vér. Mint akik megvesztek, pakolták az almát saját kosaraikba. Nem tellett sok időbe, hogy az összes alma a földön sorakozzon. Ekkor traktorok ereszkedtek lefelé a dombról, majd megálltak az autó mellett. Tagbaszakadt férfiak ugráltak le, s az almát a traktorokra pakolták, a kiürült kosarakat pedig félredobták. Az alma szerteszét gurult, s az emberek, akár a varangyok, guggolva szedegették a földről.

Magamból kikelve közéjük rontottam:

– Tolvajok! – ordítottam el magam. Megszámlálhatatlan ököl és láb közelített felém, s mintha valamennyi porcikámra egyszerre sújtottak volna le. Amikor megpróbáltam feltápászkodni, a gyerekek almával dobáltak meg; az almák szétloccsantak a fejemen, de a fejem szerencsére nem loccsant szét. Éppen azon voltam, hogy szétcsapok közöttük, amikor kegyetlen rúgást éreztem a derekamban. Kiáltani akartam, de nem jött ki hang a számon. Összegörnyedve gubbasztottam az út szélén, képtelen voltam feltápászkodni, így csak szemléltem, ahogy széthordják az almát. Tekintetemmel a sofőrt kerestem, a fickó hangosan nevetett rajtam a távolból: tisztában voltam vele, most még fényesebben festhetek, mint amikor még csak az orrom vérzett.

De annyi erőm sem maradt, hogy felbosszantsam magam. Szemlélője voltam csupán a hihetetlenül dühítő jelenetnek. A legdühítőbb a sofőr volt.

Traktorosok és biciklisek jöttek ismét lefelé a dombról, és ők is belevetették magukat a felfordulásba. Egyre kevesebb alma hevert a földön, de az emberek csak jöttek és jöttek. A későn érkezők az autó-

nak estek neki, kiszedték az üvegeket, leszerelték a kerekeket, sőt még a plató deszkáit is felfeszítették. A kerekeitől megfosztott, földön kuksoló autó szánalmasan festett. A gyerekek a szétdobált kosarakat szedegették össze. Egyre üresebb lett a föld, s egyre kevesebb az ember. De addigra szemlélője voltam csupán az eseményeknek, mert annyi erőm sem maradt, hogy felbosszantsam magam. Ültem a földön, felállni nem tudtam, s csak a tekintetemmel követtem a történéseket.

Elcsendesedett a környék, csak egy traktor rostokolt még mindig a kerekeitől megfosztott autó mellett. Néhányan az autó körül sündörögtek, hátha akad még valami mozdítható. Nézelődtek egy darabig, majd ők is egymás után felmásztak a traktorra, és elindultak.

Ekkor vettem észre, hogy a sofőr is felpattan a traktorra, s miután elhelyezkedik, hangos nevetésben tör ki. Az én piros hátizsákomat szorongatta a kezében. Ellopta a hátizsákomat. Benne volt a ruhám, a pénzem, elemózsia és néhány könyv. És a sofőr ellopott mindent.

A traktor feldöcögött a dombra, majd eltűnt szem elől, s csak a motor zúgása hallatszott még egy rövid ideig, majd az is elhallgatott. Hirtelen csend telepedett a vidékre. Szinte teljesen besötétedett már. Én még mindig a földön ücsörögtem: éhes voltam, fáztam, de semmim sem maradt.

Sokáig ültem ott, majd lassan feltápászkodtam. Nehezemre esett, mert minden mozdulatnál heves fájdalom hasított testembe. Végül csak sikerült felállnom. Az autóhoz vánszorogtam. Hát szó, mi szó, szánalmasan festett, összeverve kuksolt a földön; tudtam, engem is jól összevertek.

Teljesen besötétedett. Közel s távol senki és semmi a szétcincált autón és rajtam kívül. Végtelen szomorúsággal bámulom az autót; az autó is végtelen szomorúsággal bámul engem. Kinyújtom a kezem, megérintem. Jéghideg. Szél kerekedik, heves szél; dübörögnek a hegyen a fák levelei, akár a tenger hullámai. Rettegéssel tölt el e hang; testem, akár az autó, jéghideg.

Kinyitom az ajtót, s bekecmergek. Az ülést nem rángatták ki, s ez valamelyest megnyugtat. Lefekszem a vezetőfülkében. Orromat benzinszag csapja meg, olyan, akár a testemből csöpögő vér szaga. Kint egyre vadabbul fúj a szél, testemet, az ülésen fekve, mégis alig érezhető melegség járja át. Arra gondolok, hogy bár az autót szétcincálták, de a belseje épen maradt, és meleget áraszt. Melegség járja át belsőmet. Szállást kerestem mindvégig, csak arra nem számítottam, hogy itt találok rá.

Az autóban fekszem, és felidézem azt a csodálatos, verőfényes napot. Emlékszem, egész délelőtt kint sütkéreztem nagy vidáman

a szabadban. Hazaérkezvén apámat pillantottam meg az ablakon keresztül a szobában, éppen egy piros hátizsákba csomagolt.

– Apám! Útnak indul? – kérdeztem a párkányra dőlve.

Felém fordult:

– Nem, téged indítalak útnak – mondta kedvesen.

– Én? Útnak indulok?

– Igen. Tizennyolc éves lettél, meg kell ismerned a világot!

Hátamra vettem a szép piros hátizsákot, apám meglegyintette a tarkómat, mint aki a ló hátsóját paskolja. Izgatottan és jókedvűen mentem ki a kapun, s akár egy vidám ló, futásnak eredtem.

Peking, 1986. január 10.

Chen Shaocong és az „érzelmes irodalom” divatja

PIKÓ ANNA

Chen Shaocong 陈少聪 írónő annak az 1940-es évek elején született és az 1970-es évektől kibontakozó alkotói generációnak a tagja, amely a szépirodalomban a rövidebb elbeszéléseket, a novella formát kedveli. Jellemző „kisrealizmusuk” az emberi viszonylatok legmélyebb rétegeibe hatol be műveikben. A szereplők nehezen, de annál lelkiismeretesebben cipelik életük terheit. Felnagyítva, nagyon közelről szemlélik hétköznapjaikat, életük kevésbé hangsúlyozott, kevésbé szembeszökő jelenségeit, a nem túl harsányan, nem túl szenvedélyesen megélt eseményeket. A felmerülő problémákat számunkra talán sutának tűnő módon, de eltökélt szándékkal, a hitelesség látszatával tárják fel – csak annyira, hogy ne terheljék, nyomasszák vele az olvasót, miközben minden lényeges mozzanatot megsejtetnek.

A középpontba állított szereplők egymás közötti, valamint az íróknak a szereplőik iránti viszonyát a felszínen rendszerint mértéktartó érzelmesség jellemzi. Ez a visszafojtott, visszafogott hozzáállás hosszas érzelmi felkészítés során, alaposan megindokoltan, több oldalról megvilágítva, nem váratlanul tör fel, és rendszerint tragédiába, halálba vagy őrületbe torkollik. Az író mindent bevet annak érdekében, hogy a mű élvezőjéből együttérzést, érzelmi ráhangolódást, de legalább könnyeket csikarjon ki. Valódi összeütközések, könyörtelen jellempróbák, megküzdött konfliktusok nincsenek. A szereplők az egyfajta testetlen „bensőség” hangulatában kibomló eseményekre szinte giccsesnek ható lelkiséggel válaszolnak. A felszín alatt felfokozott, ugyanakkor sekélyes érzelmek áradnak.

Mindez szórakoztatja az érzelgősségre éhes jelenkori kínai közönséget, hisz az egyszerűen, közérthető módon íródott művek élményben a kellemesség látszatát keltik, érzelmes-érzelgős előadásmódjukban pedig kifejezetten vonzóak. Ez a fajta „érzelmes irodalom” roppant népszerűségnek örvend manapság Taiwanon és Kínában egyaránt. Széles olvasóréteg keresi-falja nap mint nap a hasonló jellegű irodalmat a folyóiratok hasábjain, könyvek oldalain.

Ennek a generációnak megbecsült és nagyra értékelt képviselője a *Tavaszi tea* (*Chuncha* 春茶) című novella szerzője. Chen Shaocong írói erényei közé tartozik őszinteségre és következetes hitelességre való törekvése, mely visszafogja szépirodalmi alkotásait az álművészetté degradáló sematizmustól, a hamis illúziókkal játszadozó túlzott giccstől.

A már hosszú ideje Kaliforniában élő írónő a Kínai Népköztársaság Shandong tartományában született. Alapfokú diplomát Taiwanon, a Donghai Egyetemen szerzett, majd vallástani és angol irodalmi tanulmányai után, 1968-ban az Iowai Egyetemen M.A. fokozatot szerzett. Keresettségének bizonyítéka, hogy Chen Shaocong művei egyrészt megjelennek a Kínai Népköztársaságban – itt egyszerűsített írásjegyekkel –, valamint klasszikus írásjegyekkel Taiwanon is, külön kötetekben, folyóiratokban és antológiákban; másrészt fordítások révén a nyugati világba is eljutottak, leginkább angolul, s néha németül és franciául is. Idegen nyelvű fordításoknál Nora Chen néven jelölik szerzőségét.

Első jelentősebb szépirodalmi munkái a *Vízililiomok* (*Shuilian* 水涟) című novelláskötetében láttak napvilágot 1984-ben Taibeiben, az Elite Publication Co. kiadásában. 1993-ban jelent meg a *Primadonna* (*Nüling* 女伶), 1995-ben pedig az *Utazás a zene birodalmába* (*Hang xiang ai qin hai* 航向爱琴海) című műve. Legutóbbi nagyobb alkotása a 2000-ben kiadott – először Xi'an-ban, majd Taibeiben megjelent – *Csapdába ejtett álmok* (*Bu meng wang* 捕梦网) című kötete.

Chen Shaocong filmforgatókönyvek fordításával is foglalkozott és foglalkozik. Ezek sorából érdemes kiemelnünk egyik 1986-os, Taibeiben megjelent munkáját, Ingmar Bergman filmforgatókönyvének, *A hetedik pecsét*nek kínai nyelvre fordítását és értelmezését (*Bogeman yu Di qi fengyin* 柏格曼与第七封印).

CHEN SHAOCONG

Tavaszi tea

A tea, amit egy barátoddal küldtél egy évvel ezelőtt, bontatlanul állt a szekrényben. Túl sokat jelentett nekem ahhoz, hogy megigyam.

Amikor visszajöttem a nászutamról, és benéztem a konyhaszekrénybe, mert teát akartam készíteni, nem találtam semmit. Ahogy megpillantottam azt a teát, amit tőled kaptam, megkérdezte tőlem:

– Miért nem akarod meginni? Ha egy jó tea sokáig áll, elveszti a zamatát. Kár lenne érte! – Nem mondtam meg neki, hogy azért, mert tőled kaptam.

Ahogy a kezemben tartottam a vörös szatén szalaggal átkötött, fekete lakkozású, arannyal szegélyezett dobozt, még haboztam. Öt arany írásjegy állt rajta: „Hegycsúcs – jégcsípte – fekete – sárkány – tea". Az egyik oldalán a téglalap alakú felirat így hangzott: „A fenyő és a gém örök tavasza". Egy fenyőfaágon álló arany rajzolatú gém csillogott a dobozon. Taiwan egyik legjobb teája. Minden, amit tőled kaptam, minőségében a legjobb volt. Amikor felnyitottam a tetejét, nehéz, édes aroma szállt fel.

– Húúú! Micsoda pazar illat! – kiáltotta izgatottan. – Nem csoda, hogy nem akartad meginni. – Nem szóltam egy szót sem, nem akartam elvenni a kedvét. Szótlanul elkészítettem a teát, és megkínáltam egy csészével. Majd csészével a kezemben leültem vele szemben az ablak mellé, hogy élvezzem a múlt évi tavaszi teát.

Az ablakon túl, kint a kertben, piros hajnalkavirág kúszott fel a lugas rostélyaira, és hagyta, hogy életteli zöld levelek fonják körül. A piros virágok mögött kéklett az ég, fehérlettek a felhők. A tavaszi szellő lágyan ringatta a fák tetejét. És én újra elmerengtem. Sok dolog van az életben, ami olyan rejtélyesnek tűnik, olyan bonyolult megfejteni.

Hosszú évekkel ezelőtt hozott össze vele a sors – vagyis a jelenlegi férjemmel. Ugyanabban az időben, amikor veled, amikor középiskolások lettünk.

A most velem szemben ülő férfival össze sem futottam vagy húsz évig, nagyjából tavaly ilyenkorig. Egy békés májusi napon, mikor a virágok teljes pompájukban nyíltak, felbukkant az életemben. Csodálatos, mintha egy tündérmese folytatódna. És te körülbelül ugyanekkor hagytál itt váratlanul, búcsú nélkül. Súlyos hepatitis következtében néhány nappal megbetegedésed után. Sohasem tértél magadhoz lázálmodból. Mindezeket a sógornőd tudatta velem levélben.

Halálod előtt egy héttel megkérted Baojiét, hogy hozzon nekem két doboz taiwani tavaszi teát. Az egyiket frissiben az édesapámnak adtam, a másikat megtartottam magamnak. Amióta halálhíredet hallottam, nem mertem hozzányúlni. Attól tartottam, hogy ha megiszom, elszakad a bennünket összekötő utolsó fonál.

A felszálló gőz és a tea gazdag aromája emlékezetembe idézte a mi tavaszunkat. Négy évvel ezelőtt, egy hűvös kora tavaszi napon öten mentünk kirándulni a sűrű bambuszligetek között fekvő Xitebe. Ekkor teáztunk együtt utoljára. Élveztük a hegy ködfátyolát, hallgattuk a bambuszlevelek susogását. Jómagam ritkán utaztam vissza Taiwanra, ezért neked és a barátainknak ott kellett miattam hagynotok a munkát és a családot, hogy elkísérhessetek erre a kiruccanásra. Ahogy leszálltunk a buszról, máris a tavaszi tea felkutatására indul-

tunk. Ez kellemes elfoglaltság annak, aki sok éve él távol a hazájától. Elképedve meredtem a sötét agyagból formált aprócska teáskannácskákra és a még parányibb teáscsészécskékre. Mintha bűvészmutatványt adnál elő, úgy csodáltalak, hogyan töltötted a forró vizet a kannácskába. Majd kiöntötted, és újra megtöltötted. Soha nem felejtem el azt a megdöbbentő örömöt, amit akkor éreztem, mikor belekortyoltam a teába. Ahogy ott iszogattunk, lassacskán elcsendesedtünk. Talán mert teljes odaadással akartuk kiélvezni a tavaszi tea zamatát, vagy talán mert az íze megbabonázott bennünket.

Xite bolti kirakatait zsúfolásig tömték friss tealevelekkel teli dobozokkal – jólétet és gazdagságot sugallva. És ott volt a végtelen bambuszerdő: a bambuszok büszkén, szorosan egymáshoz simulva zárták ki maguk közül a kíváncsi tekinteteket. Smaragd és különféle zöldes színárnyalatok váltakoztak, tükröződtek egymásban. Előtte nem láttam ilyen magas és sűrű bambuszültetvényt. Szinte megbabonázott, látványa teljesen lázba hozott. Vacsorára lágy bambuszrügyet rendeltünk, egy helyi ínyencséget. Soha életemben nem ettem még ilyen finom bambuszrügyet! Amikor elvitték az üres tányérunkat, azonnal újat kértünk belőle. Ekkor tapasztaltam meg, hogy nem túlzás a klasszikus kínai költészet megannyi alkotásában a bambuszrügy mennyei ízéről való áradozás. Egyszerű helyi étel – és menynyire mélyen megérinti a sodródó embert, amilyen én is voltam, hogy maradásra csábítson!

Azon az éjszakán Xite-ben öten két szobában aludtunk, mi ketten együtt. Ekkor meséltél életed utolsó néhány évéről, meg arról, hogy a középiskolába készülő lányodat skizofrénnek diagnosztizálták. Amikor az első rohama volt, lelkileg teljesen összeomlottál. Utána – saját szavaiddal szólva – fokozatosan értékelni kezdted a buddhista életfilozófiát, segítségével közelebb kerültél az emberi természet és az élet mélyebb megértéséhez. Ahogy lépésről lépésre elfogadtad helyzetedet, farkasszemet nézve vele, még hálás is voltál e csapásért, mert egyfajta megvilágosodáshoz vezetett, felismerésekhez juttatott és más életszemléletre ösztönzött. Amikor utolsó élményeidet mesélted, mindketten a sötétben feküdtünk. Én hanyatt, arcommal a mennyezet felé. Úgy tűnt, mintha oldalt feküdnél, felém fordulva. Elgondolkodtam, miközben hallgattalak. Amikor fiatalabbak voltunk, keveset beszéltél, de mondandód tömör, velős, érzelmekkel hitelesített, sőt bölcs és elgondolkodtató volt. Mikor újra összehozott minket a sors, már sok örömöt és bánatot hagytunk magunk mögött. A holdújév alkalmával, hat hónappal azelőtt, érdekes üdvözlőlapot küldtél. Szavai belemaródtak tudatomba, de valódi értelmüket csak azon a xite-i éjszakán fogtam fel. A lap még mindig megvan. Előoldalán egy téglafal és egy kőmalom. Belsejében két sor, a következőképpen:

„Ez a lap sajnos nem tudja visszaadni, amit érzek, pedig hosszú ideig tartott, mire ezt választottam ki… Állítólag a legnehezebb élethelyzetekben világosodnak meg nekünk Buddha szavai." Mindez 1983 késő telén történt, amikor életed legfájdalmasabb szakaszán estél át. Most, ahogy visszagondolok, az én életemben szintén ez az időszak volt a legkeservesebb. Azon a karácsonyon így fogalmaztam a naplómban: „Üres a szívem: se bánat, se öröm nincs benne. Valószínűleg olyan túlzásba vitt önkontrollt fejlesztettem ki magamban, hogy cserébe a lelkemből minden mást kiirtottam." Talán az én bezárkózó ürességem és a te kőmalmod egyaránt a belülről magunkra erőszakolt önkontroll szimbólumai, melyet az élet gáncsainak kivédésére alakítottunk ki magunkban?

Hirtelen suttogni kezdtél a sötétben:

– Néha arra gondolok, hogy a lányom sorsában fogok osztozni, hiszen ugyanazokat a géneket hordozzuk.

Határozottan válaszoltam erre:

– Nem hinném. Már bőven meghaladtad azt az életkort, amikor a tünetek előjönnek. Biztosan tudom, ez a munkám – ettől megnyugodtál.

– Néha arra gondolok, hogy egy magamfajta neurotikus alkatnak, az öröklött problémák miatt, milyen sors jutott volna… ha nem találkozom veled fiatalon? Lehet, hogy én is skizofrén lettem volna?

Nem is tudtad, mennyire megdöbbentettek a szavaid. Nem gondoltam, hogy ekkora hatással tudtam lenni rád. Az a sok szeretet, odafigyelés, megértés jutott eszembe, amit én kaptam tőled. Addig azon nem gondolkodtam, hogy én milyen hatással lehetek rád. Ezért nem tudtam erre mit válaszolni, össze-vissza kavarogtak bennem az érzelmek.

Magamról így vélekedtem: fiatal koromban saját fantáziavilágomba húzódtam vissza, önző, érzéseim kifejezéséhez türelmetlen voltam. A legjobb közönségem te voltál, tudtad, hogyan kell engem hallgatni. Akkoriban, ha elolvastam egy könyvet, szememmel kivéséztem egy képet, megnéztem egy filmet, végighallgattam egy dalt, másnap alapos részletességgel elmeséltem neked, és te élvezettel hallgattad. Áradoztam, ömlöttek belőlem a megélt érzések, benyomások – egy tizennégy éves lány érlelődő gondolatai. Frappáns észrevételeid, megjegyzéseid gyakran ejtettek gondolkodóba, kérdéseid olykor megütközést keltettek bennem.

Ekkoriban kezdtük kóstolgatni a Művészet és az Irodalom ízét: kíváncsian, fogékonyan, befogadóan a Szépség legapróbb megnyilvánulásaira. Meggyőződésem, hogy a Szépségben való hitünk és a Szépség iránti odaadásunk teremtette meg barátságunk alapját. Az összes gyönyörűséget meg akartam osztani veled – enélkül hiába-

valónak és értelmetlennek éreztem őket. Ezt a fajta hozzáállásomat még külföldre távozásom után is évekig megtartottam. Emlékszem, az első taiwani hazatérésemkor hoztam neked egy Joan Baez-albumot, mert akkoriban ez a zene tartott bűvöletében. Később ezen felbuzdulva tanultál meg gitározni. A második, majd harmadik alkalommal indián zenét és Zamfirt hoztam ajándékba. Azokat is imádtad hallgatni.

A középiskola első évében a *Jean-Christophe*-ot olvastam fordításban. Ebben a regényben a barátság ábrázolása mély benyomást tett rám. Öntudatlanul téged képzeltelek az egyik szereplő helyébe, ami teátrális érzelemkifejezésekkel színezte barátságunkat. Oké, tudom, hogy képes voltam túldramatizálni az életet. Jóllehet kinőttem abból a korból, amikor valakinek „olyan bánatosnak kell lennie, ahogy az egy szomorú vers írásakor szükséges" – hogy stílusosan a klasszikusokat idézzem –, és már annyira két lábon állok a földön, ahogy te mindig is tetted. El sem hinnéd! Gyakran gondolkodom el azon, hogy milyen kellemetlenségeket okozhattam neked? Te kedves, szerény, lelkiismeretes, s eléggé szégyenlős voltál. Könnyen elpirultál… olyankor motyogva beszéltél. Én pont az ellentéted. Felülről néztem az ibolyákat, nem gyötörtem magam hétköznapi apróságokkal. Hagytam, hogy a fantáziám szabadon szárnyaljon, ebből kifolyólag minden rövidke történést melodrámaként éltem át. Amikor először jöttem vissza Taiwanra, megkérdeztem tőled: szóval vagy cselekedettel bántottalak-e meg valaha, esetleg hoztalak-e kellemetlen helyzetbe? Feldúltnak tűntél. Válaszod meglepett:

– Nem. De ha valaha eltávolodtam tőled, az csakis azért történt, mert nyomasztóan tökéletesnek találtalak. – Még most sem értem ezt tisztán. Egyáltalán nem értem, mi húzódik e kijelentésed mögött. Számomra te voltál a legfontosabb, a legtökéletesebb ember a világon!

Most, hogy ifjúkorunk részletei közt bogarászom, egyre csodálatosabb adománynak tűnik a sorstól, hogy megismerhettelek – szinte sorsszerűnek… Egymás iránti odaadásunk nem támasztott feltételeket. Egymás iránti mély érzéseinket sem az idő, sem a távolság nem kezdhette ki.

Mióta elmentél, sokat foglalkoztat az újjászületés gondolata. Talán egyszer megint összehoznak minket az életeink? Esetleg egymás testvéreivé születünk, esetleg újra a legjobb barátokká?

Érettségi után egy cégnél vállaltál munkát. Taibeiben az elnöki palota mögött volt az irodátok. Én Taichongba mentem tanítani egy iskolába. A téli és a nyári szünetekben gyakran utaztam fel Taibeibe Tanshuiból, hogy találkozzam veled. Saját irodai szobád volt, és nem fárasztott el túlságosan a munkád. Amikor meglátogattalak, készítet-

tél egy csésze zöld teát, az illatos jázminból vagy a fekete sárkányból. Tisztaságmániád miatt természetesen volt számomra megnedvesített kendőcskéd, amiben megtörölgethettem a kezem. Te csak ültél némán, és hallgattad az egyetemi életemről szóló beszámolókat. Ritkán beszélgettünk fiúkról. A munkahelyeden akkor figyeltek fel rád, amikor a cégedet Dél-Taiwanon képviselted egy kiállításon. Akkoriban nyüzsögtek körülötted a férfiak. Könnyű ekkorra visszaemlékeznem, hiszen több tucat fénykép készült rólad. Van egy közeli, ahol sárga-fekete-fehér csíkos kötött mellényben állsz. Arcodat napfény világítja meg. Európaias arcod még európaiasabbnak tűnik, határozottan egy görög szépségre, sőt Szűz Máriára emlékeztetsz. A középiskolában az osztálytársaink szerint is hasonlítottál a Vénuszszoborra. De szerény viselkedésed és visszahúzódó természeted miatt nem figyeltek fel rád eléggé egészen az érettségi idejéig. Akkor viszont lakkozott hajaddal, visszafogott sminkeddel magadra vontad mindenki tekintetét.

Amellett, hogy hasonlítottál Vénuszra, még az istennőről készített szénrajzod is népszerűvé tett az osztályban. A szakkörök közül a rajz volt a kedvenced. Olykor veled mentem, de sokfelé kapkodásom és kitartóan semmire sem koncentráló tevékenységeim eredményeképpen említésre méltó maradandót – sajnos – nem alkothattam. Volt, amikor kirándulni mentünk, vagy tájképet festeni. Néhány egyszerű, erőteljes vonással élő képet tudtál varázsolni a holt papírra. Sokszor álltunk mögötted, néztük, hogyan festesz. Össze se tudnám számlálni, hányszor pingáltuk le együtt a Tanshui-folyó feletti naplementét, a Bódhiszattva-hegy orma körül gomolygó párát és felhőket vagy a kikötőbe visszatérő hajókat. Ezek a reggeli és esti képek örökre bevésődtek kitárulkozó lelkünkbe, és személyiségünk építőköveivé merevedtek.

Egy este, hónapokkal halálod után, Berkeley kikötőjénél a parton ülve néztem a Golden Gate hidat és a Tamalpais-hegyet. A hegy kontúrja – állítólag – hátán fekvő nőt idéz, miként a Bódhiszattva-hegy Taibeiben, bár én nem látom ezt a hasonlóságot. A rádióból áradó zene templomi hangulatot varázsolt. A hosszúra nyúlt szürkületben egyszer csak úgy éreztem, ott vagy valahol körülöttem. A tiszta, magasztos zene hangjainál meggyőződéssel hittem, hogy jelen vagy az örökkévalóságban: hogy hallasz és látsz engem. Xumei, csak önámítás lett volna?

Hét év múltán, amikor először visszatértem Taiwanra, tél volt. A munkaidőd lejártával találkoztunk. Még este tíz után is javában beszélgettünk. Hogy ne kelljen megszakítanunk, együtt szálltunk fel a part mentén menetrend szerint közlekedő buszra, ami téged viszszavisz Beite-be, engem pedig Tanshuiba. De Beite-be érve még bő-

ven akadt megtárgyalnivalónk, ezért fennmaradtál velem a buszon. Mivel Tanshuiba érve sem fogytunk ki a szóból, most én ragadtam fenn a buszon, ami visszavitt minket Beite-be, ahonnan végül is egyedül döcögtem haza Tanshuiba. Gondolataink a szerelem körül forogtak. Én abban az esztendőben töltöttem be huszonkilencedik évemet, te a harmincadikat. Neked már megszületett az első gyermeked. Akkoriban komoly viharok dúltak mindkettőnk házasságában. Én nonkonformistaként, a hippi mozgalom hevületében őrült kijelentéseket tettem, hogy megbotránkoztassalak. Kijelentettem például, hogy nem tudom, mi is a Szerelem vagy a Szeretet, hogy ezek leginkább fizikai síkon léteznek, és a testi vonzalom múltán a Szerelem elillan. Lázasan érveltem igazam mellett. Elképzelhetetlennek tartottam, hogy egyetlen élet során többször átérezhetnénk a szerelmet. Eszembe ötlenek a szemedből sugárzó rosszalló pillantások, valamint az a meggyőződésed, miszerint a Szerelemnek végtelenül türelmesnek kell lennie. Megvetettelek ezért a véleményedért, azzal érvelve, hogy micsoda ósdi, konzervatív nézeteid vannak. Kijelentettem, hogy ezzel megtagadod a szerelemhez való jogot. Nem mondtál ellent, hallgatásoddal álltál ki meggyőződésed mellett, miközben méltóságteljesen végigmértél.

Középiskolás korunkban elmesélted az egyik álmodat. Arról szólt, miképpen bontottam fel egy hosszan tartó szerelmi kapcsolatomat, jóllehet abban az időben egyikünknek sem volt fiúja. Ez az álmod rettenetesen felzaklatta az anyámat. Pontosan vissza tudom idézni a hangodat, az arckifejezésedet, ahogyan az álmodat leírtad. Mintha kinyilatkoztattál volna. Évekkel később éppen úgy hullott darabokra a házasságom, ahogyan azt előre megálmodtad. Xumei, ez eleve meg lehetett írva? Hogy láthattál előre a jövőbe, anélkül, hogy ismerted volna?

Mindennek ellenére nem hiszek a sorsszerűségben. Sokáig sodródtam egyedül, tapogatóztam a sötétben, tajtékzó hullámokkal küzdöttem a túlélésemért. Te csendes tanúja voltál ennek anélkül, hogy bármiféle rosszalló megjegyzést tettél volna.

Négy évvel xite-i kiruccanásunk után az Ali-hegyre kirándultunk. A hegyre vivő kisvasút annyira keskeny volt, hogy csak mögötted tudtam helyet foglalni, melléd nem fértem oda.

Aztán évekig nem leveleztünk, csak a sokatmondó újévi üdvözlőlapjaidat küldözgetted.

Xite-i beszélgetésünkkor egyetlen éjszaka alatt mintha éveket öregedtünk volna. A hegyre felfelé vonatozáskor annyira szerettem volna panaszkodni az évek óta magányban sínylődő lelkemről, de nem találtam meg a módját, hogyan vágjak bele. Nekitámasztottam fejemet az üveglapnak, úgy bámultam kifelé. Sűrű köd ült a tájon, a he-

gyek vonalát alig lehetett sejteni. Hiába törölgettem a párás ablakot. Te, váratlanul, hátulról előre nyújtottad a kezed, félrehúztad a sorok közötti függönyt, és hogy jobban kiláthassak, letörölted a párát az ablakomról. Mozdulataid olyan könnyedek és természetesek voltak – teljesen megindítottak.

Miután a köd felszállt, csodálatos, álomszerű látvány tárult elénk. Amikor már majdnem elértük a csúcsot, kedvenc virágunkat pillantottuk meg. Az amerikaiak gyűszűvirágnak hívják, de másnap utánanézve megtudtuk, hogy rézharang (Brass Bell) néven is ismert. A következő napon elmentünk a „szent fákhoz". Szedtél róluk néhányat, és a zsákmányt marokra fogva hoztad el.

A sógornőd elküldte nekem azt a képet, amit abban a Yangminghegyi pagodában állítottak ki, ahol a hamvaidat őrzik. Hónapokig nem mertem közelebbről megnézni. A következő taiwani hazautazásomkor majd szedek gyűszűvirágot, és emléktáblád elé helyezem. Sógornőd a levelében megírta: tudja, milyen mély barátság kötött össze bennünket, míg éltél, ezért a hamvasztásra abba a zöld virágmintás barna ruhába és a hozzá való sálba öltöztették testedet, amelyeket tőlem kaptál évekkel ezelőtt. Leírta, mennyire szeretted azt a ruhát, és hogy két évvel ezelőtt, mikor a Halley-üstököst nézted az égen, akkor is azt viselted. Ezt írja még abban a levélben: „Ha sógornőm élne, biztosan örömmel viselné a tőled kapott ruhát." Írja még, hogy a gyászszertatáson egy füstölőt gyújt majd a nevemben, és imádkozik azért, hogy elkövetkezendő életeinkben újra együtt lehessünk. Amikor ideértem levelének olvasásában, nem tudtam tovább visszatartani a könnyeimet.

Távozásod után hat hónappal megjelentél álmomban. Megváltoztál… nem úgy néztél ki, mint ahogy ismertelek… inkább amerikai-ázsiai nőnek… fénylő bőrrel, piros orcával, zöld bársonykalappal a fejeden. Egy mozielőadás éppen véget ért. Te benne voltál a vetítésről kitóduló tömegben, ahogy az a moziból kijövet éppen szétszéledt. Amikor felébredtem, azon gyötrődtem, miért nem tudtam elmondani neked, hogy nem is haltál meg.

Eltelt egy év. Végül is felnyitottam azt a tavaszi teát. Ki gondolta volna, hogy itt ül majd velem szemben, és együtt issza velem a teát az a férfi, aki egész életében engem szeretett, csak én nem vettem észre? Amikor először találkoztunk, gyerekek voltunk; együtt nőttünk fel a Bódhiszattva-hegynél.

Az élet csupa rejtély! Sokszor beleéltem magam abba, hogy még itt vagy mellettem… micsoda ajándék lenne!… Most ismét ott vagyunk, ahonnan elindultunk. Mintha egy nagy kört tett volna velünk az idő. Egy teljes kört írt le. Ha itt lennél, elmondanám, hogy boldog vagyok és elégedett, hogy nem kell aggódnod miattam, főként nem

az álmod miatt, és hogy már nincs miért olyan méltóságteljesen végigmérned. Az idővonal visszatért önmagába, abba a pontba, amiben még tizennégy évesek voltunk. Megéltük az élet nagy viharait. Most az ég kék, a felhők fehérek, a hegyek zöldek, mint mindig, és a folyók ugyanúgy hömpölyögnek, mint mindig.

Évekkel ezelőtt a buszon, Taibeiből Tanshuiba, azt mondtam, nem tudom, mi a Szerelem. Xumei, ha még egyszer felszállhatnánk arra a tengerparti járatra, elmondanám neked, hogy a Szerelem feltétel nélküli önátadás, hogy a Szerelem olyan, mint egy csésze sokáig élvezhető tavaszi tea.

Utazás a mai kínai irodalomban

POLONYI PÉTER

2004-ben jártam utoljára Kínában, egy kéttagú írószövetségi delegáció „másik" tagjaként. Ne szépítsük a dolgot, tulajdonképpen én voltam a tolmács – vendéglátóink alighanem megüzenhették, hogy a nyelvi érintkezés kérdéseit oldjuk meg magunk. Pekingben mindenesetre – káderhiány miatt – a testvérszervezet japán részlegének egyik munkatársa lett a kísérőnk. Maga is a japán irodalom kiváló ismerője, műfordító. Tájékozott emberként sok mindenre felhívta a figyelmünket, de tolmácsolni, azt keményen kellett.

T. elhatározta, hogy kényes kérdéseket is fel fog tenni, s valóban érdeklődött is tőle Gao Xingjian 高行健, a Párizsban élő Nobel-díjas prózaíró felől. „Oh, nagyon jó viszonyban voltunk, egy szobában dolgoztunk, én a japánokkal foglalkoztam, ő a franciákkal." T. a díj alapját képező regényre próbálta terelni a szót. „Azt nálunk nem adták ki, így nem olvashattam, amit meg az ember nem ismer, arról nem nagyon formálhat véleményt" – szabadkozott jó érvelési technikával kísérőnk. Én Gaónak egy régebbi – egyébként jó – színdarabját fordítottam magyarra, de a regény nem volt a kezemben, T.-nek szintúgy.

Ezt a programpontot kipipálhattuk.

Ennél frappánsabban csak az akkori kínai miniszterelnök járt el, akit Japánban tett látogatása során ért az esemény, s egy külföldi újságíró megkérdezte, hogy mit szól a történtekhez. „Hát gratulálnom kell párizsi kollégámnak" – hangzott a válasz, Gao ugyanis közben francia állampolgárságért folyamodott.

Valamikor az ötvenes években a Pekingi Egyetem kínai nyelv és irodalom szakára jártam, a kínai irodalom művei és művelői nem voltak idegenek a számomra, s mivel útikalauz-szerzőként figyelemmel kellett kísérnem a változásokat, s az azóta eltelt félszázad alatt is többször megfordultam az országban, úgy gondoltam, hamar „képbe hozhatom magam".

Tévedtem.

Sokkal fejlettebb országot találtam, mint amit vártam.

Ezek nem a tendenciózusan kiválogatott fényképek voltak; az utak felett átívelő gyalogos felüljárókról kilométerekre el lehetett látni a nyolcsávos városi autópályákon, amelyek feketéllettek a személygépkocsiktól, s az élelmiszerboltok előrecsomagolt árui és a bisztrók közönsége sem különbözött a mieinktől.

Sohasem gondoltam, hogy ezt valaha megérem.

A mai irodalom azonban már nem tudott a lelkemhez ilyen közel férkőzni.

Kiutazásom előtt egy Magyarországon élő kínait megkértem, írja már fel nekem, melyik regény aratta kint az előző évben a legnagyobb sikert. Egy repülőtéri könyvesboltban sikerült is megvennem Mo Yan 莫言 vaskos kötetét, a *Nagy mell és széles csípő*t (*Feng ru fei tun* 丰乳肥臀). A női őserőről szóló vidéki témájú könyv azonban nem tudott lebilincselni. Miután sehogyan sem sikerült kikászálódnunk a kezdőjelenetből, amelyben a falu tenyeres-talpas kovácsnője a viskójában egyedül vajúdott, míg eközben szamara a fészerben ellett, csalódottan tettem le az előző évi bestsellert.

Inkább az írókat figyeltem.

Pekingi fő vendéglátónk Wang Meng 王蒙, az írószövetség alelnöke volt, maga az elnök, a 20. század eleje nagy nemzedékének utolsó élő tanúja, Ba Jin 巴金 évek óta egy shanghai kórházban feküdt, s a rákövetkező évben, százesztendős korában el is hunyt.

Egyik utolsó kívánsága volt, hogy – a kínai értelmiség szenvedését megörökítendő – hozzák létre a „Kulturális Forradalom Emlékházát". A kérést módosítva teljesítették: a Modern Kínai Irodalom Múzeuma született meg helyette, amelyet fel is kerestünk. Életrajzok, fényképek végtelen sora, egy temető és panoptikum keveréke. Igazgatója, Shu Yi 舒乙 fogad minket, annak a Lao She-nek 老舍 a fia, aki 1966-ban öngyilkos lett a lakása melletti tóban. Az apa a 20. század egyik legnagyobb kínai írója volt, ő pedig ahhoz adja a nevét, hogy nem az igazságtalanságokat mutatják be, hanem azt, hogy az utókor végül mégis igazságos. Elmesélem neki, hogy magyar testvérmúzeumuk személyes tárgyak bemutatásával akarja közelebb hozni az írókat az olvasóikhoz, most például az írók nyári fényképeit, fürdőruháit állították ki. Csodálkozva vesz tőlünk búcsút. Látjuk, hogy odakint beleül valamelyik tisztsége után járó hivatali kocsijába, mert az igazgatói mellett politikai funkciója is van.

Wang Mengtől fordítottam, interjút is csináltam vele, ismerjük egymást, de nagyon nehezen oldódik fel. 1957 és 1983 között ujgur vidékre száműzték, a Tiananmen tér miatt kegyvesztett Zhao Ziyang 赵紫阳 kormányában három évig kulturális miniszter volt, ebben a minőségében járt Magyarországon, jelenlegi posztja tehát szintén bukás eredménye, ami nem változtat azon, hogy az itteniek számára

nagyon nagy ember. A szereposztás világos: ő nem fog semmit sem mondani Kínáról, én beszélhetek Magyarországról, mondjuk a rendszerváltás furcsaságairól. Azt hittem, megtartja magának, amit mondok, de nem, néhány történetet elmesél a többieknek is. Hangos, egyszerre felcsattanó szervilis röhögés, amelyből láthatóan senki sem akar kimaradni. Wang Meng esélyes még az elnöki posztra?

A belső Shaanxi tartomány székhelye, Xi'an 西安 a következő állomás.

Itt a helyi írószövetség díszvacsoráján végighallgathatunk egy népi–urbánus vitát.

Eldicsekszenek vele, hogy szülőföldjük ahhoz a néhány tartományhoz tartozik, amelyen igazi kínai irodalom terem, nem úgy, mint a tengerparton, Pekingben és Shanghaiban, ahol „a külföldet majmolják". Némi balsejtelmem támad, könnyen meglehet, hogy a falusi kovácsasszony és a szamár az első, az általam szívesen olvasott szövegek pedig a második kategóriába tartoznak, de nem kell beavatkozni a vitába, megy az anélkül is. A megjegyzést ugyanis pekingi kísérőnk sem hagyhatja annyiban.

Az asztalon ott hever néhány ajándékunk, köztük egy középkori népdalgyűjtemény kétnyelvű kiadásban. Fő tősgyökeresünk felveszi, és felolvassa a címét, rosszul. Itt ezt a jelet nem így kell ejteni.

Az utolsó állomásunk Shanghai. Mindenki tudja, hogy épületüket a magyar Hudec László tervezte, vendéglátónk az előző évi Bartók-bemutatókról írt zenekritikát. Tetszik nekik, hogy a magyar írószövetség a külföldön élő magyar alkotókat is felveszi sorai közé, szeretnék, ha náluk is így lenne valamikor. Egyik vendéglátónk az Egyesült Államokból tért haza, jelen volt egy Ausztráliában élő kínai író, akivel néhány hónap múlva Budapesten találkoztam egy nemzetközi konferencián.

T. megjegyzi, hogy most egy úton két országban jártunk: Kínában és Shanghaiban. A hallgatóság soraiban a megjegyzés nagy sikert arat, valaki hozzá is fűzi: „Hát, Peking még mindig kicsit falusias."

Pedig három Kínában jártunk.

És nem tudjuk, hogy melyik az igazi.

Távoli mennydörgés[1]

Harminc esztendeje a hold még kerek volt, fehér és áttetsző. Akik látták, mind így mesélik. Manapság a pekingiek már nem vizsgálják ilyen alaposan, a régi naptár nyolcadik hónapjának tizenötödik napján vetnek ugyan néhány pillantást rá, de különösebb érzelmeket és emlékeket ez sem idéz fel bennük. Mintha megfeledkeztek volna róla. Pedig korongja továbbra is ott függ türelmesen az égbolton, csupán messzebb került valamivel az emberektől (így érvelnek a csillagászok), sárgásabbá sötétült, vizenyősebbé vált. Azok, akik harminc évvel ezelőtt is látták, mind arra figyelmeztetnek, hogy napjaink időmérő szerkezeteivel is valami baj lehet. Ezt a következtetésüket három évtized során felhalmozott tapasztalataikra építik: manapság egy órával korábban hasad a hajnal. Jóllehet ezt nem kell, és nem is szabad a greenwichi idővel egybevetni. A mi őseink már időszámításunk kezdete előtt ezerkilencszáznyolcvan-valahányban használták a napórát, akkoriban azok a bizonyos greenwichiek ugyan merre jártak? De félre a tréfával, akik a harminc esztendővel ezelőtti holdat is látták, egyedül azt sajnálták, hogy az „Égi Forráshoz" címzett kocsma a Tíz Erény sikátorban változatlanul kilenc órakor nyitja a kapuját.

Az „Égi Forrásban" több mint három évtizedet lehúzó Hatodik Ma úgy vélekedett erről:

– Régi regula ez. Amikor én még csak inaskodtam, akkor is kilenckor nyitottunk.

Ennek a vén pincérnek nevetéskor csak úgy rengett a tokája, bár a szeme változatlanul komolyan nézett. Csak a vízből kevert valamivel többet a pálinkába, egyébként nem volt olyan barátságtalan, mint egykori főnöke: minden vendéget figyelmesen kiszolgált.

Az „Égi Forrás" régi cégnek számított. A tulajdonos halála után az „Új Élet" nevet kapta, ezt később „Nagy Ugrásra", a „kulturális forradalom" idején pedig „Vörös Nemzedékre" változtatták. E név következtében, valamint amiatt, hogy Hatodik Ma a vörös idézetgyűjtemény szövegére írt dalokat az *Örömök pavilonja* muzsikájára emlékeztető hangfekvésben énekelte, nem sok hiányzott ahhoz, hogy

---

[1] Zheng Wanlong 郑万隆 1944-ben született a mandzsúriai Heilongjiang tartományban nemzetiségi családban. A hetvenes évek óta ír, a tekintélyes *Október* (*Shiyue* 十月) című irodalmi folyóirat főszerkesztő-helyettese. Szépirodalmi művek mellett sikeres filmek és tévésorozatok forgatókönyvírója is.

a „kis uraságok” (akkoriban így hívták a vörösgárdistákat) kicsontozott csirkét készítsenek belőle. Mégis megérte, hogy nemrégiben a csehó visszakapta az „Égi Forrás” elnevezést. Bár nem hangoztatta, lelke mélyén meg volt győződve róla, hogy ez bizony az ég akaratából történt így. Attól félt azonban, hogy ha ezt a vélekedését nyíltan hangoztatná, csak a gyermekeire hozna bajt vele. Még nem unta meg az életét.

Kilenckapus Peking városában manapság már kevés ilyen italmérést találni. Bejárati oldalán két keskeny, bordaszerű ajtó nyílt, odabent két-három, robusztus kidolgozású, régi kerek asztal állt, mellettük négy-öt zsámoly, a fából készült pult színe megsötétedett – a látogató, ha felhajtott is néhány pohárkával, akkor se tudott felderülni ebben a kricsmiben. Akadt néhány törzsvendég, akik már reggel kilenc előtt ott várakoztak, hogy meghallják az ajtózörgést, s benyomulhassanak a helyiségbe, ahol az ablak melletti asztalhoz telepedtek le. A többi vendég csak véletlenül tévedt be a nap folyamán, ez utóbbiak többnyire fiatalok voltak, akik állva söröztek. Mindegyikük egy-egy sörösüveget vagy -kancsót szorongatott az egyik kezében, a másikban pedig disznó fejehúsát vagy kolbászt, időnként pedig hátrahajtott fejjel húztak egyet-egyet az italból. Farmernadrágba bújtatott lábuk hosszabbnak tűnt a valóságosnál. Az öregek sosem ittak sört. Jól is festene! Ezt a néhány fokos löttyöt még szesznek nevezik? Az öregek sosem vettek disznó fejehúsát vagy kolbászt sem, a borkorcsolyát mindig úgy hozták magukkal. Egy-egy répát, fokhagymát vagy némi savanyított káposztát. Aki csak az időt ütötte agyon a borozóban, annak a beszélgetés is megtette ital mellé valónak.

Közülük egyedül a „független” Ji professzor vett borkorcsolyát a söntésnél. (Szemüvege miatt hívták így, meg azért, mert éveken át dolgozott a Pekingi Egyetemen. Bizony, kevesen mondhatják el magukról, hogy jelen voltak, amikor Hou Baolint, a tréfás párbeszédek mesterét az irodalom szak tiszteletbeli tanárává választották, vagy hogy a Peónia ligetben látták a külföldi diákokat diszkót táncolni, s személyesen ismerték Nie Yuanzit, aki a „kulturális forradalom” első plakátújságát ragasztotta ki.) Egy tányér földimogyorót vagy pirított tarkabot vásárolt, hogy legyen mit majszolnia, olykor egy-két pohár bort is felhajtott. De már egy ideje nem látogatta a kocsmát, ivócimborái azonban fenntartották számára a törzshelyét. Hiányzott nekik, megszokták, hogy madarainak kalitkái ott lógnak az eresz alatt, derűt varázsolva mindenki arcára, aki csak hallotta csivitelésüket.

– Két hete már, hogy nem dugta ide a képét…

– Bizony, megvan két hete is…

Ott hevert a két pálinkás csésze az asztalon, de fertályórába is beletelt, amíg hozzányúltak egyszer is.

Tekintetük az ablakon túlra kalandozott. Az út túloldalán háromszintes ház épült.

– Minden héten nő egy emeletet. Ezt is gebinben csinálják, a pénz mozgat ma mindent – Wang apó beleszippantott az „Ég Temploma" márkájú szivarjába, amelynek fele eltűnt a szájában. Ajkait szorosan összezárva mélyen letüdőzte, s amikor az odabent többször is megforgatott füstöt lassan kiengedte, az szinte teljesen színtelenné vált.

– Annak a kölyöknek, aki a zászlóval jelez, ismertem az apját – jegyezte meg a Wang apóval szemben ülő, simaképű, kopasz öregúr, Zhao apó. Beszéd közben úgy ugrált a gégéje, mintha csak egy macska rejtőzött volna benne. – Kis púpja volt az öregének, egy ládikót cipelt mindig a hátán, a kezében lámpást tartott, és szamárhúspogácsát árult a Keleti kapunál.

– Shenzhenben bezzeg három nap alatt felhúznak egy ilyen emeletet.

– Azt hallottam, amikor néhány éve még nem akadt munkája, mindig elkunyerálta az anyja nyugdíját, s naponta összerúgta a port a mostohaapjával. Olyankor még a bicskáját is előkapta. A közbiztonságiak három hónapra hűvösre is tették. Nézd csak, most meg ott lengeti a zászlót! Minden madár tud repülni, ha kinő a szárnya.

– Elmesélem magának, hogy milyen világ járja Shenzhenben. Amikor hozzákezdtek az építéséhez, mindössze hat útjuk volt csak, három év sem telt bele, és már harminchatnál tartanak.

– Hát persze, odament a második fia dolgozni.

– Ezt én az újságban olvastam. Maga, úgy látszik, nem nagyon vesz újságot a kezébe.

A toronydaru emelte tartályból a beton nagy robajjal ömlött a zsaluzatba. Az irányjelző fickó ekkor maga mögé hajította a zászlót, és felkapott egy lapátot a földről. Az építkezésen izzadt arcokról tükröződött vissza a napfény.

„Nézd, hogy hajtanak!" „Négy-öt adag egy nap, nem gyerekjáték, s milyen gyakorlottan csinálják!"… A túloldalról, az építési terület kerítésének innenső feléről többtucatnyian figyelték nagy érdeklődéssel az eseményeket, amelyeket egymással nevetgélve nyomban meg is vitattak. A vénasszonyok egyenes derékkal feszítettek lócáikon és zsámolyaikon, közben pedig zöldséget válogattak, s a gyerekeket nevelgették. Bizonyára amolyan ingyencirkusznak tekintették az egészet, amelyért fizetni sem kell, és páholyból nézhetik a fejleményeket.

Persze a Tíz Erény sikátornak megvan a maga históriája. Azt beszélik, hogy az építkezés helyén valamikor egy hombár állt, amely-

nek a bejárata előtt egyszer felkötötte magát valaki. Eladósodott szegény, vagy éppen az volt a baja, hogy a kintlevőségeit nem tudta behajtani, senki sem tudta. Őt is többtucatnyian vették körül, s azon tanakodtak, hogyan sikerült odaakasztania magát. A kapu felső kerete igen magasan húzódott, s semmiféle olyan alkalmatosságot nem lehetett a környéken látni, amelyen felmászhatott volna. Csak vastag talpú, ünnepi posztóból készült cipőjét sajnálták (ha nem a Neiliansheng boltban készült, akkor a Buyinzhai mestereinek keze munkáját dicsérte), de nem akadt senki, aki a fickót le tudta volna vágni a kötélről. Később gyár létesült ezen a területen, a „kulturális forradalom" kitörésének évében pedig ennek az üzemnek egy mérnöknője megszökött az átnevelő „marhaistállóból", s felmászott a több mint harminc méter magas kéményre. Az egész sikátor lakossága összegyűlt, hogy megnézze. Miközben az asszony egyre magasabbra kapaszkodott, úgy gyönyörködtek benne, mint az akrobaták lélegzetelállító mutatványaiban. Két órán át követték, amíg csak fel nem ért a tetejére. Senki sem emlékezett rá, hogy mikor is tűnt fel az a vörös háncssisakos férfi, aki a kezében tartott hangosbeszélővel kiabált fel a kémény csúcsán látható fekete pöttynek: „Yang Guilan, te tőkés úton járó némber, magadnak keresed a bajt, ha szembeszegülsz a tömegekkel! Nem fogod jól végezni!" A vörös sisakos biztatására a jelenlévők kórusban kezdték kiabálni: „Yang Guilan, ha szembeszegülsz a tömegekkel, magadnak keresed a bajt! Biztos, hogy nem végzed jól!" Két teljes órán át harsogott a tisztán kivehető, ütemes szöveg, amíg a kis fekete pont hirtelen el nem tűnt a kéményről. A tömeg, mint az előadásról hazatóduló nézősereg, miután a történteket tüzetesen megvitatta, eloszlott. Az izgalmak iránti igényük jóleső kielégülését érezték, amelybe némi csalódottság is vegyült, merthogy az eseménynek vége lett.

– Tegnap délután miért nem dugta ide a képét? – azzal Zhao apó egy zsebéből előhalászott papírcsomagot helyezett az asztalra. Amikor kibontotta, kiderült, hogy két kanálnyi vattacukor lapult benne.

– A nagylányom állított be hozzánk a két gyerekkel. Válófélben vannak. Komolyan mondom, nem értem ezeket a mai fiatalokat. Az én feleségem is sántít az egyik lábára, attól még ugyanúgy szült, s felnevelte a gyerekeket, mint egy egészséges – Wang apó egy körtét tett az asztalra. Mivel még odahaza négyfelé vágta, ahogy lerakta, nyomban széttárulkoztak a gerezdjei.

A pult mögött álló Hatodik Ma egy vágódeszkán hozzákezdett a húsaprításhoz. Papírvékony szeletek kerültek ki a keze alól, de amikor a tányérra rakta a kolbászt, senki sem látta meg rajta a vágás nyomát. Ha viszont evőpálcikával hozzáért valaki, nyomban kiderült, hogy apró karikákból áll az egész. Aranyat ért a keze, amit erre

a csehóra pazarolt. Az általa készített szójaszószos csülköt mindenki csak magasztalni tudta. Szakasztott úgy festett, mint egy élő disznó lába.

– Tegnap délben a Tiananmen téren jártam. Éppen akkor ért oda valamilyen afrikai fejest szállító kocsisor. Mit gondol, hány „Vörös Zászló" márkájú kocsit számoltam össze? Az anyja mindenit, tizennégyet! Hárommal többet, mint amikor az amerikai nagyorrú járt itt – Zhao apó benyálazta az ujjait, beledugta a vattacukorba, majd leszopogatta a ráragadtat. Ráhúzott egy korty pálinkát, a poharat meg szép komótosan helyezte vissza az asztalra. Falfehér, összeaszott arcán halvány pír jelent meg, összeszorított szemhéjával némi csipát szorított a szeme sarkába, tekintetében pedig különös fény villant meg. – Egy méterre sem volt tőlem a kocsisor. Ahogy elhaladtak mellettem az autók, megcsapott a motorházak melege. Nem olyan forróság az, mint ami a kályhából árad, de bizony még az ízületeid is meglágyulnak tőle, s úgy érzed magad, mintha felhőkön lovagolnál. Még a nevemet is elfelejtettem tőle.

– Engem meg tegnap csak a fene evett. Mindig azt hittem, hogy a vőmmel van a baj, ki gondolta volna, hogy a lányom lépett félre. Addig járt az esti egyetemre, amíg össze nem adta magát az egyik tanárával. Hogy ott ette volna meg a fene! Még ismerem is a pernahajdert, hiszen iskolatársak voltak. Amikor a kommuna-brigádba kellett letelepedniük, ugyanoda akartak menni mind a ketten. Ha nem lépek közbe, már akkor pironkodnom kellett volna miattuk. Az egyik Yunnanban élt, a másik meg Shanxiban, és hány év telt el azóta, azt' mégis. Aztán itt a vőm, aki abban a rohadt gyárban osztályvezető. Igaz, kicsit himlőhelyes az arca, de kit zavar az a néhány pötty?! Amikor a főnökeit félreállították, két fokozatot ugorhatott előre. Hát nem az ölébe pottyant a szerencse? Én meg egy életen át tekertem a háromkerekű riksát, hogy vinné el a rosseb! – Wang apó bekapott egy körtedarabot, s olyan alaposan megrágta, hogy közben az arcán megfeszültek az ínkötegek.

A szemben épülő ház toronydaruja a figyelmeztető füttyentés után újabb adag betont öntött ki. Az építkezésen dolgozó srácok kiabáltak, szitkozódtak, zajongásuk betöltötte az egész sikátort.

– Ide figyelj, Hatodik Ma, úgy hallottam, a te ivódat is lebontják, hogy emeletes házat építsenek a helyén – jegyezte meg Zhao apó, miközben nagy gonddal nyaldosta az ujja redőibe ragadt cukormaradványokat. A szája szögletében, a szeme sarkában halvány káröröm bújt meg.

– Kocsma ma nem kell, csak lakóház. A tervezési osztály emberei már jártak is itt… – Odakint túl nagy volt a zaj, Zhao apó nem hallotta tisztán Hatodik Ma szavait. Csak a késén felvillanó fényt látta,

és az ötillatú disznóhús szaga tűként fúródott az orrlyukába, hogy szokás szerint felkavarja a gyomrát.

– Ide figyelj, Hatodik Ma, most hogy nősül a negyedik fiam, neked is be kellene segítened, és jöhetne Ping kisasszony is tőletek. Csak szakácsot nyolcat vagy tizet kell hívnom. Ti ketten a hidegtálakért felelnétek. Manapság mindennek meg kell adni a módját. Ha egy szaros kölyök betölti a hónapot, a Xinqiao cukrászdából illik tortát rendelni. Amikor én csecsemő voltam, három év alatt egyetlen pelenkát sem nedvesítettem össze. Akkoriban melyikünk engedhetett meg magának ekkora vendégeskedést? A nyálunkat nyelve bámultuk, amikor valaki nyolc-tíz asztalos lakomákat tartott, ahol egymás után hordták fel a pirított osztrigát meg a többi ínyencfalatot. Most meg ez járja, és nekünk is lépést kell tartanunk a divattal. Olykor húsz asztalt is állítanak. Egy asztal, a cigarettát és az italt nem is számítva, ötven jüant kóstál. Enélkül nem úszod meg a dolgot.

Zhao apó ismét felhörpintett egy pohárkával, ujjait megint bemártotta a vattacukorba, majd leszopogatta. Nagy cuppogások között hozzátette:

– Nem lódítok, de én még azt is megengedhetem magamnak, hogy egyedül szárított tengeri rákból tíz fontot vásároljak…

– Ma még nem öntött fel a garatra – jegyezte meg Hatodik Ma, aki kötényébe törölte a kezét, és egy tányérka kicsontozott húst tett elé. – Öt fenért számolom meg magának, csupa sovány hús.

– Minél soványabb, annál inkább megakad az ember fogában, az én fogaim pedig… – tolta félre Zhao apó máris a tányért.

Hatodik Ma a füléhez hajolt:

– Úgy tudom, egyik menyedet sem kerülte el a gyermekáldás. Ha otthon nem akad hely, ahol nyugodtan elüldögélhetnél, gyere csak ide, innen legeltetheted a szemed a házépítésen.

– Ej, de nagy kópé vagy! – Zhao apó úgy összehúzta a nyakát, hogy a feje valósággal eltűnt a ruhakivágásban.

– Én nem vagyok telhetetlen. Annyival is beérem, ha a következő fizetésrendezéskor néhány yuannel megemelik a nyugdíjamat – Wang apó nagyot húzott az italból, majd sóhajtott egyet: – Az a helyzet, hogy kevés a pénzem, meg otthon sem akad hely a beszélgetésre.

– Hát nem azért vagyunk itt, hogy kicsit jobb kedvre derüljünk? – Zhao apó úgy érezte, mintha az ital megsavanyodott volna a szájában, a húsos tányérra pillantva pedig megjegyezte: – Volt idő, amikor jól ment a sorunk. Amikor a külképviseletek utcájának keleti felén húztam a riksát, egy nap hat, Yuan Shikai képével díszített ezüstpénz is ütötte a markomat…

– Csak nehogy nagyon belelovalja magát! A „vörösgárdisták" bőröveinek suhogását ilyen hamar elfelejtette?

Hatodik Ma felvette a húsos tányért, malomkő nagyságú derekát elfordította, hogy visszatérjen a pult mögé.

Az alacsony, félhomályos ivóban egy időre minden elcsendesedett. Wang és Zhao apó szinte egyszerre vetette tekintetét a falon lógó villanyórára, majd mindketten kinéztek az ablakon.

– Biztos voltam benne, hogy a „professzor" ma nem jön el – Zhao apó papírdarabkát kotort elő a kabátja zsebéből, majd komótosan cigarettát sodort belőle.

– Néhány napja láttam, éppen madarat sétáltatott – Wang apó benyúlt a kabátjába, hogy megdögönyözze a mellkasát. Még aráncai is kisimultak a kellemes érzéstől.

– Madarat sétáltatni? Hát divatban van még az ilyesmi? Manapság csinos pipiket sétáltatnak az emberek az utcán. Keresnek maguknak egy bubifrizurást…

– Szóval megtollasodott?

– Azt mondják, egy Shunyi járásbeli bútorgyártó cég alkalmazta, havi háromszáz yuant keres.

– Ugye megmondtam, hogy nem jön többé? – Wang apó a ruhájából előhúzott kezére tapadt koszgyűrűket nézegette. – Én is szerettem volna valami jó kis „mellékest", de mindenütt néhány krajcárral akarták kiszúrni a szemem, pedig tucatnyi helyre is bekopogtattam.

– Tanulhatna tőlem! Ihass, alhass, mi más kell még az embernek? Mi a japánok ellen vívott harc idején nem fogtunk fegyvert, a koreai háború idején sem keltünk át a Yalu-folyón, most is ismernünk kell a mértéket.

Lehorgasztották a fejüket, elhallgattak. Olyan csend támadt a csehóban, mintha az egész világ lepihent volna.

A két öreg ijedten kapta fel a fejét, amikor odakint váratlan, gurgulázó nevetés csattant fel. Kigúvadt szemmel, kíváncsian lestek az ablakon túlra. Azt látták: megállt a toronydaru, kihunyt a hegesztőpisztolyok lángja, a panelek, a billenőkocsik, a lapátok, a biztonsági sisakok úgy lecövekeltek, mintha csak a helyükre szögezték volna őket. A hét-nyolc fiatalból álló építőbrigád tagjai úgy másztak le az állványzatról, mintha csak egy artistaprodukció ért volna véget, s úgy iramodtak a kocsma ajtaja felé, mint egy labda után rohanó focicsapat.

– Figyúzz a kezemre! – A zászlós kölyök a lépcsőn előkapott a zsebéből egy ötfenes pénzérmét, és meztelen felsőtestű társához fordult, aki bársonytrikóját a derekára tekerve hordta. – De ma te állod a cehhet a sörért. Nos, fej vagy írás?

– Nincs nálam egy megveszekedett peták sem – válaszolt a jóképű srác.

– Ne akarj átverni! Nekem az is elég, ha a barátnődet egy éjszakára zálogban hagyod nálunk. – A megjegyzés ismét általános hahotát váltott ki, az amúgy is izzadságban fürdő arcok még jobban felfénylettek.

– Akkor árverésre bocsátom ezt a trikót, eredeti japán, a Piros Léggömb csapat 85. évi teniszdressze. – Azzal a szépfiú le is csavarta a testéről, és szétnyitotta. Tessék, tíz yuan az ára!

– Ebből elég! Hála cégünk elnök asszonyának, erre a rundóra én hívok meg mindenkit! – A zászlós fickó a hátsó zsebéből egy nagy címletű bankjegyet rántott elő, s meglobogtatta a többiek előtt. – Ebben a hónapban egy negyvenessel többet markolhattam fel.

A fiúk, kezükben a söröskorsóval, az italmérő pult előtt álltak. Kortyolgatásuk zaja betöltötte az egész helyiséget.

Zhao apónak nem tetszett, amikor meghallotta, hogy valamennyien brigádvezetőnek szólítják a zászlós gyereket. Jóllehet fogalma sem volt róla, hogy az építőiparban miféle rangnak számít ez, már annak puszta gondolata is nyomasztotta, hogy egy szamárhúsárus fia ilyen megtiszteltetésben részesülhet. Ez az érzés olyan ragályosnak bizonyult, hogy elégedetlensége lassan átterjedt magára a sörre is.

– Én mondom magának, Wang úr, harminc évvel ezelőtt Pekingben senki sem itta volna meg ezt a löttyöt. A külföldiek hozták be ezt is. Ma mindenben őket majmoljuk. Ezekben a szűk szárú idegen nadrágokban még a seggük is tengerentúli lesz. Ráadásul ezt a külföldről jött lóhúgyot sem úgy isszák, mint ahogyan a mi italainkat szokás. Olyan ez, mint a süllyedő hajó, innen már nincs menekvés. Nézze csak, szakasztott úgy van, ahogy mondom!

– Miattuk sose fájjon a feje! – Wang apó hűvös tekintete közömbösen siklott végig a fiatalokon, hogy ismét az ablakon túlra figyeljen. – Emlékszik rá, hogy az „Égi Forrás" már harminc esztendővel ezelőtt is működött? Akkoriban iddogált itt? Ma jó világ járja, nyugodtan felhajthat napi két kupicával is… Higgye el nekem, ha élvezni tudja, amit a sorstól kap, elégedettebben élhet, mint egy miniszter!

Zhao apó nem válaszolt, nagy csomó vattacukrot tömött a szájába, majd ráivott egy kortyot. Miközben az egész a gégéjén nagyot cuppanva lecsúszott, még a szemét is behunyta.

Wang apó is hörpintett az italából, majd beleharapott a körtéjébe, a gyümölcs illata betöltötte az egész helyiséget. Lenyalta a szája szélét, majd megint ivott egyet, és harapott hozzá a körtéből. A pohárkája hamar kiürült, a gyümölcsöt pedig úgy bekebelezte, hogy még

egy magocska sem maradt belőle. Összehunyorított szemmel mélyet szívott a szivarból, hogy azután lassacskán kieregesse az orrlyukán:

– Azt hiszem, a „professzort" nem látjuk többé, élelmesebb fajta, mint mi vagyunk.

Zhao apó kényelmesen felvonta a szemhéját, s tekintetét a még mindig üresen álló zsámolyra vetette:

– Korábban a hozzánk hasonló vénségekért egy lyukas garast sem adtak volna, mostanában azonban nagyon felszökött az ázsiónk. Szerinted miránk nem mosolyoghat a szerencse? Meglásd, előbb vagy utóbb odafentről pecsétes írást bocsátanak ki, amely majd rendet tesz ezekben a zavaros ügyekben.

Zhao apó hangjából olyan határozottság áradt, mintha a „pecsétes írást" máris a kezében tartaná, még Wang apó fakó arca is valami színt kapott tőle. Az utóbbi hosszú hallgatás után végül kibökte:

– Mindjárt dél, igyekeznem kell haza. Szezámolajban sült hideg metélt tészta lesz.

Zhao apó azonban úgy feszített továbbra is a helyén, mintha semmit sem hallott volna:

– Mindenki tisztában van vele, hogy a reformot is meg kell reformálni. Ott van például a mi udvarunk keleti szárnyépületében lakó minden lében kanál. Még a középiskola alsó tagozatát se végezte el, ahhoz se ért, hogy rendes elszámolást készítsen az udvarunk víz- és villanyfogyasztásáról. És képzelje, ez az ember tavaly összejött valahogy egy hongkongi társasággal, és a cégük pekingi képviselője lett. Állandóan Peking és Kanton között repked, múltkor egy akkora motorkerékpárral jött haza, amely mögött még egy szamár is elbújhat. Tíz- meg százezer yuanes üzleteket köt. Ez a fickó jól megtanult az árral úszni. Most meg már a szülei is mondogatják, ha tudták volna, hogy a csemetéjük ilyen sokra viszi, akkor bezzeg annak idején kihajtják belőle azt a végbizonyítványt. Most mondja meg, mi lesz ebből, ha nem jön odafentről valami utasítás, amelyik rendet teremt ebben a felfordulásban? Ott tartunk már, hogy a csoport- meg osztályvezetők is farmergatyát és nájlonharisnyát húznak.

– Eljön az ideje, Wang úr, csak várja ki! Eljön még annak az ideje! – Zhao apó az utolsó korty pálinkát is leöntötte a torkán. Ujjait annak rendje-módja szerint ismét a vattacukorba dugta, miközben alig észrevehetően megvonta a vállát. – A pénz valóban nem jó dolog, ha nagyon kapaszkodsz belé, mindig a kezedbe mar. Mindazonáltal… mindazonáltal… – Zhao apó úgy érezte, hogy most valami nagyon fennkölt fordulatot kell használnia. Egyrészt a téma komolysága miatt, másrészt kimutatandó, hogy ő nem akárki. Vagy öt percig törte a fejét rajta, amíg végre ráakadt a megfelelő kifejezésekre:

– Hogyan is magyarázzam meg magának, Wang úr, de a szocialista pénznek más a lényege, mint a kapitalistának.

– Hát persze, az magától értetődik – Wang apó ijedten csapta a fejébe a kalapját, miután remegő lábbal feltápászkodott a helyéről.

Zhao apó hideg gúnnyal pillantott rá, miközben arcán megfeszültek az inak, a zsámoly megreccsent alatta, a zaj pedig elhallatszott a pultig, sőt az ajtóig is.

Az italpult mögötti homályos zugban ülő Hatodik Ma elbambultan nézett maga elé. Nyakát behúzta, arca kifejezéstelennek tűnt, csak a tekintetében pislákolt némi fény, mint az áldozati füstölő parazsában.

A bejárat előtt egy motorkerékpár fékezett le, s amikor két utasa egy szempillantás alatt a csehóban termett, az ajtón át nyomban motorbűz árasztotta el a helyiséget. A keszeg, magas férfi kezében egy disznóhólyagra emlékeztető bukósisakot tartott. Cövekként állt meg a terem közepén, s fürkésző tekintettel nézett körbe, mint aki keres valamit. A nő, aki nem más volt, mint Ping kisasszony, valamiféle testhez tapadó sztreccsanyagból készült kezeslábast viselt, amelynek gallérját ezüstösen csillogó, kerek valami díszítette. Meg sem várva, hogy Hatodik Ma feltápászkodjék, a nő egy kemény papírlapot dobott a pultra:

– Ide süssön, megszereztem a működési engedélyt!

– Gebinbe adták? Hát már kocsmát is gebinbe lehet adni? – Hatodik Ma úgy bámult a papírra, mint akit áramütés ért. Remegés futott át a testén, amelyből azonnal eltűnt minden tartás.

– Ő pedig… – Ping kisasszony egészen a söntéshez simulva lefojtott hangon hozta Hatodik Ma tudomására, hogy a férfiban X fiát tisztelhetik. Zhao és Wang apó minden igyekezetükkel azon voltak, hogy világosan hallják a nevet, de talán a túl nagy izgalom tette, mégsem sikerült pontosan kivenniük. Ismét Ping kisasszony hangját hallották: – Itt áll az engedélyen: „Szépség Szolgáltató Cég". Ő az igazgató, én meg a helyettese vagyok.

A két öregnek fennakadt a szeme, mintha csak repülő csészealjat vagy égen szálló űrhajót pillantottak volna meg. Visszahőköltek, lábukból elszállt az erő.

– Ezt a hodályt a jövő héten lebontjuk, emeletes házat építünk a helyére. Az egész utcai frontját kanadai műanyaggal borítjuk – Ping kisasszony olvatag tekintetét a cövekként álló jövevényre vetette.

– Engem is átvesznek? – Hatodik Ma szolgálatkész mosolyát Ping kisasszonynak szánta.

– Mi elsősorban vegyes áruval és nyugati ételekkel foglalkozunk, de ha akar, itt maradhat portásnak – Ping kisasszony válaszmosolya

rövid volt, akár egy fényképezőgép vakujának felvillanása. Búcsút intett Hatodik Mának, és már el is tűnt a cövekkel.

A motor felnyerítése után ismét csend ült a csehóra.

– Még hogy „Szépség"! – káromkodta el magát Hatodik Ma. – Elhomályosuló tekintettel szedte le a pultról a csülköt és a disznólábat. – Az én mesterségem már senkinek sem kell – mormolta.

– Úgy látom, mi sem nedvesíthetjük már sokáig itt a gigánkat – Zhao apó figyelmeztetően Wang apóra pillantott.

– Hát én ezen el nem igazodom! – sóhajtott fel Zhao apó. – Hatodik Ma, adjál hat liang pálinkát és két tányér csülökhúst! – Úgy rántott ki a belső zsebéből egy nagy bankjegyet, mintha csak egy szőrszálat tépne ki, azzal az asztalra csapta. – Hajts fel velünk te is néhány pohárkával, tekintsd a vendégünknek magad!